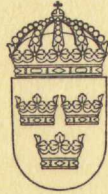

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

STATLIG PUBLICERING

UTGIVEN

AV

STATSKONTORET

Stockholm 1967

STATENS
OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967

Kronologisk förteckning

1. Kommunal bostadsförmedling. Hægström. I.
2. Allmänna arvsfonden. Esselte. Ju.
3. Utsökningsrätt VI. Esselte. Ju.
4. Ny domkretsindelning för underrätterna.
Esselte. Ju.
5. Statlig publicering. Norstedt & Söner. Fi.

Statlig publicering

Statens offentliga utredningar

1967: 5

Finansdepartementet

Statlig publicering

Utgiven av Statskontoret

Statsdepartementet
1967:3
Statsens offentliga utredningar

Statlig publicering

Utsöndrad av Statskontoret

Till KONUNGEN

Uppdrag att verkställa vissa utredningar rörande den statliga publikations- och tryckeriverksamheten

Kungl Maj:t har 28.6.1962 uppdragit åt statskontoret att i samråd med riksrevisionsverket – under beaktande av vad statsutskottet i sitt utlåtande nr 128 år 1960 anfört i ämnet – verkställa utredning rörande den statliga publikationsverksamhetens finansiering och till Kungl Maj:t inkomma med de förslag utredningen kunde föranleda. Vidare uppdrogs åt statskontoret att verkställa viss utredning angående dels statistiska centralbyråns tryckeriarbeten och dels ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av spridningen av statsförvaltningens tryckeriresurser samt att till Kungl

Maj:t inkomma med de förslag denna utredning kunde föranleda.

I fråga om den senare delen av utredningsuppdraget har redogörelse lämnats 11.5.1964.

Den förstnämnda delen av uppdraget är nu slutförd. Samråd har enligt direktiven ägt rum med riksrevisionsverket.

Statskontoret får härmed överlämna redogörelse för det slutförda utredningsuppdraget samt hemställa att åtgärder vidtas enligt de i redogörelsen framförda förslagen. I fråga om föreslagen överföring till Svenska Reproduktions AB (SRA) av skol-

överstyrelsens nuvarande förlagsverksamhet har samråd skett med detta ämbetsverk. Skolöverstyrelsens yttrande i samband härmed bifogas detta missiv.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknad ordförande, deltagit ledamöterna Lindmark, Ståhl, Söderström, Luthman, Feldt och S Ekström, varjämte närvarit tf överdirektörerna Bruno och Pernelid, avdelningschef Nord, föredragande, organisationsdirektör I Johansson, byrådirektör Ehrén samt som särskilt tillkallade experter civilekonom C Björkman, fil lic L Foyer, civilekonom P Ocklind och överlantmätare N Sjölin. Ledamöterna Ståhl, Söderström och Luthman anmälde avvikande mening, till vilken även Johansson, Foyer och Ocklind anslöt sig, och anförde följande.

Vi anser att föreslagna förlag bör organiseras som ett fristående statligt aktiebolag i stället för att förlagen organisatoriskt samordnas med Svenska Reproduktions AB (SRA). Vi finner nämligen det inte vara styrkt, att statlig förlags- respektive tryckeriverksamhet måste organisatoriskt samordnas.* Inom det enskilda näringslivet finns exempel på stora förlag, som för tryckeriproduktionen enbart anlitar utomstående företag. Det finns för närvarande särskild anledning att undvika en samordnad organisation genom den grafiska teknikens snabba

* Ståhl formulerar denna mening på följande sätt: Vi finner nämligen det vara en uppenbar nackdel, att statlig förlags- respektive tryckeriverksamhet organisatoriskt samordnas.

utveckling, genom att tryckeriföretagen alltmer specialiserar sig för att åstadkomma en ekonomisk produktion samt genom att överkapacitet finns inom den grafiska branschen.

En organisatorisk samordning mellan förlagen och SRA torde vidare medföra risk för att företagets tryckeri kan komma i förmånsställning i relation till andra tryckeriföretag vid tryckeriarbetenas upphandling. Detta skulle kunna medföra en marknadsmissigt omotiverad utbyggnad av de statliga tryckeriresurserna.

Det synes i och för sig möjligt att statsmakterna vid en samordnad organisation ger SRA-förlagen direktiv om på vilket sätt tryckeriarbetena skall upphandlas. Vi anser dock att önskemålet om en opartisk och ekonomisk upphandling lättare kan tillgodoses om förlagen inte är organisatoriskt samordnade med SRA:s tryckeri. Detta kommer härigenom att arbeta i fri konkurrens med andra tryckeriföretag om förlagens order, och förlagen har möjlighet att uppträda på det objektiva sätt som bör präglade en statlig verksamhet.

Vi vill slutligen peka på vad som skett i Kanada, där det statliga förlaget numera skilts från det statliga tryckeriet sedan det visat sig att det senare arbetat oekonomiskt i skydd av förlaget.

Underdånigst

Ivar Löfqvist

/ Ingemar Nord

Kungl Statskontoret
Fack
Stockholm 2

Med skrivelse 21.12.1966 har statskontoret till skolöverstyrelsen översänt preliminär redogörelse rörande »Statlig publicering» med hemställan om samråd beträffande vissa i redogörelsen angivna avsnitt.

Statskontorets utredning om »Statlig publicering» berör ett väsentligt område med stora tekniska, ekonomiska och praktiska konsekvenser. Redan de i utredningen behandlade principiella frågorna – delat respektive odelat serviceorgan, anslags- eller förlagsfinansiering, vissa organisatoriska frågor m fl – har betydande räckvidd vartill kommer ett antal ingalunda särskilt lättbedömda praktiska frågor av rätt genomgripande natur. På grund av den korta samrådstiden m m har styrelsens ledamöter saknat möjlighet att penetrera utredningen i dess helhet och skolöverstyrelsen har därför i detta sammanhang måst begränsa sitt utlåtande till ett fåtal principiella frågor närmast berörande SÖ-förlaget och dess fortsatta verksamhet och utveckling. Till en mer fullständig bedömning av statskontorets förslag i dess helhet vill skolöverstyrelsen, med beaktande bl a av de numera tämligen omfattande erfarenheterna från SÖ-förlaget, återkomma i ett senare utlåtande på en eventuell remiss av det slutliga betänkandet.

Utöver de fakta om SÖ-förlaget som återges i förlagschefens redogörelse (bilaga 7 i betänkandet) vill skolöverstyrelsen framhålla att SÖ-förlagets omsättning alltjämt ökar, trots att verksamheten och produktionen hålls inom de fyra för förlaget uppställda utgivningsprinciperna. Det finns också skäl som talar för att verksamheten, även inom den angivna ganska snäva ra-

men, kommer att fortsätta att öka i omfattning. Det är närmast tre omständigheter som motiverar denna bedömning.

För att skolöverstyrelsen skall kunna bidra till att i ökad omfattning ge den service till skolvärlden, som är en av skolöverstyrelsens fyra huvuduppgifter, måste med säkerhet ett för varje år ökande antal av studieplaner, informationskrifter, broschyrer för yrkesorientering, handledningar i administrativa och organisatoriska frågor, anvisningar i pedagogiska frågor, satser med fortbildningsmateriel m m komma att fordras. Inom skolöverstyrelsen bedrivs vidare ett omfattande pedagogiskt utvecklingsarbete. Detta måste med nödvändighet vara jämförelsevis långsiktigt. Det är därför visserligen först i ett sent stadium i ett utvecklingsprojekt som man kan räkna med att detta frambringa resultat, som fordrar förlagstekniska åtgärder, men då resultatet föreligger kräver det avsevärda insatser från SÖ-förlagets sida, insatser som måste fullgöras i samverkan med de i projektet engagerade. Motsvarande gäller naturligtvis också det utvecklingsarbete på skolbyggnadsområdet som kontinuerligt bedrivs inom ramen för byrå P 4:s arbete.

För det andra framställs inom olika arbetsenheter på skolöverstyrelsen ökande mängder materiel för undervisningen av typen »andra hjälpmedel än tryckta». Dessa, som bör utges inom SÖ-förlagets verksamhet, kan förväntas ställa ökade anspråk på förlaget.

Den tredje anledningen till förutsebar ökning av SÖ-förlagets verksamhet sammanhänger med det ökade behovet av publicering inom andra, med skolan jämförbara

områden. Vad skolöverstyrelsen här närmast avser är det stigande behov av publicering som gör sig gällande inom universitetskanslersämbetets område, sannolikt också inom området för vissa specialhögskolor och andra utbildningsanstalter och institutioner. Naturligtvis kan man för dessa publiceringsändamål upprätta ytterligare statlig förlagsverksamhet, men det torde dock, enligt såväl skolöverstyrelsens som universitetskanslersämbetets mening, därvid ligga närmare till hands att undersöka om inte här nämnda, förutsebara förlagsbehov enklast och mest rationellt kan tillgodoses genom ökning av verksamheten inom det redan etablerade SÖ-förlaget.

Utöver de fyra riktlinjer för SÖ-förlagets utgivning som redovisas i utredningens bilaga 7 gäller att verksamheten så långt möjligt skall bedrivas enligt självfinansieringsprincipen. Framställda produkter skall med andra ord bära samtliga utgifter. Subventionering av produkter anslagsvägen skall ej förekomma, en strävan som dock vad avser resultaten av det pedagogiska utvecklingsarbetet naturligen ej kan renodlas. Det förtjänar också understrykas att inte så få av SÖ-förlagets produkter hör till det som statskontoret i sin utredning kallar ickekommersiella produkter. För deras del bereder en renodling av den s k självfinansieringsprincipen mycket betydande svårigheter, och där torde den heller ej vara lika nödvändig, eftersom kostnaden för dessa produkter inte belastar någon annan än beställaren, dvs skolöverstyrelsen och dess olika anslag.

Verksamheten inom SÖ-förlaget skall heller inte enligt de av skolöverstyrelsen efter samråd med statskontoret uppdragna riktlinjerna vara i kommersiell mening vinstgivande. Viss fondering av överskott för utvecklingsarbete inom förlagets rutiner m m, erhållande av likviditetsreserver etc måste dock förekomma. Med här nämnda reservationer vill skolöverstyrelsen dock balansera verksamheten inom sitt förlag enligt självfinansieringsprincipen så, att den ej skall ge vinst i kommersiell mening.

Även om SÖ-förlaget i sin nuvarande or-

ganisatoriska form varit i verksamhet endast en förhållandevis kort tid har dock redan betydelsefulla praktiska erfarenheter av verksamheten vunnits.

För skolöverstyrelsens vägledande och rådgivande verksamhet har SÖ-förlaget visat sig vara ett mycket värdefullt organ. Information om skolreformerna, administrativ och pedagogisk service i vidaste mening, framställning av yrkesväglednings- och studieorienteringsmaterial, som för övrigt årligen måste förnyas, tillhandahållande av tryckt och annat material för lärares fortbildning är exempel på några få men mycket viktiga områden där tillgång på egen förlagsverksamhet visat sig vara en förutsättning för att skolöverstyrelsen skall kunna fullgöra sina uppgifter tillräckligt snabbt, smidigt och effektivt. Oavsett vilken organisatorisk lösning man för framtiden finner på den statliga publikationsverksamheten måste skolöverstyrelsen därför med hänsyn till sina uppgifter förfoga över erforderlig förlagskapacitet.

Verksamheten i de nuvarande formerna har emellertid å andra sidan ej varit utan olägenheter. Dessa kan väsentligen sammanfattas i följande punkter: ämbetsmannaansvaret upphovsrättsfrågan upphandlingsförfordningen samt administrativa och affärsmässiga komplikationer (former för personalens anställning, pensionsrätt och tjänsteårsberäkning i vissa fall, öppnande av postgiro respektive checkkonto, finansiering vid likviditetsanssträngning, inordnande av affärsredovisning i statliga redovisningsformer etc).

Även om verksamheten flutit och alltjämt flyter förhållandevis friktionsfritt måste dock i längden, framförallt då vid en utökning av verksamheten, här nämnda olägenheter betraktas som i hög grad besvärande. Skolöverstyrelsen har därför redan vid åtskilliga tillfällen övervägt hur man med bibehållande av de fördelar som SÖ-förlaget i egenskap av verkets eget serviceorgan innebär skall kunna förändra dess organisatoriska status så, att de med verksamheten i dess nuvaran-

de form förenade olägenheterna elimineras. Någon lösning på denna fråga har skolöverstyrelsen dock hittills ej kunnat finna.

Statskontorets utredning »Statlig publicering» redovisar i föreliggande preliminära skick flera principfrågor. De viktigaste av dessa syns som redan nämnts vara *organisationsfrågan* – delat respektive odelat serviceorgan –, *finansieringsfrågan* – anslags- respektive förlagsfinansiering – samt *förlagsorganisationen*. Beträffande de två första avstår skolöverstyrelsen från att i detta sammanhang avge något utlåtande. Vad avser förlagsorganisationen innebär statskontorets utredning bl a förslag om inrättande av ett speciellt förlag för produktion av lärohjälpmedel. Enligt majoritetens mening bör detta åstadkommas genom att skolöverstyrelsens nuvarande förlag som eget aktiebolag i dotterbolags form överförs till det statliga SRA. Reserverna syns dela majoritetens uppfattning att SÖ-förlaget bör ges en friare juridisk ställning än den som förlaget nu har, men deras förslag skiljer sig från majoritetsförslaget i så måtto att SÖ-förlaget ej bör anslutas till SRA utan ha en från den statliga tryckeriverksamheten fristående organisation.

Skolöverstyrelsen vill i förevarande sammanhang och under nedan angivna förutsättningar tillstyrka det i statskontorets utredning framförda förslaget om att SÖ-förlaget frigörs som arbetsenhet inom verksamheten och ges status av egen juridisk person, lämpligen i form av statligt aktiebolag med egen styrelse. Till frågan om detta bör ske genom att SÖ-förlaget som dotterbolag ansluts till SRA eller ej vill skolöverstyrelsen återkomma i senare sammanhang, då utredningen föreligger i slutgiltigt skick och då skolöverstyrelsen samtidigt kan ta ställning till övriga i sammanhanget betydelsefulla frågor.

Med hänvisning bl a till vad i det föregående angivits vill skolöverstyrelsen som förutsättning för sin tillstyrkan ange följande.

Förlaget måste även i en ny organisatorisk

form alltjämt vara ett serviceorgan åt skolöverstyrelsen och, om utvecklingen visar det lämpliga härav, åt skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet och den härmed jämställda utbildningsverksamhet i övrigt som kan bli aktuell. Skolöverstyrelsen förutsätter vidare att utbildningsverksamheten får ha ett avgörande inflytande i bolagets styrelse samt att bolagets uppgifter att vara serviceorgan åt utbildningsverksamheten inskrivs i bolagsordningen. Bolaget förutsätts självständigt svara för marknadsföring, försäljning och kundkontakt m m i den omfattning som förlagets uppgifter och speciella förutsättningar motiverar. Någon uppdelning i kommersiellt respektive icke-kommersiellt tryck kan heller inte förekomma inom SÖ-förlagets verksamhetsområde utan förlaget måste inom utbildningsområdet ovillkorligen fungera som ett odelat serviceorgan enligt utredningens terminologi.

Skolöverstyrelsen vill slutligen framhålla att ytterligare utredningsverksamhet utöver den nu av statskontoret slutgiltigt förebragta inte syns ändamålsenlig, varför beslut nu utan dröjsmål bör fattas. De frågor i olika avseenden som alltjämt återstår att lösa vid en omorganisation av den statliga publiceringsverksamheten är visserligen omfattande och betydelsefulla, men de syns bäst kunna behandlas av den organisationsgrupp som föreslås i utredningen (s 94). Skolöverstyrelsen vill utala sitt stora intresse av att medverka i en sådan grupp, oavsett vilken organisatorisk lösning av den statliga publiceringsverksamheten som statsmakterna stannar för.

I handläggningen av detta ärende har deltagit generaldirektör Löwbeer, överdirektör Orring, föredragande, ledamöterna Berg, Larsson, Alford, Isling och Johansson, samt suppleanterna Tora Nilsson, Einar Karlsson och Håkansson. Därjämte har närvarit skolråden Maj Bosson-Nordbö, Junel och Gårdstedt samt undervisningsrådet Nordin.

Hans Löwbeer

/ Jonas Orring

Innehåll

Sammanfattning	13	Kapitel 6 <i>De statliga publikationernas utgivning</i>	
Kapitel 1 <i>Utredningsuppdraget</i>		6.1 Beslut om utgivning	41
1.1 Bakgrund	16	6.2 Anskaffande av manuskript	42
1.2 Utredningens syfte	16	6.3 Redaktionella frågor	
1.3 Utredningens omfattning	16	6.3.1 Redaktionskostnader	44
1.4 Utredningens genomförande		6.3.2 Utgivningsfrekvens	44
1.4.1 Organisation m m	17	6.3.3 Omfattning och utformning	44
1.4.2 Metodik	17	6.3.4 Format, färg och layout	46
1.4.3 Utredningsresultatets tillförlitlighet	18	6.3.5 Planering, leveranstider och upphandling	46
Kapitel 2 <i>Tidigare utredningar, motioner m m</i>		6.3.6 Korrekturläsning	48
2.1 Utredningar		6.4 Tryckning	
2.1.1 Sverige	20	6.4.1 Tryckkostnader	48
2.1.2 Utlandet	21	6.4.2 Format och typografi	48
2.2 Motioner m m	21	6.4.3 Papper och bokbinderiutförande	50
Kapitel 3 <i>Översikt över nuvarande publiceringsverksamhet</i>		6.4.4 Upplagans storlek	50
3.1 Viktigare gällande bestämmelser	23	6.4.5 Olika tryckförfaranden	51
3.2 Verksamhetens organisation och finansiering i huvuddrag	24	6.5 Distribution	
3.3 Verksamhetens omfattning	25	6.5.1 Distributionskostnader	53
3.4 Förhållandena i andra länder	26	6.5.2 Distributionsprinciper	53
Kapitel 4 <i>Statens behov av kommunisering</i>		6.5.3 Distributionsvägar	57
4.1 Former för kommunikering	28	6.5.4 Försäljning	59
4.2 Privat initierad kommunikering	30	6.5.5 Expediering	59
4.3 Statligt initierad kommunikering	32	6.5.6 Lagerhållning	60
4.4 Statlig publicering	35	6.6 Prissättning	60
Kapitel 5 <i>Utgivningspolitik och finansiering av statliga publikationer</i>		6.7 Rabatter	65
5.1 Allmänt	36	6.8 Bytes- och friexemplar	
5.2 Ekonomisk politik	36	6.8.1 Bytesexemplar	66
		6.8.2 Friexemplar	66
		6.9 Redovisning och kontroll	67
		6.10 Avtalsfrågor	67
		Kapitel 7 <i>Övrig statlig publicering</i>	
		7.1 Förlagslagda publikationer	69
		7.2 Publicering i pressen	69

Kapitel 8	<i>Speciella frågor rörande blanketter, statliga tryckerier och det vetenskapliga trycket</i>		Kapitel 10	<i>Finansieringstekniska och organisatoriska frågor jämte förslag</i>	
8.1	Det statliga blankettrycket		10.1	Finansieringsteknik	83
8.1.1	Omfattning	72	10.2	Principiella alternativ för anordnande av den statliga publiceringsverksamheten	
8.1.2	Gällande bestämmelser	72	10.2.1	Inledning	84
8.1.3	Nuvarande blankettservice	73	10.2.2	Utformning av alternativ	84
8.1.4	Aktuella åtgärder	74	10.2.3	Precisering av alternativen	84
8.1.5	Synpunkter	74	10.2.4	Alternativens karakteristika	86
8.2	De statliga tryckerierna		10.3	Val av huvudalternativ	87
8.2.1	Nuläge	75	10.4	Serviceorganisationens utformning	
8.2.2	Synpunkter	77	10.4.1	Odelat serviceorgan	89
8.3	Det vetenskapliga trycket		10.4.2	Delat serviceorgan	91
8.3.1	Nuläge och aktuella åtgärder	77	10.5	Överväganden	92
8.3.2	Synpunkter	79	10.6	Förslag	93
Kapitel 9	<i>Behov av åtgärder – sammanfattande synpunkter</i>	81	Kapitel 11	<i>Ekonomiska konsekvenser</i>	95

BILAGOR

Bilaga 1	Blankett för publikationsuppgifter (till avsnitt 1.4.2)	99	Bilaga 9	Förlagslagda publikationer (till avsnitt 6.10 och 7.1)	141
Bilaga 2	Blankett för uppgiftssammansättning (till avsnitt 1.4.2)	103	Bilaga 10	Processbeskrivning rörande odelat serviceorgan (till avsnitt 10.4.1)	142
Bilaga 3	Anvisningar för uppgifternas besvarande (till avsnitt 1.4.2)	107	Bilaga 11	Centrala serviceorganets verksamhetsområden och arbetsuppgifter (till avsnitt 10.4.2)	144
Bilaga 4	Publikationsförteckning jämte uppgifter om kvantiteter och ekonomi (till avsnitt 3.3, 5.2 och 6.4.4)	111	Bilaga 12	Förslag till organisation för centralt serviceorgan (till avsnitt 10.4.2)	145
Bilaga 5	Publikations- och informationsverksamheten i andra länder (till avsnitt 3.4 och 4.1)	125	Bilaga 13	Processbeskrivning rörande delat serviceorgan (till avsnitt 10.4.2)	146
Bilaga 6	Myndigheternas kostnader m m i konsekutiv ordning (till avsnitt 5.2)	131	Bilaga 14	Redogörelse för förvaltningsmässiga uppgifter och konkurrensförhållanden rörande vissa statliga bolag (till avsnitt 10.5)	148
Bilaga 7	PM angående skolöverstyrelsens förlagsverksamhet (till avsnitt 5.2 och 6.5.3)	133	Bilaga 15	Överslagsberäkning rörande förslagens ekonomiska konsekvenser (till kap 11)	152
Bilaga 8	Statskontorets tryckeriexpedition (till avsnitt 6.4.1)	138			

Sammanfattning

Statskontorets utredning omfattar frågor rörande statens tryckeri- och publiceringsverksamhet (exkl kartor och sjökort). Sålunda behandlas spörsmål rörande inte bara de statliga publikationerna och dessas finansiering utan även den statliga annonseringen, blankettrycket samt de inom den centrala statsförvaltningen befintliga tryckerierna. Vidare berörs vissa frågor angående de statliga bidragen till det s k vetenskapliga trycket.

Statsverkets kostnader för ifrågavarande ändamål utgjorde för budgetåret 1962/63 – det år på vilket detaljberäkningarna grundats – drygt 100 milj kronor. Detta belopp fördelas i runda tal på följande sätt:

- 63 milj kronor för publikationer, varav 44 milj kronor för de affärsdrivande verken och försvaret,
- 10 milj kronor för annonsering,
- 30 milj kronor för blankettrycket samt
- 4 milj kronor för det vetenskapliga trycket.

För budgetåret 1965/66 beräknas kostnaderna ha ökat till 120 à 130 milj kronor. Tas hänsyn även till de i utredningen ej medtagna kartorna och sjökorten torde årskostnaden för den statliga tryckeri- och publiceringsverksamheten för närvarande uppgå till i runt tal 150 milj kronor.

Intäkterna för budgetåret 1962/63 från försäljning av statliga publikationer utgjorde 26 milj kronor. Av detta belopp avsåg 21 milj kronor televerkets intäkter i samband med utgivningen av telefonkatalogen.

Antalet statliga verk och myndigheter som årligen ger ut publikationer överstiger 400. Antalet utgivna publikationer (exkl de affärsdrivande verkens) utgör ungefär 1 000

per år. Då publikationer, som givits ut i en och samma serie, här räknats såsom en enda publikation, är antalet utgåvor betydligt större.

Kännetecknande för den nuvarande tryckeri- och publiceringsverksamheten är att några generella åtgärder i samordnande syfte inte vidtagits med undantag av de statliga tryckerialstrens upphandling, vid vilken statskontorets tryckeriexpedition sedan ett 30-tal år tillbaka biträder statens verk och myndigheter med råd och anvisningar. Det ankommer sålunda i allmänhet på den enskilda myndigheten att själv svara för erforderliga åtgärder.

Utredningens resultat visar att avsaknaden av samordning medfört brister av olika slag. Primärt beror detta på att statens verk, myndigheter och andra organ i allmänhet saknar tillgång till särskild expertis för lösning av de speciella och ofta svårbemästrade problem som är förknippade med verksamheterna i fråga. Det har inte heller för de statliga publikationernas utgivning funnits förutsättningar att uppnå en i skilda hänseenden eftersträvsvärd enhetlighet, t ex i fråga om publikationernas utformning, prissättning och distribution.

Den otillräckliga tillgången på sakkunnig personal utgör huvudskälet till att verksamheten inte bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Härtill kommer att man inom statsverket inte generellt sett har tillägnat sig ett kostnadsmedvetande, som svarar mot verksamhetens ekonomiska vikt. Orsaken därtill torde vara att söka i avsaknaden av klara ekonomiska riktlinjer samt i otillfredsställande finansieringsmetoder.

För att avhjälpa konstaterade brister före-

slås åtgärder av olika slag. För den statliga publiceringsverksamheten bör utformas en aktiv och enhetlig men ändå flexibel utgivningspolitik, som på ett ändamålsenligt sätt tar hänsyn till såväl de marknadsmässiga förutsättningarna som andra faktorer av vikt. I ekonomiskt hänseende bör denna politik baseras på en tillämpning av självfinansieringsprincipen med de avvikelser därifrån som kan betingas av särskilda skäl.

För att tillgodose önskemålet om att de enskilda myndigheterna skall kunna erhålla ökad service i trycknings- och publiceringsfrågor föreslås en förstärkning av de centrala resurserna härför. Två alternativa organisationsformer, benämnda »odelat» respektive »delat serviceorgan», synes möjliga.

Alternativet odelat serviceorgan innebär att det statliga bolaget Svenska Reproduktions AB (SRA) svarar för all statlig central serviceverksamhet i trycknings- och publiceringsfrågor. Härför erfordras att bolagets nuvarande organisation ändras och utökas på så sätt att tre skilda företag skapas – ett för tryckeriverksamhet, ett för allmän förlagsrörelse och distribution samt ett för speciell förlagsrörelse genom överföring till SRA av det nuvarande förlaget inom skolöverstyrelsen. I samband med att dessa åtgärder vidtas, nedläggs verksamheten vid skolöverstyrelsens förlag respektive statskontorets tryckeriexpedition.

Enligt alternativet skulle myndighet vara författningenskyldig att anlita SRA:s förlag vid utgivning och produktion av tryckalster. Myndighet beslutar själv om utgivning av publikation efter samråd med SRA:s förlag. Detta förutsätter att utgivningsbesluten generellt delegerats från Kungl Maj:t. Upphandlingen av tryckeriarbetena ombesörjs av SRA-förlagen. Någon principiell förtursrätt för SRA:s tryckeriföretag förutsätts inte.

Från åliggandet att anlita SRA för utgivning av publikationer undantas statsdepartementen och de affärsdrivande verken, som dock bör äga möjlighet att – liksom riksdagen och dess verk – efter eget önskemål anlita företaget.

Alternativet delat serviceorgan innebär att

den statliga trycknings- och publiceringsverksamheten delas upp i en kommersiell och en icke kommersiell del.

För den icke kommersiella verksamheten, vilken i huvudsak utgörs av dels uppgifter av förvaltningsmässig karaktär (normgivning, remiss- och statsbidragsärenden m m), dels serviceuppgifter rörande produktionen av icke prisbelagda publikationer, blanketter m m, inrättas ett centralt serviceorgan. Detta, vars personalbehov utgör tolv befattningshavare, bör lämpligen knytas till någon myndighet med upphandlande funktioner.

För produktion av icke kommersiellt tryck skulle myndighet på i princip samma sätt som för närvarande vara skyldig att inhämta centralorganets råd och anvisningar. Ifrågarörande upphandling beräknas utgöra 80–85 % av de totala kostnaderna för statsverkets upphandlade tryckeriproduktion.

Utöver det centrala serviceorganet inrättas på samma sätt som för alternativet odelat serviceorgan två till SRA knutna förlag. Mellan staten – representerad av centralorganet – och förlagen träffas ett centralavtal, enligt vilket dessa åtar sig utgivningen av kommersiella (d v s prisbelagda) statliga publikationer.

Liksom vid det första alternativet skulle myndighet – statsdepartementen och de affärsdrivande verken undantagna – vara författningenskyldig att för utgivning anlita SRA:s förlag, som även svarar för tryckeriarbetenas upphandling. Myndighet beslutar själv om utgivning efter samråd med centralorgan och förlag.

Oavsett vilket av de två redovisade organisationsalternativen som väljs förordas följande finansieringsprinciper. Utgivningen av prisbelagda självbärande publikationer finansieras av SRA:s förlag. Publikationsanslag utnyttjas för att finansiera utgivningen av prisbelagda icke självbärande samt av ej prisbelagda publikationer. Produktionen av blanketter m m finansieras medelst omkostnadsanslag (anslagsposten till expenser), vilket därjämte utnyttjas för myndighets inköp av publikationer för eget bruk från SRA:s förlag.

De två redovisade organisationsalternativen har båda fördelar och nackdelar. Ett klart förordnande av ettdera synes för närvarande svårt att göra med hänsyn till att konsekvenserna av respektive förslags tillämpning nu knappast med större säkerhet torde kunna överblickas i hela sin vidd. Av detta skäl föreslås att förevarande frågor tills vidare löses enligt i huvudsak följande riktlinjer.

Beslut fattas om inrättande av de tidigare omnämnda, till SRA knutna förlagen. Dessas verksamhet begränsas till utgivning av kommersiella publikationer, dock med möjlighet att försöksvis även åta sig uppgifter rörande icke kommersiellt tryck.

Genom att en överföring till SRA:s förlag kommer att innebära relativt betydande förändringar inom den statliga publiceringsverksamheten förordas ett successivt genomförande. Samtidigt härmed etableras en särskild försöksverksamhet i syfte att erhålla erfarenhet rörande lämpligheten av att till SRA:s förlag överföra även arbetsuppgifter av förvaltningsmässig natur jämte serviceuppgifter avseende icke kommersiellt tryck.

Erfarenheterna från försöksverksamheten, som bedöms bära pågå under två till fyra år, bör läggas till grund för ett framtida slutligt ställningstagande i organisationsfrågan.

Ansvaret för genomförandet av föreslagna åtgärder bör under perioden i fråga åvila en särskild arbetsgrupp. Statskontorets nuvarande tryckeriexpedition bibehålls i princip oförändrad under perioden.

Föreslagna åtgärder torde gynnsamt påverka förutsättningarna för en effektivisering av den statliga trycknings- och publiceringsverksamheten och betydande kostnadsbesparingar bör kunna uppnås. Storleken härav är dock omöjlig att på förhand bedöma med hänsyn till de genomgripande förändringar som föreslås. Ej heller kan den gynnsamma effekten för staten och samhället av kvalitativt förbättrade tryckalster ekonomiskt värderas. Genom att pris för de statliga publikationerna i väsentligt ökad omfattning kommer att tas ut vid distribution till andra än statliga konsumenter, beräknas en besparing för statsverket av överlagsvis omkring 3,5 milj kronor per år kunna uppnås.

1.1 Bakgrund

Kungl Maj:t har genom beslut 28.6.1962 lämnat statskontoret i uppdrag att i samråd med riksrevisionsverket utreda frågan om den statliga publikationsverksamhetens finansiering. Uppdraget har närmast föranletts av vad riksdagens revisorer i sin år 1959 avlämnade berättelse uttalat i nämnda fråga (§ 27) och riksdagens skrivelse i avslutning härtill.

Riksdagsrevisorernas synpunkter gäller primärt om inte den statliga publikationsverksamheten i ökad omfattning borde kunna göras mer ekonomiskt självbärande, d v s verksamheten skulle i större utsträckning bekostas av vederbörande intressenter. Bland de åtgärder som förtjänar att beaktas i samband med en sådan inriktning av publikationsverksamheten nämner revisorerna

- att myndigheterna helt eller delvis får disponera inflytande försäljningsinkomster,
- att en enhetligare budgetmässig redovisning övervägs för bättre överblick över inkomsternas storlek och fördelning,
- att direktiv angående principerna för försäljningsinkomsternas uttagande och om grunderna för prissättningen meddelas från central myndighet samt
- att beträffande en eventuell förlagsrörelse närmare uppläggning och organisation av skolöverstyrelsen tillämpade principer torde kunna tjäna som vägledning.

Sammanfattningsvis förordar revisorerna att principerna för den statliga publikationsverksamhetens organisation och finansiering tas under omprövning.

I de över revisorernas uttalande avgivna

remissutlåtandena framförs synpunkter av delvis principiell natur. Någon entydig uppfattning i ämnet redovisas inte från remissmyndigheternas sida.

Vid fullgörandet av uppdraget skall statskontoret beakta vad statsutskottet anfört i frågan i sitt utlåtande 1960:128. Där framhålls bl a:

Utskottet vill för egen del helt allmänt instämma i den av revisorerna uttalade uppfattningen, att det i vissa fall synes diskutabelt huruvida statsverket bör belastas med kostnaden för publikationer som privata eller andra intressenter drar nytta av i sin egen verksamhet. Särskilt vid tillkomsten av nya publikationer synes det angeläget att det klarlägges i vilken utsträckning finansieringen kan ske utan anlitande av statsmedel. En annan omständighet som är förtjänt ett beaktande ur statsfinansiell synpunkt är tryckningskostnadernas storlek. Enligt utskottets mening är den av revisorerna väckta frågan förtjänt av att följas med uppmärksamhet – även om vägande invändningar synes kunna göras mot alltför generellt inriktade åtgärder inom förevarande område.

1.2 Utredningens syfte

Syftet med statskontorets utredning har varit att överväga sådana organisatoriska, finansieringsmässiga och andra former av åtgärder som kan väntas förbättra det ekonomiska utfallet av den statliga publiceringsverksamheten samtidigt som myndigheternas legitima publiceringsbehov tillgodoses. Vidare har beaktats önskvärdheten av en för läsekretsen ändamålsenlig distribution. Utredningen har helt inriktats på principiella spörsmål.

1.3 Utredningens omfattning

För utredningsarbetet har det varit betydelsefullt att fastställa vad som förstås med

begreppet »statlig publikationsverksamhet».

Någon större svårighet att definiera det allmänna begreppet »publikation» finns ej. »Publikation» synes nämligen kunna anges som »skrift, som framställts i tryckpress». Detta är även tryckfrihetsförordningens formulering och för övrigt den princip som riksdagsbiblioteket tillämpar vid tryckning av sin årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer. Den angivna definitionen kan kanske vara något snäv då inte endast skrift utan även andra framställningsformer, t ex karttryck, möjligen kan betraktas som publikationer. En utvidgad definition har emellertid inte ansetts erforderlig.

Med »publikation» har sålunda avsetts bok, tidskrift, katalog, broschyr, folder, cirkulär, anvisningar o s v. Publikationen kan ha framställts medelst boktryck, kontorsoffset o d.

Vid definition av begreppet »statlig publikationsverksamhet» synes det primära spørsmålet vara om detta begrepp kan anses synonymt med publiceringsverksamhet. Kanske kan detta spørsmål betraktas enbart som en fråga om språkbruk. Oftast torde dock publikationsverksamhet tolkas som ett snävare begrepp än publiceringsverksamhet. Exempelvis torde sålunda den statliga annonseringen i pressen böra inräknas i publiceringsverksamheten men knappast i den statliga publikationsverksamheten, eftersom publikationerna där annonserna tas in inte är statliga.

Som gräns för utredningsarbetet har valts det vidare begreppet, d v s publiceringsverksamhet. Denna har definierats som den publicering »som aktivt initierats genom statsverkets försorg och som medför ekonomiska konsekvenser för statsverket».

Om gränsdragningen i övrigt är att säga att utredningen inte omfattat kartor, sjökort eller affischer, ej heller hemliga publikationer. Däremot behandlas frågan om statsverkets annonsering. Likaledes berörs det statliga blankettrycket, statliga tryckerier och det s k vetenskapliga trycket. Anledningen till att dessa sistnämnda områden tagits med är bl a den, att det i samband med dessa aktualiseras problem som i olika

hänseenden är likartade med dem vid utgivning av publikationer. Sålunda har det, såsom framgår av det följande, ansetts både möjligt och lämpligt att låta vissa av de åtgärder, som föreslås på publiceringssidan, omfatta även nämnda områden.

I utredningen berörs mera perifert sådana kommuniseringsmedia som film, radio, television o d.

1.4 Utredningens genomförande

1.4.1 Organisation m m

Organisatoriskt har utredningsarbetet bedrivits av en arbetsgrupp inom statskontoret. Denna bestod ursprungligen av tre befattningshavare jämte den särskilt tillkallade experten Ocklind. Efter det kartläggningsarbetet slutförts, har såsom experter även anlitats riksdagsman Ståhl, överlantmätare Sjölin, civilekonom Björkman och fil lic Foyer. Enligt vad som angivits i Kungl Maj:ts direktiv har samråd ägt rum med riksrevisionsverket.

Våren 1963 verkställdes en föranalys av den statliga publikationsverksamheten, varefter planeringsarbetet påbörjades. Under sommaren 1963 tillfrågades de statliga myndigheterna angående sin publiceringsverksamhet. Det insamlade materialet bearbetades på olika sätt. Vid sidan av det fortsatta planeringsarbetet utfördes vissa punktundersökningar. Resultaten av bearbetningen var klara under hösten 1964.

1.4.2 Metodik

Till grund för utredningen ligger en skriftlig enkät, omfattande samtliga Kungl Maj:ts underställda myndigheter med undantag av de affärsdrivande verken och de militära myndigheterna. Sålunda har även kommit att behandlas av läroanstalterna utgivna kataloger, arbetsordningar och årsredogörelser. Trots att dessa kan betraktas som mindre intressanta i förevarande sammanhang har de tagits med därför att detta inte medfört något större merarbete och att det funnits anledning att undersöka dem

från bl a typografisk-ekonomisk synpunkt. Vid bearbetningen av materialet har dessa publikationer hållits åtskilda från de övriga.

Hos de affärsdrivande verken och de militära myndigheterna har under hand gjorts förfrågan angående kostnaderna för och intäkterna av deras publikationsverksamhet samt vilken personal som varit sysselsatt i denna verksamhet. Publiceringsverksamheten rörande riksdagen och dess verk har inte undersökts med undantag av riksdagsstrycket, vilket tagits med efter särskild överenskommelse härom mellan riksgäldskontoret och statskontoret.

Vad gäller statsverkets annonseringskostnader har uppgifter inhämtats från statens upplysningsbyrå, som deltagit i en av statens sakrevision år 1960 verkställd utredning angående statsverkets annonsering.

I en första etapp i enkäten kartlades vilka myndigheter som givit ut publikationer under budgetåret 1962/63. Till de myndigheter, som uppgav att så varit fallet, översändes två typer av blanketter jämte förebilder och anvisningar för ifyllandet (se *bilagorna 1-3*). Ett exemplar av den ena blankettypen skulle fyllas i för varje publikation som myndigheten givit ut under nämnda år. Den andra blanketten utgjordes av en sammanställningsblankett.

De uppgifter, som myndigheterna lämnade i blanketterna, måste i vissa fall kompletteras. Därefter kodades uppgifterna och koden stansades in på hålkort. De resultat, som erhöles vid den följande bearbetningen av hålkorten, ligger delvis till grund för framförda synpunkter och förslag.

Uppgifter har inhämtats om den statliga publikationsverksamheten i andra länder, framförallt vad gäller Danmark, Finland, Norge, Storbritannien och Nordirland, Kanada samt USA. Vidare har Svenska Tidningsutgivareföreningen tillfrågats om sina synpunkter på behovet av information om utgivning av statliga publikationer m m.

Under den tid som utredningsarbetet pågått har inom statskontoret aktualiserats flera problem som haft anknytning till frågan om statens publiceringsverksamhet. Sålunda har avgetts yttrande över ett förslag

rörande omläggning av statistiska centralbyråns distribution av publikationer. Vidare har statskontoret medverkat i en utredning om förlagsverksamheten vid skolöverstyrelsen. Med Nordiska museet har dryftats problem, bl a frågor om upphovsrätt, i samband med dess förlagsverksamhet. I remissutlåtande angående blankettkommissionen har statskontoret behandlat frågan om distribution av blanketter och hållande av reservlager. Liknande frågor har diskuterats med rikspolisstyrelsen och riksåklagarämbetet. I andra remissutlåtanden har statskontoret yttrat sig angående vid 1965 och 1966 års riksdagar väckta motioner om förslag till utredning rörande den statliga informationsverksamheten m m samt över statligt stöd till pressen (SOU 1965:22).

1.4.3 Utredningsresultatets tillförlitlighet

För att underlätta uppgifternas besvarande har – såsom tidigare framhållits – till myndigheterna översänts både förebilder och anvisningar tillsammans med frågeformulären. Muntlig kompletterande information har även lämnats i viss omfattning. Felaktigheter i primärmaterialet på grund av missförstånd torde därför vara få.

Utredningen omfattar publikationer av många slag. Även formerna och organisationen för publikationernas utgivande skiftar väsentligt. Det största problemet vid frågornas besvarande torde de publikationer ha erbjudit som aktivt initierats genom statsverkets försorg men som förlagts av annan. Uppgifterna angående dessa publikationer, totalt 17, har behandlats speciellt.

Utredningsresultatets tillförlitlighet påverkas av att myndigheterna ibland vid besvarandet av frågorna varit tvungna att göra uppskattningar därför att de inte haft tillgång till faktiska uppgifter. I vissa fall har myndigheterna inte besvarat samtliga frågor.

En fråga, som i detta sammanhang förtjänar att särskilt belysas, är den som hör ihop med periodiseringsproblemet. För att över huvud möjliggöra en konsekvent enkät har det varit nödvändigt att i fråga om

utgifter och inkomster strikt kartlägga vad som bokförts under perioden i fråga. Emellertid har de till en publikations utgivning hörande ekonomiska transaktionerna inte alltid varit tidsmässigt koordinerade med själva utgivningen. Detta innebär att myndighet kan ha uppgivit kostnader för och intäkter av publikationer, som inte givits ut under ifrågavarande budgetår men där bokföring skett under detta år. Sådana kostnader och intäkter, som redovisats särskilt, har avsett antingen tidigare utgivna publikationer eller publikationer, för vilka utgivningen förberetts. Å andra sidan kan myndighet ha uppgivit – detta kan särskilt gälla sk engångspublikationer – att publikation givits ut under året i fråga utan att kostnader och intäkter redovisats (på grund

av att dessa bokförts under annan redovisningsperiod). Genom de konsekvenser, som kan uppstå till följd av det påtalade periodiseringsproblemet, bör försiktighet iakttas vid bedömningar av enskilda myndigheters publiceringsverksamhet. Problemet torde dock sakna större betydelse för analyser av den totala statliga publiceringsverksamheten.

Även om enkätmaterialen från tillförlitlighetssynpunkt sålunda kan vara behäftat med vissa påtalade bristfälligheter, synes ändå de i det följande redovisade resultaten böra bedömas som i allt väsentligt rättvisande. Representativiteten torde även få anses vara god, då enkäten omfattat det helt dominerande antalet statliga myndigheter.

2.1 Utredningar

2.1.1 Sverige

Den statliga publiceringsverksamheten har tidigare inte utretts i sin helhet. Inom vissa begränsade områden har emellertid utredningar företagits.

Sålunda behandlade kommittén för social upplysning i sitt betänkande »Social upplysning» (SOU 1949:31) de med denna fråga sammanhängande publiceringsaspekterna. Kommittén konstaterade ett behov av ökad social upplysning direkt till allmänheten, modernisering av uttrycksformerna, kontinuerlig och samordnad upplysningsverksamhet m m samt effektivare utlandsinformation. Man föreslog inrättande av ett centralorgan för socialupplysning men detta förslag har inte realiserats.

I trycksakskommitténs betänkande »Det statliga utredningstrycket» (SOU 1950:25) föreslogs åtgärder för att modernisera och förbilliga utredningstrycket. Förslagen berörde utredningarnas redigering (bättre systematisering, mer koncentrerad skrivning), tryckning (färre korrigeringar i satt text samt ändringar i typografi och illustrering), utgivning (korta populära broschyrer som komplement till större svårtillgängliga utredningar) och distribution (snabbare bokhandelsdistribution). Vidare föreslogs ett utredningskansli för att underlätta och rationalisera kommittéernas arbete. Förslagen har delvis genomförts, dock inte vad gäller utredningskansli.

I »Bokutredningen» (SOU 1952:23) diskuterades om ett statligt bokförlag borde inrättas i konkurrens med övriga av enskilda och organisationer ägda förlag. Ett så-

dant förlag kunde, menade utredningen, erhålla stöd av annan tryckeri- och förlagsverksamhet. Det borde svara för större delen av den statliga publiceringsverksamhet som lades ut på den privata tryckeriindustrin. En allmän samordning av statens officiella publiceringsverksamhet ansågs både önskvärd och nödvändig. Två ledamöter reserverade sig mot dessa synpunkter.

I utredningen om »Psykologiskt försvar» (SOU 1953:27) diskuterades bl a informationstjänsten och informationsbehovet i krig och fred.

I en utredning från 1960 behandlade dåvarande statens sakrevision statsverkets annonsering. Sakrevisionen konstaterade att den huvudsakliga annonseringen avsåg de affärsdrivande verken och att annonseringen till närmare 70 % placerades i storstadspressen, där en tidning intog en dominerande plats. För att staten bättre skulle kunna bevaka rätten till kvantitetsrabatter från tidningarna föreslogs att annonseringen skulle koncentreras till ett fåtal annonsbyråer, som genom tillgång på kvalificerad personal också kunde medverka till en höjning av annonsutformningens kvalitet m m. Inrättandet av en statlig annonsbyrå avvisades. Sakrevisionen föreslog också en översyn av kungörelseförfarandet. Även riksdagen har vid senare tillfälle begärt en sådan översyn.

I statsvetenskaplig tidskrift år 1960 (s 283–314) återgavs en uppsats om »Statliga myndigheters upplysningsverksamhet i Sverige» av fil kand L Lönnback. Innehållet i denna uppsats berörs i senare avsnitt (4.1 och 4.3).

I utredningen om »Effektivare konsu-

mentupplysning» (SOU 1964:4) konstaterades ett behov av bl a en successiv förnyelse av metodiken i upplysningsverksamheten, en till konsumenterna riktad, ny statlig periodisk tidskrift på konsumentupplysningsområdet, ökat samarbete med massmedia, skolor och organisationer, bättre serviceverksamhet på informationsområdet och regionala upplysningscentraler.

I statskontorets utredning från maj 1964 angående den statliga tryckeriverksamheten framhölls bl a att behovet av tryckalster i regel borde tillgodoses genom särskilda för ändamålet inrättade allmänna eller enskilda affärsdrivande organ. Dessa svarade för ca 90 % av statsförvaltningens tryckeriarbeten. I vissa speciella fall ansågs tryckeri kunna inrättas hos myndighet.

2.1.2 Utlandet

I utlandet har den statliga publiceringsverksamheten tilldragit sig en ökande uppmärksamhet. Här skall blott nämnas några undersökningar härom.

På UNESCO-initiativ utkom år 1958 »A study of current bibliographies of national official publications» sammanställd av The International Committee for Social Sciences Documentation. Redogörelse för innehållet lämnas under avsnitt 3.4 »Förhållandena i andra länder».

Vid en av The International Institute of Administrative Sciences anordnad kongress år 1962 framlades en utredning om den statliga publikationsverksamheten (»Public Relations in Administration: Official Publications» av S Honoré). Utredningen berörs på flera ställen i det följande.

I en norsk utredning »Statens Informationsstjeneste» (1962) rekommenderades ökade insatser från statens sida, bl a ökad informativ annonsering till allmänheten. Det föreslogs också att en generell informationsplikt till allmänheten skulle inskrivas i lag när det gällde beslut av väsentlig betydelse för samtliga eller större delen av medborgarna. En särskild informationsavdelning skulle inrättas för konsultativ informationsverksamhet och annonsrådgivning. Vi-

dare skulle avdelningen omfatta tryckerikontor och statligt förlag för officiellt tryck. Förslaget har inte antagits i sitt ursprungliga skick men som ett resultat därav har från 1.1.1965 inrättats ett nytt organ »Statens informasjonstjeneste» som ett samordnings- och konsultorgan på det statliga informationsområdet.

Nordiska kulturkommissionen behandlade år 1963 »Rationalisering av tidskriftsproduktionen i de nordiska länderna» mot bakgrunden av de ökade statliga understöden till vetenskapliga tidskrifter.

I Kanada företogs 1960-63 en genomgripande översyn av den statliga förvaltningen. Två av rapporterna behandlar publiceringsfrågor (»Royal Commission on Government Organization: 9, Printing and Publishing» samt »13, Public Information Services»). Rapporterna tas upp i bilaga 5 (Publikations- och informationsverksamheten i andra länder).

Ett amerikanskt standardverk om statliga publikationer – närmast för bibliotekens behov – »Government Publications and their use» – utgavs år 1962 av Schmeckebier-Eastin. Det innehåller även upplysningar om distribution och försäljning.

År 1963 utkom i USA den s k Weinbergkommittén med sitt betänkande »Science, Government and Information». Kommittén, som tillsattes av president John F Kennedy, behandlade vilka åtgärder som från statens sida krävdes för att förbättra informationen till och från statliga och privata forskningsanstalter.

2.2 Motioner m m

Den statliga publiceringsverksamheten i Sverige har även behandlats i tidigare, i riksdagen väckta motioner. I detta avseende må först omnämnas en motion år 1957 (II:120) om inrättande av ett förlag och en bokhandel för det statliga, kommunala och internationella trycket. I sitt utlåtande nr 18 framhöll allmänna beredningsutskottet bl a att, även om ett statligt bokförlag skulle innebära att det officiella trycket fick en

större spridning, det vore tveksamt om ökningen kunde bli så stor att rörelsen blev ekonomiskt bärande. Vad gällde den statliga bokhandelsrörelsen syntes ekonomiska betänkligheter kunna göras ännu starkare gällande än i fråga om förlagsrörelsen. – Motionen bifölls ej av riksdagen.

Även under de senaste åren har framställts ett flertal motioner som berört den statliga publiceringsverksamheten. Sålunda har tagits upp frågor om effektivisering av publikationsverksamheten hos vissa statliga myndigheter och utvidgning av riksdagens upplysningstjänst. En utredning om samhällets PR-verksamhet har förordats liksom ökad upplysning om Sverige i utlandet och anslag till stöd för en nordisk bokmarknad.

Vidare har framförts yrkanden om översyn av den konsumentupplysningsverksamhet som bedrivs inom olika institutioner samt angående omfattningen av och formerna för den framtida konsumentupplysningen. Man har begärt utredning av den statliga informationsverksamheten, dess omfattning, inriktning och utformning samt effektivisering av denna verksamhet och förbättrad samhällsinformation genom ökad annonsering i dagspressen av staten och kommunerna. Frågorna om upprättande av ett samhällsägt förlag för skolböcker och annan undervisningsmateriel samt om möjligheterna att nedbringa bokpriserna till en ur kulturbefrämjande synpunkt lämpligare nivå har likaledes motionsvägen blivit föremål för riksdagens prövning. Omnämns må även att det lagts fram förslag om översyn av det statliga kommittéväsendet och inrättande av ett kommittéhus.

De i nämnda frågor väckta motionerna

har som regel inte föranlett några mer väsentliga åtgärder. Det bör dock nämnas att riksdagen hos Kungl Maj:t hemställt om utredning rörande bla inrättande av ett samhällsägt skolboksförlag samt angående den samhälleliga informationen genom dagspressen (rskr 1964:407 resp rskr 1966:128). I fråga om den förstnämnda utredningen må nämnas att Kungl Maj:t 27.1.1966 tillsatt en offentlig utredning rörande produktion och granskning av läroböcker och andra pedagogiska hjälpmedel m m. Som en av de sakkunnigas viktigaste uppgifter nämns bland direktiven att utreda frågan om inrättande av ett samhällsägt förlag för produktion av läroböcker och andra pedagogiska hjälpmedel.

I detta sammanhang bör även framhållas att riksdagens revisorer under senare år tagit upp vissa spörsmål som berört den statliga publiceringsverksamheten. Revisorerna har sålunda granskat verksamheten vid vattenfallsstyrelsens avdelning för press- och informationstjänst och verkställt undersökning av tidskriften Sociala Meddelanden. Vidare har revisorerna föreslagit en översyn av de författningsbestämmelser som reglerar kungörelseannonseringen samt framfört vissa synpunkter på statskalenderns redigering.

Av den lämnade redogörelsen torde bli framgå att tidigare utredningar här i landet inom ifrågakvarande område berört avgränsade problem. Förevarande utredning får alltså betraktas som en första mer samlad undersökning av den statliga publiceringsverksamheten. Det har därför befunnits motiverat att i vissa avseenden lämna en relativt utförlig redogörelse för undersökningsresultaten.

Översikt över nuvarande publicerings- verksamhet

3.1 Viktigare gällande bestämmelser

SFS 1922:98 angående statens offentliga utredningars yttre anordning

Här anges vilka publikationer som skall sammanföras under beteckningen Statens offentliga utredningar. Vidare föreskrivs att publikationer i serien skall tillhandahållas allmänheten genom bokhandeln.

Det åligger statskontoret att bl a meddela närmare föreskrifter angående utredningarnas utstyrelse och att fastställa deras försäljningspris. Ämbetsverkets tryckeriexpedition har utfärdat vissa anvisningar beträffande utarbetande av manuskript m m till kommittébetänkanden.

SFS 1922:609 angående ämbetsverks och andra myndigheters samlingar av kungörelser, cirkulär m m

Här föreskrivs vissa anordningar beträffande serieindelning, paginering, format, typografi, tillhandahållande m m för statliga publikationer. Den utveckling, som det statliga publikationstrycket undergått efter det kungörelsen utfärdades, har emellertid gjort bestämmelserna inaktuella, varför de för närvarande endast tillämpas i begränsad omfattning.

SFS 1931:72 angående åtgärd för upprättande av en årsbibliografi över Sveriges offentliga publikationer

Till statsförvaltningen hörande verk eller myndighet skall till riksdagsbiblioteket överlämna ett exemplar av varje publikation som verket eller myndigheten ger ut från trycket. Detta skall ske omedelbart efter publikationens utgivande. Syftet härmed är

bl a att biblioteket skall kunna upprätta en årsbibliografi.

SFS 1937:780 (m ändr) med vissa bestämmelser angående tryckning för statens räkning

Statliga myndigheter är skyldiga att beträffande förekommande tryckningsarbeten, i den mån kostnaderna överstiger 300 kronor, inhämta statskontorets råd och anvisningar angående arbetets planläggning och utförande, såsom val av företag, hos vilket tryckningen skall beställas, val av stilar och papper samt pris, tid och andra villkor för beställningens utförande.

All tryckning åt kommittéer, kommissioner och sakkunniga skall beställas genom statskontoret, som även har att övervaka det beställdas utförande.

Räkning å tryckning skall, där beloppet överstiger 300 kronor, av myndighet eller kommitté sändas till statskontoret för granskning och må inte betalas innan statskontorets tryckeriintendent tecknat godkännande på räkningen.

SFS 1941:535 med vissa föreskrifter angående bokföring och redovisning av utgifter från omkostnadsanslag för statliga verk och myndigheter m m

Här stadgas bl a att på anslagspost för publikationstryck må avföras endast utgifter för egentligt publikationstryck, däremot inte utgifter för blanketter eller liknande expenser.

SFS 1953:526 angående det statistiska tryckets yttre anordning

Här föreskrivs bl a att den officiella statistiken skall ges ut i en publikationsserie.

Publikationsexemplar skall tillhandahållas köpare genom bokhandeln eller på annat sätt, delas ut till myndigheter, bibliotek och andra institutioner inom landet samt sändas till utlandet av statistiska centralbyrån jämlikt dess instruktion.

Försäljningspriset skall bestämmas av vederbörande ämbetsverk i samråd med statskontorets tryckeriintendent. Statistiska centralbyrån skall utfärda anvisningar till ledning för det statistiska tryckets yttre anordning.

SFS 1960:729 angående lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

I 9 § stadgas att handlingar, vilka upprättats hos myndighet som avses i 2 kap 3 § tryckfrihetsförordningen, inte är föremål för upphovsrätt. Sådan rätt må dock göras gällande till officiell karta, som upprättats inom rikets allmänna kartverk respektive sjöfartsstyrelsen. (I nämnda stadgande i tryckfrihetsförordningen anges vad som menas med statlig och kommunal myndighet.)

SFS 1962:443 (m ändr) angående statsmyndigheternas rätt att trycka publikationer

Här stadgas att statsmyndighet ej må trycka någon publikation på statsverkets bekostnad utan att Kungl Maj:t för varje särskilt fall lämnat tillstånd därtill. Bestämmelsen äger enligt författningen inte tillämpning på statsdepartementen, försvarets kommandoexpedition, till försvarsdepartementet hörande myndigheter, statens affärsdrivande verk och statens institut för konsumentfrågor samt ej heller i fråga om

serien Sveriges officiella statistik, sådana kortare anvisningar, meddelanden, råd eller upplysningar, som är avsedda för allmänare spridning, eller ca 130 publikationer eller publikationsserier, som angivits i en till kungörelsen fogad förteckning.

I detta sammanhang må även nämnas följande bestämmelser i fråga om statsverkets annonsering.

Kungl brev 30.6.1960 angående vissa åtgärder med avseende på statsverkets annonsering

Enligt föreskrifterna i brevet skall statens sakrevision (nuvarande riksrevisionsverket) i samråd med statens upplysningsbyrå följa utvecklingen på annonsmarknaden i vad avser statsverkets annonsering samt på begäran lämna andra myndigheter upplysningar och biträde i hithörande frågor.

Myndigheterna har underrättats om vad nyss sagts samt lämnats anvisningar på kontaktmän för ifrågavarande ärenden. Vidare har i samråd med statens upplysningsbyrå utgivits en broschyr »Hur handlägges den statliga annonseringen effektivt», där anvisning ges om redigering och typografisk utformning av olika slag av annonser för statliga myndigheter. Broschyren ger även upplysning om vilken service som kan erhållas när annonsbyrå anlitas.

3.2 Verksamhetens organisation och finansiering i huvuddrag

De organisatoriska spörsmålen omfattar i huvudsak redaktion, tryckning samt distribution (= försäljning, expedition och lagerhållning).

De redaktionella arbetsuppgifterna ingår i allmänhet som en del av en eller flera befattningshavares tjänsteåligganden. Hos större myndigheter har redaktörer anställts för nämnda uppgifter. I publikationerna intagna bidrag utarbetas i stor omfattning av statstjänstemän som ett led i deras ordinarie arbete.

För tryckning av en publikation anlitar myndigheterna eget eller utomstående tryckeri. Förutom det statliga affärsdrivande tryckeriet Svenska Reproduktions Aktiebolaget (SRA) finns ett 30-tal tryckerier inom statsförvaltningen. Såsom tidigare framhållits är statlig myndighet skyldig att beträffande tryckningsarbeten över viss kostnadsgräns inhämta statskontorets råd och anvisningar angående arbetets planläggning och utförande.

Distributionen av publikationer äger ofta

rum i myndighetens egen regi. I vissa fall ombesörjs den dock av vederbörande tryckeri. I andra fall åter anlitas Nordiska Bokhandeln eller annan distributör för detta ändamål.

Enligt enkäten, som ju inte omfattar de affärsdrivande verken eller de militära myndigheterna, krävde publikationsverksamheten budgetåret 1962/63 en personalinsats som motsvarade totalt närmare 250 heltidsanställda befattningshavare, därav ca 175 för redaktionella uppgifter, 25 för tryckning och 50 för distribution.

Den statliga publikationsverksamhetens utgifter finansieras enligt enkäten till övervägande del – 85 % – medelst anslag. I ett fåtal fall har staten överlåtit utgivningen till privata förlag, varvid dessa svarar för finansieringen med undantag av de redaktionella kostnaderna. Inkomsterna från publikationsverksamheten får som regel inte disponeras av myndigheterna utan inlevereras till statskassan.

Av uppgifterna i enkäten framgår att 55 % av kostnaderna bestritts från publikationsanslag, 21 % från löneanslag och 9 % från omkostnadsanslag. 9 % av kostnaderna har täckts genom sådana intäkter från publikationsverksamheten som myndigheten fått disponera. Slutligen har beträffande 6 % av kostnaderna annan finansieringsform (materielanslag, anslag från forskningsråd m m) kommit till användning.

3.3 Verksamhetens omfattning

I enkäten tillfrågades i första etappen 571 myndigheter, inklusive allmänna läroverk och andra liknande skolor, om de givit ut någon publikation under budgetåret 1962/63. Av dessa uppgav 391 att så varit fallet. Dessa myndigheter har lämnat uppgifter beträffande 930 publikationer, varav 386 utgjorts av skolkataloger, arbetsordningar, årsredogörelser från seminarier o d. Kostnaderna för publikationerna, som tryckts i totalt omkring 42 milj exemplar, har uppgått till ca 17,5 milj kronor, medan intäkterna utgjort ca 3 milj kronor. Av kostna-

derna faller ca 0,7 milj kronor på skolkataloger o likn, som med endast några få undantag delats ut gratis. Förutom nämnda kostnader har under budgetåret bokförts kostnader om 1,3 milj kronor, som avser antingen under tidigare år utgivna publikationer eller publikationer för vilka utgivning förberetts. Intäkterna från dessa publikationer uppgick till ca 1 milj kronor.

De nämnda intäkterna är direkt hänförliga till publikationsverksamheten. Därutöver förekommer emellertid indirekta intäkter. Sådana kan avse inflytande avgifter av olika slag, vilka inte enbart är avsedda att täcka myndighetens kostnader i samband med publikationsverksamheten, exempelvis kursavgifter. Då det som regel inte varit möjligt att bedöma hur stor del av dessa intäkter som bör hänföras till publikationsverksamheten, har kartläggning endast kunnat ske om sådana intäkter förekommit eller ej. Enligt enkätens resultat har bara några enstaka myndigheter, t ex patent- och registreringsverket samt statens institut för hantverk och industri, uppgivit att sådana intäkter förekommit.

I *bilaga 4* lämnas en förteckning över myndigheterna och deras publikationer. Där har även för varje publikation angivits antal nummer per år, upplagestorlek, kostnader och intäkter liksom för varje myndighet dess totala kostnader för och intäkter av publikationsverksamheten under budgetåret 1962/63. Det bör observeras att i sistnämnda belopp kan ingå kostnader och intäkter för andra publikationer än sådana som givits ut under ifrågavarande budgetår. I totalbeloppen har nämligen upptagits samtliga under året bokförda kostnader och intäkter.

Enligt de uppgifter, som under hand inhämtats från de affärsdrivande verken och de militära myndigheterna angående deras publikationsverksamhet under motsvarande period, har kostnaderna härför uppgått till ca 44 milj kronor, medan intäkterna belöpt sig till ca 22 milj kronor. Av sistnämnda belopp hänför sig ca 21 milj kronor till televerkets intäkter i samband med utgivning av telefonkatalogen.

Uppgifter om statsverkets annonseringskostnader lämnas till statens upplysningsbyrå från dels de båda annonsbyråer som i huvudsak anlitas av statliga myndigheter och dels några affärsdrivande verk. Enligt dessa uppgifter har nämnda kostnader under år 1963 för myndigheternas del utgjort ca 5,4 milj kronor brutto, vartill kommer annonsering för affärsdrivande verk och statliga bolag om ca 2,1 milj kronor. Från dessa bruttobelopp skall dras av annonsrabatter med 140 000 respektive 70 000 kronor. I angivna belopp ingår inte direktbeordrad annonsering från statliga myndigheter. Denna torde för länsstyrelsernas del kunna uppskattas till närmare 2 milj kronor för nämnda år, varav en del täcks av avgifter från sökande.

Av de lämnade uppgifterna framgår att statens kostnader för publiceringsverksamheten under budgetåret 1962/63 kan beräknas till ca 72 milj kronor. Intäkterna av nämnda verksamhet har under samma tid uppgått till ca 26 milj kronor.

Om man även tar hänsyn till de i utredningen inte medtagna områdena av den statliga publiceringen, dvs kartor, sjökort, affischer m m, kan årskostnaden beräknas uppgå till totalt minst ca 88 milj kronor.

Som tidigare nämnts kommer utredningen att även behandla bl a det s k vetenskapliga trycket och de statliga blanketterna. Vad gäller omfattningen av statens bidrag till det vetenskapliga trycket må framhållas att staten budgetåret 1962/63 delat ut något mer än 1 milj kronor i tryckningsbidrag till doktorsavhandlingar. Till övriga vetenskapliga publikationer har utgått statsbidrag med närmare 3 milj kronor. Årskostnaden för det statliga blanketrycket kan överslagsvis beräknas uppgå till ca 30 milj kronor.

Sammanfattningsvis kan sägas att den inom ramen för utredningen behandlade verksamheten medför för statsverket mycket betydande kostnader. För budgetåret 1962/63 torde dessa ha överstigit 100 milj kronor (kostnader för kartor etc därvid ej inräknade). Då sedan dess såväl verksamheten ökat i omfattning som prisstegring skett, kan de

totala kostnaderna för budgetåret 1965/66 beräknas uppgå till 120 à 130 milj kronor.

3.4 Förhållandena i andra länder

I bilaga 5 (avsnitt 1) redogörs för några principiellt olika sätt att organisera publikationsverksamheten i andra länder. Det har befunnits motiverat att lämna denna redogörelse då den visar hur problem, som behandlas i det följande, lösts inom andra stater.

Det svenska sättet att organisera publikationsverksamheten – denna utövas av vederbörande myndighet med biträde av tryckeriteknisk expertis – har motsvarighet i övriga nordiska länder. I två av dessa har dock vissa förlagsuppgifter tillagts tryckeriexpertisen. I Norge har som nämnts förslag väckts om en mer centraliserad verksamhet. Även i andra länder med decentraliserad ordning har en mer centraliserad utgivning diskuterats och i några fall är utvecklingen på väg mot centralisering. De förhållanden på den statliga publikationssektorn som sedan mer än hundra år existerat i England torde därvid ha varit en förebild.

I Sverige har de trycktekniska frågorna betonats genom inrättandet av statskontorets tryckeriexpedition. Samma framhävande av tryckningens roll har även påverkat andra länders organisation av publikationsverksamheten. Av tillgängligt material angående utländska förhållanden framgår att det numera finns en tendens att i ökad utsträckning uppmärksamma distributions- och förlagsfrågorna. I den tidigare omnämnda UNESCO-utredningen från 1958 framhölls bl a att en centralisering av tryckningen var allt svårare att genomföra och att förlagsfrågorna (utformning, prissättning, distribution och finansiering) krävde centrala åtgärder. Det var bättre, framhöll denna utredning, att öka kostnaderna för att avyttra publikationerna än att låta dessa ligga outnyttjade sedan stora belopp förbrukats på tryckningen. Vidare bör erinras om de föreslagna åtgärderna i Kanada, för vilka redogörelse lämnats i nämnda bila-

ga 5. Enligt dessa förslag skall förlagsverksamheten tillmätas ökad vikt i förhållande till tryckeriverksamheten. Även det norska förslaget är ett uttryck för samma inställning.

En annan tendens, som också kan utläsas av det tillgängliga materialet angående utlandet, är att den statliga publikationsverksamheten tilldragit sig ökad uppmärksamhet. Detta beror sannolikt på den statliga

sektorns tillväxt och därmed sammanhängande kommuniseringsbehov. De diskuterade problemen gäller inte bara förlags-, trycknings- och organisatoriska frågor utan även hur de statliga publikationerna skall kunna göras tillgängliga för dem som är intresserade därav. Bland de problem som uppmärksamhets ingår bibliotekens dokumentationsfrågor, den typografiska gestaltningen och komprimeringen av stoffet.

Den statliga publiceringsverksamheten är endast ett led i den omfattande kommunikeringsverksamhet som bedrivs såväl inom statsförvaltningen som mellan denna och utomstående, d v s allmänheten, näringslivet, organisationer o s v. I det följande lämnas en översikt över statens generella kommunikeringsbehov för att söka belysa hur publiceringsverksamheten är inordnad i ett större sammanhang. Vidare behandlas frågan på vilka olika sätt statens informativa verksamhet – särskilt vad gäller informationen till allmänheten – kan bedrivas.

4.1 Former för kommunikering

Statens behov att kommunicera tar sig huvudsakligen uttryck i

- meddelande av föreskrifter och beslut (t ex lagar, förordningar);
- information och rådgivning (t ex konsumentupplysning);
- redovisning av den egna verksamheten (t ex årsberättelser, statens offentliga utredningar);
- kontaktetablering (t ex remissverksamhet, platsannonsering); samt
- goodwillskapande, reklam o d.

Den vanligaste formen av statlig kommunikering är den, när myndigheternas befattningshavare genom samtal eller brevlades besvarar förfrågningar och lämnar uppgifter. I tidigare nämnda (avsnitt 2.1.1) uppsats om »Statliga myndigheters upplysningsverksamhet i Sverige» har detta kallats *passiv information*. Då denna form av kommunikering ej är av intresse i detta sam-

manhang, kommer den inte att vidare beröras.

Informationen kan även vara *aktiv*, varvid staten på eget initiativ medverkar vid dess utformning och spridning. En del av denna information vad gäller vissa lagar, förordningar och beslut är författningsmässigt reglerad. Detta slag av kommunikering kan benämnas *formell information*. Många författningar innehåller fortfarande bestämmelser om kungörande i kyrka genom uppläsning eller genom anslag. I andra fall sker kommunikeringen genom annonsering i dagspressen, införande i Svensk författningssamling eller annan kungörelsesamling eller genom publicering i Post- och Inrikes Tidningar. Någon sammanfattande förordning eller annan redovisning angående vilka ärenden som skall annonseras i sistnämnda tidning finns inte.

Ifrågavarande distribution av statlig information medger endast en relativt begränsad spridning. Frågan om kungörelseförfarandet har behandlats av flera utredningar. Bl a har besvärssakkunniga i sitt slutbetänkande »Lag om förvaltningsförfarandet» (SOU 1964:27) föreslagit delgivning genom anslag på postanstalter, kombinerat med meddelande om anslaget i pressen. Ytterligare utredningar om kungörelseförfarandet har satts i fråga.

Den övervägande delen av den aktiva informationen sker genom att staten ger ut publikationer av olika slag, t ex böcker, tidsskrifter, kataloger, broschyrer, folders, cirkulär och anvisningar, eller i enstaka fall genom affischering. Dessa åtgärder kan vara av funktionärsupplysande karaktär och rikta sig till vederbörande myndighets egen

personal men de kan även vända sig till den allmänhet eller annan, som berörs av myndighetens verksamhet.

Radio, television och press strävar efter att ge en omfattande och detaljerad förmedling av nyheter rörande statsförvaltningens verksamhet. Principen att allmänna handlingar skall vara offentliga underlättar denna nyhetsbevakning. Det ligger i nämnda medias sätt att arbeta att främst uppmärksamma nyheterna inom statsförvaltningen, mindre den löpande informationen utan nyhetsvärde. Genom kontakt med dessa media, som i eget intresse har att sprida nyheter och upplysningar, kan staten i många fall få sitt kommuniceringsbehov täckt. I det följande skall något beröras vilka åtgärder som under de senaste åren i ökande omfattning vidtagits för att underlätta dessa kontakter.

Kommunikering kan även ske genom film, utställningar, kurser, informationskonferenser o d. Annonsering är en annan form för att lösa statens kommuniceringsbehov.

Kampanjer kan sägas utgöra den mest aktiva formen av statlig kommunikering. Man söker här att med den moderna reklamteknikens hjälp utnyttja och samordna flera informationsåtgärder i syfte att väcka särskild uppmärksamhet.

Intensiteten i statens medverkan vid utformandet och spridningen av information har diskuterats. Å ena sidan finns det de som hävdar att offentlighetsprincipen ger tillräckliga garantier för att informationsbehovet tillfredsställs genom insatser från press, radio och TV, kompletterade med utgivande av publikationer och en begränsad statlig informationsproduktion i de ämnen som inte täcks av dessa nyhetsmedia. Bakom denna inställning ligger inte sällan farhågor att staten i sin aktiva informationsverksamhet kan komma att mer påverka och styra än upplysa allmänheten. En aktiv informationsverksamhet från statliga verk skulle också enligt denna åsiktsriktning kunna komma att föregripa statsmakternas behandling av ett ärende och skapa en opinion som försvårar ett ställningstagande.

Å andra sidan finns det de som hävdar

att det är nödvändigt att staten mer aktivt informerar allmänheten. Statens inflytande växer och demokratin, menar man, kräver att medborgarna förstår de styrandes åtgärder eller i vart fall grunddragen i motiven. Därför måste upplysningsverksamhet bedrivas så att det bli vid olika alternativ är möjligt att bedöma en fråga objektivt. Den omfattande upplysningsverksamheten i samband med folkomröstningen rörande högertrafikens införande är ett exempel härpå. Det har också hävdats att rättssäkerheten kan komma i fara om lagar och förordningar inte tillkännages på ett sådant sätt att därav berörda personer lär känna och förstår dessas innehåll. Såsom tidigare framhållits har i Norge lagts fram förslag om att inrätta en statens informationsavdelning och att införa informationsplikt i fråga om beslut som är av väsentlig betydelse för samtliga eller större delen av medborgarna eller som eljest kräver information.

Som skäl för en mer aktiv kommunicering har också framhållits att en mängd resultat av statlig verksamhet kan utnyttjas i den privata verksamheten och i hemmen. Dessa resultat kan vinna mer allmän tillämpning endast om man ger en omfattande och välinriktad information därom.

Staten medverkar i allt större omfattning till att täcka erforderliga informationsbehov. Som exempel på detta kan anföras att televisionen under senare år utnyttjats för valdebatter i allt högre grad samt att staten under våren 1965 till samtliga hushåll givit ut en informationsbroschyr rörande de nya bestämmelserna om sjukförsäkring, folkpension och ATP. Även den till hushållen tidigare utdelade broschyren »Om kriget kommer» är ett exempel på detta.

Behovet av kommunikering torde komma att öka och det är troligt att statens medverkan när det gäller att täcka detta behov blir alltmer omfattande. Skälen härtill är bland andra att den statliga verksamheten växer, samhället blir mer komplicerat, exempelvis på socialvårdsområdet, och masskommunikeringstekniken utvecklas. Allmänheten torde även komma att fordra aktivare upplysning från statens sida. De

krav, som härvid måste uppställas, är att informationen ges en saklig, objektiv och neutral utformning.

Frågan om statlig kommunikering har varit aktuell även i andra länder. Vad gäller förhållandena i några av dessa må hänvisas till vad som framgår av bilaga 5 (avsnitt 2).

Det må i detta sammanhang slutligen understrykas att alla möjligheter till en ändamålsenlig kommunikering bör tas till vara. I fråga om den kommunikering, som staten själv måste sörja för, gäller att på ett optimalt sätt utnyttja till buds stående media. Staten bör även söka underlätta den kommunikering som initieras av privata intresen. Denna behandlas i nästföljande avsnitt.

4.2 Privat initierad kommunikering

Den svenska statsförvaltningens behov av kommunikering har i vissa fall tillgodosetts utan att staten medverkat aktivt. Med begreppet »statsförvaltningens behov» har i detta sammanhang avsetts de fall då ett statligt engagemang skulle ha varit nödvändigt om enskilt initiativ inte förelegat. Detta initiativ underlättas av bestämmelsen i 9 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk där det stadgas att handlingar, som upprättats hos statlig myndighet, inte är föremål för upphovsrätt.

Av stor betydelse när det gäller privat initierad kommunikering är den medverkan som lämnas av dags-, vecko- och fackpress samt av radio och TV. Såsom kommer att framgå av den under 4.3 lämnade redogörelsen för den statligt initierade kommunikeringen har vissa myndigheter uppmärksammat betydelsen av ett aktivt samarbete med nämnda media och har för detta ändamål inrättat särskilda samarbetsorgan med pressen.

Även vissa publikationer, som är behövliga för det allmänna, ges i enstaka fall ut utan statligt initiativ. På detta förhållande må anföras följande exempel.

Sveriges Rikes Lag. För närvarande utges *Sveriges Rikes Lag* av AB P A Norstedt &

Söner i en årlig upplaga om något mer än 10 000 exemplar. Försäljningspriset är (1966) vid inbindning i klotband 91 kronor, på vilket belopp statliga myndigheter äger erhålla 24,5 % rabatt. Antalet sidor är 3 200. Uppgift om det antal exemplar, som försäljs till statliga myndigheter, finns inte tillgänglig då en stor del av denna försäljning sker genom bokhandeln.

Sedan 1861 års serie har lagboken redigerats av olika framstående jurister, bl a flera justitieråd. Beträffande tillförlitligheten och urvalet av lagar och författningar har inte, såvitt känt, framkommit några negativa omdömen.

Nuvarande arrangemang synes tillfredsställande ur rättslig synpunkt och i fråga om ordnandet av distributionen. En bedömning av de ekonomiska konsekvenserna för statsverket, främst då i fråga om prissättningens skälighet vid försäljning till myndigheter, ställer sig vansklig med hänsyn till att kännedom saknas om redigeringskostnaderna samt den upplaga som statsverket köper. Med ledning av tillgängliga uppgifter samt vissa uppskattningar har dock den bedömningen gjorts att en övergång till statlig utgivning för närvarande inte torde medföra några mera påtagliga förändringar i fråga om statsverkets kostnader.

Kommentarer till lagar. Det förekommer att kommentarer till lagar ges ut genom enskilt initiativ. Ett exempel härpå är »Kommentar till 1952 års upphandlingskungörelse». Denna publikation utges av AB P A Norstedt & Söner, omfattar 134 sidor och betingar ett pris av 17 kronor. På detta pris äger statsverket erhålla 19,5 % rabatt. Första upplagan trycktes år 1953 i 2 000 exemplar och den andra år 1963 i samma antal exemplar. Det synes inte finnas anledning till erinran mot skäligheten av försäljningspriset.

I detta sammanhang må omnämnas att riksdagens första lagutskott – vid prövningen av en vid 1964 års riksdag väckt motion (II:381) angående åtgärder för att sprida kännedom om riksdagens uttalanden i samband med tillkomsten av ny lagstift-

ning – i sitt utlåtande nr 11 bl a framhållit att garantin för att riksdagsuttalandena får sin rätta plats i de på enskilt initiativ tillkomna lagkommentarerna rimligen bör ligga i utgivarnas naturliga strävan att åstadkomma praktiskt användbara och tillförlitliga arbeten. I vart fall torde anledning inte föreligga att genom åtgärder från statsmakternas sida söka påverka utformningen av sådana kommentarer.

Det må vidare framhållas att många lagverk grundligt kommenteras av myndigheter i anslutning till utgivande av tillämpningsföreskrifter o d. Ibland är dessa utgåvor – i stencilerad form eller ingående i en myndighetens publikationsserie – av sådant allmänt intresse att de borde vinna ökad spridning.

Nytt Juridiskt Arkiv. Publikationen ges ut i två delar. Avdelning I, som avser av högsta domstolen meddelade domar och utslag, omfattar ca 1 200 sidor per år och kommer ut med 12 häften, varav vissa i form av dubbelhäften. Den tryckta upplagan uppgår till ca 4 000 exemplar. Avdelning II, som innehåller redogöresler för viktigare nya lagar och översikter av andra nya författningar, omfattar 500–700 sidor per år, fördelade på 4 häften. Den tryckta upplagan är ca 1 800 exemplar.

Varje avdelning redigeras av ett eller två justitieråd. Försäljningspriset är (1966) för avdelning I 55 kronor och för avdelning II 43 kronor, på vilka belopp statliga myndigheter erhåller 19,5 % rabatt. Arrangemanget synes tillfredsställande från statens synpunkt.

Tulltaxan. I det följande kommer utgivningen av tulltaxan att närmare behandlas. Skälet härtill är att denna, såvitt känt, är den enda publikation som ges ut av såväl staten som ett privat förlag. Det kan därför vara av intresse att närmare undersöka vilka konsekvenser detta medför för staten respektive konsumenterna.

General tullstyrelsen upprättar, redigerar och låter trycka bl a tullverkets författningshandbok I, som innehåller tulltaxan

samt Efta-konventionen. Utgivningen sker i första hand för att tillgodose tullverkets interna behov. För att underlätta tullverkets verksamhet är det emellertid av betydelse att gällande bestämmelser görs allmänt kända.

Den nuvarande utgåvan trycktes år 1960 i en upplaga om 7 000 exemplar, omfattande 599 sidor, samt gavs ut i form av lösblad. T o m år 1964 har givits ut 14 stycken ändringstryck som tillsammans omfattar 562 sidor. Tryckkostnaderna fördelar sig på följande sätt.

	Totalt Kr	Per ex Kr
Ursprungliga upplagan	67 109	9: 59
Pärmar, 2 st per ex	46 340	6: 62
14 st ändringstryck	83 505	11: 93
Summa	196 954	28: 14

Publikationen har sedan 1960 sålts i ca 1 000 exemplar. Priset är 20 kronor, vilket inkluderar de vid försäljningstillfället utkomna ändringarna. Prenumeration på kommande ändringar kan göras till ett pris av 5 kronor per år. Vid försäljning genom postförskott tas ut en expeditionsavgift om 2 kronor per försändelse. Försäljningen sker endast genom tullverkets centralförråd.

AB P A Norstedt & Söner ger varje år ut »Tulltaxan» som förutom tulltaxan och Efta-konventionen även innehåller en kortare redogörelse för gällande import- och exportföreskrifter. Publikationen ges ut som bunden bok, omfattar 620 sidor och kostar 55 kronor (1965 års utgåva). Försäljning sker genom bokhandelns försorg.

Tullverkets tulltaxa för åren 1960–1964 har för köparen medfört en direkt kostnad av 40 kronor, medan köparen av Norstedts tulltaxa under motsvarande tid har fått betala ca 220 kronor.

Den valda formen av bunden bok beträffande Norstedts tulltaxa innebär dels att besvär med och kostnader för att mottaga och inplacera rättelsetryck undviks, dels att publikationen blir mindre skrymmande än vad lösbladssystemet medför. Tullverkets utgåva i form av lösbladssystem möjliggör å andra sidan att publikationen kan hållas mer aktuell än vad som är möjligt med en

bunden bok, som endast kommer ut en gång om året. Med hittillsvarande ändringsfrekvens ställer sig dessutom lösbladssystemet i fråga om tryckkostnaderna betydligt förmånligare än det förfarande som används för Norstedts tulltaxa. Med hänsyn till lösbladssystemets fördelar i fråga om tullverkets tulltaxa synes någon ändring härvidlag inte påkallad.

Frågan om prissättningen av publikationen synes däremot böra tas upp till förnyad prövning. Priset bör täcka inte endast tidigare angivna tryckkostnader – som inte helt ersätts enligt nuvarande prissättning – utan även ränteförluster, lagerhållnings- och försäljningskostnader samt det risktagande som tryckning av en försäljningsupplaga innebär.

Det synes ligga nära till hands att undersöka om det är möjligt att åstadkomma en gemensam utgivning av Norstedts och tullverkets tulltaxor. Som förut sagts har emellertid båda utgåvorna vissa fördelar. Om en av taxorna kommer att upphöra blir servicen till köparna försämrad genom att valmöjligheterna begränsas. Det torde dock från såväl allmänhetens som tullverkets synpunkt vara angeläget att tullverkets tulltaxa jämte prenumeration på ändringstryck till denna kan erhållas – förutom genom tullverkets centralförråd – även genom den reguljära bokhandeln.

Övrigt. Här märks i första hand läroböckerna, som i regel ges ut av enskilda förlag. I de fall då läroböcker på grund av för liten efterfrågan inte kan ges ut på kommersiell basis – exempelvis läroböcker för samerna eller för viss försöksverksamhet, anordnad av pedagogiska eller andra skäl – förläggs de emellertid av skolöverstyrelsen. Utgivningen av läroböcker har i olika sammanhang varit föremål för statsmakternas intresse, senast genom motioner till 1964 års riksdag då frågan om samhälleliga insatser för tillskapande av ett skolboksförlag aktualiserades (I:56 och II:73 samt I:315 och II:413). I anledning av motionerna förordade riksdagen en utredning om produktion och granskning av bl a läroboksmateriel,

varvid även frågan om ett samhällsägt skolboksförlag borde beaktas. Utredningen skulle vara helt förutsättningslös och även pröva spörsmålet om förlag i form av ett av kommunerna och staten gemensamt ägt företag (särskilda utskottets utlåtande nr 1). Som tidigare nämnts har Kungl Maj:t tillsatt en offentlig utredning härför. – Läroböckerna har under dessa förhållanden inte tagits upp till närmare prövning i förevarande sammanhang.

Tidigare har lämnats en exemplifierad framställning rörande fall då statens kommuniseringsbehov täcks genom privata initiativ. Ytterligare exempel torde kunna anges. Som ett allmänt omdöme av arrangementet i fråga får – med det begränsade informationsunderlag som för närvarande föreligger – uttalas att några från statens synpunkt negativa konsekvenser inte kunnat påvisas. Förekomsten av sådana publikationer får ses som ett värdefullt och ofta nödvändigt komplement till den statliga publikationsfloran.

4.3 Statligt initierad kommunikering

Tidigare har lämnats en översikt över de statliga kommuniseringsbehoven och olika sätt att täcka dessa. I det följande behandlas vilka media som härvid kan komma till användning.

Statliga organ för samarbete med pressen. Att enbart lita till offentlighetsprincipen innebär att staten ger allmänhet och nyhetsmedia möjlighet att söka och värdera upplysningar utan att själv aktivt engagera sig i upplysningsverksamhet. Det otillfredsställande med en sådan passiv information har vid flera tillfällen uppmärksammats. Redan på 1920-talet inrättades den första pressavdelningen inom statsförvaltningen. Utvecklingen av den statliga informationsverksamheten i Sverige efter andra världskriget och framförallt under senare år har kännetecknats av att allt fler centrala statliga myndigheter kommit att förfoga över egna informationsenheter (pressavdelningar, press-

ombudsmän etc). Dessa skall bli biträda nyhetsmedia när det gäller att få fram material och de skall vidare själva producera och distribuera information till allmänheten.

Det har hävdats att tillräckliga resurser inte ställts till samarbetsorganens förfogande och att det saknas klar politik för hur långt dessa får gå i sin information. Inrättandet av pressavdelningar har emellertid hälsats med tillfredsställelse av pressen, vars kontakter och samarbete med myndigheterna härigenom många gånger underlättats.

Tidningar. Tidningar utnyttjas dels som förmedlare av nyheter som inhämtas eller delgivits dem och dels som organ för statlig annonsering. När det gäller nyhetsfrågor sker kontakt med pressen genom översändande av kommunikéer, artikel- och bildmaterial, skriftliga uttalanden i någon fråga, svar på offentlig kritik, förmedling av reportageuppslag o s v. Kontakten kan också ske genom presskonferenser och pressresor, speciellt när det gäller särskilt betydelsefulla frågor. En mycket stor del av detta material förmedlas via Tidningarnas Telegrambyrå (TT) och de politiska partiernas nyhetsbyråer. TT bevakar departementen genom att medarbetare varje dag går igenom nyttillkommet material. Ämbetsverken är föremål för liknande övervakning.

Även den nyhetsbetonade vecko- och fackpressen uppmärksammas av myndigheterna. Till fackpressen riktar huvudsakligen de tekniska verken sin artikeltjänst men också sociala verk och militära myndigheter vänder sig dit för sin utåtriktade information.

En annan form av statlig kommunikering via tidningarna är den som sker genom annonsering i dags-, vecko- och fackpress. Denna består främst av plats- och kungörelseannonsering, annonsering från de affärsdrivande verken samt kampanjannonsering.

I fråga om pressens medverkan gäller det sålunda att skilja mellan det slag av publicitet som tidningarna accepterar i sin roll som nyhetsförmedlare och den publicitet som inom branschen benämns textreklam

och som hänvisas till annonsplats. Att även statlig information kan hänföras till den senare kategorin framgår bl a av en skrivelse som Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU) i april 1964 sände till högertrafikkommissionen med anledning av att NTF förutsatt att dagspressen under högertrafikomläggningen kontinuerligt skulle införa visst informationsmaterial på redaktionell plats. TU framhöll:

Det torde vara uppenbart att en stor del av det material som därvid kommer att erbjudas tidningarna med hänsyn till ovannämnda regler (om textreklam) i själva verket måste betraktas som *annonsmeddelanden*.

Under sådana omständigheter synes det i hög grad motiverat att statsmakterna ställer ekonomiska resurser till förfogande vilka av vederbörande expertorgan bedömes nödvändiga för att på ett effektivt sätt till allmänheten i *annonsform* vidarebefordra meddelanden och appeller av angivet slag.

TU uttalar en förhoppning om att kommissionen med anledning av det nu anförda måtte överväga och till vederbörande myndigheter framföra sådana förslag som kan sägas ta skäligen hänsyn till såväl pressens arbetsvillkor som till behovet av effektivast möjliga trafikinformation.

Likaså har TU i skrivelse till kommunikationsministern i oktober 1964 hemställt att medel måtte anvisas för att dagstidningarna skall kunna erhålla ersättning för NTF:s upplysningsverksamhet om hastighetsbegränsning. Det kan framhållas att av staten betald annonsering i trafikupplysningens intresse har påbörjats i stor omfattning.

Det kan konstateras att pressen har påtagliga fördelar som informationsorgan oavsett om information lämnas på redaktionell plats eller i annonsform. Informationen sprids sålunda snabbt – gäller främst dagspressen – och den kan inriktas på olika geografiska distrikt eller olika grupper av medborgare och verksamheter allt efter pressorganets utbredning och fackinriktning. Informationens spridning kan vidare i stor utsträckning kontrolleras genom tillförlitlig upplagestatistik och informationen kan göras mer utförlig än i radio och TV. Det är också möjligt för läsaren att behålla informationsmaterialet för framtida bruk.

Radio och TV. Kontakterna med radio och TV anses av statens pressavdelningar

vara mindre omfattande än kontakterna med dagspressen. Detta beror på att det inom detta område endast existerar ett företag och att som följd därav utrymmet för den mängd nyheter, åsikter och förströelse, som förmedlas genom radio och TV, är mer begränsat än när det gäller pressen. En stark sovring av materialet är alltså nödvändig och detta har bidragit till att radions och TV:ns kontakter med myndigheterna är mindre än pressens. Det har uppgivits att kontakterna i allmänhet tas av radions och TV:ns personal samt att verkens initiativ främst kommer till uttryck i sådana program som »Dagens eko» och »Aktuellt». Eftersom Sveriges Radio abonnerar på TT:s nyhetsmaterial erhåller företaget tillgång till de nyheter som TT förmedlar.

Film. Den statliga filmverksamheten är av relativt liten omfattning och är till största delen koncentrerad till de affärsdrivande verken och försvaret. Det anses att statens filmproduktion gått ned under senare år och att den ersatts av andra informationsmedia.

Utställningar, kurser och föredrag. Föredragsverksamhet utövas i stor utsträckning inom statsförvaltningen. Utställningar inom landet är ganska sällsynta men det förekommer utställningar av vandringskaraktär, bl a i konsumentinstitutets regi. Däremot anordnas i utlandet utställningar med statligt stöd. Fördelarna med utställningar, kurser och föredrag är att en personlig kontakt kan erhållas och att ett selektivt urval av besökare och deltagare i viss utsträckning kan äga rum.

Publikationer. I några följande kapitel lämnas en redogörelse för de problem som är förbundna med den statliga publikationsverksamheten. Här skall därför endast nämnas att publikationer har den fördelen i jämförelse med andra media att de kan lämna en utförlig information i ett ämne. De kan vidare distribueras till endast den eller de grupper som verkligen är intresserade av ämnet. Publikationer kan också

sparas och läsaren kan vid behov ånyo ta del av texten. Produktionskostnaden är även som regel förhållandevis liten.

Affischer. Affischering som statligt informationsmedel förekommer på utrymmen som ställs till förfogande på postkontor, läkarmottagningar, sjukhus och liknande inrättningar. Affischering på kommersiella tavlor och annonspelare förekommer mindre ofta. Affischen är ett påminnelsemedel. En god affisch har få delar i layout och texten är inskränkt till ett ringa antal ord. Resonerande eller förklarande text förekommer mycket sällan. Av denna anledning används affischen oftast som del i en kampanj och utgör endast i undantagsfall det enda utnyttjade informationsmedlet.

Kampanjer. Upplivningsarbete i en speciell fråga under begränsad tid bedrivs i form av kampanjer som kan ta i bruk flera media. Det är mycket vanligt att därvid utnyttja publicitet kombinerad med någon trycksak. Annonsering förekommer ibland.

Följande fyra statliga kampanjer har under utredningsarbetet närmare undersökts:

1. Konsumentupplysningskampanj 1962 (statens institut för konsumentfrågor i samarbete med statens konsumentråd och varudeklarationsnämnden)
2. Polioympningskampanj 1963 (medicinalstyrelsen)
3. »Håll naturen ren» 1963 (svenska naturskyddsföreningen i samarbete med vägoch vattenbyggnadsstyrelsen m fl)
4. »Farlig leksak» 1960 (armétygförvaltningen)

Av undersökningen framgår bl a att flera olika media kommit till användning vid dessa kampanjer. Vid den första distribuerades 500 000 exemplar av »Råd och Rön» och 3 000 000 exemplar av en tvättfolder. I vissa tidningar förekom annonser, varjämte man anordnade konsumentdagar i fem städer. Vid polioympningskampanjen utdelades ca 1 500 000 folders. Något mer än 200 000 affischer och spårvägsskyltar sattes upp. I TV visades två program om polio-

ympning och vidare förekom viss ljusreklam.

Kampanjen »Håll naturen ren» bedrevs med hjälp av affischer, folders, brevmärken och andra symboler. Meddelanden och matriser m m ställdes till förfogande åt pressen som hade specialartiklar om kampanjen. I radio och TV sändes särskilda program, bl a i anslutning till en pressresa. Vid aktionen »Farlig leksak» användes affischer, varjämte man spelade in en film som visades i TV två gånger. Ungefär ett halvt år efter sista visningen gjordes i TV en resumé av kampanjen. I tidningar och tidskrifter förekom en stor mängd notiser, artiklar och reportage. Vidare tillverkades för kampanjens räkning montrar som förevisades på olika utställningar.

Resultaten av dessa kampanjer har betraktats som goda. Antalet nya prenumeranter på »Råd och Rön» tredubblades i förhållande till motsvarande antal under närmast föregående år. Nästan alla de som nympades mot polio 1962 fullföljde ympningsprogrammet 1963. Omkring 825 000 personer, som 1959 eller tidigare fått sammanlagt tre injektioner, utnyttjade under 1963 möjligheten att förstärka sitt vaccinationskydd med den s k fjärde sprutan. Resultatet av kampanjen »Håll naturen ren» är det svårt att uttala sig om då aktionen får ses som ett arbete på lång sikt. Vad gäller den sista kampanjen »Farlig leksak» må framhållas att under slutet av 1950-talet ca 25 ammunitionseffekter årligen brukade lämnas in till polis och militära förband. År 1960 kom över 1 100 sådana effekter in, varav nära 500 av den karaktären att de måste oskadliggöras.

Ett förhållande som i detta sammanhang förtjänar att nämnas är den omfattande upplysningsverksamhet som kommer att bedrivas i samband med högertrafikens införande. För detta ändamål har tidigare anvisats 9,4 milj kronor. Enligt proposition 1966:1 bil 8 s 70 föreslås ett tillskott av drygt 20 milj kronor för nämnda ändamål. Av det totala beloppet, 30 milj kronor, avses 12 milj komma att disponeras för utnyttjande av radio, TV, press och andra mass-

media. Under senaste tid har dessutom statens pris- och kartellnämnd sökt intensifiera allmänhetens prismedvetande genom annonsering om resultatet av prisundersökningar på skilda orter.

I samband med behandlingen av statliga kampanjer bör även omnämnas att statlig propaganda endast bedrivs i ringa utsträckning. Staten medverkar dock vid propaganda som riktar sig till utlandet och som avser att öka turismen eller att skaffa landet ökad goodwill.

Som framgår av den lämnade redogörelsen står åtskilliga media till förfogande för den statliga kommunikeringen. Även om statens verk och myndigheter gör sitt bästa vid valet och utnyttjandet av dessa media torde det ändå kunna ifrågasättas om inte vissa samordnande åtgärder för att underlätta ett riktigt mediaval är befogade med tanke på kommunikeringens betydelse och de höga kostnader – av storleksordningen 100 milj kronor per år – som är förknippade därmed. Någon systematisk utbildning av statliga befattningshavare i fråga om den svåra uppgiften att på ett ändamålsenligt sätt utnyttja olika media sker ej. Inte heller finns inom statsförvaltningen något centralt organ, till vilket man kan vända sig för att erhålla råd och anvisningar. Anordnande av en statlig serviceverksamhet för ifrågavarande ändamål synes sålunda starkt befogat.

4.4 Statlig publicering

I närmast föregående avsnitt har lämnats en redogörelse för vilka media som staten använder sig av för att täcka sina kommuniseringsbehov. I de tre följande kapitlen kommer att behandlas den del av kommuniseringsverksamheten som sker i form av statlig publicering, d v s det egentliga föremålet för utredningsarbetet. I de två första diskuteras olika spörsmål rörande de fall där staten själv står som utgivare. Det tredje åter behandlar den form av publicering där staten tar initiativet härtill men själv ej svarar för utgivningen.

Utgivningspolitik och finansiering av statliga publikationer

5.1 Allmänt

Såsom framgått av närmast föregående kapitel täcks en betydande del av kommunikeringsbehovet genom att staten ger ut publikationer. Vid utgivning av dessa är en ändamålsenlig och enhetlig politik liksom en lämpligt anordnad finansiering av största betydelse.

Från konsumenternas synpunkt betyder en ändamålsenlig utgivningspolitik först och främst att publikationerna skall ha ett aktuellt, sakligt och läsvärt innehåll samt ett tilltalande utseende. Stor omsorg bör därför ägnas åt utformningen, varvid särskilt bör beaktas vilka konsumentgrupper publikationerna är avsedda att nå. Överskådlighet och lättlästhet måste eftersträvas, vilket kan uppnås genom bl a lämplig rubricering, sammanfattningar, god typografi och illustrationer. Särskilda populärutgåvor kan ibland vara önskvärda.

Publikationerna bör göras lättåtkomliga genom en aktivt bedriven försäljning, utlåning eller andra åtgärder. God information måste lämnas om utgivningen. Tillhandahållande av kataloger och reklamåtgärder kan verksamt bidra härtill. Det är fördelaktigt om publikationerna kan behandla väl avgränsade ämnesområden, då det härigenom är möjligt att genomföra en för konsumenterna ofta önskvärd selektiv distribution.

En ändamålsenlig utgivningspolitik sedd från den statlige *utgivarens* synpunkt innebär att konsumenternas önskemål så väl som möjligt tillfredsställs. Därtill kommer ett betydande behov av enhetliga riktlinjer för publikationsverksamhetens bedrivande,

text i fråga om prissättning, rabatter, honorar, typografi, avtalsfrågor o s v. Härigenom skapas nämligen goda förutsättningar för en rationellt bedriven verksamhet och vidare underlättas kontroll och revision. Det blir även möjligt att genomföra en eftersträvsvärd delegering av beslutanderätten i publikationsfrågor.

Det är av stor vikt att finansieringen av den löpande publikationsverksamheten är ändamålsenligt ordnad. Detta innebär å ena sidan att verksamhetens kostnader på ett rimligt och från olika synpunkter rättvist sätt fördelas på konsumenter och skattebetalare samt att de prisbelagda publikationernas pris förefaller konsumenterna skäligt. Å andra sidan måste även statens ekonomi på ett rimligt sätt tas till vara. Generellt kan sålunda hävdas att problemet med en god ekonomisk utgivningspolitik och ändamålsenlig finansiering är att söka uppnå lämplig balans mellan dessa två kontroversiella önskemål.

I följande avsnitt jämte det nästkommande kapitlet lämnas en redogörelse för vilka möjligheter det finns att uppnå nämnda kriterier avseende en ändamålsenlig och enhetlig utgivnings- och finansieringspolitik.

5.2 Ekonomisk politik

Under ett tidigare avsnitt har angivits att de statliga myndigheternas kostnader för och intäkter av de i enkäten ingående publikationerna uppgått till ca 17,5 respektive 3 milj kronor under budgetåret 1962/63. Av allmänna läroverk och andra liknande

skolor utgivna publikationer (i huvudsak kataloger, årsredogörelser och arbetsordningar) har – med några få undantag – lämnats ut gratis. Av övriga i utredningen ingående publikationer (något mer än 500 st) har knappt hälften varit prisbelagda.

En jämförelse mellan totalintäkter och totalkostnader för prisbelagda publikationer (250 st) ger följande resultat.

	Kostnadstäckning i %				
	0-24	25-49	50-74	75-99	100 o mer
% av antal publ	69	12	9	4	6

Jämför man i stället totalintäkter och totalkostnader för de 85 myndigheter, som uppgivit att de under nämnda budgetår haft intäkter av försålda publikationer, erhålls följande resultat.

	Kostnadstäckning i %				
	0-24	25-49	50-74	75-99	100 o mer
% av antal mynd	68	13	11	2	6

I tidigare nämnda bilaga 4 har de olika myndigheternas kostnader och intäkter redovisats. Bilaga 6 innehåller en förteckning över myndigheternas kostnader m m i konsekutiv följd.

Vid bedömandet av graden av kostnadstäckning må hållas i minnet att en statlig utgivare – i motsats till kommersiellt drivet förlag – själv är konsument i större eller mindre omfattning. Även andra statliga myndigheter blir ofta som konsumenter kostnadsfritt delaktiga av verksamheten.

De återgivna ekonomiska resultaten från enkäten kan sålunda inte utan vidare tas till utgångspunkt för en lönsamhetsvärdering av den statliga publikationsverksamheten vare sig det gäller den enskilda publikationen, myndigheten eller statsverket i dess helhet. Det synes emellertid av enkäten tydligt framgå att någon klar ekonomisk politik inte har utformats för verksamheten i fråga. Några enhetliga riktlinjer för finansieringen tillämpas ej heller. Det torde därför få anses betydelsefullt att närmare söka klarlägga förutsättningarna för införandet av en ändamålsenlig ekonomisk politik och finansiering. I förgrunden kommer då den

av riksdagsrevisorerna framförda synpunkten rörande en i möjligaste mån självfinansierad statlig publikationsverksamhet. Innan angelägenheten härav närmare övervägs, synes emellertid först böra undersökas om en sådan ordning över huvud kan anses möjlig sedd från marknadsföringssynpunkt.

En mer generell tillämpning av självfinansieringsprincipen för statliga publikationer skulle uppenbarligen medföra betydande förändringar för konsumenterna. För de flesta prisbelagda publikationer skulle försäljningspriset komma att öka och för ett antal för närvarande inte prisbelagda publikationer skulle pris komma att tas ut. En prissänkning torde komma i fråga endast i ett fåtal fall.

Frågan om konsumenternas intresse att anskaffa statliga publikationer hänger nära samman med det sätt på vilket publikationerna marknadsförs, behovet att anskaffa publikationer och priset på dessa. Marknadsföringen synes för närvarande vara föga ändamålsenligt ordnad. Utan tvivel torde konsumenterna kunna påverkas i positiv riktning genom en strikt genomförd kommersiell marknadsföring. Konsumenternas behov av att anskaffa statliga publikationer har inte närmare klarlagts genom någon marknadsundersökning.

Mot möjligheten att självfinansiera statliga publikationer talar vissa resultat från enkäten. I denna tillfrågades myndigheterna om de ansåg det möjligt att »inom rimliga gränser» öka publikationernas försäljningspris utan att spridningen härigenom nämnvärt påverkades. Av svaren framgår att myndigheterna i allmänhet inte funnit det möjligt att genomföra en sådan prishöjning. Endast 25 myndigheter har ansett en sådan förändring önskvärd. Vissa myndigheter har framhållit att försäljningspriset kan ökas under förutsättning att prishöjningen kombineras med ökad information och viss reklam. Andra har erinrat om att innehållet i en publikation – och inte priset – betyder mest för spridningen av publikationen.

Fästän vissa invändningar mot en mer generell tillämpning av självfinansieringsprin-

cipen för de statliga publikationerna sålunda framkommit, synes genomförandet av en sådan åtgärd likväl inte vara orealistiskt från marknadsföringssynpunkt.

För prövning av frågan om övergång till en mer allmän självfinansiering av den statliga publikationsverksamheten må återges följande uttalande av riksdagsrevisorerna i deras år 1959 avgivna berättelse.

Den vidgning av den offentliga sektorn, som kännetecknat de senaste decenniernas samhällsutveckling, har i stor utsträckning avsett serviceområden där det allmänna tillhandahåller tjänster eller övertagit verksamhet som tidigare antingen helt saknats eller ankommit på privata eller andra intressenter. Det är icke utan vidare givet att den publikationsverksamhet som har sitt samband med denna form av statsverksamhet, i sin helhet skall belasta statsverket. Tvärtom synes det naturligt att den bekostas av vederbörande intressenter, särskilt som det icke sällan får antagas att verksamheten för dessa skulle bli dyrare eller mindre rationell om icke denna statliga service tillhandahålles. — — —

Självfallet är det icke alltid möjligt eller lämpligt att uttaga ersättningar för tillhandahållna publikationer. I betydande utsträckning distribueras dessa nämligen till rent statliga mottagare eller andra intressenter, där det allmänna kan ha ett starkt intresse av publikationernas spridning. I dylika fall, där publikationsverksamheten således i betydande utsträckning förutsätter en gratisdistribution, bör verksamheten allttjämt finansieras över riksstaten. I andra fall åter kan myndighetens verksamhet vara mera markerat utätriktad och det finns då icke någon anledning att belasta statsverket med kostnaderna för de publikationer som vederbörande intressenter drager nytta av i sin egen verksamhet. Medel för utgivandet av ifrågasvarande publikationer bör därför ej anvisas över riksstaten utan verksamheten göras ekonomiskt självbärande samt i princip baseras på inflytande försäljningsmedel.

Den i uttalandet behandlade principfrågan gäller sålunda på vilket sätt som kostnaderna för den statliga publikationsverksamheten lämpligen bör täckas. Vad angår de publikationer, som är avsedda för mer eller mindre avgränsade intressegrupper inom samhället, synes det från allmän rättvisesynpunkt naturligt att — såsom även riksdagens revisorer framhållit — kostnaderna inte belastar statsverket utan i stället täcks genom inflytande försäljningsmedel. Denna del av publikationsverksamheten synes sålunda med fördel böra självfinansieras.

Andra publikationer, t ex sådana som vänder sig till de svenska hushållen för upplysning och rådgivning eller som i dominerande omfattning utnyttjas inom den stat-

liga verksamheten, skulle i och för sig kunna finansieras över riksstaten eftersom landets skattebetalare ändå slutligen måste belastas härmed. Det kan emellertid även i detta fall, såsom senare kommer att framgå, av andra skäl vara fördelaktigt att i viss omfattning tillämpa självfinansieringsprincipen.

Det är dock uppenbart att vissa slag av publikationer inte kan självfinansieras. Detta gäller särskilt de fall då staten har ett starkt intresse av att publikationerna allmänt sprids men någon större efterfrågan inte bedöms förefinnas. Ett exempel härpå är den till hushållen utsända publikationen »Om kriget kommer». Andra publikationer, som ej heller vanligen kan självfinansieras, är bl a kontaktskapande sådana, t ex rekryteringsbroschyrer, samt reklam- och PR-betonade publikationer.

Som framgår av anförda synpunkter är det nödvändigt att det för statens publikationer skapas en flexibel men ändå enhetlig ekonomisk politik, som tar hänsyn till såväl de marknadsmässiga förutsättningarna som andra faktorer av vikt för verksamheten i fråga. I vissa av de följande kapitlen kommer att behandlas på vilket sätt detta lämpligen kan ske.

I det föregående har frågan om tillämpning av självfinansieringsprincipen allmänt diskuterats. Denna fråga har emellertid även andra aspekter som kommer att närmare behandlas i det följande.

Det är av stor vikt för publikationsverksamhetens bedrivande att utgivningen till sin omfattning normalt motsvarar konsumenternas aktuella behov men heller inte mer. För ett mindre antal publikationer — särskilt sådana för vilka staten av samhällsnyttiga skäl har ett starkt intresse att erhålla en god spridning — är det dessutom önskvärt att på ett eller annat sätt försöka öka efterfrågan. Önskemålet att kunna uppnå något som kan kallas för optimal balans i utgivningen är ett problem i första hand för den statlige utgivaren. I det fall då publikationer tillhandahålls genom en strikt kommersiell marknadsföring är problemet ringa, enär en balans är förhållandevis lätt

att uppnå. För publikationer, som tillhandahålls utan att konsumenterna behöver erlägga betalning härför, dvs gratis- och bytestsexemplar, är utgivarens problem att täcka efterfrågan ofta väsentligt svårare. I dessa fall finns det betydande risk för att balansen i utgivningen inte uppnås.

Av de redovisade synpunkterna framgår att tillämpning av självfinansieringsprincipen ökar möjligheterna till en väl avvägd utgivning, varvid efterfrågan bättre tillgodoses och onödiga kostnader för utgivaren undviks. Även den sakrevisionella granskningen torde härigenom underlättas. Härutöver uppkommer fördelar genom att det för självfinansierade publikationer är lättare att ordna en aktiv marknadsföring. Detta torde i många fall kunna öka efterfrågan till gagn för såväl samhället som konsumenterna, för vilka publikationernas åtkomlighet underlättas och försäljningspriset blir lägre genom en ökad upplaga.

Det må i sammanhanget särskilt uppmärksammas att ett försäljningspris, som inte är baserat på marknadsmässiga grunder, kan medföra vissa nackdelar både för utgivaren och konsumenterna. Detta förhållande hänger samman med nuvarande praxis beträffande försäljning av publikationer. Enligt denna klassificeras publikationerna i bl a A- och B-böcker. Bokhandeln äger att tillgodogöra sig en ersättning om ca 40 respektive 25 % räknat på brutoförsäljningspriset, varjämte distributören erhåller viss procentuell ersättning, vanligtvis 10–15 %. Eftersom de statliga publikationerna normalt klassificeras som B-böcker och då den statlige utgivaren vanligen inte tar ut full kostnadstäckning vid försäljningsprisets fastställande, blir bokhandelns ersättning lägre i kronor räknat för statliga än för andra publikationer. Det kan härigenom uppstå risk att intresset för en aktiv marknadsföring minskar. Viss och till synes berättigad kritik har även riktats mot detta förhållande från såväl konsumenter som statliga utgivare.

Ett särskilt problem rörande tillämpning av självfinansieringsprincipen erbjuder den betydande mängd publikationer som utnytt-

jas inom statens egen verksamhet. Då denna fråga kommer att behandlas mer i detalj i senare avsnitt av redogörelsen, må i detta sammanhang endast anföras följande allmänna synpunkter.

Man skulle i och för sig kunna betrakta statsförvaltningen som ett enda storföretag, inom vilket olika enheter framställer publikationer för såväl eget som andra enheters bruk. Om det är lämpligt eller ej att ta ut ersättning i detta fall beror främst på vilken inställning man har till frågan om interndebitering. Sådan debitering förekommer inom såväl offentlig som – kanske vanligare – privat verksamhet. Fastän det i detta hänseende är svårt att generalisera synes det särskilt under senare år ha funnits vissa tendenser till en ökad interndebitering, främst inom näringslivet men även inom vissa statliga verksamhetsområden. Sådana tendenser är speciellt vanliga i fråga om serviceinriktad verksamhet. Det kanske främsta skälet härtill är att denna har karaktären av indirekt arbete, vars kostnader erfarenhetsmässigt tenderar att öka snabbare än de direkta kostnaderna. Allt större uppmärksamhet synes därför ha ägnats detta förhållande.

Införande av interndebitering anses av vissa företagsekonomer vara en effektiv åtgärd för att åstadkomma en väl avvägd serviceverksamhet. Härigenom skapas även bättre förutsättningar för ett mer friktionsfritt bedrivet servicearbete, varjämte ett ökat kostnadsmedvetande och en mer rättvisande kostnadsfördelning uppnås. Från teknisk-administrativ synpunkt har åtgärden underlättats genom moderna redovisningsmetoder, tex införande av standardkostnader och automatisk databehandling.

Anförda synpunkter torde i de flesta fall vara giltiga även för interndebitering av statliga publikationer. Några större administrativa olägenheter synes inte behöva uppstå om denna anordnas på ett ändamålsenligt sätt. Fördelarna att för den enskilda publikationen tillämpa ett enhetligt förfarande, oavsett om distributionen sker till mottagare inom eller utom statsförvaltningen, är uppenbara.

Inom statens egen verksamhet förekommer interndebitering endast i begränsad omfattning. Såsom exempel härpå kan nämnas skolöverstyrelsens förlagsverksamhet, som av riksdagsrevisorerna ansetts böra utgöra en förebild när det gäller uppläggning och organisation av en förlagsrörelse. En inom skolöverstyrelsens förlag upprättad redogörelse för nämnda verksamhet återfinns i bilaga 7.

Som ett sammanfattande omdöme må anföras att starka skäl talar för en mer allmän tillämpning av självfinansieringsprincipen för statliga publikationer. Några nämnvärda olägenheter synes inte behöva förväntas under förutsättning att det administrativa förfarandet vid publikationernas distribution ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Det föreslås sålunda att den ekonomiska politiken för de statliga publikationernas utgivning baseras på tillämpning av självfinansieringsprincipen med de avvikelser därifrån som kan betingas av särskilda skäl (frågan om avvikelser behandlas senare i avsnittet 6.6).

Slutligen skall i förevarande avsnitt övervägas om annonser lämpligen bör tas in i statliga publikationer. Enkätens resultat har i detta hänseende lämnat följande upplysningar.

Fyra myndigheter har haft annonsintäkter med sammanlagt 17 100 kronor. I enkäten har myndigheterna vidare tillfrågats om de ansett det lämpligt eller möjligt att bereda utrymme för annonser och därmed förbättra ekonomin. Av de ca 300 myndigheter, som besvarat frågan, har endast 9 uppgivit att så varit fallet. Vissa myndigheter har funnit det principiellt olämpligt att

ta in annonser varigenom de skulle kunna komma i beroendeställning till annonsörerna.

I sammanhanget må framhållas att några mer kommersiellt inriktade publikationer inte kommit med i enkäten, då denna inte omfattat de affärsdrivande verken. Det synes sannolikt att i motsatt fall bilden av annonseringens omfattning skulle ha blivit något annorlunda. Såsom exempel härpå kan nämnas att ca 10 milj kronor av televerkets intäkter i samband med utgivningen av telefonkatalogen hänför sig till kommersiell annonsering.

För vissa annonsörer torde det sannolikt finnas intresse att kunna utnyttja statliga publikationer som medium. Särskilt torde detta gälla publikationer av fackkaraktär, som naturligt nog vänder sig till bestämda intressegrupper. Även staten själv skulle i vissa fall kunna tänkas ha intresse av att annonsera i nämnda publikationer.

I fråga om den utgivningspolitiska lämpligheten av att ta in annonser torde, vilket även framhållits av ett stort antal myndigheter, en sådan åtgärd i flertalet fall vara mindre önskvärd. Det främsta skälet här för torde vara att publikationernas läsare kan finna mer eller mindre starka samband mellan innehållet och den kommersiella annonseringen. Intagning av annonser i en statlig publikation innebär inte heller alltid att dennas ekonomi förbättras.

Sammanfattningsvis kan sägas att intagning av annonser i statliga publikationer – frånsett de kommersiellt inriktade – som regel inte bör komma i fråga. Åtgärden bedöms inte ha någon större betydelse för publikationernas finansiering och ekonomi.

Redogörelsen i förevarande kapitel följer det kronologiska förloppet i en publikations utgivning.

6.1 Beslut om utgivning

Vid bearbetningen av myndigheternas uppgifter enligt enkäten har publikationerna delats in i två huvudgrupper, varav den ena består av läroanstalters kataloger, arbetsordningar, årsredogörelser o likn och den andra av övriga publikationer.

Vad gäller den senare gruppen, som i detta sammanhang är den mest betydelsefulla och intressanta, framgår av enkäten att myndigheternas beslut om utgivning av publikationer fattats på följande sätt.

Beslut om utgivning enligt	% av publ
SFS 1962:443	53
annan författning	4
kungl brev	6
myndighetens egna beslut	37

Bland de publikationer, som räknats upp i förteckningen tillhörande SFS 1962:443, ingår kataloger och arbetsordningar, vilka givits ut av undervisningsanstalter under skolöverstyrelsens inseende, samt lärarutbildningsanstaltens årsredogörelser. Dessa publikationer får således ges ut utan att Kungl Maj:ts tillstånd behöver inhämtas i varje särskilt fall.

Som framgår av uppgifterna fattas för närvarande beslut om utgivning av Kungl Maj:t i övervägande antalet fall. Under senare tid har man för att avlasta Kungl Maj:t sökt decentralisera beslutanderätten i vissa frågor. En sådan decentralisering torde kunna genomföras även vad gäller beslut om utgivning av publikationer.

Gynnsamma förutsättningar bedöms sålunda förefinnas beträffande beslut om utgivning av självbärande publikationer, som ju inte kräver tillskott av skattemedel. Det föreslås därför att utgivningsbesluten för dessa decentraliseras under förutsättning, att en samordnad bedömning av behovet av att ge ut publikationer kan komma till stånd, att det utformas en klar politik beträffande prissättning m m samt att utgivaren har möjlighet att själv svara för finansieringen.

Även för publikationer, för vilka full kostnadstäckning av speciella skäl inte kan tas ut, torde decentralisering kunna ske. För en sådan ordning bör gälla samma förutsättningar som för självbärande publikationer.

Vid angivna förutsättningar torde beslut om utgivning böra fattas av vederbörande myndighet efter samråd med ett centralt samordnande organ på området och – i förekommande fall – efter samråd med särskild utgivare (förlag). Om dessa inte kan uppnå enighet, bör ärendet hänskjutas till Kungl Maj:t för avgörande.

Det kan förekomma att en planerad publikation behandlar samma eller liknande ämne som en seriepublikation inom eller utom statsförvaltningen. Innan beslut fattas om utgivning av en ny publikation bör man därför undersöka möjligheten till samgående med redan existerande publikation. Härigenom kan man uppnå kostnadsbesparingar i fråga om tryckning och distribution samtidigt som man kan erhålla en publikation av högre kvalitativt innehåll än som i annat fall varit möjligt. Publikationen kan även bli uppmärksammas på ett helt annat

sätt och spridningen av den kan underlättas. Distribution av särtryck av artiklar kan även komma i fråga. En samordning av publikationer kan sålunda innebära såväl ekonomiska som praktiska fördelar och bidra till närmare kontakt mellan olika myndigheter. I sammanhanget kan nämnas att även inom den enskilda sektorn förefinns ökad tendens till samordnad publikationsutgivning.

När det gäller publikationer, som kan vara av intresse utanför landets gränser, bör möjligheterna till nordiskt eller internationellt samarbete uppmärksammas. I samband härmed må erinras om den utredning som nordiska kulturkommissionen verkställt angående rationalisering av tidskriftsproduktionen i de nordiska länderna genom vidgat nordiskt samarbete. Av utredningen framgår bl a att nästan utan undantag alla de tillfrågade institutionerna är överens om nödvändigheten av en sådan rationalisering. En samordning på internordisk basis anses i de flesta fall som den mest effektiva formen med hänsyn till tidskrifternas vetenskapliga standard, internationella anseende och ekonomi. Bidrag bör därför inte lämnas till nystartade tidskrifter innan möjligheterna till samordning undersökts. De nordiska forskningsråden uppges ha goda erfarenheter av utgivning av samnordiska publikationer.

6.2 Anskaffande av manuskript

Av enkäten framgår att manuskript till en publikation till övervägande del utarbetats inom den myndighet som svarat för utgivningen. När det gäller andra publikationer än skolkataloger o d har manuskriptbidragen beträffande ungefär var fjärde publikation utarbetats antingen av annan myndighet än den initierande, av privatperson eller av någon av dessa tillsammans med den initierande myndigheten.

Det synes inte ha mött några större svårigheter att erhålla manuskriptbidrag. Endast beträffande 4 skolkataloger o likn (= 1 % av samtliga dessa publikationer)

och 9 övriga statliga publikationer (= 2 % av dessa) har det uppgivits att det varit svårt att få sådana bidrag. Vad gäller den senare kategorin publikationer har ungefär 2/3 av bidragen överarbetats i redaktionellt och/eller sakligt hänseende.

Ett för den statliga publikationsverksamheten speciellt förhållande är att upphovsrättsligt skydd inte finns enligt lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Undantagna är dock de kartor och sjökort som upprättats inom rikets allmänna kartverk respektive sjöfartsstyrelsen.

Vid anmälan av proposition 1960:17 med förslag till nämnda lag framhöll föredragande departementschefen bl a att såsom allmänna handlingar även borde betraktas olika tryckalster, som publicerades i statens affärsmässiga eller kulturella verksamhet och som ofta var av samma slag som av enskilda företag utgivna arbetsprodukter. Beträffande sådana alster var egenskapen av allmän handling mer formell och den borde ej utgöra hinder mot att erkänna upphovsrättsligt skydd i vanlig ordning. Departementschefens uppfattning delades emellertid inte av riksdagen som beslöt att handlingar, som upprättats hos myndighet som avses i 2 kap 3 § tryckfrihetsförordningen, inte skall vara föremål för upphovsrätt (första lagutskottets utl nr 41; rskr 406). Riksdagen beslöt dock samtidigt att hänskjuta frågan om upphovsrätt för vissa statliga publikationer till särskild utredning. Arbetet har uppdragits åt offentlighetskommittén och beräknas vara avslutat under första halvåret 1967.

Av enkäten har inte framkommit något som tyder på att upphovsrättens utformning skulle göra det svårt för myndigheterna att erhålla manuskriptbidrag. Avsaknaden av upphovsrätt till bidragsgivarens alster har nämligen inte i något fall ansetts utgöra hinder i detta avseende. Det har dock visat sig att frågan om upphovsrätt i samband med utgivningen av statliga publikationer kommit att spela viss roll (se avsnitt 7.1).

Enligt de av myndigheterna lämnade uppgifterna utgår i allmänhet inte honorar

till författarna av bidragen (avser 84 % av de publikationer beträffande vilka svar lämnats). I fråga om 15 publikationer har dock honorar utbetalats till befattningshavare inom den myndighet som givit ut publikationen, i 20 fall har befattningshavare vid andra statliga myndigheter erhållit honorar och beträffande 50 publikationer har honorar utgått till icke statsanställda medarbetare.

När det gäller frågan om honorar till författare av artiklar i statliga publikationer må följande anföras.

År 1962 fattade riksdagen ett beslut av principiellt intresse i fråga om honorar till den som är *redaktör* för en publikation. Redaktören för Svenskt biografiskt lexikon hade – förutom sin ordinarie lön – uppburet författararvode för artiklar, som han utarbetat dels under tjänstetid och dels utom tjänsten. Som skäl för ett sådant förfarande anfördes att på de forskningsområden, som lexikonet avsåg, var tillgången på arbetskraft så obetydlig att redaktören fick bära ansvaret för utformningen av en rad artiklar, som annars borde har utarbetats av utomstående. Detta artikelskrivande skedde utanför arbetstiden. Utgivarna av lexikonet menade att det då var klart att redaktören skulle honoreras med samma ekonomiska ersättning som varje annan författare.

Enligt föredragande departementschefen borde redaktionsmedlemmarna endast i undantagsfall anmodas att författa artiklar för lexikonet. Han förordade att i de fall, då det blev nödvändigt att anlita redaktionsmedlem som författare, arbetet borde anses tillhöra tjänstgöringsskyldigheten (prop 1962:86). Denna uppfattning delades av riksdagen (statsutsk utl nr 74; rskr 194).

Något annorlunda är förhållandet när det gäller honorar för bidrag från en tjänsteman inom den utgivande myndigheten och tjänstemannen inte är skyldig att lämna bidrag till publikationen. För honorar till dylik bidragsgivare talar att ett honorar med all sannolikhet medför att det går lättare att erhålla bidrag till publikationen. Utgår inte honorar kan tjänstemännen inom myndig-

heten finna det mera lönande att medverka i privata publikationer eller publikationer, som ges ut av andra statliga myndigheter vilka lämnar honorar. Exempel på denna inställning har påträffats under utredningsarbetet. Eftersom artikelskrivandet ibland sker utom arbetstiden skulle ett honorar utgöra ersättning för prestationer utanför ordinarie tjänsteåliggande.

En omständighet som talar mot honorar till tjänsteman inom utgivande myndighet är att honoraret kan bli en extra förmån för prestationer på arbetstid. Det kan vidare vara svårt att kontrollera om en artikel har skrivits på fritid eller under arbetstid. Dessutom må nämnas att myndighetens chef kan ålägga en underordnad att lämna bidrag till en publikation. Ett sådant uppdrag måste verkställas utan särskild ersättning.

Efter värdering av de olika skälen föreslås att honorar bör utgå till tjänsteman inom utgivande myndighet när det klart kan konstateras att bidraget har utarbetats utom arbetstiden och att arbetet inte ingår i tjänsteåliggande. Honoraret skulle därvid vara ett incitament till ökad medverkan i myndighetens publikationsverksamhet.

När det gäller bidrag från tjänsteman hos annan statlig myndighet än den utgivande bör honorar inte utgå till person, som har till uppgift att hålla kontakt med tidningar och andra publikationer. Det får nämligen anses ingå i vederbörandes tjänsteåliggande att medverka med olika artiklar. Som exempel härpå kan nämnas en artikel i text »Från departement och nämnder» från en pressombudsman i ett affärsdrivande verk. Beträffande annan tjänsteman vid här avsedd myndighet bör gälla samma ordning som föreslagits i fråga om tjänsteman inom utgivande myndighet.

När det gäller bidrag från personer, som inte är anställda inom statsförvaltningen, synes det skäligt och i många fall även nödvändigt att honorar utgår.

Beträffande honorarens storlek visar enkätens resultat betydande variationer. Sålunda lämnas ersättning i ett fall med 50 kronor per sida, i ett annat fall med 300–

500 kronor per informationsblad. En myndighet honorerar varje referat med 20 kronor och en annan betalar 10:50–11 kronor per arbetstimme. Beträffande en publikation ersätts varje trycksida om i genomsnitt 2 200 nedslag med 25 kronor, medan i ett annat fall gottgörelse utgår med 30 kronor per sida. Författararvoden för större manuskript varierar mellan 15–16 2/3 % av bokhandelspriset. Den senare procentsatsen är densamma som den som fastställts i det sk normalkontraktet mellan medlemmarna i Sveriges Författareförening och Svenska Bokförläggareföreningen.

De nu anförda exemplen visar att honorarsprinciperna inte är enhetliga. Avgörande för arvodets storlek torde bli vara arbetets och publikationens omfattning samt arbetets kvalitet. Det synes därför inte möjligt att förorda någon generell princip för arvodets storlek när det gäller statens publikationer utan man får liksom hittills i varje särskilt fall avgöra vad som är lämpligt. Det kan ifrågasättas om det inte vore ändamålsenligt att genom kontrakt normalisera de statliga myndigheternas överenskommelser med utomstående skribenter. Bestämmelser om manuskriptets leverans, ändring i manuskript, dröjsmål med utgivningen, ny upplaga, honorar osv kan samordnas för den statliga förlagsverksamheten i syfte att underlätta kontakter med bidragsgivare. Förebilder från den privata sektorn finns dels i överenskommelse mellan Svenska Tidningsutgivareföreningen och Sveriges Författareförening, dels i bestämmelser i tidigare nämnda kontrakt mellan Författareföreningen och Bokförläggareföreningen och dels – när det gäller bilder – i överenskommelse mellan Svenska Tidningsutgivareföreningen samt Bildleverantörernas Förening och Svenska Fotografernas Förbund.

6.3 Redaktionella frågor

6.3.1 Redaktionskostnader

De redaktionella kostnaderna har vid enkäten definierats på följande sätt:

Till kostnadsslaget »Redaktion» skall hänföras bl a kostnader för redigering, bildanskrifning, korrekturläsning samt sådant manuskriptförfattande som primärt är avsett för publicering. Däremot skall inte medtagas kostnader för sådant manuskriptförfattande som sker oavsett om publicering verkställs (t ex författande av betänkanden, domar och patentbeskrivningar samt utfärdande av taxor o d).

Enligt enkäten har de redaktionella kostnaderna uppgått till 4,2 milj kronor (inklusive 50 % pålägg på interna löner), motsvarande 24 % av samtliga kostnader. Redaktionskostnaderna utgjordes till ungefär 70 % av interna kostnader. Vid genomgång av lämnade svar har emellertid konstaterats att uppgifterna om redaktionskostnader ibland varit ofullständiga. Det har därför varit nödvändigt att vidtaga vissa justeringar, vilket innebär att de redovisade siffrorna endast är ungefärliga.

6.3.2 Utgivningsfrekvens

Vad gäller frekvensen för utgivning av publikationer må framhållas att skolkataloger och liknande publikationer (till antalet ca 40 % av samtliga i enkäten ingående publikationer) i regel utkommer med ett nummer om året. Av övriga publikationer utges ungefär 2/3 som seriepublikationer medan återstoden utgörs av engångspublikationer. Utgivningsfrekvensen varierar mellan 1–365 nummer per år. Ca 45 % av seriepublikationerna (ca 75 % om även skolkataloger o likn inberäknas) kommer ut en gång om året. För 20 % av publikationerna är utgivningsfrekvensen bunden genom författningsföreskrift.

En minskning av såväl produktions- som distributionskostnaderna kan uppnås genom en glesare utgivning av en seriepublikation i form av sammanslagning av flera nummer. En sådan åtgärd kan emellertid verka hindrande när det gäller publikationer av nyhetskaraktär där innehållet kräver en snabb och tät utgivning.

6.3.3 Omfattning och utformning

I fråga om seriepublikationernas totala omfång intar riksdagstrycket och statens offentliga utredningar en särställning. Antalet

sidor för dessa båda publikationer uppgick nämligen budgetåret 1962/63 till ca 34 000 respektive 13 000. För ett 15-tal seriepublikationer har sidantalet utgjort minst 1 000 per serie.

Vid genomgång av de i enkäten ingående publikationer, som bilagts de lämnade svaren, har konstaterats att en minskning av publikationernas omfattning genom koncisare skrivning i vissa fall torde kunna sättas i fråga. Trycksakskommittén förordade i sitt tidigare nämnda betänkande »Det statliga utredningstrycket» (SOU 1950:25) en strängare sovring av det material som förekom i de offentliga utredningarna och en koncentration i framställningen. I sammanhanget framhölls att kommittétrycket i Danmark, Norge och England i allmänhet är av mindre omfattning i sidor räknat än det svenska.

Minskningen av publikationernas omfattning kan vara önskvärd främst av det skälet att den information, som för närvarande produceras, är av betydande omfattning och växer hastigt. Antalet statliga publikationer ökar snabbt, vilket bl a framgår av att antalet sidor i riksdagsbibliotekets årsbibliografi över nytkomna statliga publikationer år 1942 uppgick till 50, år 1952 till 69 och år 1962 till 84.

Vid den nämnda genomgången av publikationerna erhöles i övrigt följande resultat.

Sammanfattningar förekom i 15 % av publikationerna. I övriga fall borde sammanfattning lämpligen ha förekommit i 13 publikationer eller 3 %. I några fall, framförallt i fråga om det statistiska trycket, förekom sammanfattning på engelska. I en årsredogörelse var sammanfattningen återgiven på esperanto.

Årsredogörelserna är i allmänhet omfattande. I vissa av skolornas publikationer återgavs sålunda t ex sjukdagar och frånvaro för lärarpersonalen i tabellform.

Det kan ifrågasättas om inte vissa rekommendationer borde utformas för årsredogörelsernas innehåll. I och för sig är det förståeligt att man genom en omfattande årsredogörelse söker motivera myndighetens arbete. Årsredogörelsen bör emellertid

ha till huvuduppgift att ge intresserade ett sammandrag av vad som tilldragit sig inom myndigheten. På så sätt har den otvivelaktigt ett PR-värde för myndigheten. Risk finns dock att detta värde överdrivs och att redogörelserna blir alltför påkostade. I Kanada synes denna utveckling redan ha gått långt. För att motverka tillkomsten av alltför påkostade publikationer har därför det kanadensiska finansministeriet utfärdat en förordning som reglerar format och kvalitet för årsberättelser. Inga fotografier, kartor, diagram eller tvåfärgstryck får sålunda förekomma och förordningen betonar nödvändigheten av klarhet och korthet i framställningssättet. Det kan tilläggas att en undersökning tio år efter förordningens utfärdande dock visade att av 60 årsredogörelser endast 7 följde förordningen.

När det gäller publikationernas utformning är det påfallande hur sällan forskningsresultat i Sverige omarbetas till populära handböcker, avsedda för en bredare allmänhet. Statliga upplysningskrifter produceras ofta med full not- och källförteckning och med grundmaterialet tillgängligt för kritiskt studium. I många fall behövs inte detta. Mottagarna kan i stället tänkas önska endast en kort orientering om vad forskningsresultatet innebär.

Att framställa kortfattade och populära handböcker kräver personal med viss journalistisk träning, vilket många gånger inte finns inom de statliga myndigheterna. Det kan därför ifrågasättas om inte en central serviceenhet borde kunna lämna råd i samband med framställningen av sådana skrifter.

Språket i en publikation bör vara sådant att det underlättar läsarnas möjligheter att snabbt ta del av innehållet. Som trycksakskommittén erinrade, har språket i officiella publikationer en stilbildande verkan och kan vara normerande för vårt språk i allmänhet. Huruvida ett populärt och »journalistiskt» uttrycksätt skall utnyttjas eller om ett mer exakt och fackbetonat språkbruk är att föredra måste avgöras från publikation till publikation. Det kan ha sitt

intresse att notera att enligt enkäten journalistisk uttrycksform eftersträvats i fråga om 89 publikationer eller 22 % av dem beträffande vilka svar lämnats i nämnda avseende.

De statliga publikationerna skulle vinna på om de utformades mer populärt i språkligt hänseende. En handbok härför – sådana handböcker utnyttjas i andra länder – kunde bidra till en bättre ordning. Trycksakskommittén föreslog ett särskilt utredningskansli, till vilket skulle knytas språklig expertis.

Illustrationer, diagram och andra bildframställningar kan förklara innehållet lättare och snabbare än en text. De statliga publikationerna har under senare år undergått en förändring till det bättre i detta avseende. En genomgång av föreliggande publikationer visar dock att illustrationer i ett flertal fall skulle ha gjort den lämnade informationen mera begriplig. Illustrationerna har inte heller alltid använts på ett från alla synpunkter lämpligt sätt. Vidare borde en del bilder ha beskurets för att få det illustrerade föremålet att framträda bättre. Kvaliteten på utnyttjade fotografier har i några fall varit låg.

Tabeller förekommer i stor omfattning i de statliga publikationerna. I flertalet fall ger tabeller läsaren en snabb information om fakta som författaren vill presentera. Ibland kan det dock vara fördelaktigt att använda löpande text i stället för tabeller. Med tanke på de kostnader, som är förknippade med tabellsättning, bör man uppmärksamma önskemålet att reducera antalet tabeller utan att framställningen därigenom försvåras. I vissa föreskrifter (tex kungl brev 26.4.1963 angående bestämmelser rörande framställning och förrådshållning av tryckalster för krigsmakten) har speciell uppmärksamhet ägnats tabeller och bilder för att minska dessas omfattning till förmån för ett lägre sidantal.

6.3.4 Format, färg och layout

Officiella publikationer har i allmänhet standardformat även om avvikelser före-

kommer. Inom dessa standardformat kan emellertid satsytan utnyttjas på olika sätt, vilket framgår av senare avsnitt om tryckning. Skall publikationerna läsas av personer, som tvingas konsumera en mängd information, bör särskild uppmärksamhet ägnas åt formgivningen av satsytan så att läsningen underlättas.

Vid sidan av det typografiska momentet, som behandlas på annan plats, spelar färgen en stor roll. Färgen kan utnyttjas för att framhäva texten eller förklara text ett diagram. Men färgen kan också missbrukas. Vid genomgången av inlämnade publikationer konstaterades 6 fall där färgen inte utnyttjats rätt eller där kostnaderna för färgtryckningen inte kunde anses motsvara resultatet. Det gällde text diagram i färg som utan olägenhet kunde ha tryckts på vanligt sätt i svart. När färgtryck skall utnyttjas i statliga publikationer får avgöras från fall till fall. Enklare redovisning av fakta torde kunna utformas utan färg.

Publikationernas layout är ofta mindre ändamålsenlig, vilket försvårar läsningen. Enligt enkäten ägnas layoutfrågorna i allmänhet ringa uppmärksamhet, vilket framgår av att utomstående expertis anlätades mera regelbundet för layout endast i fråga om 33 publikationer. Beträffande 22 publikationer anlätades sådan expertis »ibland». Det synes motiverat att expertis i formgivnings- och layoutfrågor på lämpligt sätt ställs till de statliga myndigheternas förfogande. Diagram och illustrationer skulle också kunna produceras eller anskaffas av denna expertis.

6.3.5 Planering, leveranstider och upphandling

Av stor betydelse för en snabb och ekonomisk tryckeriproduktion är att allt material föreligger klart samtidigt och att tilllägg eller justeringar företas i minsta möjliga utsträckning efter det att första korrekturet lämnats. Speciellt vid utgivning av seriepublikationer påverkas tryckerikostnaderna i fördelaktig riktning av en god planering. Erfarenheter från statskontorets

tryckeriexpedition visar att planeringen av det redaktionella arbetet många gånger torde ha kunnat utföras bättre. I sammanhanget må hänvisas till bestämmelserna i 1952 års upphandlingskungörelse där det stadgas att upphandling skall planläggas på sådant sätt att tillverkning och leverans kan ske å lämplig tid för kostnadernas nedbringande samt att anbudsgivare får tillräcklig tid för att avge vederhäftigt anbud.

Ibland framförs önskemål om snabb leverans, vilket många gånger kan vara berättigat. En kommitté eller författare har dock lätt för att vara alltför ambitiös i detta avseende. Enligt den praxis, som utbildats vid statskontorets tryckeriexpedition, beaktas en kommittés önskemål om snabb leverans och därmed betingad övertid först efter hörande av vederbörande departement. Det förekommer därvid ej sällan att departementets uppfattning avviker från kommitténs. Med hänsyn till frågans vikt synes det önskvärt att beslut rörande leveranstid fattas efter kontakt med sakkunnig instans, som kan lämna information om kostnader vid olika leveranstider.

Extrakostnader för snabb leverans torde i många fall kunna undvikas med en bättre planering i fråga om såväl manuskriptbidrag och redigering som korrektur och tryckning. För större arbeten bör alltid träffas överenskommelse om en tidsplan med vederbörande tryckeri. Detta bör också göras för kontinuerligt återkommande tryckalster. Särskilt i dessa fall är det med hänsyn till läsekretsen av vikt att tidsplanen följs. Av enkäten framgår att utgivningen för seriepublikationer försenats »ibland» för 190 st, motsvarande 40% av samtliga i enkäten ingående seriepublikationer där denna fråga besvarats.

Enligt enkäten förekom externa kostnader för övertidsarbete för tryckning endast beträffande ett fåtal publikationer. De av myndigheterna angivna övertidskostnaderna har varit av relativt ringa storlek. Utan tvekan är emellertid de verkliga kostnaderna för att tillgodose krav på snabba leveranser höga. Nämnda övertidskostnader torde huvudsakligen avse de tillfällen då bråd-

skan uppkommit under arbetets gång, vilket medfört debitering för övertid utöver vad som tidigare överenskommits. Har det inte träffats någon prisöverenskommelse, tex på grund av tidsnöd, ingår extrakostnaden för en påfordrad snabb leverans vanligen i den debiterade klumpsumman och blir därmed osynlig.

I andra fall har man redan i samband med affärsuppgörelsen vetskap om krav på snabb leverans och tar då hänsyn härtill vid anbudsgivningen. Denna kostnad kommer på så sätt inte att redovisas särskilt. Som exempel härpå kan nämnas riksdagsstrycket, som på grund av krav på prioritet betingar ca 20% högre sättnings- och tryckningspriser än utredningstrycket, trots att även detta många gånger är av brådskande art.

Dessutom kan krav på kort leveranstid innebära att antalet leverantörer, som kan åtaga sig arbetet ifråga, blir begränsat. Härigenom är det inte alltid möjligt att välja den från ekonomisk synpunkt förmånligaste leverantören.

Vid upphandling av publikationstryck är det vidare viktigt att anbud infordras från leverantörer, som är lämpliga med hänsyn till det aktuella arbetets art och omfattning. Under senare år har tryckerierna mer eller mindre specialiserat sig på olika typer av tryckalster. Det är i regel förmånligt – ibland mycket förmånligt – att vända sig till dessa specialister, vilkas personal, maskinella utrustning och produktionsgång har anpassats för en viss typ av tryckalster.

Innan ett tryckeri tillfrågas om mera omfattande tryckeriarbeten, bör man vara förvissad om att vederbörande har tillräcklig kapacitet för att kunna fullfölja leveransen. I fråga om mindre omfattande tryckalster torde det i regel vara förmånligast att anlita mindre tryckerier, som inte belastas med de stora tryckeriernas omfattande och kostsamma administrationsapparat.

Ofta framförs från författare och redaktörer önskemål om att tryckningen bör ske i Stockholm. Detta underlättar naturligtvis kontakterna med vederbörande tryckeri. På grund av nuvarande goda teletekniska kom-

munikationer bör man dock beakta möjligheten att anlita tryckeri som är beläget utanför Stockholm, då detta i vissa fall ställer sig ekonomiskt fördelaktigt.

6.3.6 Korrekturläsning

En viktig rutin i all publikationsframställning är korrekturläsningen. Av enkäten framgår att korrekturläsning av publikationer nästan alltid ombesörjs av myndigheternas egen personal. Endast i 16 fall har den ägt rum »på annat sätt».

Korrekturläsningen syftar till en noggrann kontroll av korrige- res ordagranna överensstämmelse med manuskriptet. Mycket ofta lämnas emellertid ett ofullständigt granskat manuskript till sättning och korrige- ret får mer karaktären av ett arbets- exemplar av manuskriptet. Detta tillväg- ångssätt begränsas inte alltid till att en- dast avse det första korrige- ret utan till- lämpas även i fråga om efterföljande kor- rektur.

Ett sådant förfarande medför att kor- rigeringskostnaderna i allmänhet blir höga. Trycksakskommittén framhöll att korri- geringskostnaderna för under år 1946 pu- blicerade betänkanden i några fall uppgick till samma belopp som de ordinarie sätt- ningskostnaderna. Vidare kan nämnas att korri- geringskostnaderna för SOU-serien un- der budgetåret 1962/63 belöpte sig till över 127 000 kronor, motsvarande 43 % av de totala sättningskostnaderna. Att märka är att i kommittékungörelsen (SFS 1946:394 m ändr) finns föreskrift om att manuskript till betänkande vid avlämnandet till sättning skall vara i sådant skick att korri- geringskost- nader såvitt möjligt undviks.

Enligt § 6 i normalkontraktet mellan Sveriges Författareförening och Svenska Bokförläggareföreningen skall – om författare ändrar i verket, sedan det blivit satt, i sådan utsträckning att kostnaderna för korrigeringen överstiger 10 % av den ursprungliga sättningskostnaden – över- skjutande kostnad betalas av författaren. I statlig verksamhet anses det i regel rim- ligt att korri- geringskostnaderna uppgår till

10 % av ordinarie sättningskostnader. Av enkäten framgår att de externa korri- geringskostnaderna överstigit nämnda pro- centtal i fråga om 22 % av de publikationer där uppgift lämnats om relationen mellan korri- gerings- och sättningskostnader. Erfar- heterna från statskontorets tryckeriex- pedition visar emellertid att nämnda rela- tionstal sannolikt är högre. De totala korri- geringskostnaderna för statsförvaltningens publikationer torde sålunda uppgå till mil- jonbelopp, varför det uppenbarligen är an- geläget att nedbringa nämnda kostnader. Den troligen viktigaste förutsättningen här- för är att manuskriptet föreligger i slutgil- tigt skick innan det lämnas till sättning, ut- skrift eller reproducering.

6.4 Tryckning

6.4.1 Tryckkostnader

Av totalkostnaderna för de i enkäten in- gående publikationerna – 17,5 milj kronor – utgjorde tryckkostnaderna 12,2 milj kro- nor eller 69 %. De bestod till 97 % av externa tryckkostnader. (95 % av publika- tionerna trycktes externt.)

I det följande kommer att belysas fakto- rer av betydelse för tryckkostnaderna, näm- ligen format och typografi, papper och bok- binderiutförande, upplagens storlek samt olika tryckförfaranden. Redogörelsen base- ras i detta hänseende på de erfarenheter som erhållits genom verksamheten inom statskontorets tryckeriexpedition. Beskriv- ning av expeditionens organisation och ar- betsuppgifter återfinns i *bilaga 8*.

6.4.2 Format och typografi

I kungörelsen angående ämbetsverks och andra myndigheters samlingar av kungörel- ser, cirkulär m m (SFS 1922:609) föreskrivs vissa anordningar beträffande bl a format och typografi. Sådana stadganden förekom- mer också i bestämmelser rörande speciella grupper av publikationer, exempelvis SFS 1915:421 (m ändr) angående länskungörel- serna, SFS 1922:98 angående statens offent-

liga utredningars yttre anordning, SFS 1953:526 angående det statistiska tryckets yttre anordning samt anvisningar från skolöverstyrelsen rörande det tryckeritekniska utförandet för kataloger, årsredogörelser m m.

De i samband med enkäten inlämnade publikationerna uppvisar följande formatvariationer.

Format	Publikationer utgivna av allmänna läroverk, statliga realskolor o likn (386 st)	Återstående publikationer (544 st)
148 × 210 mm (A 5)	9	131
165 × 242 mm	144	197
210 × 297 mm (A 4)	3	66
Annat format		
motiverat	95	52
omotiverat	61	79
Ej svar (=publikation ej tillgänglig)	74	19

Nuvarande bestämmelser i fråga om format och typografi synes inte medge de variationsmöjligheter som är påkallade från bl a ekonomiska synpunkter. Särskilt synes det angeläget med ändrade bestämmelser om format. Det arbete som i detta avseende bedrivs inom standardkommittéerna för grafisk teknik samt för papper och massa torde komma att få stor ekonomisk betydelse och bör därför beaktas i detta sammanhang. Inom standardiseringsorganen pågår arbete med fastställande av ett internationellt standardformat, som torde komma att nära ansluta sig till det vanligaste statliga publikationsformatet – i oskuret skick 170 × 250 mm, skuret 165 × 242 mm. Detta arbete kan emellertid väntas bli ganska tidsödande, bl a beroende på omfattande internationella undersökningar. Tills vidare bör därför statlig publikation ges ut i något av följande tre format: 148 × 210 mm (A 5), 165 × 242 mm eller 210 × 297 mm (A 4), allt för sida i skuret skick.

Detta utesluter emellertid inte att publikation bör kunna få ges ut även i annat format efter särskilt medgivande.

Under senare tid har gjorts nya rön beträffande sambandet mellan den typografiska utformningen av en publikation och

tryckets lättillgänglighet. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna skall den typografiska utformningen i första hand tillgodose de avläsningstekniska krav som i varje särskilt fall kan uppställas. Härvid kan man skilja på två huvudgrupper av text, nämligen löpande informativ text som är avsedd att läsas i kontinuerlig följd samt text av typ uppslagsverk.

I fråga om publikationer av den senare typen, t ex rikstelefonkatalogen och statsliggaren, läses vid varje tillfälle endast en eller några rader. Man kan därför i dessa fall utan förfång för läsaren starkt beakta de ekonomiska konsekvenserna beträffande olika utformningar. Marginaler, stilstorlek och radmellanrum kan göras väsentligt mindre än vad fallet är för publikationer med löpande text. Som exempel på frågans ekonomiska betydelse kan nämnas att genom sådana rationaliseringsåtgärder kostnaderna för tryckning av skolkataloger kunnat nedbringas med ca 150 000 kronor per år.

För publikation, som är avsedd att läsas i löpande följd, kan avvägningen mellan alternativa kostnader för olika typografiska utformningar med olika svårighetsgrad av lästexten vara besvärlig. För närvarande förekommer ganska ofta att den valda utformningen varken tillgodoser berättigade avläsningstekniska krav eller ställer sig särskilt ekonomiskt lönsam.

En stor del av de statliga publikationerna (t ex riksdagstrycket och SOU) trycks i format 165 × 242 mm och sätts vanligen på 28 cicerors bredd (1 cicero = 4,513 mm), en bredd som enligt expertisen inte befrämjar läsbarheten. Tvåspaltning tillåter i regel en bättre anknytning mellan text och bild. Undersökningar har visat att en väl sammanbunden text-bildenhet är väsentlig från avläsnings- och informations-teknisk synpunkt. I vissa fall kan ett gott resultat uppnås genom att spalterna görs olika breda. Huvudtexten utgör därvid den bredare spalten, medan figurtexter och vissa illustrationer samlas i den smalare spalten.

Ett argument som ofta framförs mot tvåspaltning är att sådan text inte inger samma intryck av värdighet som den enspalta-

de texten. Denna synpunkt, som torde vara baserad på traditionell uppfattning, synes ej böra tillmätas avgörande betydelse. Likartade invändningar mötte även då format-rationaliseringen från folio till A-format lanserades. Det är uppenbart att textens funktionella uppgift att överbringa information i första hand måste vinna beaktande. Även kostnaderna för tvåspaltad text ställer sig som regel mer gynnsamma.

En övergång till tvåspaltning av publikationerna i format 165 × 242 mm synes av angivna skäl böra övervägas. Detta förordades redan av trycksakskommittén i dess tidigare nämnda betänkande »Det statliga utredningstrycket». För att befrämja en övergång till tvåspaltning föreslås i första hand att Svensk författningssamling – som i SFS 1922:609 åberopas som förebild – ges ut med tvåspaltad sättning.

I fråga om vissa grupper av det statliga trycket finns ett legitimt behov att i olika hänseenden påkalla en extra uppmärksamhet hos läsaren. Detta kan ske bl a med hjälp av typografiska anordningar eller genom användande av illustrationer och färgtryck. Man ger publikationen sin egen karaktär genom en speciell layout. Detta behov har i viss mån uppmärksamats av statliga myndigheter och hos ett fåtal av dem har speciell personal anställts för detta ändamål. För flertalet statliga myndigheter är dock detta behov inte så stort att det motiverar anställande av en grafisk formgivare. I sådana fall anlitas antingen en reklambyrå eller något tryckeri. Det förstnämnda förfarandet kan emellertid ställa sig ekonomiskt ofördelaktigt, särskilt i fråga om stora upplagor med betydande tryckkostnader. Reklambyråer tillgodogör sig nämligen i regel ersättning, som beräknas procentuellt på tryckkostnaderna. Vid anlitan av ett tryckeri för layoutarbete blir beställaren bunden vid tryckeriet även för själva tryckningen, vilket innebär en ej önskvärd konkurrensbegränsning.

Statskontoret, som har att handlägga frågor om tryckning för statens räkning, har för närvarande endast resurser för en mera allmän rådgivning i nämnda avseende och

har därför inte möjlighet att biträda med detaljutformningar i varje särskilt fall. Genom statskontorets försorg har dock givits ut en broschyr med råd och anvisningar beträffande kommittétrycket. En omarbetning av denna är planerad.

Under nämnda förhållanden synes det angeläget att åtgärder vidtas som gör det möjligt att inom ifrågavarande område lämna myndigheterna bättre service än den som hittills erbjudits. Med hänsyn till den utveckling som det statliga publikationstrycket undergått efter det att tidigare nämnda 1922 års kungörelse rörande statliga myndigheters cirkulär m m utfärdats, bör man även göra en översyn av denna kungörelse.

6.4.3 Papper och bokbinderiutförande

Bland det stora antal publikationer, som sänts in till statskontoret i samband med enkäten, har olämplig papperskvalitet konstaterats i 19 fall, medan olämplig bindning förekommit i endast ett fall. Någon anledning till uttalanden i dessa hänsenden synes alltså för närvarande inte förefinnas.

6.4.4 Upplagens storlek

Upplagestorleken för de i enkäten ingående publikationerna anges i bilaga 4. Såsom därav framgår förekommer en mycket stor spridning från 100 upp till 5,5 milj exemplar. 10 publikationer har tryckts i minst 1 milj exemplar.

Enligt enkäten bestäms upplagens storlek av efterfrågan för 75 % av publikationerna, av tillgång på medel för 15 % och av andra skäl för resterande del. Upplagestorleken beslutas av vederbörande myndighetschef för 65 % av publikationerna, av publikationens redaktör för 20 % och av annan för återstoden.

För kontinuerligt utkommande publikationer, som så småningom erhållit en relativt fast läsekrets, torde bestämmandet av upplagens storlek i regel medföra svårigheter endast i början av utgivningen. Många serier (tex SOU) innefattar dock publikationer, som kan ha mer eller mindre all-

mänt intresse eller som i enskilda fall vänder sig till helt olika slag av läsare, varför de i detta avseende kan helt jämföras med publikationer av engångskaraktär. För denna grupp är fastställandet av upplagan ofta ett besvärligt problem.

En särskild svårighet utgör frågan om lämplig storlek på reservupplagan. En alltför stor sådan upplaga medför onödiga utgifter dels för själva tryckningen och dels för lagerhållning och hantering.

En alltför liten restupplaga medför att omtryckning måste ske. Denna kan äga rum under olika förutsättningar. För publikationer tryckta i boktryck kan sättningen sparas för eventuell omtryckning, varvid det uppstår kostnader för stilhyra. Förfarandet med stående sättning tillämpas även för kontinuerligt återkommande publikationer där vissa avsnitt är desamma från den ena utgivningen till den andra. Finns inte stående sättning, kan omtryckning ofta med fördel göras i offset av en publikation som från början framställts i boktryck. Även nysättning och tryckning i boktryck kan komma i fråga.

Förevarande problem sett från ekonomisk synpunkt illustreras i diagrammen på sid 52, som avser kostnader för produktion och lagerhållning för en publikation med en textmängd som motsvaras av 160 sidor maskinskrift med 1 kuggs radavstånd i format A 4.

Det bör uppmärksammas att publikationer med andra förutsättningar lämnar andra värden. Avgörande måste därför fattas från fall till fall med hänsyn till upplagor, textens svårighetsgrad, eventuellt färgtryck och andra faktorer, som påverkar valet av framställningssätt.

6.4.5 Olika tryckförfaranden

De tre vanligaste tryckmetoderna är boktryck, djuptryck och offset.

Vid boktryck, som även benämns högttryck, sker tryckningen antingen direkt från typer och klichéer eller också från av typer och klichéer framställda plattor i metall, gummi eller plast. De tryckande ytorna av tryckmediet ligger högre än de inte tryckande. Boktrycket är den dominerande

tryckmetoden och förekommer som plantryck, cylindertryck och rotationstryck.

Principen för djuptryck är att tryckningen utförs från en fördjupad bild. Text och figurer överförs till en kopparyta och etsas in. Hela tryckformen infärgas, varefter färgen avlägsnas från de bildfria ytorna och den i fördjupningarna kvarsittande färgen förs över till papperet. Modernt djuptryck utförs så gott som uteslutande som rotationstryck. Tryckhastigheten är mycket hög, varför förfaringssättet särskilt lämpar sig för trycksaker i stora upplagor.

Vid offsettryck, som är den dominerande formen av litografiskt tryck, ligger de tryckande och inte tryckande ytorna av tryckmediet i samma plan. De tryckande ytorna utgörs av fet färg och slår ifrån sig vatten, medan tryckplåten i övrigt har förmåga att absorbera vatten. Text och bild överförs via film till tryckplåten. Vid tryckningen förs trycket över till en gummiduk, som i sin tur förmedlar trycket till papperet.

Under senare år har införts små kontorstryckmaskiner av offsettyp, s k kontorsoffset. Tryckmediet utgörs av metall- eller pappersplåtar. Flera statliga myndigheter har anskaffat kontorsoffsetanläggningar.

Vid undersökning av de publikationer, som lämnats in i samband med enkäten, har beträffande de använda tryckförfaringssätten iakttagits att offset borde ha valts i stället för boktryck för 11 publikationer. I 18 fall åter borde boktryck ha valts i stället för offset.

Olämpligt tryckförfaringssätt har således förekommit beträffande endast ett fåtal publikationer. Bland dessa finns dock fall, där en övergång till annat förfaringssätt skulle ha inneburit kostnadsminskningar med tusentals kronor och därjämte medfört förbättrad kvalitet. För en seriepublikation torde sålunda ett annat förfaringssätt, mer lämpat för den blygsamma upplagan om ca 100 exemplar än det använda, ha betytt kostnadsbesparingar med 100 000-tals kronor.

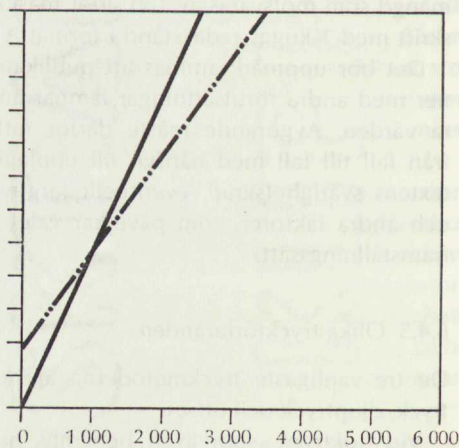
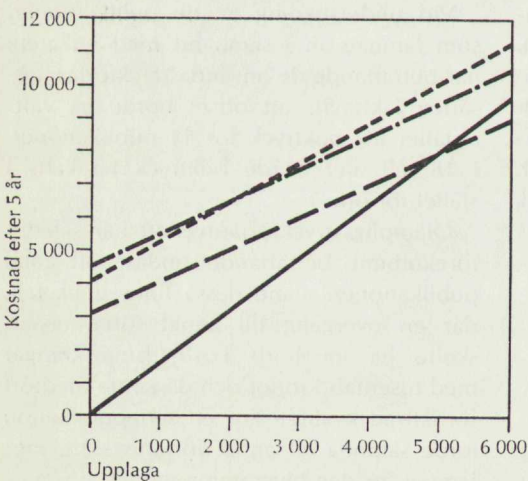
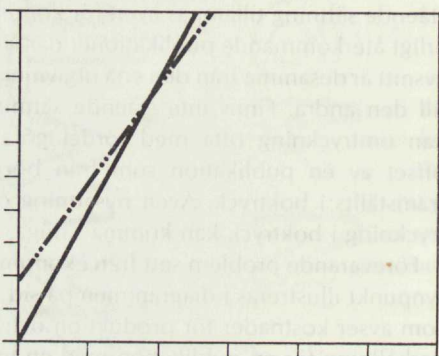
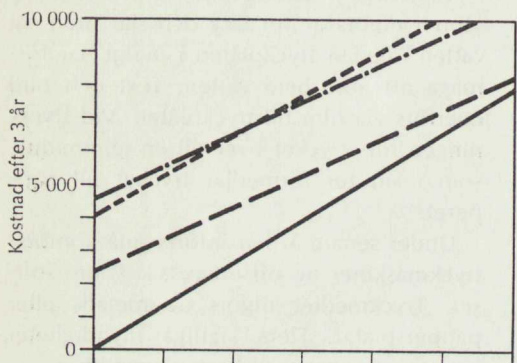
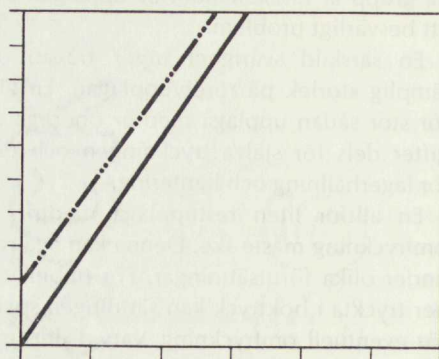
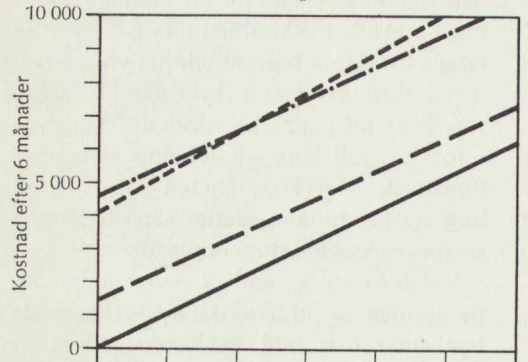
Följande faktorer är av betydelse för framställningskostnaderna vid de olika tryckmetoderna:

Exempel på kostnader för produktion och lagerhållning för restupplaga
respektive omtryckning efter olika tidsintervaller

A. Restupplagan tryckt i boktryck. Omtryckning i alternativt nysättning, stående sats och offset.

B. Restupplagan tryckt i kontorsoffset (1 kuggs radavstånd). Omtryckning från stående plåtar.

— Restupplaga
 - - - Omtryckning från stående sats
 - · - · Omtryckning från nysättning

- - - Omtryckning i offset
 - · - · Omtryckning i kontorsoffset från stående plåtar

Upplagans storlek
 Antalet sidor
 Den form i vilken textmaterialet föreligger
 Textens karaktär
 Illustrationsmaterialets omfattning och karaktär
 Förekomsten av färgtryck
 Papperskvaliteten
 Formen av bokbinderiarbete

Nämnda faktorerers inverkan på kostnader-
 na vid alternativa tryckförfaringsätt varierar i mycket hög grad för olika tryckalster. Det har därför ansetts alltför vanskligt att ange några generella synpunkter på hur de påverkar framställningskostnaderna. Det kan emellertid i sammanhanget vara av intresse att något illustrera ifrågavarande samband. Härvid har valts två publikationer, av vilka den ena innehåller enbart löpande text, medan den andra helt består av tabeller. Beräkningarna baseras på den textmängd som ryms på 160 sidor maskinskrift med 1 kuggs radavstånd i format A 4.

I tabellen på sid 54 har beräknats tryckkostnaderna för de två publikationerna vid olika utföranden. Resultatet återges mer översiktligt i de tillhörande diagrammen. Det bör uppmärksammas att beräkningarna inte omfattar framställning med hjälp av sk snabboffsetplåt. Detta förfaringsätt utvecklas för närvarande snabbt (med åtföljande förändringar av kostnaderna) och torde inom en snar framtid komma att utgöra en mycket anlitad tryckmetod vad gäller mindre upplagor.

Som framgår av det redovisade resultatet varierar tryckkostnaderna för olika framställningsätt inom vida gränser. Man bör dock komma ihåg att beräkningarna endast avser kostnader för publikationer under de förutsättningar som angivits för de valda två exemplen. Inom alla förfaringsätt pågår utveckling av nya metoder och maskintyper, varför förhållandena ändras tämligen fort. Vidare kan marknadsläget variera för respektive förfaringsätt vid olika tidpunkter för tryckningen och därmed påverka kostnaderna.

Av den i förevarande avsnitt lämnade re-

dogörelsen framgår att tryckkostnaderna i avsevärd grad kan påverkas av olika åtgärder. Med tanke på dessa kostnaders stora betydelse – totalt torde statens kostnader för tryckning för närvarande uppgå till ca 100 milj kronor per år – synes alla åtgärder, som syftar till besparingar, böra vidtagas. Detta kan i första hand lämpligen ske genom att dels sakkunnig expertis ställs till förfogande och dels normerande anvisningar utfärdas.

6.5 Distribution

6.5.1 Distributionskostnader

För de enligt enkäten utgivna publikationerna uppgick distributionskostnaderna till totalt 0,9 milj kronor. Av detta belopp utgjorde kostnaderna för expedition och lagerhållning ungefär 3/4 och försäljningskostnaderna 1/4. Distributionskostnaderna bestod till 85 % av myndigheternas interna kostnader.

6.5.2 Distributionsprinciper

Enligt vad som framhållits i kapitel 4 om statens behov av kommunikering är det önskvärt att staten engagerar sig mer aktivt i nämnda hänseende. Detta innebär bl a att distributionen av de statliga publikationerna måste göras effektivare än som för närvarande är fallet. Många sådana publikationer torde vara okända inom kretsar som skulle kunna tänkas vara köpare av dem. Allmänheten och enskilda företag liksom ett flertal statliga myndigheter saknar tillräcklig överblick över och kännedom om de statliga publikationerna, deras utgivning, innehåll och tillgänglighet genom köp, lån eller gratistilldelning.

Den bristande kännedomen om statliga publikationer är inte – såsom inom den privata sektorn – ett problem som enbart påverkar inkomsterna. Problemet är också betydelsefullt sett mot bakgrunden av statens informationsbehov och förpliktelser gentemot medborgarna. Nya lagar och förordningar kan sålunda utfärdas utan att

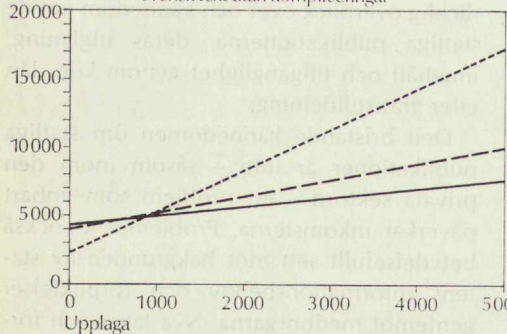

Exempel på tryckkostnader vid alternativa tryckföraringssätt

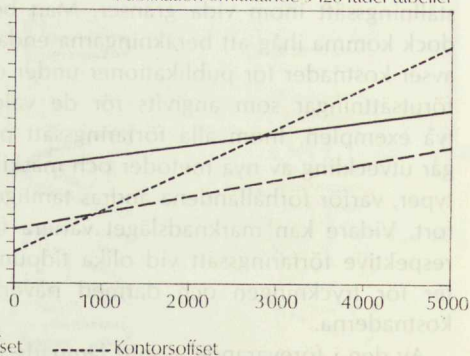
För kontorsoffset- och offsetalternativen har inte inräknats särskild kostnad för utskrift

Tryckföraringssätt och utförande	Per 16 sidor			Totalt för publikationen			Totalt vid alternativa uppl	
	Fast kostn	Rörlig kostn	Antal ark om 16 s	Fast kostn	Rörlig kostn	500 ex	1 000 ex	10 000 ex
A. Publikation omfattande 528 000 typer löpande svensk text utan kompliceringar								
Kontorsoffset, A 4								
1 kuggs radavstånd								
Direkt utskrift på plåt	224	300	10	2 240	3 000	3 740	5 240	—
Fotografiskt framställd plåt	432	300	10	4 320	3 000	5 820	7 320	34 320
1½ kuggs radavstånd								
Direkt utskrift på plåt	224	300	15	3 360	4 500	5 610	7 860	—
Fotografiskt framställd plåt	432	300	15	6 480	4 500	8 730	10 980	51 480
Offset								
Format A 4								
1 kuggs radavstånd								
1½ kuggs radavstånd	585	200	10	5 850	2 000	6 850	7 850	25 850
1½ kuggs radavstånd	585	200	15	8 775	3 000	10 275	11 775	38 775
Format 165×242 mm								
1 kuggs radavstånd								
1½ kuggs radavstånd	400	120	10	4 000	1 200	4 600	5 200	16 000
1½ kuggs radavstånd	400	120	15	6 000	1 800	6 900	7 800	24 000
Boktryck, format 165×242 mm								
Fransk antikva 9/10 p, 1-spalt								
8/11 p, 2-spalt	380	98	11,5	4 370	1 127	4 934	5 497	15 640
8/11 p, 2-spalt	454	98	10,1	4 585	989	5 080	5 574	14 475
Times 9/12 p, 1-spalt								
9/11 p, 2-spalt	437	98	9,6	4 195	941	4 666	5 136	13 605
9/11 p, 2-spalt	506	98	8,8	4 453	862	4 884	5 315	13 073
8/10 p, 2-spalt	621	98	6,9	4 285	676	4 623	4 961	11 045
B. Publikation omfattande 9 120 rader tabeller								
Kontorsoffset, A 4								
Direkt utskrift på plåt								
Fotografiskt framställd plåt	224	300	10	2 240	3 000	3 740	5 240	—
Fotografiskt framställd plåt	432	300	10	4 320	3 000	5 820	7 320	34 320
Offset								
Format A 4								
1 kuggs radavstånd								
1½ kuggs radavstånd	585	200	10	5 850	2 000	6 850	7 850	25 850
1½ kuggs radavstånd	400	120	10	4 000	1 200	4 600	5 200	16 000
Boktryck								
Format 165×242 mm								
Format 165×242 mm	934	98	8,9	8 313	872	8 749	9 185	17 033

Publikation omfattande 528 000 typer löpande svensk text utan kompliceringar

Publikation omfattande 9 120 rader tabeller

— Boktryck   - - - Offset   ····· Kontorsoffset

därav berörda får information om dem. Risk finns även att allmänheten går miste om en värdefull rådgivande information.

Uppgifter om att publikation, såväl statlig som annan, givits ut införs i allmänhet i Svensk Bokförteckning. Denna redigeras av Kungl Biblioteket och publiceras i form av veckolistor i tidskriften Svensk Bokhandel, som ges ut av Svenska Bokförläggareföreningen och Svenska Bokhandlareföreningen. I bokförteckningen införs statens offentliga utredningar, Sveriges officiella statistik och andra av förvaltningsmyndigheter för allmän spridning utgivna publikationer. Vidare intas som regel i förteckningen sådana statliga publikationer som distribueras genom bokhandeln och som kan förväntas bli efterfrågade av allmänheten. Däremot utesluts vanligtvis statligt och kommunalt förvaltningstryck, t ex fullmäktigeprotokoll, författningar, cirkulär, reglementen och instruktioner. Tidskriften Svensk Bokhandel är närmast att anse som ett register för att underlätta anskaffandet av litteratur inom bokhandel och bibliotek. Den är däremot mindre lämplig som informations- och försäljningshjälpmedel.

Såsom tidigare framhållits lämnas en fullständig redovisning av det statliga förvaltningsstrycket i den av riksdagsbiblioteket utgivna årsbibliografin över Sveriges offentliga publikationer, som publiceras året efter det publikationerna givits ut. Årsbibliografin är den enda förekommande sammanställningen över statliga publikationer.

Svensk Byggtjänst, som är ett samarbetsorgan med informativa uppgifter inom byggnadsindustrin, utger regelbundet med tio nummer per år en förteckning kallad Svensk Bygglitteratur. Denna innehåller kortfattade referat av svenska tidskriftsartiklar, böcker, filmer m m inom byggnadsfacket. Härigenom erhåller byggnadsindustrin god kännedom om publikationer, som givits ut av vissa statliga myndigheter, t ex av bostadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen och statens råd för byggnadsforskning.

På liknande sätt borde det vara möjligt att informera andra selektiva grupper såsom ekonomer, jurister, jordbrukare, indu-

striledare, företagare inom handeln, anställda inom undervisningsväsendet om nyutkommen statlig litteratur. Det synes sålunda finnas behov av att – liksom i England – genom olika listor och ämneskataloger, anpassade till mottagarna, informera dessa om nyheter. En sådan information bör ha både ett upplysande och ett kommersiellt syfte. Att den fyller ett behov framgår bl a av det svar som Svenska Tidningsutgivareföreningen lämnat till statskontoret i anledning av ämbetsverkets förfrågan härom. Föreningen framhåller sålunda att det självfallet skulle vara av värde för pressen att successivt erhålla aktuella förteckningar över nytkomna publikationer jämte uppgift om varifrån dessa kan rekvireras.

Informationen om statliga publikationer skulle vidare kunna effektiviseras genom att det i förut ifrågasatta listor över nytkommen litteratur lämnades en kortfattad resumé av innehållet i publikationerna. Publikationens innehåll framgår nämligen inte alltid med tillräcklig tydlighet av dess titel.

Det skulle även vara möjligt att i viss form genom annonser i pressen – såväl dagspress som fackpress – tillkännage att publikationer givits ut. Detta tillvägagångssätt utnyttjas i bl a England och Holland. I det senare landet annonseras t ex nytkommen medicinsk litteratur från statliga myndigheter i fackpressen.

I samma linje ligger åtgärder, som gör det möjligt för pressen att snabbare bevaka den litteratur som staten ger ut. Många officiella publikationer innehåller nyheter som kan återges på pressens redaktionella sidor. I vissa fall är själva utgivandet en nyhet såsom t ex utgivningen av skriften »Om kriget kommer». Det är även möjligt att före själva publiceringen dela ut recensionsexemplar.

Det är vidare önskvärt att genom god biblioteksservice göra det lätt för allmänheten att låna statliga publikationer. Av varje tryckt skrift skall ett exemplar lämnas till vart och ett av universitetsbiblioteken, i Umeå dock för närvarande till stadsbiblioteket. Myndigheterna brukar även efter

eget gottfinnande sända sina publikationer till andra bibliotek. I allmänhet är det då fråga om specialbibliotek inom respektive fack. Det har ifrågasatts om det inte skulle gagna allmänheten och även staten om publikationerna lämnades till ett större antal central- och stiftsbibliotek, eventuellt också till andra mer lokalt belägna bibliotek. En sådan utsändning skulle ligga i linje med statens förpliktelser att informera medborgarna och den skulle även skapa större möjligheter för medborgarna att från den statliga litteraturen ta del av önskade informationer.

Mot en sådan vidgad distribution har framhållits att den statliga litteraturen är av ett speciellt slag. En utsändning av all statlig litteratur till ett flertal bibliotek skulle bli en medföra svårigheter för dessa bibliotek när det gäller arkivering. Riksdagstryck, förordningar och liknande litteratur har nämligen liten utlåningsfrekvens. Det vore i så fall bättre – har det hävdats – att biblioteken fick uppgift om vilken statlig litteratur som kommit ut, t ex i form av tidigare föreslagna listor, och att de sedan vid behov kunde rekvirera litteratur med utgångspunkt från dessa listor.

Det kan upplysas att – enligt den tidigare omnämnda (avsnitt 2.1.2) författarinnan S Honoré – endast ett land, USA, har organiserat en omfattande distribution av statliga publikationer till offentliga bibliotek för att göra det officiella trycket allmänt

tillgängligt. Government Printing Office sänder sålunda exemplar av de mest betydande publikationerna till ett avsevärt antal offentliga bibliotek, som inte behöver vara statliga eller kommunala utan även kan vara privata. Grunden till anordningen ligger i kongressmännens rätt att anvisa bibliotek som mottagare av dem tillkommande offentligt tryck. Det har uppgivits att det per 1.9.1962 redovisades 603 sådana depositionsbibliotek för det officiella trycket.

För en förenklad bibliotekshantering kan det vara lämpligt att publikationerna är dokumentationsklassificerade och försedda med sammanfattning. Det senare har förekommit i ca 15 % av de publikationer som lämnats in i samband med enkäten. En klassificering synes vara av intresse även mer generellt sett, när härigenom bättre förutsättningar skapas för en i många fall önskvärd selektiv distribution.

Tillsammans med den speciella distributionservice, som biblioteken svarar för, bör även nämnas distributionen till utlandet. Denna kan skötas på ett flertal olika sätt. Sålunda kan den ombesörjas av de myndigheter, som ger ut publikationer, men även ett något mera centralt organ, t ex utrikesdepartementet eller Svenska Institutet, kan komma i fråga. Det har inte funnits tillfälle att studera förevarande spörsmål men detta synes lämpligen böra ske i annat sammanhang.

Myndigheten	Försäljning sker genom			Prenumeration (seriepubl)		Separata ex (serie- o engångspubl)	
	Nordiska Bokhandeln	Norstedt & Söner	Annan	Antal publ	%	Antal publ	%
×				60	33	106	43
	×			36	20	24	10
		×		–	–	1	–
			×	26	14	27	11
×	×			5	2	33	13
×		×		–	–	1	–
×			×	1	1	37	15
×	×		×	1	1	4	2
×	×	×	×	1	1	3	1
	×		×	1	1	1	–
			Ej svar	49	27	13	5
			Summa	180	100	250	100

6.5.3 Distributionsvägar

I den tidigare behandlade motionen 1957: II:120 framhålls att distributionen av statliga publikationer är splittrad. Sålunda distribueras riksdagstrycket via riksdagens egen tryckeriexpedition, Svensk författningssamling och ett par statliga tidskrifter genom det företag som har hand om tryckningen och andra publikationer på annat sätt. Försäljningen av publikationer, som ingår i serierna Statens offentliga utredningar och Sveriges officiella statistik, omhänderhas av ett privat bokhandelsföretag. Viss litteratur inom byggnadsfacket försäljs av Svensk Byggtjänst och Svenska Pressbyrån har i några fall anlåtats som distributör.

För att närmare belysa vilka distributörer statliga myndigheter använder sig av vid försäljning av sina publikationer hänvisas till tabellen på sid 56. Denna visar på vilka olika sätt och i vilken omfattning försäljning ägt rum av de i enkäten ingående prisbelagda publikationerna.

Myndigheterna har i enkäten haft möjlighet att lämna uppgift om anledningen till att de överlåtit vissa arbetsuppgifter. De i detta avseende lämnade svaren beträffande försäljning och expediering av publikationerna framgår av följande tabell.

Uppgivna skäl till överlåtelse	Antal publikationer	
	Försäljning	Expediering
Myndighet saknar egen kapacitet	65	26
Erhållande av ökad effektivitet	15	7
Nedbringande av kostnaderna	-	9
Andra skäl	7	2

Den första tabellen utvisar att försäljningen i ungefär 2/3 av fallen omhänderhafts av myndigheterna själva eller av dessa tillsammans med annan distributör. Den som därvid anlåtats oftast har varit Nordiska Bokhandeln, i några fall P A Norstedt & Söner. I tabellen har även upptagits andra än dessa distributörer, t ex Seelig & Co, Svensk Byggtjänst m fl.

Nordiska Bokhandeln grundar sin distribution av statlig litteratur på ett avtal, som år 1922 ingicks mellan bokhandeln och sta-

ten. Avtalet innehåller bestämmelser för distribution av SOU-serien. Bokhandeln äger vid distributionen tillgodogöra sig 40 % rabatt på bokhandelspriset. Utgivaren, d v s staten, bär all annonskostnad. Nordiska Bokhandeln är att betrakta som grossist av statlig litteratur i förhållande till andra bokhandlare.

Seelig & Co är den svenska bokhandels speditörsföretag och ombesörjer anskaffandet av litteratur från olika bokförlag åt bokhandlarna. Företaget har en särskild avdelning, som hjälper bokhandeln att anskaffa även statlig litteratur från olika myndigheter.

Den allmänna bokhandeln har sin verksamhet ordnad genom affärsregler för den svenska bokhandeln av 10.4.1961 med vissa kompletteringar och ändringar. Reglerna har antagits av Svenska Bokförläggareföreningen. De innehåller bestämmelser om bl a bokhandelspris och rabatter. Dessa regler kommer sannolikt att omarbetas efter uttalande av näringsfrihetsrådet 17.3.1965. De statliga myndigheterna binds inte av regler, som fastställts av bokförläggareföreningen, men ersättningsbeloppen i nämnda bestämmelser har blivit normerande för branschen.

Bland andra möjligheter, när det gäller distribution av statliga publikationer, må nämnas anlåtande av Svenska Pressbyrån, försäljning med hjälp av postorder samt distribution genom statligt eller privat förlag. Pressbyråns verksamhet är främst inriktad på att distribuera tidningar och annan litteratur till både egna och andra återförsäljare. Företaget håller endast ett mindre lager på varje återförsäljarställe och förutsätter för sin distribution att litteraturen är aktuell så att omsättningshastigheten blir stor.

Distribution av litteratur genom postorder (försäljning genom kupongannonsering) är i Sverige av relativt begränsad omfattning.

Enligt bokutredningen (SOU 1952:23) är förklaringen härtill delvis den att kupongerna är så formulerade att kunden görs uppmärksam på övriga försäljningsställen (bokhandel, tidningsdistributörer o s v) för de

annonserade böckerna. Erfarenheten visar enligt nämnda utredning att en kuponganannonsering för böcker, som kan köpas i bokhandeln, i regel får ett mycket litet antal rekvisitioner som resultat. Förhållandet är annorlunda för de förlag som står utanför den sedvanliga distributionsmetoden genom bokhandeln. Nämnda försäljningsform praktiseras av vissa bokförlag för romanserier, uppslagsverk, samlingsverk m m. Med tanke på att den statliga litteraturen ofta vänder sig till en speciell läsekrets borde en postorderverksamhet vara av intresse. Denna verksamhet har i utlandet haft betydande framgång när det gällt att sprida statlig litteratur. Det bör dock framhållas att en postorderverksamhet av antytt slag innebär stora distributionskostnader. Visserligen utbetalas inte någon ersättning till bokhandeln men i stället tillkommer administrations- och reklamkostnader av större omfattning än vid vanlig bokhandelsdistribution.

I en av statens pris- och kartellnämnd verkställd utredning angående den svenska bokmarknaden år 1961 har bl a redovisats distributionsvägar för olika boktyper. Utredningen visar att distributionen av annan litteratur än billighetslitteratur av kvalitets- eller förströelsekaraktär (exkl skolböcker) fördelar sig på följande sätt: A-bokhandel och Seelig & Co 50 %, pressbyrån 1 %, annan detaljhandel inkl missionsbokhandel 6 %, direktförsäljning till konsument (d v s försäljning genom bl a bokombud, agenter och kupongannonsering) 32 %, bibliotek 4 % och övriga kunder (bl a statliga myndigheter och andra storköpare, utländska inköpare) 7 %.

Statligt bokförlag med bokhandel behandlades – såsom tidigare nämnts – av riksdagen år 1957. I sitt utlåtande nr 18 framhöll allmänna beredningsutskottet att det engelska statliga förlaget visserligen lämnat ett överskott på förlagsverksamheten, men på grund av påtagliga olikheter i förutsättningarna ansåg utskottet det inte vara möjligt att härav dra bestämda slutsatser om svenska förhållanden. Ett statligt bokförlag, som endast omfattade officiellt

tryck, kunde sålunda stöta på avsevärda ekonomiska vanskligheter. Härtill kom att utskottet inte kunde finna att det från det allmännas sida kunde riktas några anmärkningar för oskäliga marginaler eller dylikt mot de privata förlagens handhavande av det officiella trycket.

Vad en statlig bokhandelsrörelse beträffade menade utskottet att ännu större ekonomiska betänkligheter gjorde sig gällande särskilt om denna skulle inriktas på enbart statlig verksamhet. Därvid erinrade utskottet om att det engelska förlaget visade förlust på bokhandelssidan. Enligt utskottets mening var samordningen av den officiella publiceringsverksamheten inte till alla delar tillfredsställande, men vägen över en statlig bokhandel med förlag ansågs inte lämplig för att åstadkomma bättre förhållanden. – I sammanhanget kan erinras om att en till skolöverstyrelsens förlag hörande utställnings- och butiklokal numera inrättats (jfr bilaga 7).

Även vid 1964 års riksdag har frågan om samhällliga insatser för att tillskapa ett bokförlag aktualiserats. I olika motioner har hemställts om dels åtgärder för att upprätta ett samhällsägt förlag för skolböcker och annan undervisnings- och förbrukningsmateriel för grundskolan och de gymnasiala skolformerna och dels utredning av frågan om att upprätta ett statligt skolboks-förlag. Särskilda utskottet fann i sitt utlåtande nr 1 det motiverat att utreda frågan om ett samhällsägt skolboks-förlag. Utredningen borde vara helt förutsättningslös och inte endast penetrera frågan om ett statligt skolboks-förlag utan även pröva andra former, tex ett av kommunerna och staten gemensamt ägt förlag. Riksdagen fattade beslut enligt utskottets hemställan (rskr 407).

För ett statligt förlag talar den omständigheten att detta på ett bättre sätt än som hittills varit fallet bl a skulle kunna lämna råd om prissättning, försälja publikationer med aktiva metoder för bearbetning av potentiella köpare och kontrollera att förlagsverksamheten bedrivs ekonomiskt, tex genom nedskärning av friexemplar. Ett

statligt förlag behöver emellertid inte grundas på en integrerad verksamhet av den typ som förekommer i England, där förlagsverksamheten kombinerats med bokhandel och tryckeri.

Anlitande av privat förlag kan också vara ett alternativt distributionssätt. Det förutsätts då att det privata förlaget utövar de funktioner som – enligt vad tidigare anförts – skulle åvila ett statligt förlag.

6.5.4 Försäljning

Redogörelse för på vilket sätt de i enkäten ingående publikationerna försäljs, har lämnats i avsnitt 6.5.3. Av enkäten framgår i övrigt att det vidtagits försäljningsstimulerande åtgärder i form av annonsering i fackpress och övrig press, cirkulärbrev o d, publicitet i press, radio och TV m m för ungefär 2/3 av de prisbelagda publikationerna. Såsom tidigare framhållits är det önskvärt att genom aktiv försäljning söka sprida nytgivna publikationer i ökad omfattning. En information om nyutkommen litteratur med resumé av innehållet är emellertid inte den enda tänkbara åtgärden. Mer omfattande annonsering i statlig publikation, fackpress och övrig press liksom reklam och större publicitet i press, radio och TV är andra möjliga utvägar. Tillfälligt sänkt pris för att introducera en statlig seriepublikation vore även tänkbart. Realisation av inkuranta eller svårsålda statliga publikationer är vidare möjlig.

Man skulle även liksom i England kunna införa prenumeration på litteratur som behandlar samma intresseområde. Sålunda kan man hos det statliga engelska förlaget prenumerera på allt som gäller visst ämnesområde, t ex plastindustri, metallindustri, marknadsföring o s v. Svensk Byggtjänst har liknande arrangemang för olika statliga myndigheters räkning.

Ett ökat samarbete med bokhandeln, när det gäller försäljning av aktuell litteratur, är en annan åtgärd. Det synes i detta hänseende önskvärt att publikationerna finns tillgängliga i bokhandeln samtidigt som de-

ras innehåll offentliggörs genom pressen etc. Härigenom kan uppnås inte bara en ökad försäljning utan även möjligheter för allmänheten att själv kunna ta del av primärmaterial.

En av förutsättningarna för mer aktiva försäljningsåtgärder är emellertid att de för publikationsförsäljningen ansvariga har erfarenhet av marknadsföring. I detta avseende kvalificerad personal bör därför medverka i den statliga publiceringsverksamheten. Det synes även lämpligt att vidta samordnande åtgärder rörande bl a reklam och information.

6.5.5 Expediering

I övervägande antalet fall expedieras såväl prisbelagda (65 %) som ej prisbelagda (85 %) publikationer av vederbörande myndighet själv.

För expediering av en del statliga publikationer utnyttjas postens adressregister (PAR). Detta som startades år 1957 står näringsliv och myndigheter till tjänst med främst adresser över olika kategorier samt adressering. PAR ombesörjer även bladning, falsning, kuvertering och expediering och har på detta område en stor kapacitet. Vid sidan om denna verksamhet ombesörjer PAR även skötseln av olika kundregister för statliga och privata klienter, varigenom dessa besparas kostnader och besvär med lokaler, personal, maskiner och andra tillbehör. Kostnaderna för utnyttjande av PAR debiteras efter särskild taxa.

Det kan i detta sammanhang diskuteras huruvida expedieringen bör vara centraliserad eller decentraliserad. En regelbunden utsändning till en fast mottagarkategori, t ex vid prenumererade upplagor, torde ofta lämpligast böra läggas hos det företag som svarar för tryckningen av publikationen. I annat fall synes en centraliserad expediering medföra fördelar, enär därvid mer rationella metoder kan tillämpas. Även lagerhållningen kan ske på ett mer ändamålsenligt sätt.

Av visst intresse för expedieringen av statliga publikationer är om myndigheterna därvid kan använda sig av sin tjänstebrevs-

rätt. Denna regleras i Kungl Maj:ts förordning 8.6.1945 (SFS 1945:329 m ändr). Tillämpningsföreskrifter har 21.3.1947 utfärdats av generalpoststyrelsen (SFS 1947:123 m ändr). Föreskrifterna innehåller en erinran om största möjliga varsamhet vid tjänstebrevsrättens utnyttjande för massförsändelser, t ex större antal försändelser med reklam- och propagandatryck. Som exempel på missbruk av tjänstebrevsrätten anges distribution i tjänsteförsändelser av sådana av tjänstebrevsberättigad utgivna tidningar eller andra publikationer som innehåller annonser eller annan reklam för enskilda affärsidkare m fl. Sådant förfarande innebär enligt föreskrifterna att reklam för enskilda företag sprids på statens bekostnad. Generalpoststyrelsen kan dock lämna tillstånd därtill.

Då annonser förekommer i endast ringa utsträckning i statliga publikationer torde den nyss berörda inskränkningen inte behöva innebära större hinder för utnyttjande av tjänstebrevsrätten vad gäller statens publikationsverksamhet. Det kan dock diskuteras – särskilt om verksamheten ges en mer kommersiell inriktning – om det är lämpligt att dra fördel av tjänstebrevsrätten. Härigenom belastas nämligen respektive myndighets verksamhet inte med portokostnader för expedieringen. Principen att varje verksamhet skall bära sina kostnader är sålunda satt ur spel. Å andra sidan innebär tjänstebrevsrätten bl a att frankeringsarbete undviks.

Om utgivningen av flertalet av de statliga publikationerna skulle tas om hand av ett förlag, synes frågan om tjänstebrevsrätten vara av underordnad betydelse. I annat fall förordas att frågan om utnyttjande av tjänstebrevsrätten i den statliga publikationsverksamheten närmare övervägs.

6.5.6 Lagerhållning

Av enkäten framgår att den sammanlagda reservupplagan uppgår till ca 5 % av totalantalet exemplar. Reservupplagan för olika publikationer varierar mellan 100 och 150 000 exemplar. Publikationerna lager-

hålls till 95 % av vederbörande myndighet och tillhandahålls i regel under inte begränsad tid.

Som exempel på lagrets omfattning kan nämnas att statistiska centralbyrån har ett publikationslager, som upptager något mer än 200 m². Skolöverstyrelsens förrådslokaler för publikationer kan uppskattas till ca 500 m² och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens lokaler för samma ändamål till något mer än 100 m².

Då kostnaderna för lagerhållning inte är obetydliga, torde viss restriktivitet böra iakttagas vid bestämmandet av reservupplagans storlek. I flera fall torde en utgallring av äldre publikationer kunna äga rum, varvid endast arkivexemplar bör sparas. I sammanhanget må nämnas en inom statsdepartementen aktuell, omfattande utgallring av i huvudsak äldre betänkanden och äldre årgångar av Svensk författningssamling.

6.6 Prissättning

Som tidigare nämnts finns det för närvarande inte utformad någon enhetlig ekonomisk politik för den statliga publikationsverksamheten, varför det inte heller tillämpas några enhetliga riktlinjer för prissättningen. Vissa bestämmelser och allmänna uttalanden i detta hänseende har kunnat spåras för bara några få speciella publikationsgrupper. På detta må anförs följande exempel.

I SFS 1953:526 angående det statistiska tryckets yttre anordning framhålls att försäljningspriset skall bestämmas av vederbörande ämbetsverk i samråd med statskontorets tryckeriintendent till belopp som svarar mot kostnaden för papper, tryckning – men inte för sättning – bokbinderiarbete och i förekommande fall klotband jämte tillägg av bokhandeln tillkommande försäljningsprovision.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd har för publikationer, som ges ut med statligt stöd, fastställt att bokhandelspriset skall utgöra högst 300 % av tryckkostnaderna vid upplagor understigande 1 000 exemplar och högst 250 % av samma kostna-

der vid större upplagor. Prenumerationspriset får uppgå till högst 250 % av tryckkostnaderna. Ytterligare bestämmelser finns beträffande bokhandelsrabatt och friexemplar m m.

I betänkandet om Social upplysning (SOU 1949:31) heter det: »Förlagsverksamheten bör alltid äga rum i samarbete med olika intresserade institutioner och böcker-na bör försälas till lågt pris» (s 122). »Om en broschyr säljs till lågt pris, behöver detta knappast avvålla de intresserade från köp men det innebär större sparsamhet med materialet och ger större säkerhet för att det kommer att läsas» (s 124).

I utredningen »Effektivare konsumentupplysning» (SOU 1964:4) framhålls följande: »Man får tänka sig att (konsument-)institutet, när det gäller utformningen av den nya konsumenttidskriften, prövar sig fram för att nå den lämpligaste avvägningen mellan framställningskostnad och utförsäljningspris, ställda i relation till det objektivt bedömda upplysningsvärdet. I fråga om finansieringen av tidskriften – liksom i princip även av de icke-periodiska skrifterna – bör samma regler gälla som nu tillämpas, d v s att publikationerna skall bära sina egna trycknings- och bildkostnader m m» (s 70).

Avsaknaden av en enhetlig prispolitik sammanhänger närmast med det förhållandet att några generella åtgärder i koordinerande syfte hitintills inte vidtagits. Detta framgår klart av enkätens resultat. Publikationens pris fastställs sålunda i regel av vederbörande myndighets chef eller av publikationens redaktör eller annan befattningshavare inom myndigheten. Endast i två fall har Kungl Maj:t fastställt priset. Att det föreligger betydande behov av riktlinjer för prissättningen återspeglas emellertid av enkätens resultat, enligt vilket myndigheterna sökt samråd med statskontorets tryckeriexpedition i fråga om ungefär hälften¹ av antalet utgivna publikationer. Tryckeriex-

peditionen har dock härvid haft ringa möjligheter att verka för en enhetlig prissättning dels genom sin ställning i detta hänseende som enbart rådgivande organ, dels till följd av att expeditionen bara i ett fåtal fall kunnat erhålla inblick i den enskilda publikationens ekonomi, tryckkostnaderna självfallet undantagna.

Det är i detta sammanhang av intresse att redogöra för myndigheternas egen uppfattning i prissättningsfrågan. Denna framgår av följande resultat som hämtats från enkäten.

Prissättningens huvudsyfte	%-ellt antal publ
a) Att täcka följande kostnadsslag:	
rörliga tryckkostnader (följandetryckrörliga tryckkostnader samt distributionskostnader	4
samtliga tryckkostnader	4
samtliga tryckkostnader samt distributionskostnader	12
samtliga kostnader (inkl redaktionskostnader)	12
samtliga kostnader samt riskkostnader	15
b) Andra syften:	
möjliggöra ändamålsenlig spridning	1
uppnå maximal försäljningssumma	44
övrigt	4

Anm Svar ej avgivet för 64 publikationer

De överväganden rörande utformningen av en ändamålsenlig prispolitik, som kommer att göras i det följande, baseras på de i kapitel 5 framförda förslagen om utformning av den ekonomiska politiken. Denna skulle i huvudsak grundas på självfinansieringsprincipen med de avvikelser härifrån, som kan förestavas av marknadsmässiga skäl, i förening med de önskemål som staten kan ha för speciella publikationer att genom lågt pris eller utan kostnader för konsumenterna söka uppnå stor spridning av publikationerna i fråga. Självfinansieringsprincipen avses även i allmänhet omfatta den del av de statliga publikationerna som används inom statens egna verk och myndigheter. Detta skulle ske genom ett mer allmänt införande av principen med interdebitering.

För att tillgodose en flexibel prispolitik synes det önskvärt att först söka dela upp prissättningen i ett antal kategorier. Denna indelning synes lämpligen böra ske med ut-

¹ Uppgiften bygger på i enkäten avgivna svar men bedöms inte som helt representativ. I realiteten torde samråd förekomma i mindre omfattning än vad resultatet anger.

gångspunkt från de olika slag av kostnader som uppstår i samband med en publikations utgivning. Det förordas att prissättningen av publikation, som kan hänföras till viss kategori, sker under hänsynstagande till att följande kostnadsslag täcks:

Priskategori	Kostnadsslag som skall täckas				Anm
	Redaktionskostnader	Tryckkostnader Fasta	Rörliga	Distributionskostnader	
1	-	-	-	-	Gratispubl
2	-	-	×	×	
4	-	×	×	×	
6	×	×	×	×	Självfinansierad publ

Det har därjämte ansetts önskvärt att priset för vissa grupper av publikationer kan väljas inom kostnadsintervaller. Som priskategori 3 definieras därför kostnadsintervallet mellan priskategorierna 2 och 4 samt som kategori 5 intervallet mellan 4 och 6.

Prissättningen antas normalt ske på så sätt att summan av de kostnader, till vilka hänsyn skall tas, divideras med den distribuerade försäljningsupplagens beräknade storlek. Härigenom kommer alla konsumenter, dvs den utgivande myndigheten själv, andra verk och myndigheter samt övriga, att få erlægga samma pris. Vid kostnadsberäkningen förutsätts att vederbörlig hänsyn tas till myndighetens indirekta kostnader för utgivningen, dvs administrationskostnader, sociala omkostnader m m. Om bedömning av försäljningsupplagan är särskilt vanskelig kan det vara befogat att i priset inräkna ett pålägg för risktagandet. Då publikation erhåller intäkter från annonsförsäljning, bör denna beräknade nettointäkt avräknas från utgivningskostnaderna innan priset fastställs.

Såväl i Sverige som utomlands förekommer inom statlig förlagsverksamhet normal som ger ungefärlig hänvisning till hur högt priset skall sättas. Skolöverstyrelsens förlagsverksamhet använde tidigare – före sammanslagningen med överstyrelsens för yrkesutbildning förlag – 3 gånger tryck-

kostnaden som en ungefärlig norm för prissättningen. Det statliga engelska förlaget har funnit att priset, grovt räknat, bör vara 2,5 gånger produktionskostnaden (vilket i detta fall avser tryck- och försäljningskostnader men inte manuskriptets färdigställande). En norm av detta slag kan ses som en möjlighet till kontroll av att priset är rätt kalkylerat, men kan inte ersätta en kalkyl.

För att göra det möjligt att tillämpa en enhetlig prispolitik måste – förutom att olika priskategorier fastställs – även anvisas riktlinjer för vilken kategori den individuella publikationen skall hänföras till. Det är därför nödvändigt att skapa någon form av klassificering för de statliga publikationerna. Den på sid 63 redovisade klassificeringen, vilken får ses mer som ett utkast än ett förslag, har utformats med utgångspunkt från olika syften med den statliga publikationsverksamheten. För respektive klasser i utkastet har även angetts de priskategorier enligt tidigare angiven indelning som lämpligen kan komma i fråga.

Som framgår av det redovisade utkastet till prispolitik har det inte – i vart fall på det sätt klassificeringen utformats i utkastet – ansetts möjligt att för var och en av de 17 klasserna förorda bara en enda priskategori. Om prissättningen skulle helt överlåtas till utgivande myndighet kommer förutsättningarna att uppnå en enhetlig prispolitisk tillämpning inte att bli helt till-

Jämförande prispolitik

Priskategori	% - ellt antal publikationer per priskategori	
	Enligt enkäten, ca	Enligt utkast till prispolitik
1	50	25
2	5	0 ²
3	-	9
4	10	1
5	-	7
6	10	58
1	25	-

¹ Prissättning har här skett i stort sett oberoende av utgivningskostnaderna

² Till priskategori 2 har endast hänförs riksdagstrycket, som i detta fall något oegentligt räknats som en enda publikation

Utkast till prispolitik

Pris-kategori	Publikationsklass	Antal publ ¹	Exempel på publikationer
2	1. <i>Publicering som led i den lagstiftande verksamheten</i>	1 ²	Riksdagstrycket
6	2. <i>Publicering som led i den dömande verksamheten</i>	1	Arbetsdomstolens domar
	3. <i>Publicering som led i den förvaltande verksamheten</i>		
6	3.1 Administrativa föreskrifter	101	Länkungörelserna Tullverkets författningssamling Läroplan för grundskolan
	3.2 Redovisning		
1, 6	3.2.1 Verksamhetsberättelser	17	Stifts- och landsbibliotekens årsberättelser Lunds universitets årsberättelse
3, 6	3.2.2 Utredningar	15	Statens offentliga utredningar Länsutredningen för Västernorrlands län
3	3.2.3 Sveriges officiella statistik	37	Samhällets barnavård Handel
5	3.2.4 Annan statistik och ekonomisk redovisning	30	Allmän månadsstatistik Budgetredovisning
6	3.3 Registrering	47	Tullverkets matrikel Riksstambok över avelsfår
	3.4 Kartor och sjökort		
	3.5 Kontaktetablering		
1-6	3.5.1 Kommersiell publicering	7	Hysesprislista för beredskapsarbeten
1	3.5.2 Rekryterande publicering	20	En presentation av väg och vatten Civilförsvaret kallar
1	3.5.3 Övrigt	37	Inbjudning till doktorspromotion
	3.6 Rådgivning och upplysning		
1	3.6.1 Av fackkaraktär (intern PR ³)	30	Vårt verk
1-6	3.6.2 Av fackkaraktär (extern PR ⁴)	6	Statens trädgårdsförsök 25 år RAK-information
6	3.6.3 Av fackkaraktär (utan PR)	121	Nordisk yrkesklassificering Att pröva markpriset
1-6	3.6.4 Av allmän karaktär (extern PR)	9	Sverige och u-länderna Svensk naturvetenskap
1-6	3.6.5 Av allmän karaktär (utan PR)	43	Allmänna tilläggspensioneringen Tullbestämmelser för resande
1	3.7 Kampanjer	5	Flygblad (statens växtskyddsanstalt) Vaccination vårt vapen mot polio

¹ Här har bara medtagits de i enkäten ingående publikationerna (exkl skolkataloger o d)

² Riksdagstrycket har här något oegentligt räknats som en enda publikation

³ Med intern PR åsyftas public relation avseende myndighetens egen personal

⁴ Med extern PR avses utåtriktad public relation

fredsställande. Det synes därför önskvärt att prissättningen samordnas.

Det är av intresse att undersöka på vilket sätt en tillämpning av den skisserade prispolitiken skulle komma att påverka den statliga publikationsverksamhetens ekonomiska utfall. Samtliga i samband med enkäten insända såväl prisbelagda som ej prisbelagda publikationer – totalt 481 st (sko-

lornas publikationer här undantagna) – har därför granskats, varvid klassificering skett och priskategori valts. Det har härigenom blivit möjligt att i vart fall i grova drag jämföra den nuvarande prispolitiken med den skisserade. Resultatet av denna jämförelse redovisas i tabellen Jämförande prispolitik på sid 62.

Klassificeringen och grupperingen har vi-

dare gjort det möjligt att utföra en jämförande överslagsberäkning avseende verksamhetens intäkter. Underlaget har härvid utgjorts av – förutom valda priskategorier – dels det antal publikationer som enligt enkätens uppgifter distribuerats inom den egna myndigheten respektive till andra statliga myndigheter och till mottagare utom statsförvaltningen, dels lämnade uppgifter om kostnaderna för varje publikation. Resultatet av denna överslagsberäkning redovisas i tabellen här nedan.

Som framgår av resultatet skulle en tillämpning av skisserad prispolitik medföra totalintäkter av 11–12 milj kronor per år för enbart de i enkäten ingående publikationerna. Eftersom totalkostnaden för ifrågavarande 481 publikationer utgjorde 15,3 milj kronor erhålls en kostnadstäckning av ca 78 %. Av intäkterna beräknas ca 43 % komma att inflyta till följd av interndebitering (d v s debitering för statens egen kon-

sumtion av publikationer), varav ca 25 % avser förbrukning inom den utgivande myndigheten. Resterande del eller ca 57 % avser intäkter från publikationer som distribuerats till mottagare utom statsförvaltningen.

Som en sammanfattande generell bedömning av den förordade prispolitikens konsekvenser synes kunna uttalas att en inte oväsentligt ökad kostnadstäckning bör kunna uppnås. En tillämpning av denna prispolitik innebär reellt att en betydligt större del av kostnaderna för den statliga publikationsverksamheten skulle komma att belasta vederbörande avnämare, vilket är helt i överensstämmelse med i kapitel 5 förordade riktlinjer rörande den ekonomiska politiken.

I detta avsnitt må slutligen beröras två speciella frågor rörande prispolitiken. Den första frågan gäller tillämpning av en differentierad prissättning för prenumerations- respektive lösnummerförsäljning. Enligt enkäten förhåller det sig för närvarande så

Verkliga och beräknade intäkter budgetåret 1962/63

Publikationsklass	Verkliga intäkter		Beräknade intäkter ¹					Antal publ
			Publ distribuerade till					
	Kr	Antal publ	Egen mynd	Andra statliga mynd	Övriga	Totalt		
Lagstiftande verksamhet	220 600	1	323 250	323 250	431 000	1 077 500	1	
Dömande verksamhet	24 700	1	–	2 430	21 870	24 300	1	
Förvaltande verksamhet:								
Administrativa föreskrifter	900 900	50	856 550	628 800	2 151 650	3 637 000	91	
Verksamhetsberättelser	18 000	3	61 820	10 475	82 705	155 000	8	
Utredningar	271 500	5	–	305 660	476 310	781 970	13	
Sveriges officiella statistik	3 800	12	25 970	38 740	253 060	317 770	34	
Annan statistik och ekonomisk redovisning	45 400	12	131 110	225 960	388 280	745 350	30	
Registrering	54 900	18	388 850	148 250	235 500	772 600	43	
Kommersiell publicering	–	–	–	–	–	–	–	
Rekryterande publicering	–	–	–	–	–	–	–	
Övrig kontaktskapande publicering	–	–	–	–	–	–	–	
Rådgivning och upplysning:								
Av fackkaraktär (intern PR)	12 900	3	–	–	–	–	–	
Av fackkaraktär (extern PR)	5 400	2	6 340	14 860	42 180	63 380	3	
Av fackkaraktär (utan PR)	760 200	61	407 410	294 860	2 042 730	2 745 000	115	
Av allmän karaktär (extern PR)	52 200	1	–	–	80 450	80 450	2	
Av allmän karaktär (utan PR)	454 900	14	521 840	3 930	152 630	678 400	19	
Kampanjer	100	1	–	–	–	–	–	
Summa	2 825 500	184	2 723 140	1 997 215	6 358 365	11 078 720	360	

¹ Beräkningen av intäkter har omfattat drygt 90 % av ifrågavarande publikationer, varför beloppen i realiteten torde vara något högre

Antal publikationer för vilka kategorirabatter beviljas

	Prenumeration			Separata ex		
	5-25 %	26-50 %	51-100 %	5-25 %	26-50 %	51-100 %
Alla statliga myndigheter		2	27	1		56
Vissa statliga myndigheter		1	29			29
Alla kommunala myndigheter		1	8	1		8
Vissa kommunala myndigheter	1	1	12			51
Skolor		2	15	9	4	38
Skolelever		4		2	4	3
Bibliotek	1	1	32	1		69

Friexemplar=100 % rabatt

att prenumerationsintäkterna endast utgör 1/4 av totalintäkterna trots att seriepublikationerna helt dominerar. Önskvärt vore att prenumerationsförsäljningen relativt sett kunde ökas. De fördelar som härvid uppnås är att variationerna i efterfrågan minskar, varigenom den tryckta upplagens storlek är lättare att beräkna. Distributionkostnaderna ställer sig även mer gynnsamma. Ett incitament till ökad prenumeration skulle skapas om prenumerationspriset sätts inte obetydligt lägre än lösnummerpriset. En stor andel prenumeranter medför å andra sidan ökade krav på en god regularitet i utgivningen. Några generella riktlinjer rörande förhållandet mellan prenumerations- och lösnummerpris synes emellertid inte möjliga att ange.

Den andra frågan gäller prispolitiken sedd från vinstsynpunkt. En förutsättning vid utformningen av den ekonomiska politiken har varit att göra publikationsverksamheten i möjligaste mån självbärande. Någon strävan efter vinst har här aldrig satts i fråga. När det gäller den enskilda publikationen däremot kan det i vissa fall vara önskvärt att sätta priset så, att vinst uppstår. Särskilt kan en sådan åtgärd vara försvarbar då en publikation ges ut inom ramen för en mer eller mindre kommersiellt driven förlagsverksamhet, varvid vinst på en publikation kan utnyttjas till att täcka förlust på en annan. Det kan nämnas att en sådan prispolitik tillämpas av bl a skolöverstyrelsens förlag, det engelska statliga förlaget samt det amerikanska Government Printing Office.

6.7 Rabatter

Enligt de i enkäten lämnade uppgifterna fördelar sig kategorirabatterna på sätt som framgår av tabellen här ovan.

Dessutom har lämnats rabatter av olika storlek till ett flertal andra kategorier, t ex organisationer och fackpress.

Vid rekvisition av ett visst minimiantal exemplar förekommer kvantitetsrabatter. Storleken av dessa varierar mellan 10 och 40 % och minimiantalet exemplar för erhållande av rabatt uppgår till mellan 5 och 100. I fråga om statens offentliga utredningar lämnas – efter beslut av chefen för finansdepartementet – rabatt med 40 % vid rekvisition av minst 100 exemplar.

Det synes önskvärt att dra upp enhetliga riktlinjer för rabatteringen. I princip bör prisnedsättning kunna ske till lägst det pris som motsvarar täckning av de rörliga utgivningskostnaderna, d v s priskategori 2 enligt tidigare definition. Följande typer av rabatt är tänkbara: kvantitetsrabatt (vid omfattande samtidig försäljning till en köpare), introduktionsrabatt (tillfällig rabatt för att värva köpare av seriepublikationer) samt kategorirabatt (för vissa samhällsgrupper av bl a sociala skäl samt till skolor, folkbildning och bibliotek). De två förstnämnda rabatttyperna, som är av rent kommersiell karaktär, bör komma i fråga så snart det finns skäl därtill.

Det kan ifrågasättas om kategorirabatter är av någon större betydelse vid försäljning av statliga publikationer. Eftersom prissättningen även vid tillämpning av förordad

ändrad prispolitik måste anses som moderat, torde sådana rabatter inte ha någon större funktion att fylla. Rabatteringen kan även medföra visst administrativt merarbete. Ehuru en tillämpning av kategorirabatter inte bör helt uteslutas, synes ändå betydande restriktivitet böra iakttas.

6.8 Bytes- och friexemplar

6.8.1 Bytesexemplar

Den internationella bytesverksamheten av statliga publikationer regleras av två konventioner, Brysselkonventionen från år 1886 och UNESCO-konventionen från år 1958. Medan den förra undertecknats av ett flertal nationer har den senare, som mer anger ramen för bilaterala avtal om utbyte mellan stater, endast undertecknats av Ceylon, Frankrike, Israel och Spanien. Sverige har år 1947 träffat avtal med USA om utbyte av offentliga publikationer.

Bytesverksamheten med utlandet är mycket omfattande, speciellt när det gäller vetenskaplig litteratur. Detta har medfört att till Sverige kommit värdefull litteratur men även sådan som inte kunnat utnyttjas av svenska forskare eller andra konsumenter. Tillströmningen av utländsk vetenskaplig byteslitteratur är ett problem särskilt för biblioteken.

Som exempel på en god insats inom bytesverksamheten kan framhållas Malmö tandläkarhögskola, vars publikationer och uppsatser varje år summariskt sammanfattas i en publikation som är avsedd att spridas internationellt. Andra myndigheter ger ut särtryck av publikationer som kan ha ett internationellt intresse. Statens maskinprovningar ger ut en engelsk serie med sammanfattning av vunna erfarenheter och provningsresultat. I serien Sveriges officiella statistik förekommer alltid sammanfattningar på engelska.

I den tidigare nämnda, av nordiska kulturkommissionen verkställda utredningen om tidskriftsproduktionen anförs bl a:

Vid bedömningen av en tidskrifts ekonomiska situation bör även det värde beaktas som ligger i

att tidskriften kan användas som bytesobjekt och tillföra institutioner och bibliotek utländska tidskrifter. Ofta är det svårt att mera exakt fastställa värdet av sådana byten. Det kan emellertid inte anses rationellt att behålla en tidskrift endast för bytesverksamhet, om den inte eljest är driven på ett ekonomiskt försvarligt sätt och vetenskapligt verkligt fyller en publiceringsuppgift. För att tillgodose bibliotekens behov av utländska tidskrifter bör man köpa dylika i stället för att trycka sådana inhemska publikationer som huvudsakligen fungerar som bytesobjekt. Samtidigt är det självfallet ändamålsenligt att även i fortsättningen använda de högklassiga tidskrifterna för bytesverksamhet.

De återgivna synpunkterna synes värda allt beaktande. Det får vidare anses eftersträvansvärt att sammandrag av artiklar ges ut som bytesskrifter då de fyller ett aktuellt informationsbehov. Med hänsyn till de oklara förhållanden som råder såväl när det gäller byte av publikationer mellan myndigheter inom landet som i fråga om den internationella bytesverksamheten förordas att frågan om bytesexemplar närmare övervägs.

6.8.2 Friexemplar

Friexemplaren utgör en stor del av den samlade upplagan av de statliga publikationerna. Enligt de i enkäten lämnade uppgifterna uppgick vad gäller prisbelagda publikationer antalet friexemplar till något mer än 40 % av totalantalet exemplar. Detta sammanhänger självfallet med det förhållandet att utgivande myndighet mycket ofta kostnadsfritt ställer exemplar till andra myndigheters förfogande.

Vid jämförelse med förhållandena i andra länder är de svenska myndigheternas generositet med friexemplar mycket stor. Exempelvis utsänder en myndighet ca 75 000 friexemplar per år – till viss del publikationer utgivna av andra myndigheter. Enligt S Honorés internationella översikt skulle Spanien, Sverige och Vietnam vara de länder som har största antalet friexemplar. På andra håll är man mer restriktiv. I vissa länder lämnas inga friexemplar alls. I andra åter har man begränsat dessa till några få kategorier av publikationer (kommersiella, medicinska och vetenskapliga publikationer) eller till vissa mottagarkategorier.

En föga restriktiv politik vad gäller tillhandahållandet av friexemplar synes medföra uppenbara olägenheter. Härigenom kan uppstå inte bara onödiga merkostnader för den utgivande myndigheten utan mottagarna kan även komma att åsamkas onödiga besvär och kostnader. Att så kan vara fallet framgår för övrigt av enkätens resultat, enligt vilket 37 myndigheter ansett att till dem översända friexemplar inte alltid varit behövliga.

Problemet rörande friexemplars tillhandahållande skulle väsentligt komma att minska i betydelse om den förordade ekonomiska politiken skulle godtas. Genom att införa debitering myndigheterna emellan torde sannolikt det övervägande antalet av nuvarande friexemplar komma att försvinna. I övrigt förordas att en betydligt restriktivare hållning iakttas vid utsändande av friexemplar. Som bärande skäl för tillhandahållandet av friexemplar synes i första hand public relation-strävanden böra komma i fråga. Det är vidare naturligt att kostnaden för remisexemplar belastar den utsändande myndigheten och inte mottagaren. Som exempel på andra skäl för friexemplar kan nämnas recensionsexemplar.

Friexemplaren kan också minska i antal genom att förekommande register hos myndigheterna hålls aktuella och mottagarna varje år tillfrågas om de önskar friexemplar. I ett statligt verk lyckades man på detta sätt minska antalet friexemplar för en publikation med över 50 %.

6.9 Redovisning och kontroll

En av förutsättningarna för ändamålsenlig publikationsverksamhet är en god redovisning och kontroll. Detta behövs i första hand för den utgivande myndigheten. Det synes emellertid önskvärt – särskilt i det fall verksamheten i fråga inte är självbärande – att även statsmakterna åtminstone i stort kan ges tillfälle att bilda sig en uppfattning om resultatet av verksamheten.

Förutsättningarna för att uppnå nämnda önskemål synes för närvarande föga gynn-

samma. Detta sammanhänger med att man av den sedvanliga ekonomiska redovisningen normalt inte kan göra sig någon närmare föreställning om hur publikationsverksamheten har utfallit. Om en myndighet har erhållit ett särskilt för ändamålet anvisat publikationsanslag kan man dock erhålla åtminstone en approximativ uppskattning av självkostnadernas storlek. Som tidigare nämnts finansieras enligt enkäten totalt 55 % av verksamheten genom publikationsanslag.

Behovet av en god redovisning och kontroll har föranlett vissa utgivande myndigheter att föranstalta om en kontinuerlig uppföljning och redovisning. Enkäten har i detta hänseende visat att av 236 publikationer, för vilka uppgift i detta avseende lämnats, 30 publikationer följs upp ekonomiskt, 55 kvantitativt och 100 både ekonomiskt och kvantitativt.

Kravet på redovisning och kontroll ökar väsentligt om en mer omfattande övergång till en självfinansierad publikationsverksamhet sker. Det synes härvid nödvändigt att skapa såväl en för ändamålet avpassad affärsmässig ekonomisk bokföring som andra former av kvantitativa redovisningar, t ex rörande upplagestorlekar. Enhetlig systematik i detta hänseende är önskvärd.

Vid överväganden rörande utformningen av system för redovisning och kontroll måste särskilt beaktas de konsekvenser som en tillämpning härav kommer att medföra för det administrativa arbetet. En samordning av distributionen skulle medföra uppenbara fördelar. Härvid torde bl a kunna skapas rationella fakturerings- och redovisningsrutiner. Goda möjligheter till integration av dessa med expeditonsrutinerna synes även förefinnas, särskilt vid utnyttjande av ADB-system.

6.10 Avtalsfrågor

I vissa fall förekommer skriftliga avtal med leverantörer av olika varor eller med dem som utför olika tjänster i samband med publiceringsverksamheten. De områden,

som sådana avtal omfattar, kan avse författande, redigering, bildanskaffning, framställning av tryckmedia eller underlag för dylika, formgivning, tryckning, papper, bokbinderi, expediering, lagerhållning och försäljning. Det är vanligt att avtalen omfattar vissa grupper av nämnda områden, exempelvis grupper tryckning, papper och bokbinderi eller gruppen expediering, lagerhållning och försäljning.

Det har genom enkäten undersökts i vilken utsträckning myndigheterna träffat avtal. För detta ändamål har dessa delats upp i följande grupper: expeditionsavtal omfattande enbart utsändning och eventuell lagerhållning, distributionsavtal omfattande utsändning, försäljning och lagerhållning samt förlagsavtal, varvid utgivningen helt överlätit. Enligt enkätens resultat har det upprättats skriftliga förlagsavtal för 13 publikationer (jfr avsnitt 7.1 Förlagslagda publikationer och bilaga 9). För ca 50 publikationer har det träffats skriftliga distributionsavtal och för ca 25 publikationer skriftliga expeditionsavtal. Dessutom förekommer muntliga avtal med i huvudsak samma villkor som i de skriftliga.

I den mån så varit möjligt har avtalens ekonomiska konsekvenser för statsverket bedömts. I stort sett synes avtalen från denna synpunkt vara acceptabla. I vissa avseenden torde dock brister kunna påvisas, t ex i fråga om angivande av leveranstid och konsekvenser av ej tillgodosedd leveranstid samt beträffande efterlevnaden av 1952 års upphandlingskungörelses bestämmelse att avtal om leverans på periodiskt återkommande tider skall avse begränsad tidsperiod.

Förfarandet med skriftliga avtal bör framdeles tillämpas i större omfattning än som hittills varit fallet. I avtalen bör bl a bestämmas kvalitetsnivå, pris och eventuellt prisregleringssystem, leverans och i förekommande fall härmed sammanhängande rutin- och tidsschema, förpackningshelter, redovisningsperioder och betalningsvillkor. Av betydelse torde särskilt vara fastläggandet av tidsschema och då framför allt i fråga om periodiskt återkommande arbeten – detta inte minst med hänsyn till respektive myndigheters egna åligganden, exempelvis i fråga om tillhandahållande av manuskript och annat underlag för framställningen.

7.1 Förlagslagda publikationer

Tidigare har framhållits att även annan än statlig myndighet kan ge ut publikation, som initierats genom statsverkets försorg och till vilken underlag utarbetats inom en statlig myndighet. Av utredningens enkät framgår att utgivningen av 17 statliga publikationer överlätits på enskilda företag (se bilaga 9). Dessutom har sådant arrangemang träffats för bl a almanackan, statskalendern och nordiska farmacopén, ett uppslagsverk utgivet av apotekarsocieteten.

Att utgivning av vissa statliga publikationer överlätits till enskilda företag torde bl a bero på att myndigheterna – på grund av att deras egna resurser är bristfälliga för denna form av verksamhet – ansett utgivning genom ett enskilt förlag ge bättre resultat i fråga om publikationernas spridning. Man har därvid eftersträvat att er hålla förläggare med inriktning på den typ av publikationer som informationen avser, t ex AB P A Norstedt & Sönder för skrifter med juridisk anknytning och AB Svensk Byggtjänst för bygglitteratur. I andra fall torde överlåtelsen vara en följd av att den ringa omfattningen av verksamheten från ekonomisk synpunkt inte motiverar att vid myndigheten läggs upp särskilda rutiner för handhavandet i samband med distributionen (mottagning av beställningar och likvid, lagerhållning, försändning, kontroll etc). Ibland har det ansetts lämpligt att publiceringen sker i redan befintliga organ med den önskade spridningen, t ex i Skattenytt av riksskattenämndens Meddelanden eller i Jordbrukarnas föreningsblad av jordbrukets upplysningsnämnds Försök och Forskning.

Det må i detta sammanhang erinras om

stadgandet i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk att handlingar, som upprättats hos statlig myndighet, inte är föremål för upphovsrätt. Detta lär i några enstaka fall ha haft till följd att myndighet inte kunnat välja den förläggare som bedömts som förmånligast. Andra intressenter har nämligen kunnat ställa krav på tillgång till samma underlag för egen publicering, vilket medfört att den önskvärde förläggaren inte längre haft samma intresse av utgivningen.

Beträffande flertalet av de förlagslagda publikationerna torde de träffade arrangemangen i samband med överlåtelsen av utgivningen vara tillfredsställande från statens synpunkt. För några publikationer synes dock förnyad prövning böra vidtas i fråga om lämpligheten av det tillämpade förfaringssättet.

7.2 Publicering i pressen

I kapitel 4 har lämnats en redogörelse för vilka media som staten använder sig av vid sin kommunikering. Där har bl a framhållits att tidningarna utnyttjas dels som organ för statlig annonsering och dels som förmedlare av nyheter, som antingen inhämtas av tidningarna eller delges dessa av de statliga myndigheterna.

Såsom framgår av avsnitt 3.3 Verksamhetens omfattning kan statsverkets annonseringskostnader för år 1963 beräknas till 7,5 milj kronor, varav 0,2 milj kronor återgick till statsverket i form av annonsrabatter. Större delen av beloppet – 5,9 milj kronor – förmedlades av två annonsbyråer,

medan resterande belopp, som avsåg vissa affärsdrivande verk, förmedlades av andra byråer. Till angivna 7,5 milj kronor skall läggas kostnader för den annonsering som beordrats direkt av myndigheterna. Denna kan enbart för länsstyrelsernas del uppskattas till närmare 2 milj kronor för år 1963. För budgetåret 1965/66 torde statens totala annonseringskostnader överstiga 10 milj kronor.

Den statliga annonseringen kan indelas i sk expeditionannonser och textsidesannonser. Till den förra gruppen hänförs i huvudsak plats- och kungörelseannonser, medan den senare framför allt avser kampanjannonser.

Enligt den av statens sakrevision tidigare nämnda utredningen angående statsverkets annonsering svarade år 1959 de affärsdrivande verken för 70 % av den totala annonseringen (exkl länsstyrelserna), medan återstoden fördelades lika mellan civil och militär förvaltning. Med hänsyn till att dessa uppgifter är relativt föråldrade synes möjligheterna att använda dem som underlag för slutsatser om nuvarande förhållanden i viss mån begränsade. I och med att affärsverkens annonsering dominerade så stort förefaller det emellertid rimligt att antaga att den kommersiella annonseringen är framträdande. För övrig förvaltning – med undantag för vissa myndigheter med allmän informationsverksamhet, tex arbetsmarknadsverket – torde plats- och kungörelseannonseringen utgöra den större delen av förekommande annonsering.

Inslaget av allmän informations- och kampanjannonsering torde vara relativt obetydligt. Vid genomförandet av de kampanjer, som undersökts i samband med utredningsarbetet, har annonsering i pressen endast förekommit i liten omfattning. I några kampanjer har dock använts även annan form av publicering än annonsering. Sålunda har pressen utnyttjat material i form av specialartiklar, pressmeddelanden, matriser o d, som myndigheterna ställt till dess förfogande.

Den kostnadsfria publiciteten i pressen består i regel av information av nyhetskarak-

tär. Det har emellertid som tidigare nämnts förts fram önskemål om att sådan information till viss del skall betalas av staten.

Av betydelse när det gäller annonsering är rabattfrågan. Rabatt kan utgå antingen efter annonserat belopp per år eller efter antal införanden i vederbörande tidning. De olika tidningarna bestämmer själva sina rabatter. Flera tidningar har under senare år slopat eller kraftigt skurit ned annonsör-rabatterna. Detta återspeglas bl a i de rabatter som utgått till staten. Medan annonsbeloppet ökade med 16 % från år 1963 till år 1964, höjdes rabattbeloppet med endast 11 %.

Enligt sakrevisionens annonsutredning var det inte möjligt att för staten åstadkomma bättre rabatter än de som gällde för marknaden i övrigt. Det kunde dock inte konstateras att staten blev missgynnad i förhållande till andra annonsörer av samma storleksordning. Genom att koncentrera annonsförmedlingen till två annonsbyråer sökte man bl a få till stånd en bättre övervakning av rätten till rabatter.

För närvarande lämnar stockholmspressen – där cirka hälften av den statliga annonseringen placeras – rabatter på all statlig annonsering. Vissa landsortstidningar beviljar däremot inte sådana rabatter. En del tidningar har som praxis att statliga myndigheter vid rabattberäkningen inte får sammanräkna sina delbelopp, vilket emellertid är tillåtet för privata storföretag. Denna praxis har vuxit fram utan stöd av de av Svenska Tidningsutgivareföreningen fastställda och av tidningarna accepterade branschnormerna – »Normer för tidningsannonsering».

Relaterade förhållanden talar för att staten bör ta upp förhandlingar rörande rabattfrågan. Lämpligt organ bör därvid företräda statens intresse över hela annonsfältet. Ett successivt uppföljande av frågan måste vidare förutsättas.

De tidigare utredningar, som behandlat frågan om statsverkets annonsering, har även diskuterat spørsmålet om inrättande av en statlig annonsbyrå. Samtliga har dock konstaterat att det ekonomiska underlaget

för en sådan saknats. Härjämte har anförts tvivel att en statlig annonsbyrå skulle auktoriseras av Tidningsutgivareföreningen, vilket tidigare varit förutsättning för att erhålla provision från tidningarna på förmedlad annonsering.

Frågan om en statlig annonsbyrå har nu kommit i ett delvis annat läge genom att den statliga annonseringen ökat. Vidare har nya regler införts för annonsförmedlingen, vilka innebär att från 1.7.1965 annonsörer kan begära att få del av de provisionsbelopp som utgår till den av honom anlitate annonsbyrån. Denna kan sålunda överlåta alla provisioner till annonsören och därpå debitera denne kostnaderna för gjorda tjänster efter konsultmodell. Detta förfarande anses kunna förbilliga annonseringen för större annonsörer. Det är också möjligt att annonsbyrån överlämnar viss procent av provisionen till annonsören (returprovision). En annonsör kan vidare äga en annonsbyrå, vilket i princip tidigare inte godkändes av Tidningsutgivareföreningen.

En stor del av de annonser, som för statens räkning förmedlas genom annonsbyråerna, torde utgöras av expeditionsannonser. Annonssbyråernas befattning med dessa annonser torde i allmänhet inskränka sig till utskrift av annonsorder, befordran av denna till vederbörande tidning, kontroll av införande samt fakturering. Kostnaderna här för uppskattas vara väsentligt mindre än intäkterna.

Det synes därför befogat att närmare undersöka om statsverket för detta slag av annonsering kan erhålla ekonomiska fördelar, tex i form av returprovision eller genom att inrätta egen annonsbyrå. Det förordas att staten i första hand inleder för-

handlingar med de två i huvudsak anlitate annonsbyråerna. Blir resultatet otillfredsställande bör förhandlingar tas upp med andra byråer. Även inrättande av en statlig annonsbyrå kan komma i fråga om en eljest godtagbar lösning inte vinnns. Staten bör emellertid under alla förhållanden ha tillgång till egen expertis, som väl behärskar annonsmarknadens problem.

I fråga om textsidesannonser gäller samma förutsättningar för returprovision som vid expeditionsannonser. Men till de ekonomiska övervägandena kommer här frågan om annonsernas utformning. Det är knappast möjligt att statliga befattningshavare utan reklammässig skolning kan producera annonser, som i slagkraft och uppmärksamhetsvärde kan konkurrera med byråernas annonser. Tänkbart vore att staten anställer reklamtextskrivare, reklamtecknare och andra specialister. Det torde dock vara fördelaktigare att i första hand köpa dylika servicetjänster av privata annonsbyråer. I England synes även det statliga informationsorganet (Central Office of Information) grunda sin annonsverksamhet på samarbete med privata annonsbyråer.

Med hänsyn till vad sålunda anförts kan sammanfattningsvis konstaterats att det för närvarande, med beaktande av det bedömda utrymmet för förhandling i rabattfrågor, inte synes motiverat att primärt inrätta en statlig annonsbyrå. Däremot krävs otvivelaktigt redan nu särskild statlig expertis, som kan samordna den statliga annonsverksamheten, anvisa lämplig annonsbyrå för kampanjer m m och medverka vid ekonomiska uppgörelser med annonsbyråerna. Behovet av sådan expertis växer efter hand som den statliga annonseringen ökar.

Speciella frågor rörande blanketter, statliga tryckerier och det vetenskapliga trycket

Såsom framhållits under avsnitt 1.3 Utredningens omfattning har det ansetts ändamålsenligt att i förevarande sammanhang även behandla vissa frågekomplex rörande det statliga blankettrycket, de statliga tryckerierna och det sk vetenskapliga trycket. Vissa organisatoriska åtgärder rörande den statliga publiceringsverksamheten synes nämligen med fördel kunna omfatta även dessa verksamheter.

8.1 *Det statliga blankettrycket*

8.1.1 Omfattning

Antalet olika aktuella typer av blanketter uppgår till mellan 15 000 och 20 000 och det totala antalet blanketter, som årligen trycks, rör sig om åtskilliga 100-tals milj exemplar. Kostnaderna för det statliga blankettrycket torde uppgå till ca 30 milj kronor per år.

8.1.2 Gällande bestämmelser

Inledningsvis må erinras om att det statliga blankettrycket omfattas av den under avsnitt 3.1 nämnda tryckningskungörelsens generella bestämmelser, vilket bl a innebär att ämbetsverk och andra statliga myndigheter är skyldiga att beträffande förekommande tryckningsarbeten inhämta statskontorets råd och anvisningar angående arbetets planläggning och utförande.

Med anledning av ett av 1948 års blankettkommitté avgivet betänkande har i skrivelse 20.2.1952 från finansdepartemen-

tet till olika statliga myndigheter framförts vissa synpunkter på myndigheters handläggning av frågor om tryckning, lagerhållning och distribution av statsförvaltningens blanketter. I skrivelsen sägs bl a att formulär till blanketter, som inte kan hänföras till bestämd myndighet eller till särskilt organ för fastställelse, bör utformas i statsdepartementen och fastställas av Kungl Maj:t. I övrigt bör fastställande av blankettformulär i största möjliga omfattning överlåtas till vederbörande ämbetsverk.

I skrivmaterielkungörelsen (SFS 1964:504 m ändr) föreskrivs bl a att skrivmateriel skall användas på ett från arkivvårdssynpunkt ändamålsenligt sätt samt med beaktande av kraven på rationell kontorsorganisation och nödig sparsamhet. Standardiserad materiel skall användas, om lämplig sådan finns. Papper skall ha format enligt de standardiserade formatens A-serie och vikt per ytenhet, som överensstämmer med gällande svensk standard. Till vissa slag av handlingar skall användas papper med vissa specificerade egenskaper. Papperet skall ha godkänts av statens provningsanstalt och försetts med märkning härom. Varje år meddelar statens provningsanstalt i SFS nr 1 vilka skrivmateriel och reproduktionsmetoder som är godkända i anslutning till skrivmaterielkungörelsen.

För vissa grupper av blanketter har i olika sammanhang meddelats särskilda bestämmelser.

I taxeringskungörelsen (SFS 1957:513 m ändr) föreskrivs att statskontoret skall låta trycka och efter rekvisition till länsstyrelserna och mellankommunala prövningsnämndens kansli utlämna bl a för taxeringsarbetet erforderliga blanketter och läng-

der, till vilka formulär fastställts av Kungl Maj:t eller riksskattenämnden.

Enligt kungörelsen med vissa föreskrifter angående tillämpningen av uppbördsförordningen (SFS 1946:890 m ändr) skall länsstyrelserna tillhandahållas blanketter till debiteringslängd (för slutlig och kvarstående skatt) av statskontoret samt blanketter till uppbördskort och debetsedlar av generalpoststyrelsen.

I kungörelsen angående tillämpningen av förordningen om allmän varuskatt (SFS 1959:508 m ändr) sägs att generalpoststyrelsen skall låta trycka och efter rekvisition till länsstyrelserna utlämna blanketter för inbetalning av preliminär allmän varuskatt med deklaration samt till debetsedlar. Samma uppgifter åligger statskontoret vad gäller övriga i kungörelsen nämnda blanketter och längder, till vilka formulär fastställts av riksskattenämnden.

Enligt mantalsskrivningskungörelsen (SFS 1947:654 m ändr) skall statskontoret låta trycka blanketter till mantalsuppgifter och blanketter till huvudförteckningar samt till vederbörande myndigheter överlämna erforderligt antal blanketter genom länsstyrelsernas förmedling.

I kungl brev 27.6.1957 anbefalls statskontoret att anskaffa och distribuera blanketter, som är fastställda i allmän författning eller fastställs av chefen för justitiedepartementet och vilka enligt departementschefens bestämmande skall tillhandahållas domstolarna. Vidare anbefalls statskontoret i kungl brev 28.3.1958 att anskaffa och distribuera lösblads-pärmar och blanketter till fastighetsböcker, tomt-rättsböcker och vattenfallsrättsböcker.

I SFS 1919:754 m ändr meddelas föreskrifter angående vissa för länsstyrelserna och fögderiförvaltningen erforderliga blanketter. Erfordras för länsstyrelserna eller fögderitjänstemännen blankett till handling, som inte blivit bestämd genom allmän författning eller av central myndighet, och kan åt denna handling utan olägenhet ges en avfattning, som är likalydande för samtliga eller flertalet berörda, skall blankett för handlingen fastställas av en särskild kommission – blankettkommissionen. För tryckning av blanketterna sluter kommissionen kontrakt med den eller dem vilkas anbud antagits. Kostnaderna för tryckningen av blanketterna skall för varje län erläggas av vederbörande länsstyrelse enligt bestämmelserna i det träffade avtalet.

Vid sidan av vad som här redovisats har statskontoret i olika sammanhang anbefallts att trycka och distribuera olika slags blanketter. Dessa uppdrag är dock oftast av ringa omfattning. Exempel på sådana blanketter är olika slag av leveransbestämmelser, fordonsjournaler, blanketter för hyresverksamheten, blanketter för jordregisterutdrag, kontrolluppgift för statsanställda och ansökan om svenskt medborgarskap.

8.1.3 Nuvarande blankettservice

Blankettutformning. 1948 års blankettkommitté uttalade i sitt betänkande med för-

slag till åtgärder för rationalisering av statsförvaltningens blankettväsende bl a följande.

Rationalisering av det statliga blankettbeståndet bör i princip ske i samband med en undersökning av arbetsorganisationen, varvid såväl förvaltningsförfarandet i stort som de på grundval av förvaltningsreglerna utformade arbetsprocesserna ingående granskas i syfte att öka effektiviteten. Med hänsyn till att tillgången på personal med den för sådana undersökningar erforderliga specialutbildningen är begränsad och att undersökningarna är tidskrävande, är det emellertid inte möjligt att förenkla statsförvaltningens blankettväsende enbart som ett led i organisationsundersökningar. För att nå förenklingresultat inom rimlig tid bör man även utföra blankettrevisioner, som är fristående från nämnda undersökningar. De besparingar som härvid kan uppnås anses betydande.

För närvarande finns det inom vissa myndigheter för uppgiften utbildade befattningshavare, som svarar för det löpande arbetet med blankettkonstruktion. Hos ett flertal myndigheter saknas emellertid ännu personella resurser för detta arbete.

Inom statskontoret finns – såsom tidigare framhållits – en arbetsenhet för blankettkonstruktion, vilken omfattar fyra befattningshavare. Arbetsenheten har till uppgift

- att biträda ämbetsverkets organisationsundersökningar med förekommande blankettkonstruktionsarbete,
- att svara för ämbetsverkets egna blanketter,
- att biträda med konstruktion av de olika grupper av blanketter som det åligger statskontoret att trycka,
- att i mån av kapacitet biträda med blankettkonstruktion åt sådana statliga myndigheter som saknar egna personella resurser härtill,
- att biträda vid den utbildnings- och informationsverksamhet inom det blanketttekniska området som sker för statliga befattningshavare samt
- att utföra rådgivnings- och i viss mån standardiseringsverksamhet inom ifrågavarande område.

Tryckning, distribution och avtalsfrågor. I avsnitt 8.1.2 har bl a redovisats de grupper av blanketter som statskontoret genom sär-

skilda uppdrag ålagts att trycka och distribuera. I övriga frågor rörande tryckning av blanketter för statsverkets räkning lämnas central service av statskontorets tryckeriexpedition, främst genom dess rådgivande verksamhet. Enligt tryckningskungörelsen åligger det dessutom statskontoret att, när myndighet framställer begäran om detta, ombesörja tryckning för myndighetens räkning. Denna möjlighet utnyttjas i fråga om blankettryck av flera statliga myndigheter. I andra fall uppdras åt ämbetsverket att ombesörja anbudsinfördran, medan inköp verkställs av respektive myndighet.

Stadgandet att räkning avseende tryckning skall granskas och godkännas innan betalning sker, ger tryckeriexpeditionen en god överblick över tryckkostnaderna för det statliga blankettrycket och initierar ibland åtgärder i preventivt syfte till kommande tryckningar.

Under senare tid har i vissa sammanhang det administrativa förfarandet vid inköp och distribution av blanketter för vissa myndigheter kunnat förenklas, exempelvis genom att föra samman olika tryckalster i grupper som debiteras efter avtalade standardpriser. En annan typ av ärenden, som under senare tid fått ökad aktualitet, rör avvägning av grundupplagor och restupplagor med hänsyn till kostnader för tryckning, lagerhållning, ränteförluster och risktagande.

8.1.4 Aktuella åtgärder

Statskontoret har under juni 1965 hemställt att sk systematisk maskinskrivning genom Kungl Maj:ts försorg införs inom statsförvaltningen. Denna maskinskrivningsmetod har utarbetats med utgångspunkt från de normer som gäller i fråga om modern blanketteknik.

Vidare har blankettkommissionen i en till inrikesdepartementet 30.4.1964 överlämnad PM ansett att den bör upphöra och att dess arbetsuppgifter i stället anförtros vissa centrala organ, bl a statskontoret. I remissutlåtande 25.6.1964 har statskontoret biträtt uppfattningen att kommissionen in-

te borde fortsätta sin verksamhet på samma sätt som tidigare. Ämbetsverket ansågs dock inte vara lämpligt organ för att fastställa de blanketter det var fråga om. I stället förordades att blanketterna skulle fastställas av inrikesdepartementet efter förslag av en arbetsgrupp, bestående av två länsstyrelsetjänstemän.

Handelsdokumentkommittén har 6.12 1963 hemställt att Kungl Maj:t ville anmoda berörda myndigheter att vidta de åtgärder som erfordrades för en anpassning av handelsdokumenten till inom ECE (Föränta Nationernas ekonomiska kommission för Europa) avgivna rekommendationer. Kungl Maj:t har 30.6.1965 uppdragit åt statskontoret att för detta ändamål utfärda närmare föreskrifter.

8.1.5 Synpunkter

Trots en omfattande revisionsverksamhet under de två senaste decennierna är det statliga blankettbeståndet ännu i stor utsträckning i behov av översyn. Detta behov torde komma att väsentligt öka om förslaget om införande av systematisk maskinskrivning inom statsförvaltningen genomförs. En central serviceenhet synes därvid lämpligen bära biträda med en i förhållande till dagens läge utökad service i fråga om blankettkonstruktion.

Det nuvarande förfarandet i samband med beställning av tryckning och distribution av blanketter ger i stort sett inte anledning till erinran. Dock synes samtidig upphandling av grupper av blanketter och debitering enligt avtalade standardpriser bära tillämpas i större utsträckning än vad hittills varit fallet. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt hur framställning och tillhandahållande skall ske av sådana blanketter som kan vara gemensamma för flera myndigheter, t ex diarieblanketter, ledighetsansökningar och personalkort. Man bör undersöka om det är möjligt att genom ett centralt serviceorgan samordna ifrågavarande typer av blanketter.

Med hänsyn till olika konsekvenser från kostnads- och servicesynpunkt bör – i frå-

ga om lagerhållning och utsändning av olika grupper av blanketter – från centralt håll ytterligare uppmärksamhet ägnas åt följande frågor:

avvägningen av storlekar på grundupplagor och restupplagor;

möjligheter till styrning i tidsmässigt hänseende vid rekvisition och utsändning av blanketter;

omfattningen av kostnadsfritt tillhandahållande av blanketter till statliga myndigheter genom anvisning av speciella anslagshärför;

lämpliga distributionsvägar – över centrala och regionala organ alternativt direkt till lokala organ eller användarna; samt

uppgörande och tillhandahållande av blankettförteckningar för de områden där sådana saknas.

Det kan därutöver sättas i fråga om inte på ett centralt organ skulle kunna ankomma att fastställa formulär till vissa blanketter. I detta hänseende må erinras om blankettkommissionens förslag.

8.2 De statliga tryckerierna

8.2.1 Nuläge

Enligt tryckningskungörelsen äger statskontoret att från myndigheter, som verkställer tryckning vid eget tryckeri, begära upplysningar rörande denna verksamhet. Till följd av att personalen ägnat sig åt andra uppgifter, som bedömts mera angelägna, har ämbetsverket emellertid inte kunnat följa upp verksamheten närmare. Viss kännedom härom har dock erhållits genom dels ett i det följande redovisat utredningsuppdrag, dels handläggning av remissärenden rörande anskaffning av tryckeriutrustning. Även enskilda myndigheter vänder sig ofta till statskontoret när frågor uppstår beträffande bl a upprättande eller nedläggande av tryckerier.

Tryckning i kontorsoffset ställer sig i vissa fall fördelaktigt men i andra fall mycket ogynnsamt från ekonomisk synpunkt. Myndighets tillgång till egen kontorsoffsetan-

läggning kan medföra att intern tryckning även sker av sådana tryckalster som av ekonomiska eller tidsmässiga skäl inte bör framställas enligt kontorsoffsetmetoden. Med anledning härav kompletterades år 1954 tryckningskungörelsen med följande bestämmelser:

Hjälptrucksmaskin, varmed förstås kontorssmaskin av typ »rotaprint» eller »multilith», avsedd för tryckning enligt offsetmetoden, eller till dylik maskin hänförlig fotografisk utrustning må icke av statlig myndighet anskaffas utan Kungl Maj:ts i varje särskilt fall lämnade medgivande. Enahanda gäller därest fråga uppkommer om mera omfattande ersättningsanskaffning beträffande förefintlig hjälptrucksanläggning. Vid framställning av tryck medelst hjälptrucksmaskin skall gälla vad som beträffande övrigt tryck stadgats rörande skyldighet för myndighet att inhämta statskontorets råd och anvisningar angående arbetets planläggning och utförande.

De statliga tryckerierna kan indelas i två grupper, nämligen dels de med mer avancerad teknisk utrustning, dels s k hjälptryckerier. Till den första gruppen kan hänföras Svenska Reproduktions Aktiebolaget (SRA), postverkets tryckeri, riksbankens sedeltryckeri, Kaserstryckeriet i Karlskrona och kriminalvårdsstyrelsens tryckeri.

Det statliga bolaget SRA inrättades år 1962 genom omorganisation av dåvarande statens reproduktionsanstalt. Företaget har av Kungl Maj:t ålagts vissa uppgifter men arbetar för övrigt i konkurrens med de enskilda tryckerierna under likvärdiga former. Bolaget har till föremål för sin verksamhet att framställa, reproducera, trycka och förlägg kartor, ritningar, blanketter och böcker samt driva i samband därmed stående verksamhet. Dess aktiekapital skall utgöra lägst 2,4 och högst 7,2 milj kronor. Omfattningen uppgår till ca 10,5 milj kronor per år (1965), varav på tryckerirörelsen, inkl kartredaktionerna, kommer ca 6,9 och på förlagsrörelsen ca 3,6 milj kronor. – Verksamheten omfattar förutom kartframställning såväl litografiskt som typografiskt tryck inkl bokbinderiarbete. I förlagsverksamheten ingår kartor, blanketter (t ex det s k länstrycket), publikationer m m. Bolaget säljer de officiella kartorna, främst till landets bok- och pappershandlare men även direkt till allmänheten genom egen butik i

Stockholm. SRA ombesörjer även den militära kartdistributionen. För kartförsäljningen har bildats ett dotterbolag – Aktiebolaget Svensk Karttjänst – SRA Swedish Map Service – och för försäljning av böcker m m ett annat dotterföretag – Aktiebolaget Svensk Bokservice – SRA. Genom att inrätta dotterbolagen har man velat skilja framställning och försäljning av kartor respektive böcker från SRA:s tryckeriverksamhet. Dotterbolagen har dock för närvarande ingen egen ekonomisk redovisning.

Postverkets tryckeri är det största statliga tryckeriet med en årlig produktionsvolym om ca 20 milj kronor. Tillverkningen utgörs främst av sådana postala blanketter som för en rationell tillverkning erfordrar viss specialutrustning. I mindre omfattning mottas beställningstryck för andra statliga myndigheters räkning.

Riksbankens sedeltryckeri framställer huvudsakligen värdetryck – förutom sedlar bl a lottsedlar, körkort och pass. Tryckeriets tekniska utrustning är synnerligen mångskiftande, beroende på att huvuddelen av dess produkter inte skall kunna plageras.

Kaserstryckeriet i Karlskrona är principiellt att betrakta som affärsdrivande och framställer huvudsakligen blanketter för statliga myndigheters räkning. Verksamheten är av mindre omfattning.

Kriminalvårdsstyrelsens tryckeri vid centralanstalten på Långholmen drivs främst av vårdtekniska skäl.

Hjälptryckerier finns för närvarande hos ett 30-tal statliga myndigheter. Utrustningen utgörs av kontorsoffsetmaskiner samt inom de större enheterna av en mer eller mindre fullständig fotoreproduktionsutrustning. Kontorsoffsetverksamheten utgör inte sällan en organisatoriskt sett integrerande del av myndighetens totala reproduktionsverksamhet, varför det ankommer på organisationsenheten i fråga att utföra även sådant reproduktionsarbete som stencilering, spritduplicering, kopiering m m. Produktionen, som har ett totalt marknadsvärde av ca 5 milj kronor per år, utgörs vanligen av sådana blanketter, ritningar och publika-

tioner vilkas upplagor i allmänhet är relativt begränsade.

Med anledning av väckta motioner och därav föranlett beslut av 1962 års riksdag uppdrog Kungl Maj:t åt statskontoret att utreda bl a ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av spridningen av statsförvaltningens tryckeriresurser jämfört med de fördelar som kunde vinnas genom att på lämpliga områden rationellt tillvarata möjligheterna vid SRA. Av det till Kungl Maj:t 11.5.1964 redovisade resultatet framgår att framställning av tryckalster som regel bör förläggas till särskilda för ändamålet inrättade allmänna eller enskilda affärsdrivande organ. Myndigheternas fasta kostnader blir härigenom mindre och en smidigare anpassning av servicen till det momentana behovet kan uppnås.

Undantag från den förordade huvudprincipen kan emellertid vara berättigade. Som skäl för inrättande av tryckeri inom myndighet borde enligt statskontorets mening blott kunna åberopas

att av myndighet ställda leveranskrav i tidsmässigt hänseende inte kan på annat sätt uppfyllas,

att myndighets behov rörande framställning av hemliga handlingar är stort,

att för framställning erforderlig specialutrustning inte finns tillgänglig på den fria marknaden eller att myndigheten är förlagd till ort, som från kommunikations-synpunkt sett befinner sig i ett särskilt oförmånligt läge i förhållande till närmast belägna tryckeri, samt

att myndighet kan anföra särskilda skäl härtill, tex av beredskaps- eller vårdmässig natur (beträffande militära myndigheter respektive kriminalvårdsstyrelsen).

Vidare föreslog statskontoret i redogörelsen för utredningsarbetet att ämbetsverket fick uppdrag att initiera och koordinera detaljundersökningar rörande bl a leverans- och sekretesskrav för enskilda tryckalster och myndigheter. Kungl Maj:t har 26.3 1965 uppdragit åt statskontoret att fortsätta utredningsarbetet.

8.2.2 Synpunkter

I det följande angivna synpunkter berör inte sådana statliga tryckerier vilka är att anse som affärsdrivande företag.

Man torde kunna räkna med att frågan om inrättande av egna offsettryckerier inom myndigheterna kommer att få ökad aktualitet inom den närmaste tiden. Detta sammanhänger framförallt med att – genom teknikens framsteg – ren kopieringsverksamhet även vid mycket små upplagor (5–10 exemplar) ofta med fördel kan ske med hjälp av speciella offsetmaskiner.

I fråga om det tidigare nämnda uppdraget angående fortsatt utredning av den statliga tryckeriverksamheten har hittills endast viss förundersökning ägt rum. Bland de frågeställningar, som utredningsarbetet kan komma att omfatta, kan nämnas möjligheten och lämpligheten av att införa produktivitetskontroll vid de statliga myndigheternas tryckerier. Om en sådan åtgärd skulle anses lämplig, bör generella riktlinjer utarbetas för tillämpning vid samtliga berörda tryckerier. Med produktivitetskontroll sammanhänger frågorna om införande av prissättning och intern debitering för utförda uppdrag samt – dock troligen på längre sikt – prestationslön för berörd personal.

Utredningen torde även komma att behandla frågan i vilken utsträckning de statliga tryckerierna bör kunna erhålla service från central instans. Sådan service kan bl a omfatta:

- undersökning av tryckeriernas organisation;
- rådgivning rörande lämpliga tryckalster för produktion i egen regi jämte lämpliga arbetsmetoder och utrustning härför;
- samordning av inköpsverksamheten rörande utrustning, papper och förbrukningsmateriel;
- rådgivning rörande produktivitetskontroll och prissättning; samt
- uppföljning av de olika tryckeriernas be-läggning för att genom lämpliga produktionsöverföringar söka uppnå hög utnyttjningsgrad.

8.3 *Det vetenskapliga trycket*

8.3.1 Nuläge och aktuella åtgärder

Vetenskapliga tryckalster av skilda slag ges ut av bl a universitet, högskolor och forskningsråd m fl statliga institutioner. Dessutom förekommer statligt engagemang i samband med utgivning av vetenskapligt tryck genom bidrag i olika former.

A. *Doktorsavhandlingar.* Enligt SFS 1960:52 om statsbidrag till kostnader för vissa vetenskapliga avhandlingar utgår bidrag till tryckkostnader (tryckningsbidrag) och bidrag till vissa andra kostnader (särskilt bidrag) för avhandlingar, som givits ut vid universitet eller annan högre läroanstalt för vinnande av doktorsgrad eller anställning som ordinarie lärare eller docent.

Bidrag, som det här är fråga om, beviljas av statens forskningsråd för det forskningsområde till vilket avhandlingen kan hänföras. Anbud å tryckkostnaderna skall ha infordrats av disputanden och godkänts av tryckeriintendenten i statskontoret. Ansökan om statsbidrag bereds regelmässigt av statskontorets tryckeriintendent, som även lämnar förslag beträffande bidragets storlek. Beviljade bidrag utbetalas av statskontoret.

Tryckningsbidrag utgår för högst 500 exemplar av avhandlingen och med 75 % av normal tryckkostnad. I denna inräknas inte utgifter för renskrivning, omfattande korrekturändringar, övertid ersättning o d, ej heller sådana kostnader som föranletts av att avhandlingens omfång eller utstyrelse är mer kostnadskrävande än vad ämnets natur skäligen kräver.

I en ändring till nämnda kungörelse (SFS 1965:299), som trätt i kraft 1.7.1965, sägs att om avhandling har avfattats på främmande språk och detta är motiverat med hänsyn till avhandlingens vetenskapliga värde utgår särskilt bidrag med högst 75 % av skäligen kostnad för språkgranskning eller 50 % av skäligen kostnad för översättning. Denna bestämmelse torde komma att i inte oväsentlig grad öka statsverkets kostnader för bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet har tillsatt en utredning rörande forskarutbildningen och forskarkarriären (1963 års forskarutredning). Av direktiven framgår att nuvarande bestämmelser för akademisk disputation kommer att omprövas. En sådan omprövning torde även beröra frågor som sammanhänger med tryckning av doktorsavhandling.

Kostnaderna för bidragsverksamheten bestrids från ett anslag under åttonde huvudtiteln (Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar). Nettoutgiften för budgetåret 1964/65 uppgick till i runt tal 1,45 milj kronor.

B. *Övriga vetenskapliga publikationer till vilka statsbidrag lämnas.* Dessa publikationer utgörs av dels periodiska skrifter, dels monografier och läroböcker. Sammanlagt lämnas årligen bidrag till ca 400 publikationer. Kostnaderna härför uppgår till ca 3 milj kronor per år.

Bidrag beviljas av statens forskningsråd för det forskningsområde till vilket arbetet kan hänföras. De olika rådens handläggning av dessa bidragsärenden sker efter något olika rutiner och i viss utsträckning efter skilda principer. Följande principer, som återfinns i reglementen för vissa råds publiceringsnämnder, torde kunna anses allmänt vägledande för denna verksamhet.

Nämnd bör följa rationella publiceringsformer, uppställa krav på koncentrerad framställning och motverka onödigt dyrbar utstyrel. Främst bör man stödja sådana publikationer som söker hålla internationell standard och som har internationell spridning. Lämpliga former för arkivering av särskilt omfattande primärmaterial bör övervägas som ett alternativ i vissa fall till tryckning.

Lokala tidskrifter eller seriepublikationer, som är förbehållna vissa institutioner, bör stödjas endast i den mån skäl kan anföras för deras berättigande, varvid publikationernas effektiva spridning och ekonomi i jämförelse med gemensamma publikationsserier bör vara avgörande. Vad prenumerationstidskrifter beträffar bör möjlig-

heten till samgående med övriga nordiska länder prövas för att underlätta spridningen, speciellt utomlands. I princip bör därvid eftersträvas att de i en sådan tidskrift deltagande länderna betalar eventuellt underskott i förhållande till det antal sidor som författare från de olika länderna disponerat.

Som ett led i dessa strävanden till ett ökat nordiskt samarbete kan nämnas beslutet vid det nordiska undervisningsministermötet 27.11.1961, enligt vilket Nordiska kulturkommissionen erhöll regeringarnas uppdrag att i samråd med vederbörande nationella organ företa en analys av tidskriftsproduktionen i de nordiska länderna och eventuellt framlägga förslag om rationaliseringar genom nordiskt samarbete. I anslutning till dessa rationaliseringssträvanden har bl a statens naturvetenskapliga forskningsråd och statens tekniska forskningsråd vidtagit speciella åtgärder beträffande publicering i nordiskt sammanhang. Nämnas kan tekniska forskningsrådets beslut 23.4.1965 att bevilja ett anslag på 30 000 kronor för tryckning av svenska monografier i den för de nordiska länderna gemensamma serien Acta Polytechnica Scandinavica (APS). Rådet har samtidigt beslutat att i fråga om monografier i fortsättningen bevilja bidrag endast för tryckning i APS, såvitt det inte finns särskilda skäl att välja annan publiceringsform. Det är troligt att beslutet kommer att medföra att flera svenska monografier inom de tekniska vetenskaperna kommer att gå upp i APS, vilket får ses som en betydelsefull utveckling mot en mer rationell spridning av forskningsresultaten inom detta område. På den naturvetenskapliga sidan har gjorts en internordisk utredning rörande geologins tidskriftsproduktion och ett likartat arbete pågår beträffande zoologin.

I samband med dessa strävanden att rationalisera beståndet av svenskt vetenskapligt tryck har inom bl a naturvetenskapliga forskningsrådets publiceringsnämnd uppmärksamats vissa principiella svårigheter vid utgivandet av internordiska tidskrifter. Genom beslut 3.12.1965 har uppdragits åt

nämndens ordförande att anordna en diskussion med företrädare för berörda organ i övriga nordiska länder för att penetrera administrativa, ekonomiska och personella problem i samband med finansiering och administration av sådana tidskrifter.

En betydande del av den vetenskapliga produktionen inom såväl Sverige som andra länder distribueras från institutioner och universitetsbibliotek i form av bytesverksamhet. Från vissa håll har ifrågasatts om denna distributionsform är den mest ändamålsenliga. Otvivelaktigt är det värdefullt att bibliotek och institutioner tillförs utländska tidskrifter. I vissa undantagsfall förekommer det dock tidskrifter som distribueras endast genom bytesverksamhet. Härigenom bortfaller en viktig möjlighet att bedöma dessa tidskrifters berättigande – nämligen att genom försäljningens omfattning kunna mäta deras attraktivitet hos läsarna. Medicinska forskningsrådet tillämpar metoden att i samråd med berörda bibliotek köpa in exemplar av lämpliga bytesobjekt. Naturvetenskapliga forskningsrådet har i avvaktan på en slutgiltig lösning av frågan fattat följande beslut.

Universitetsbibliotek, som för sin bytesverksamhet hittills fått större antal gratisexemplar av vissa av rådet subventionerade publikationer, kan hos rådet söka anslag för inköp av sådana bytesexemplar. Dessa inköp får emellertid endast ske med samtycke från tidskriftsutgivaren, som även bör kunna maximera antalet bytesexemplar. Vid köp av dessa bytesexemplar får biblioteken 50 % rabatt på riktpriiset. Inköpspriset får dock inte understiga framställningskostnaderna (genomsnittspriset). Med denna föreskrift bortfaller de tidigare praktiserade normerna för gratistilldelning av bytesexemplar till universitetsbiblioteken.

Samtidigt utfärdades följande bestämmelser som har samband med nämnda beslut.

Rådets publiceringsnämnd skall fastställa det antal gratisexemplar som behövs som bytesobjekt för utgivande institutioners respektive föreningsbibliotek. Detta antal bör stå i rimlig proportion till antalet försålda exemplar och hållas inom sådana gränser att den kommersiella distributionen inte nämnvärt skadas.

Tryckkostnaderna är i regel en betydande andel av dessa publikationers totalkostnader. Inom vissa forskningsområden granskas tryckkostnaderna regelbundet av statskon-

torets tryckeriintendent. Denna granskning avser främst skäligheten av kostnadernas storlek.

8.3.2 Synpunkter

A. *Doktorsavhandlingar.* De beslut, som 1963 års forskarutredning kan komma att föranleda, kan medföra ändrade förutsättningar för hithörande frågor. Det har därför inte ansetts motiverat att kommentera nuvarande bestämmelser och förhållanden.

B. *Övriga publikationer.* Bedömningen av publikationernas sakinnehåll synes tillfredsställande ordnad genom att forskningsråden har hand om bidragsgivningen.

Delvis sammanhängande med sakinnehållet är frågan om de valda publikationsformerna är rationella. Vid bedömningen härav måste hänsyn tas till lämpligt spridningsområde, övriga publikationer inom samma fack, eventuell med publikationen sammanhängande bytesverksamhet samt de ekonomiska konsekvenserna. För vissa av dessa bedömningar erfordras en ingående fackkunskap, som bäst torde återfinnas inom forskningsråden. Den nuvarande aktiviteten inom vissa forskningsråd kan komma att aktualisera hithörande frågor även inom övriga forskningsråd.

Förlags-, distributions-, prissättnings-, rabatterings- och honorarsfrågorna torde böra ägnas större uppmärksamhet än som hittills skett inom vissa råd. Det synes av dessa skäl önskvärt att forskningsråden härvid kan erhålla sakkunnigt biträde genom särskild expertis.

I fråga om tryckkostnaderna bör det göras en mer affärsmässig bedömning än som hittills varit fallet vid skälighetsgranskningen – särskilt i de fall då det statliga bidraget täcker större delen av kostnaderna. Detta gäller även i fråga om publikationernas yttre form, som för vetenskapligt tryck är synnerligen traditionsbunden och i vissa fall såväl oekonomisk som otymplig för läsaren. För att göra det möjligt att åstadkomma en förbättring i dessa avseenden föreslås att vissa villkor uppställs för att läm-

na sådana publiceringsbidrag som uppgår till lägst viss procent – tex 50 – av tryckkostnaderna. I detta fall bör bidragsmottagaren åläggas att i samma utsträckning som gäller för statliga myndigheter iaktta de bestämmelser som finns i 1952 års upphandlingskungörelse och i tryckningskungörelsen. En sådan föreskrift skulle ge möjlighet till en allsidigare och strängare bedömning av anbudena än som hittills kunnat ske. Härigenom skulle det även bli möjligt att från centralt håll biträda vederbörande bidragsmottagare med anbudsin-

fordran samt med råd och anvisningar beträffande papper, format, typografisk utformning m m.

Kostnaderna för de i kapitlet behandlade verksamheterna – det statliga blanketttrycket, de statliga hjälptryckerierna och det vetenskapliga trycket – uppgår till ungefär 40 milj kronor per år. Synpunkter har anförts rörande möjliga förbättringar, särskilt i ekonomiskt hänseende. Om angivna önskemål skall kunna uppnås, erfordras viss förstärkning av de nuvarande centrala resurserna för detta ändamål.

Behov av åtgärder — sammanfattande synpunkter

I redogörelsen har behandlats fyra såväl för statsförvaltningen som delvis även för samhället betydelsefulla frågor, nämligen den statliga publiceringsverksamheten, det statliga blankettrycket, de statliga tryckerierna samt det vetenskapliga trycket. Som en femte fråga har något berörts den statliga kommunikeringsverksamheten i stort, i vilken publiceringen ingår som ett betydelsefullt led.

De fyra förstnämnda frågorna har mycket gemensamt. Först och främst må nämnas att samtliga berörs av tryckningsverksamhet i olika former. Distributionen av de tryckta produkterna innefattar även en mångfald likartade och samtidigt svårlösta problem. De ekonomiska och finansieringsmässiga frågorna spelar en mycket stor roll inte bara som principfrågor betraktade utan även genom sina betydande konsekvenser för statsverket. Årskostnaderna för verksamheterna i fråga kan för närvarande, om även kartor och sjökort räknas in i publiceringsverksamheten i vidare mening, uppskattas till i runt tal 150 milj kronor vilket bara till en mindre del motsvaras av till statsverket inflytande intäkter. Tilläggas bör att verksamhetens omfattning och därigenom även de ekonomiska konsekvenserna kontinuerligt ökar.

Till följd av frågornas stora vikt i olika hänseenden synes det särskilt betydelsefullt att verksamheten anordnas på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. Som framgår av den verkställda och tidigare redovisade granskningen av olika problemkomplex förefinns emellertid brister av skilda slag. Även dessa brister uppvisar i många hänseenden likartade drag. Det kanske mest

framträdande är att statens verk, myndigheter och andra organ i allmänhet saknar egen expertis för lösning av de speciella och ofta svårbemästrade problem som är förknippade med verksamheten i fråga. Myndigheterna kan visserligen inhämta råd och anvisningar hos statskontorets tryckeriexpedition men dennas resurser är starkt begränsade, varför det varit nödvändigt att inrikta rådgivningen på i huvudsak tryckeri- och blankettekniska frågor. Dess kompetens i övriga hänseenden svarar inte heller mot den statliga kommunikeringsens successivt vidgade krav.

Den otillräckliga tillgången på sakkunnig personal torde få ses som huvudorsaken till att ifrågavarande verksamhet inte bedrivits på ett tillfredsställande sätt. Härtill kommer att man inom statsverket i allmänhet inte har tillägnat sig ett kostnadsmedvetande som svarar mot ifrågavarande verksamhets ekonomiska vikt. Orsaken till denna brist torde främst ha sin grund i avsaknaden av klara ekonomiska riktlinjer för ifrågavarande verksamhet i förening med otillfredsställande redovisnings- och finansieringsmetoder. Den särskilt framträdande effekten härav är – vilket även riksdagsrevisorerna understrukt i sitt uttalande angående publikationsverksamheten – att myndigheterna endast har ringa intresse av inkomsterna.

Den slutsats som kan dras av det anförda är dels att en förstärkning av de personella resurserna inom ifrågavarande områden är väl motiverad, dels att väsentligt förbättrade ekonomiska verksamhetsformer måste åstadkommas. Vad gäller möjligheterna att uppfylla sistnämnda krav synes för den stat-

liga publiceringen goda förutsättningar här- för skapas om de i redogörelsen förordade riktlinjerna för den ekonomiska politikens utformning accepteras. Att ett gott resultat genom nämnda åtgärder är möjligt att uppnå bestyrks av erfarenheterna från bl a de två områden som redan blivit föremål för likartade åtgärder, nämligen publicering- en av de officiella kartorna respektive för- lagsverksamheten inom skolöverstyrelsen, vilken för övrigt enligt riksdagsrevisorernas uttalande ansetts böra utgöra en före- bild.

Vad gäller önskemålet om en förstärk- ning av de personella resurserna torde detta i första hand böra tillgodoses genom en ut- ökning av de centralt tillgängliga resurser- na. Härigenom skapas förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av den särskilda expertis som behövs inom olika delar av ifrågavarande verksamhet.

Det må särskilt understrykas att det pri- mära syftet med den förordade åtgärden är att tillgodose de enskilda myndigheternas behov av expertis för verksamheten i fråga. Åtgärden är sålunda serviceinriktad, varför myndigheterna även i fortsättningen måste bära en betydande del av ansvaret för att verksamheten bedrivs på ett tillfredsställan- de sätt. Man måste emellertid samtidigt förutsätta att ett serviceorgan erhåller ett

reellt inflytande på frågor, som direkt faller inom dess kompetensområde. Om denna förutsättning inte uppfylls, har ett service- organ små möjligheter att bli verksamma för en i flera avseenden eftersträvnsvärd enhetlig- het.

Med utgångspunkt från dessa samman- fattande synpunkter i förening med vad som i tidigare avsnitt anförts om behovet av fackkunnig service i olika hänseenden, kan huvudarbetsuppgifterna för ett framtida serviceorgans verksamhet sammanfattas på följande sätt:

- råd och rekommendationer avseende me- diaval i frågor rörande den statliga kom- municeringen;
- teknisk utformning av olika slag av för tryckning avsedda manuskript (till böc- ker, tidskrifter och andra publikationer, blanketter, annonser m m);
- teknisk och ekonomisk service i frågor rö- rande tryckning; samt
- teknisk och ekonomisk service i frågor rö- rande distribution, d v s försäljning och reklam, expedition och lagerhållning.

I det följande kapitlet kommer att närma- re diskuteras de finansieringsmässiga och organisatoriska åtgärder som lämpligen kan komma i fråga för nämnda verksamhets- områden.

10.1 *Finansieringsteknik*

För övervägande rörande valet av finansieringsformer för de statliga publikationerna synes man böra skilja mellan den finansiering som erfordras för publikationernas utgivning och den som behövs för myndigheternas anskaffning av publikationer för eget bruk.

Finansiering av *utgivningen* kan – oavsett på vilket sätt denna är organiserad – ske antingen som anslags- eller som fondfinansiering. Vid anslagsfinansiering bestrids utgifterna medelst av statsmakterna beviljade anslag. Inkomsterna levereras in till statsverket och kan av utgivaren tas i anspråk för utgiftstäckning endast då särskilt medgivande härtill erhållits. Under begreppet fondfinansiering har här förts samman de finansieringsmetoder enligt vilka utgifterna täcks genom uttag av för ändamålet avsatta penningmedel i form av fondkapital, aktiekapital, checkräkningskredit eller liknande. Inkomsterna tillgodoförs fonden etc och levereras alltså inte primärt in till statsverket.

En finansieringsfråga, som särskilt förtjänar att uppmärksammas, är den som hänger samman med utgivningen av de ej självbärande publikationerna. Eftersom full kostnadstäckning inte kan uppnås i detta fall måste – oavsett om anslags- eller fondfinansiering tillämpas – statsmakterna alltid anvisa medel för utgivningen genom särskilda anslag. Då dessa medel vid fondfinansiering kan ses som bidrag eller understöd för att täcka uppkommande underskott, kommer i det följande de publikationer som berörs härav att benämnas »understödda publikationer». Denna benämning kommer att an-

vändas för ifrågavarande publikationer även vid anslagsfinansiering, ehuru benämningen i detta fall – på grund av att bruttoredovisningsprincipen tillämpas inom statsförvaltningen – kanske inte är helt adekvat.

Det föreslås att de understödda publikationernas finansiering skiljs från övriga publikationer. Vid tillämpning av anslagsfinansiering kan detta ske på så sätt att i förekommande fall myndighets publikationsanslag delas upp i två delposter: en för självbärande och en för understödda publikationer. Vid fondfinansiering avser i princip hela publikationsanslaget bidrag till täckning av underskottet vid utgivning av understödda publikationer.

Den föreslagna åtgärden innebär att statsmakternas uppmärksamhet vid budgetbehandlingen kan inriktas på de publikationer som i första hand är av intresse från ekonomisk synpunkt, nämligen de understödda. Då åtgärden vidare för publikationernas utgivare medger ökade möjligheter till en ekonomisk övervakning, skapas gynnsamma förutsättningar för ett ökat intresse för såväl utgifter som inkomster i samband med utgivning.

Finansieringen av myndighets *anskaffning* av publikationsexemplar för eget bruk bör alltid ske med hjälp av omkostnadsanslaget (anslagsposten till expenser). Detta bör gälla även myndighet som själv svarar för utgivningen. Redovisningstekniskt sett kan detta ske på så sätt att publikationsanslaget eller fonden krediteras och att omkostnadsanslaget debiteras med samma belopp.

En tillämpning av förordad finansieringsprincip för anskaffning bedöms medföra

gynnsammare förutsättningar för en restriktiv bedömning av behovet av publikations-exemplar för eget bruk och skapar ökat kostnadsmedvetande. Vidare vinnas att anskaffningen av alla publikationer finansieras på samma sätt, oavsett om dessa ges ut av statlig myndighet eller ej. Utgivande myndighet får härigenom möjlighet att välja mellan anskaffning av publikationer utgivna av andra och sådana som den själv gett ut.

10.2 Principiella alternativ för anordnande av den statliga publiceringsverksamheten

10.2.1 Inledning

För överväganden rörande den statliga publiceringsverksamhetens anordnande har det ansetts ändamålsenligt att precisera och värdera de alternativ enligt vilka samspelet mellan de av verksamheten berörda intressenterna kan utformas. Detta samspel kan lämpligen anges genom beskrivning av ansvarsfördelningen sedd från beslutssynpunkt samt av besluten föranledda åtgärder (aktiviteter). Besluten och aktiviteterna kan sammanföras i olika typer av processer såsom t ex finansieringsprocess. Intressenterna är principiellt sett följande:

<i>Intressent</i>	<i>Symbol</i>
Statsmakterna (regering och riksdag)	S
Myndighet, som initierar publicering (»initierande myndighet»)	M
Myndighet, som anskaffar annan myndighets publikation (»konsumerande myndighet»)	m
Centralorgan, som bl a svarar för publiceringsverksamhetens koordinering	C
Tryckeri	T
Distributör	D
Konsumenter i allmänhet	K

10.2.2 Utformning av alternativ

Den statliga publiceringsverksamheten kan anordnas enligt ett flertal alternativ. I det följande kommer emellertid diskussionen att inskränkas till fyra huvudalternativ. Som grundval för dessa har i första hand valts finansieringsprocessen, vars utformning i

avgörande grad påverkar verksamheten i fråga. De fyra alternativen, som alltså baseras på skilda finansieringsprocesser, har benämnts:

Alternativ I: *Decentraliserad finansiering*

Alternativ II: *Centraliserad finansiering*

Alternativ III: *Kombinerad finansiering*

Alternativ IV: *Förlagsfinansiering*

Finansieringsprocessen kan i fråga om vart och ett av de tre förstnämnda alternativen utformas antingen som anslags- eller som fondfinansiering. Vid det fjärde alternativet – förlagsfinansiering – förutsätts endast fondfinansiering kunna komma i fråga. De fyra huvudalternativen motsvaras sålunda av sju delalternativ.

10.2.3 Preciseringsalternativen

I tablån på sid 85 anges de i publiceringsverksamheten ingående, mer betydelsefulla aktiviteterna. Uppställningen av dessa avses avspegla den kronologi som normalt gäller vid utgivning av en publikation. I tablån har i kolumnerna för de nämnda finansieringsalternativen angetts – med de under 10.2.1 valda symbolerna – vilka intressenter som lämpligen bör ansvara för respektive aktivitet. Vidare anges genom pilmarkering (→) med åtföljande symbol, vilken eller vilka intressenter som deltar i beslut eller i övrigt närmare berörs av aktiviteten i fråga. För samtliga alternativ har enligt tidigare ställningstagande förutsatts att Kungl Maj:t generellt delegerat beslut om publikations utgivning. För alternativ II har förutsatts att beslut fattas av centralorganet i samråd med initierande myndighet. För övriga tre huvudalternativ har förutsatts att beslutet i stället fattas av initierande myndighet efter samråd med centralorganet och utgivande förlag.

För att vinna ökad åskådlighet illustreras i de fyra skisserna på utviksbladet mot sid 88 hur de mest betydelsefulla delprocesserna förutsätts utformade. Processerna följs på skisserna lämpligen i angiven siffermarkerad följd (motsvarande aktiviteter nummer anges i särskild kolumn i tablån).

Publiceringsaktiviteter och ansvarsfördelning

Aktiviteter	Nr	Alternativ I		Alternativ II		Alternativ III		Alternativ IV
		Anslag	Fond	Anslag	Fond	Anslag	Fond	Fond*
NORMGIVNING		C		C		C		C
UTGIVNING								
Förslag om utgivning (initiering)	1	M		M→C		M		M
Samråd och beslut om utgivning	2	M→C		C→M		M→C		M→ $\begin{cases} C \\ D \end{cases}$
FINANSIERING								
Anslagsäskande (→) och medelstilldelning (←)								
För utgivning av självbärande publikationer; publikationsanslag	3	M↔S —		C↔S —		$\begin{matrix} M \\ C \end{matrix} \} \rightleftharpoons S \} M \rightleftharpoons S$		—
För utgivning av understödda publikationer; publikationsanslag	4	M↔S		C↔S		M↔S		M↔S
För anskaffning av publikationer, initierande mynd; omkostnadsanslag (expenser)	5	M↔S		M↔S		M↔S		M↔S
För anskaffning av publikationer, konsumerande mynd; omkostnadsanslag (expenser)	6	m↔S		m↔S		m↔S		m↔S
REDAKTION								
Ansvar för sakmaterial och honorar		M		M		M		M
Redaktionell överarbetning		M		C		C		D
Samråd och beslut ang formgivning, upplagestorlek och prissättning		M→C		C→M		C→M		D→ $\begin{cases} M \\ C \end{cases}$
Information och reklam		M→ $\begin{cases} C \\ D \end{cases}$		C→D		C→D		D
TRYCKNING OCH DISTRIBUTION								
Samråd och beslut om tryckeri	7	M→C		C		C		D
Avtal med tryckeri	8	M→T		C→T		C→T		D→T
Samråd och beslut om distributör	9	M→C		C→M		C→M		—
Avtal med distributör	10	M→D		C→D		C→D		—
Distribution	11	T→D→ $\begin{cases} M \\ m \\ K \end{cases}$		T→D→ $\begin{cases} M \\ m \\ K \end{cases}$		T→D→ $\begin{cases} M \\ m \\ K \end{cases}$		T→D→ $\begin{cases} M \\ m \\ K \end{cases}$
EKONOMISK REDOVISNING								
Fakturering av tryckkostnader	12	T→C→M		T→C		T→C		T→D
Betalning av tryckerifaktura	13	M→T		C→T		M→C→T		D→T
Bidrag till täckning av distributörs-kostnader (understödda publ)	14	M→D		C→D		M→D		M→D
Betalning för publikationer	15	$\begin{matrix} M \\ m \\ K \end{matrix} \} \rightarrow D$		$\begin{matrix} M \\ m \\ K \end{matrix} \} \rightarrow D$		$\begin{matrix} M \\ m \\ K \end{matrix} \} \rightarrow D$		$\begin{matrix} M \\ m \\ K \end{matrix} \} \rightarrow D$
Överlevering av intäkter	16	D→M→S D→M		D→C→S D→C		D→C→S D→C		—
Överlevering av intäkter motsvarande statsverkets kostnader för manuskriptframställning	17	—		—		—		D→C→S

Beskrivningen avser endast prisbelagda publikationer utom vad gäller »finansiering»

10.2.4 Alternativens karakteristika

Alt I: Decentraliserad finansiering

Publiceringsverksamheten styrs i avgörande grad av respektive myndighet, som även svarar för finansieringen. Centralorganet biträder med teknisk rådgivning.

Alternativet är vid anslagsfinansiering mest likt nuvarande förhållanden (centralorganet är alltså liktydigt med statskontorets tryckeriexpedition, vars rådgivning dock för närvarande är inriktad endast på tryckeritekniska frågor).

Vid fondfinansiering erfordras i princip lika många fonder som utgivande myndigheter.

Fördel. Anslagsvarianten är mest lik nuvarande ordning och torde därför lätt kunna genomföras.

Nackdelar. Utgivningen splittras på ett stort antal myndigheter, vilket bl a innebär svag kontroll över utgivningen.

Samordnande åtgärder, tex i distributionstekniskt hänseende, försvåras.

Centralorganets ställning blir svag, varigenom det blir svårt att nå enhetlighet och tillämpa gemensamma normer.

Fondvarianten innebär att varje utgivande myndighet måste tilldelas en egen fond.

Alt II: Centraliserad finansiering

Publiceringsverksamheten styrs i betydande omfattning av ett för statsförvaltningen gemensamt centralorgan, som självt svarar för all finansiering. Beslut om utgivning fattas av centralorganet i samråd med vederbörande myndighet. Ansvar i övrigt är i huvudsak fördelat så, att myndigheten svarar för manuskriptet och centralorganet för erforderliga åtgärder i samband med tryckning och distribution.

Liknande arrangemang finns inom försvaret, där centralorganet utgörs av försvarets intendenturverk.

Alternativet är i stort sett likt den brittiska publiceringsverksamheten, där dock centralorganet HMSO har både eget tryckeri och egen distribution med bl a bokhandel i regioncentra.

Alternativet anslagsfinansiering påminner

om vad som gäller vid kartutgivningen, medan fondvarianten mer liknar skolöverstyrelsens förlagsverksamhet.

Fördelar. God kontroll över finansieringen.

God överblick över publiceringsverksamheten.

Goda möjligheter till samordnande åtgärder.

Nackdel. Vid anslagsfinansiering krävs ett omfattande arbete för uppgörande av för statsförvaltningen gemensamma anslagsökanden.

Alt III: Kombinerad finansiering

Den initierande myndigheten svarar för finansiering av grundupplagan, medan centralorganet svarar för överupplagan. Finansieringen uppdelas alltså på en kommersiell och en inte kommersiell del. Vid fondfinansiering disponerar centralorganet en för överupplagan avsedd fond. Grundupplagan synes däremot inte böra fondfinansieras.

Alternativet påminner om förhållandena i USA, där Superintendent of Documents, som är en del av Government Printing Office (GPO), beslutar om vidaretrycket. Denne har dock inte hand om de officiella förlagsuppgifterna, som i stället ligger hos det tryckeriutskott (Joint Committee on Printing) vilket fungerar som styrelse för GPO.

Fördelar. Då publiceringsverksamhetens kommersiella del är avskild kan den lättare hållas under kontroll, varigenom eventuell spekulation och risktagande med statliga medel försvåras.

Relativt goda möjligheter till samordnande åtgärder förefinns.

Nackdelar. Finansieringen blir genom uppdelningen i två delar svåröverskådlig och svårbedömbär för statsmakterna.

Den initierande myndigheten måste – genom att den belastas med de fasta tryckkostnaderna – erlagga ett högre styckpris än andra konsumenter, vilket synes mindre lämpligt från rättvisesynpunkt.

Redovisningsrutinerna kompliceras.

Fondvarianten kan inte tillämpas konse-

kvent för självbärande publikationer, enär utgivningen alltid till större eller mindre del måste finansieras genom anslagsmedel disponerade av den initierande myndigheten.

Alt IV: *Förlagsfinansiering*

Staten överlåter genom avtal utgivningen av publikationer på ett i allmän eller enskild regi kommersiellt drivet förlag. Avtal med mer än ett förlag kan även komma i fråga men betydande fördelar – särskilt för distributionen – vinnas om bara ett enda förlag väljs. Detta bör i så fall tillerkännas ensamrätt till utgivningen. Avtalet förutsätts i den fortsatta diskussionen omfatta endast prisbelagda publikationer. Det kan emellertid ibland vara lämpligt att staten efter särskild överenskommelse utnyttjar förlaget för expedieringen av ej prisbelagda publikationer.

Utgivningen av självbärande publikationer finansieras med undantag av manuskriptframställningen helt av förlaget med hjälp av fond, aktiekapital e.d. Bidrag till understödda publikationer lämnas av staten i form av anslag. Intäkterna behålls av förlaget sedan den del härav, som svarar mot kostnaderna för manuskriptframställningen, gottskrivits statsverket.

Förlagets utgivning sker i samarbete med initierande myndighet och centralorgan. Staten bör genom centralorganet medverka vid publikationernas prissättning eller i vart fall ha viss kontroll över denna. Upphandlingen av tryckeriproduktionen kan åvila antingen centralorganet eller förlaget. Denna fråga kommer senare att diskuteras; tills vidare förutsätts att förlaget ombesörjer denna upphandling vad gäller prisbelagda publikationer.

Alternativet liknar utgivningen av vissa av staten nu förlagslagda publikationer, t ex statskalendern.

Fördelar. Förutsättningar för optimal kommersiell effekt uppnås, vilket bl a innebär att utgivaren (d v s förlaget) blir mer intresserad av en för staten önskvärd, aktiv marknadsföring.

Genom gynnsamma förutsättningar för

en god marknadskänedom kan en effektiv marknadsföring åstadkommas.

Åtgärder av skilda slag kan omgående vidtas, varigenom man bl a vinner god flexibilitet.

Samlad överblick erhålls över de prisbelagda publikationernas utgivning.

Olägenheter för publiceringsverksamheten till följd av eventuella upphovsrättsliga problem minskar om utgivningen drivs i enskild regi eller av statlig stiftelse eller statligt bolag.

Nackdelar. Utgivningen kommer att splittas i prisbelagda respektive ej prisbelagda publikationer.

Det kan uppstå svårigheter för centralorganet och förlaget att enas om bl a storleken på försäljnings- och reservupplagor, prissättning m m.

Förlaget binds i vissa hänseenden i sitt handlande.

Vissa administrativt betungande konsekvenser kan uppstå då ofta tre intressenter – myndighet, centralorgan och förlag – skall samråda eller besluta.

10.3 *Val av huvudalternativ*

För val av det principiellt fördelaktigaste huvudalternativet för den statliga publiceringsverksamhetens anordnande synes lämpligt att först sammanfatta de önskemål som bör bilda underlag för ett sådant övervägande.

Som allmänna önskemål må nämnas, att verksamheten resulterar i så goda publikationer som möjligt, att god ekonomi eftersträvas både vad gäller utgifter och inkomster, att en i olika hänseenden enhetlig utgivningspolitik utformas samt att effektiva organisationsformer med klar ansvarsfördelning skapas.

Bland de mer konkreta önskemålen kan nämnas, att behovet av publicering jämte lämpligaste publiceringsförfarande bedöms på ett allsidigt och sakkunnigt sätt,

att finansieringsformerna möjliggör snabb och flexibel utgivning, att tryckeriarbetena, vilka kostnadsmässigt dominerar verksamheten, upphandlas så sakkunnigt och ekonomiskt som möjligt, att en aktiv och kommersiellt inriktad marknadsföring genomförs, att olika slag av avtal utformas på det för staten gynnsammaste sättet, att enkla administrativa rutiner skapas samt att god styrning och uppföljning sker.

Om de tidigare preciserade alternativen bedöms mot bakgrunden av de angivna önskemålen synes följande slutsatser kunna dras.

Alternativ I – decentraliserad finansiering – bedöms som det avgjort minst lämpliga alternativet, då flertalet av de angivna önskemålen inte torde kunna uppfyllas på ett tillfredsställande sätt. Fondvarianten synes inte realistisk, enär man rimligen ej kan skapa hundratalas delfonder i riksstaten.

Alternativ III – kombinerad finansiering – synes bättre än alternativ I kunna uppfylla önskemålen. En tillämpning av alternativet bedöms emellertid medföra vissa uppenbara olägenheter, i huvudsak sammanhängande med den valda finansieringsformen. Såsom tidigare nämnts kan fondvarianten inte heller tillämpas konsekvent.

Av de sju delalternativen återstår nu tre, nämligen Alternativ II – centraliserad finansiering – med anslags- respektive fondfinansiering samt Alternativ IV – förlagsfinansiering. Av dessa tre synes det förstnämnda böra utgå till förmån för fondvarianten. Som skäl härtill må främst anföras att fondfinansieringen bättre tillgodoser önskemålet om en snabb och flexibel publikationsutgivning.

De två återstående alternativen torde båda i stort sett väl kunna uppfylla tidigare angivna önskemål och bedöms därför som de alternativ, vilka i första hand bör komma i fråga för den statliga publiceringsverksamhetens anordnande. Granskar man alternativen närmare finner man att de i åtskilliga hänseenden är varandra ganska lika.

Den enda mer betydelsefulla skillnaden är, att verksamheten enligt Alternativ II finansieras inom den centrala statsförvaltningen i motsats till Alternativ IV där finansieringen sker på annat sätt. Denna olikhet har emellertid vissa följdverkningar särskilt för ansvarsfördelningen.

Innan slutlig ställning tas till frågan om det fördelaktigaste alternativet, bör vissa praktiska erfarenheter från likartad verksamhet redovisas.

Som tidigare nämnts är Alternativ II i stort sett likt publiceringsverksamheten inom Storbritannien, vilken i många länder anses utgöra en förebild. Företrädare för det engelska HMSO har emellertid under hand framhållit att man i viss mån känner sig bunden av sådana tvingande bestämmelser som måste följa med en verksamhet finansierad med allmänna medel. Man skulle därför önska en i vissa hänseenden friare ställning, varför man föredrog en med Alternativ IV likartad anordning.

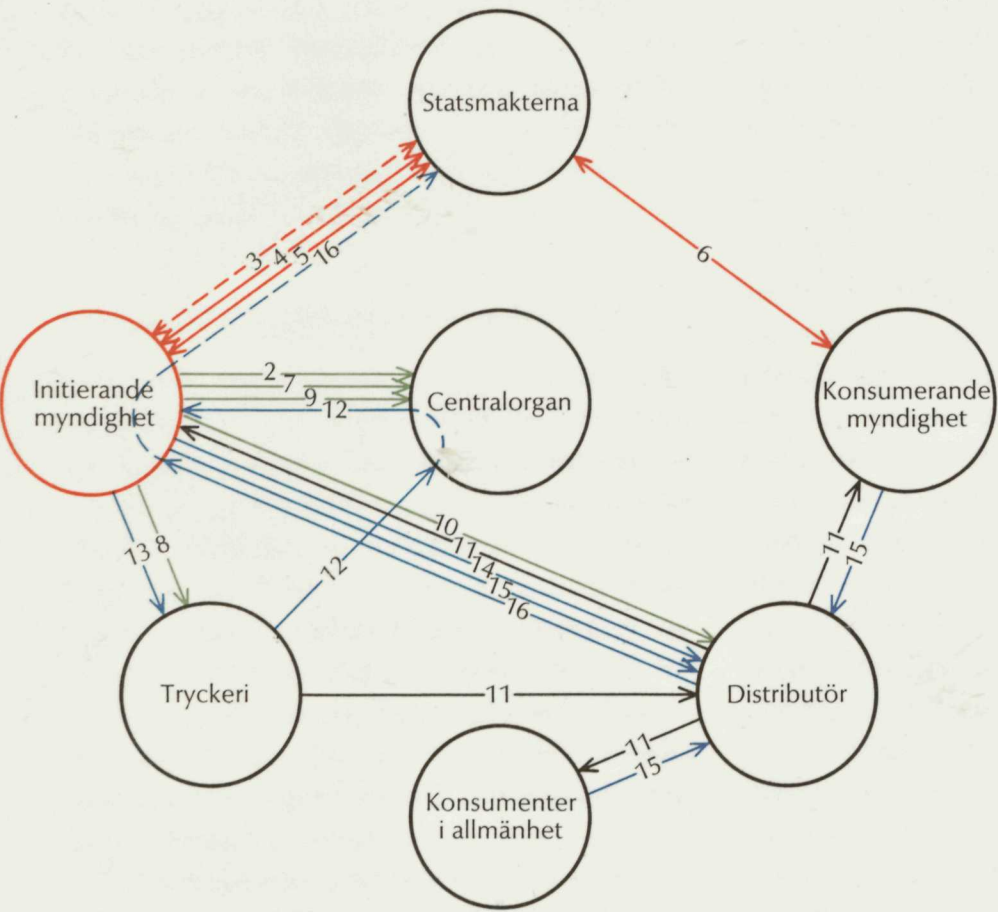
Erfarenheterna från skolöverstyrelsens förlagsverksamhet är i stort sett goda. Det synes emellertid svårt att dra nytta därav för alternativvalet då verksamhetsformen i fråga bär drag av såväl Alternativ I, II som IV. Verksamheten är vidare begränsad till en enda myndighets område och torde inte heller innebära samma marknadsföringsproblem som för den statliga publiceringsverksamheten i stort.

I fråga om lämpligheten av Alternativ IV kan viss vägledning erhållas genom erfarenheterna från de hitintills förlagslagda statliga publikationerna, för vilka redogörelse lämnats i avsnitt 7.1. Såsom härav framgår anses arrangemangen i allmänhet tillfredsställande från statens synpunkt. Några mer omfattande klagomål från konsumenternas sida synes inte heller ha framkommit. Vissa erinringar har dock riktats mot enstaka publikationers utformning, exempelvis statskalendern i riksdagens revisorers berättelse år 1962 (§ 29).

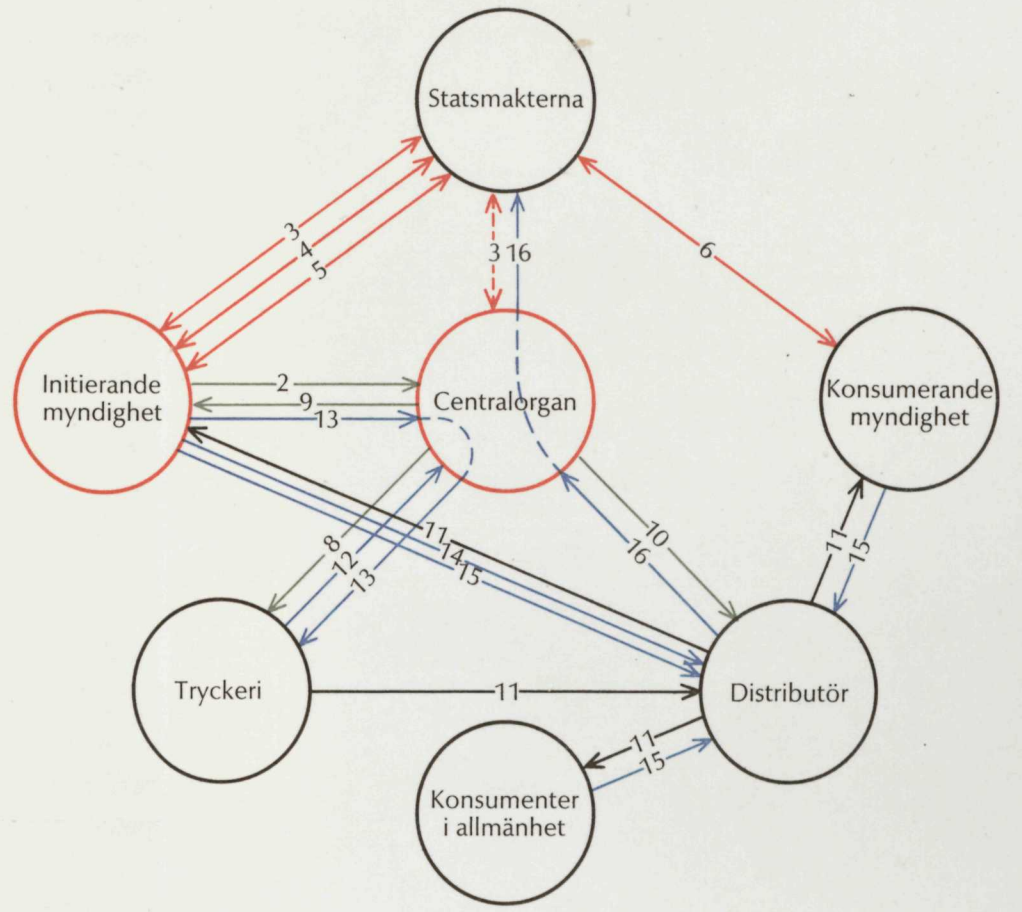
Mot bakgrunden av tidigare angivna önskemål i förening med redovisade praktiska erfarenheter synes som ett slutligt ställningstagande Alternativ IV böra förordas

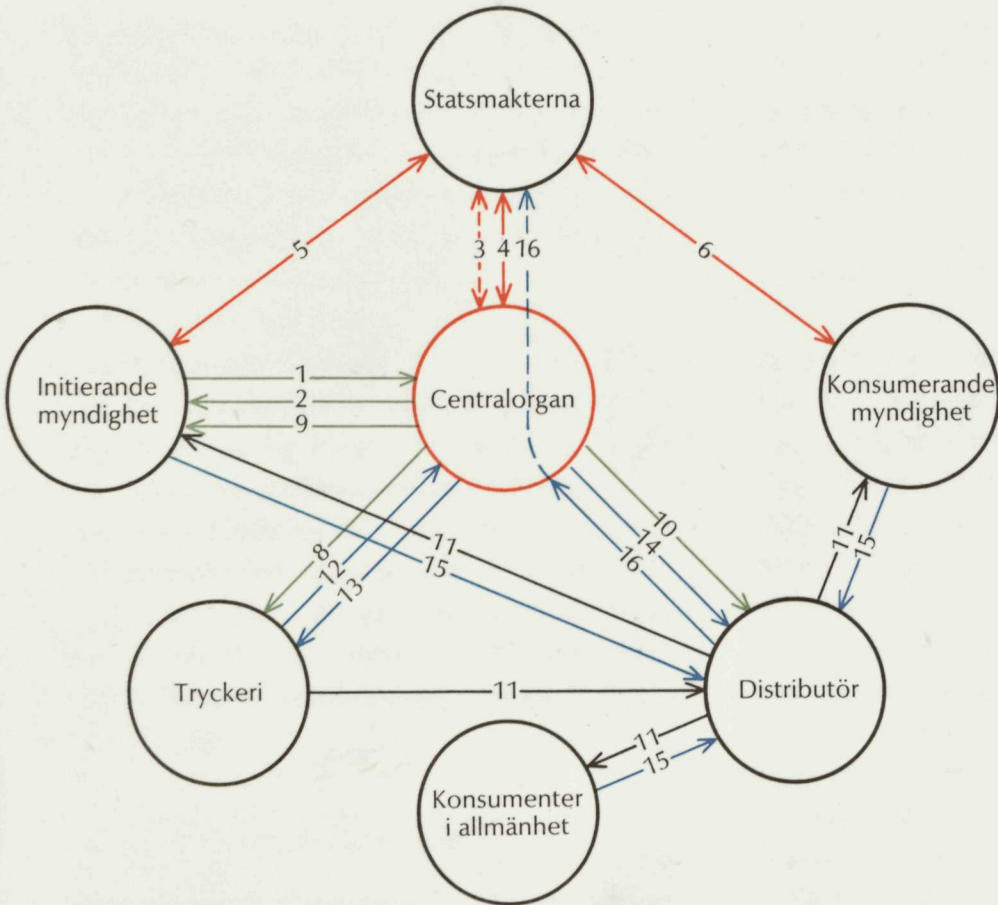
Alt I: Decentraliserad finansiering

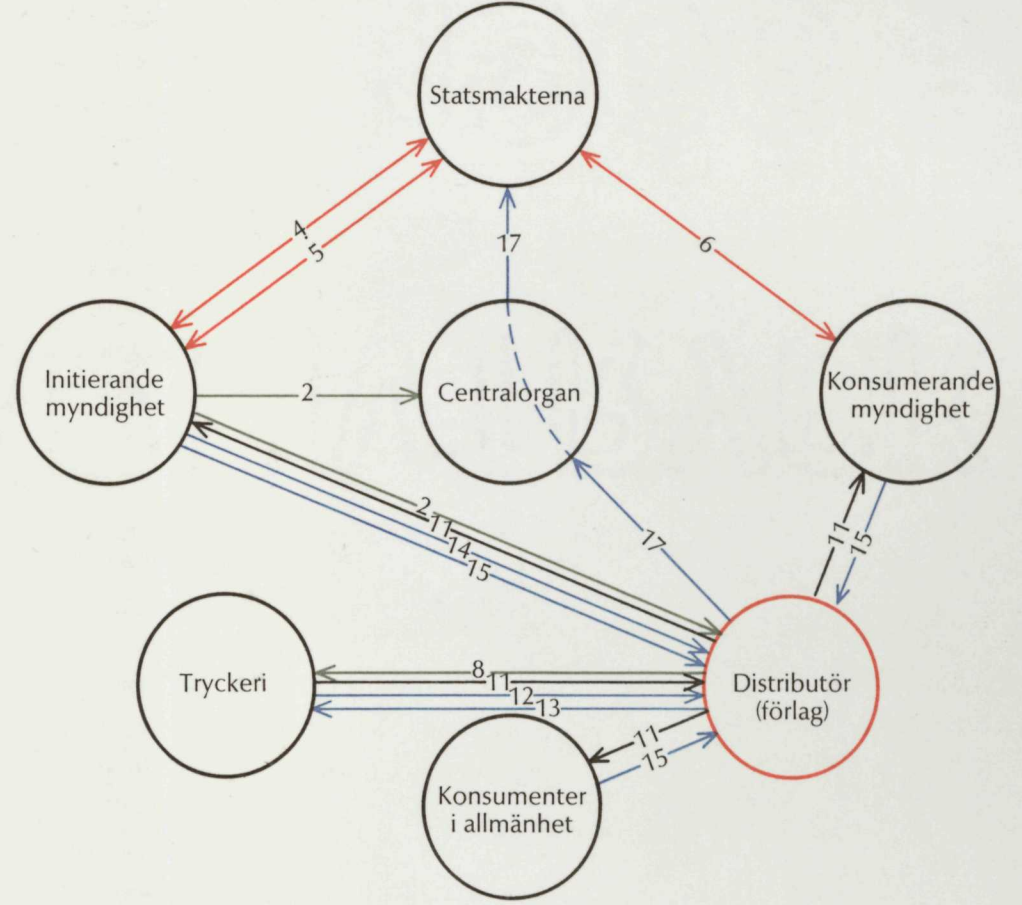
Alt III: Kombinerad finansiering

Alt II: Centraliserad finansiering

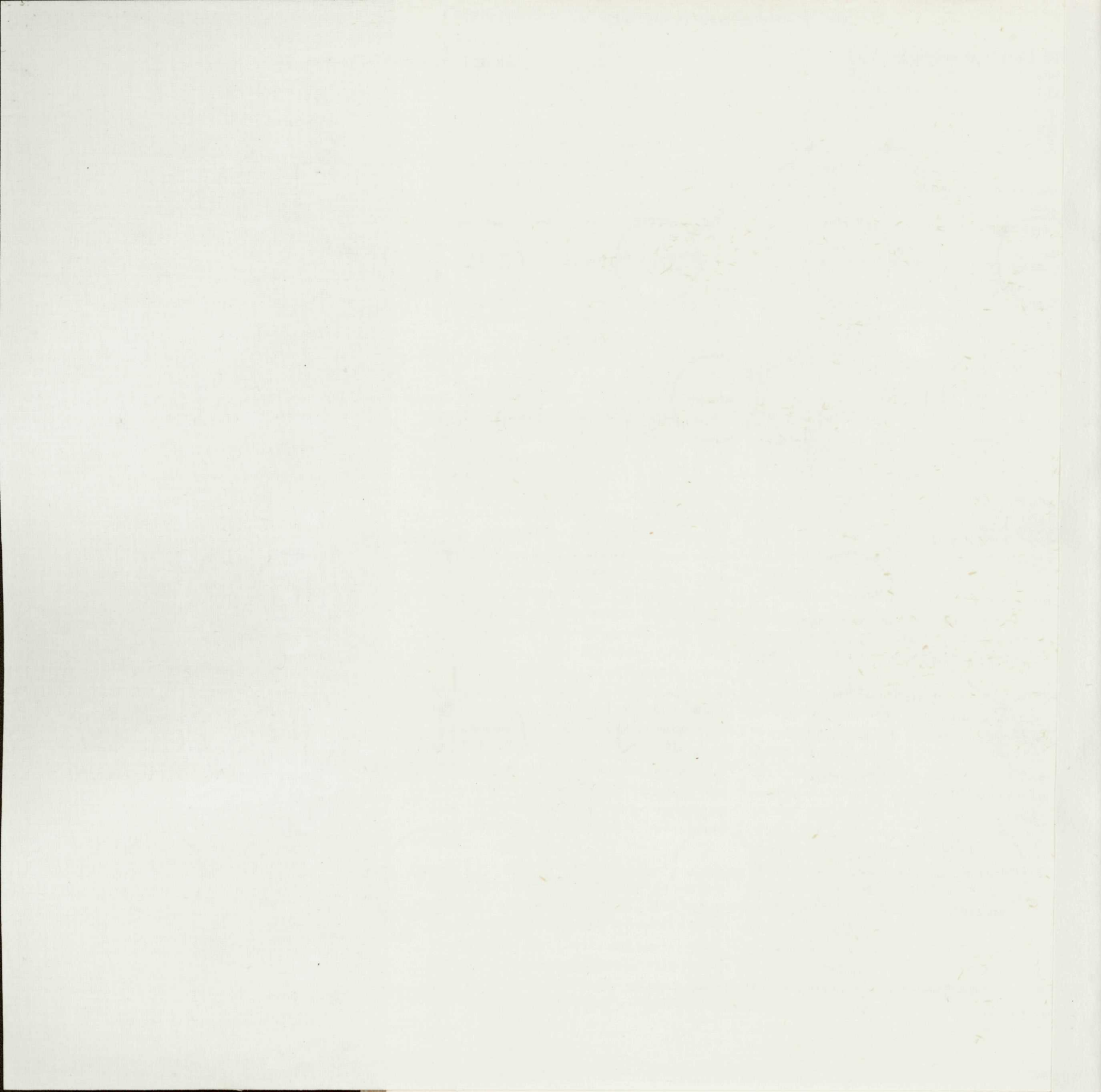
Alt IV: Förlagsfinansiering

— Beslut om utgivning samt avtal
 — Finansiering
 — Distribution
 — Redovisning
 - - - - - Streckad linje = endast vid anslagsfinansiering
 ○ Röd cirkel = huvudansvar för finansiering

Skissen avser endast prisbelagda publikationer

före Alternativ II (fondvarianten). Som huvudskäl härtill må framhållas att alternativet ger bättre förutsättningar för möjliggörande av en effektiv marknadsföring. En eftersträfvärd flexibilitet i såväl finansierings- som organisationsfrågor torde även kunna uppnås.

10.4 *Serviceorganisationens utformning*

Den redovisade diskussionen rörande valet av principiellt huvudalternativ för den statliga publiceringsverksamhetens anordnande har förts med utgångspunkt från samspelet mellan de av denna verksamhet berörda intressenterna. Det har härvid förutsatts att i verksamheten deltar bl a centralorgan, distributör (förlag) och tryckeri. Det är för samtliga redovisade huvudalternativ tänkbart att genomföra en mer eller mindre långtgående organisatorisk integration i fråga om dessa tre enheter.

I det följande kommer – med utgångspunkt från det förordade huvudalternativet »Förlagsfinansiering» – att först redogöras för hur den för publiceringsverksamheten erforderliga organisationen lämpligen bör utformas i det fall centralorgan och förlag organisatoriskt integreras. Alternativet benämns i det följande »odelat serviceorgan». I ett andra avsnitt beskrivs organisationen därest integration inte sker. Alternativet benämns »delat serviceorgan».

För båda alternativen har förutsatts att organisatorisk samordning sker mellan förlag och tryckeri. En sådan samordning, vilken är en vanlig företeelse inom den enskilda sektorns publikationsverksamhet, torde medföra fördelar bl a genom möjligheten till gemensamt utnyttjande av administrativa, personella och tekniska resurser. Vidare förbättras förutsättningarna för en effektiv arbetsmässig samordning mellan tryckeri och förlag.

10.4.1 *Odelat serviceorgan*

Organisation. Den primära förutsättningen för detta organisationsalternativ är dels att statsverket betraktas som en enda enhet,

som i konkurrens med enskild verksamhet har att tillvarata sina egna intressen, dels att de statliga förlags-, tryckeri- och distributionsverksamheterna hör så intimt samman att ingen av dem bör skiljas från de övriga.

Vid tillämpning av ifrågavarande organisationsalternativ förutsätts den centrala statliga servicen avseende publiceringsverksamhet komma att i sin helhet överföras till Svenska Reproduktions AB (SRA). Bolagets nuvarande organisation och verksamhet har tidigare beskrivits (se avsnitt 8.2.1). I samband med överföringen reorganiseras företaget på så sätt att inom detta tre skilda företag bildas, nämligen ett för tryckeriverksamhet, ett för allmän förlagsrörelse och distribution samt ett för speciell förlagsrörelse genom överföring till SRA av det nuvarande förlaget inom skolöverstyrelsen. I fråga om företaget för allmän förlagsrörelse och distribution kan det tänkas vara ändamålsenligt att dela upp detta i två skilda företag – ett förlag och ett distributionsföretag. Då ifrågavarande uppdelning torde vara av mer perifert intresse i förevarande sammanhang förutsätts tills vidare att uppdelning ej sker. Det förutsätts vidare att SRA:s nuvarande organisation avseende förlag, kartografi, fotogrammetri och distribution anpassas till den ändrade organisationen.

I fråga om den föreslagna överföringen av skolöverstyrelsens nuvarande förlag till SRA må anföras följande. Redogörelse för förlagets verksamhet har tidigare lämnats i bilaga 7. Såsom av dessa uppgifter framgår synes någon slutgiltig utformning av förlagets organisation ännu inte ha kommit till stånd, vilket ställningstagande för övrigt delas av förlagschefen (se bilagans sista avsnitt). Det har därför ansetts naturligt att i förevarande sammanhang samordna SÖ-förlagets verksamhet med SRA:s med hänsyn till de fördelar som en sådan koncentration av statlig förlagsrörelse erbjuder. Samtidigt härmed skulle SÖ-förlaget få en självständig ställning och eget ekonomiskt ansvar.

SRA:s reorganisation synes kunna genomföras på i princip tre skilda sätt. Det första alternativet är att det nuvarande tryckeri-

företaget SRA till sig knyter två förlag i form av dotterföretag. Ett andra alternativ är att det allmänna förlaget, vars ekonomiska omsättning torde komma att bli väsentligt större än tryckeriföretagets, utgör moderbolaget, vilket kompletteras med två dotterföretag i form av ett tryckeri och ett förlag för lärohjälpmedel. Detta alternativ synes sannolikt på ett bättre sätt än det första alternativet erbjuda gynnsamma förutsättningar för att förlagets upphandling av tryckeriarbeten skall kunna genomföras på ett så objektivt och opartiskt sätt som möjligt. Ett tredje organisationsalternativ slutligen är att samtliga tre företag organisatoriskt likställs under en gemensam koncernledning.

Erforderliga åtgärder för bildande och igångsättande av förlagens verksamhet synes böra ske genom SRA:s försorg i enlighet med de direktiv som kan komma att utfärdas härom från statsmakternas sida.

I samband med att nämnda organisatoriska åtgärder helt genomförts nedläggs verksamheten vid nuvarande skolöverstyrelsens förlag respektive statskontorets tryckeriexpedition (expeditionens nuvarande arbetsgrupp för blankettkonstruktion bibehålls dock inom statskontoret).

Utgivningen och produktionen av statliga publikationer förutsätts ordnad i huvudsak på följande sätt. Genom ett centralavtal mellan staten och SRA regleras förhållandena på förevarande område, bl a i vad avser normer för prissättning samt förfarandet vid tvister mellan företaget och statsmyndigheterna. Avtalet bör till en början avse en begränsad tidsperiod (förslagsvis tre till fem år). Myndighet skall vara författingsenligt skyldig att anlita SRA:s förlag för utgivningen. Myndighet beslutar själv om utgivningen efter samråd med SRA:s förlag. Förlagen svarar för erforderliga avtal om tryckeriarbetenas utförande. Det förutsätts att upphandlingen av tryckeriarbetena sker på det för statsverket förmånligaste sättet. Någon principiell förtursrätt för SRA:s tryckeriföretag förutsätts ej komma att gälla.

För produktion av övriga tryckalster (blanketter m m) skall myndighet vara skyl-

dig att inhämta förlagens råd och anvisningar, motsvarande vad nu gäller beträffande statskontorets tryckeriexpedition.

Från åliggandet att anlita SRA för utgivning av publikationer undantas statsdepartementen och de affärsdrivande verken, som dock bör äga möjlighet att – liksom riksdagen och dess verk – efter eget önskemål anlita företaget.

Finansiering och redovisning. För detta alternativ föreslås följande förfarande beträffande finansieringen av den statliga tryckeri- och publiceringsverksamheten.

1. Myndighets anskaffning av dels publikationsexemplar för eget bruk, dels övriga tryckalster (blanketter o s v) sker med hjälp av omkostnadsanslaget (anslagsposten till expenser).
2. Utgivning av självbärande publikationer finansieras helt av förlagen, som bär den ekonomiska risken härför.
3. För utgivning av understödda prisbelagda publikationer samt icke prisbelagda publikationer begär myndighet publikationsanslag i sedvanlig ordning genom ingivande av petita.
4. För utgivning av understödda prisbelagda publikationer överförs efter avtal medel från myndigheternas publikationsanslag till förlagen. Dessa medel avser i princip bidrag till förlagen för täckning av de fasta tryckkostnaderna.
5. För utgivning och produktion av icke kommersiellt tryck (icke prisbelagda publikationer och blanketter) överförs medel till förlagen från myndigheternas publikations- respektive omkostnadsanslag (anslagsposten till expenser).
6. Inkomsterna från publikationsutgivningen behålls av förlagen sedan den del därav, som svarar mot de av myndigheterna nedlagda utgifterna för manuskriptframställningen, gottskrivits statsverket genom inleverering till statskassan (inkomsttiteln »Övriga diverse inkomster»).
7. För finansieringen av förlagens icke direkt debiterbara uppgifter avseende förvaltningsmässiga arbeten synes vidare i detta alternativ två principiella möjlig-

heter förefinnas. Den ena är att förlagens utgifter av ifrågavarande art täcks av statsanslag. Även om en sådan lösning i och för sig synes tänkbar är det tveksamt om den står i god överensstämmelse med statsmakternas gängse principer för statliga bolag. Den andra möjligheten är att utgifterna täcks genom ökat pris på de av förlagen utgivna publikationerna. En tillämpning av denna möjlighet bedöms erfordra en genomsnittlig prishöjning med mindre än 5 % av publikationernas försäljningspris. Det förordas att sistnämnda finansieringsprincip tillämpas.

I fråga om den redovisningstekniska processen må framhållas att stor vikt bör fästas vid att skapa ett modernt och rationellt system för att undvika onödigt höga administrationskostnader. För statliga myndigheter jämte andra storkunder bör förlagen tillämpa periodisk avräkning, tex fakturering en gång per kvartal. Redovisningen bör i övrigt utformas på så sätt att det kontinuerligt blir möjligt att för varje i den centrala serviceverksamheten deltagande arbetsenhet eller företag avläsa såväl den ekonomiska ställningen som resultatet. I syfte att erhålla underlag för förlagens avräkning till statskassan – motsvarande myndigheternas utgifter för manuskriptframställningen avseende kommersiella publikationer – bör myndigheterna på ett systematiskt och enhetligt sätt redovisa dessa utgifter.

I bilaga 10 återfinns en översiktlig beskrivning rörande utformningen av de mest betydelsefulla delprocesserna vid alternativet odelat serviceorgan.

10.4.2 Delat serviceorgan

Organisation. Den primära förutsättningen för detta organisationsalternativ är att den statliga publicerings- och tryckeriverksamheten delas upp i en kommersiell och en icke kommersiell del.

Den icke kommersiella verksamheten, vilken i huvudsak utgörs av dels uppgifter av förvaltningsmässig karaktär såsom normgiv-

ning, remisshandläggning m m, dels serviceuppgifter rörande produktionen av icke kommersiellt tryck (icke prisbelagda publikationer, blanketter m m), tas om hand av ett centralt serviceorgan inom den centrala statsförvaltningen. Ett sådant serviceorgan, som i vissa hänseenden skulle komma att motsvara den nuvarande tryckeriexpeditionen vid statskontoret, torde lämpligen bära knytas till någon myndighet med upphandlande funktioner. Anknnytning till statskontoret synes av detta skäl mindre lämplig. Tilläggas kan att centralorganets upphandling av tryckeriproduktionen beräknas utgöra 80–85 % av de totala kostnaderna för statsverkets upphandlade tryckeriproduktion (resterande del avser alltså produktionskostnaden för det kommersiella trycket).

Förslag till serviceorganets arbetsuppgifter och organisation lämnas i *bilagorna 11 respektive 12*. Som av uppgifterna i den senare bilagan framgår bedöms organets personalbehov till 12 befattningshavare. Som jämförelse kan nämnas att personalen inom statskontorets tryckeriexpedition (förutom expeditionens blankettgrupp, vilken förutsetts kvarstanna inom statskontoret) för närvarande utgör 7 befattningshavare. Motiven för en utökning av nuvarande 7 befattningshavare till 12 är att behov förefinns dels att rådgivningen rörande produktions- och distributionservice jämte fakturagranskning utökas från nuvarande 4 till 6 befattningshavare (en 1:e byråsekreterare jämte en ritare tillkommer), dels att egna resurser bör tillskapas för mediaval och redaktionella frågor (1 avdelningsdirektör), formgivning (1 byrådirektör) samt service beträffande den centrala statsförvaltningens interna tryckeriverksamhet (1 byrådirektör). I sammanhanget bör framhållas att utökningen med sistnämnda 2 befattningshavare beräknas medföra att nu förekommande ersättningar till externa formgivare och utredningsexperts kan nedbringas med 200 000 à 250 000 kronor per år.

Som en andra organisatorisk åtgärd inrättas de för den statliga publikationsverksamheten avsedda – till SRA knutna – förlagen på samma sätt som beskrivits i

föregående avsnitt (10.4.1). Mellan staten – representerad av det centrala serviceorganet – och förlagen träffas ett centralavtal, enligt vilket dessa åtar sig utgivning av kommersiella (d v s prisbelagda) statliga publikationer. Avtalet bör till en början avse en begränsad tidsperiod (förslagsvis tre eller fem år) och grundas på bl a de normerande bestämmelser för bl a publikationernas prissättning m m, som förutsätts komma att regleras i annan ordning.

Utgivningen av kommersiella publikationer förutsätts ske på följande sätt. Myndighet skall vara författningenskyldig att anlita förlagen för utgivningen. Myndighet beslutar själv om utgivning efter samråd med centralorganet och SRA:s förlag. Förlagen svarar för erforderliga avtal om tryckeriarbetenas utförande.

Från åliggandet att vid utgivning av kommersiell publikation anlita SRA undantas statsdepartementen och de affärsdrivande verken, som dock bör ha möjlighet att – liksom riksdagen och dess verk – efter eget önskemål anlita förlaget.

För produktion av icke kommersiella tryckalster skall myndighet på i princip samma sätt som för närvarande vara skyldig att inhämta det centrala serviceorganets råd och anvisningar.

Finansiering och redovisning. De förslag rörande finansiering och redovisning, som lämnats beträffande alternativet odelat serviceorgan under punkterna 1–4 och 6 (se avsnitt 10.4.1, Finansiering och redovisning), förutsätts gälla även vid alternativet delat serviceorgan.

Härtill kommer att myndigheterna har att erlægga kostnaderna för produktionen av icke kommersiellt tryck (icke prisbelagda publikationer, blanketter m m) direkt till de företag som ombesörjt arbetet sedan tryckerifakturorna, på samma sätt som nu sker, granskats av det centrala serviceorganet. Kostnaderna bestrids från myndigheternas publikations- respektive omkostnadsanslag (anslagsposten till expenser).

Vidare täcks vid nu behandlat alternativ kostnaderna för icke direkt debiterbart ar-

bete (förvaltningsmässiga uppgifter respektive service beträffande icke kommersiellt tryck) genom statsanslag till det centrala serviceorganet.

I *bilaga 13* återfinns en översiktlig beskrivning av utformningen av de mest betydelsefulla delprocesserna vid alternativet delat serviceorgan.

10.5 Överväganden

Inrättandet av ett odelat serviceorgan medför i första hand den fördelen att verksamheten inte splittras, varför en koncentration av de personella och tekniska resurserna kan ske. Detta innebär för serviceorganet gynnsammare förutsättningar för god produktivitet. Vidare ökas organets självständighet och risk för att motsatsförhållanden mellan två organ kan uppstå elimineras.

För myndigheterna innebär alternativet att de endast har ett enda organ att samarbeta med, varigenom det administrativa handläggningsförfarandet till viss del förenklas och servicenivån höjs.

Mot inrättandet av ett odelat organ talar främst att detsamma endast i förhållandevis ringa omfattning kommer att driva affärsmässig verksamhet i egentlig mening. Utöver förlagsverksamhet avseende de kommersiella tryckalstren kommer nämligen företaget att handha det statliga blanketttrycket, som inte direkt kan sägas vara en på självfinansieringsprincipen grundad verksamhet. Blanketterna – i motsats till publikationerna – förutsätts ju i regel inte komma att försäljas marknadsmissigt. Vidare kan utgivning av gratispublikationer inte hänföras till en kommersiellt bedriven verksamhet. Det centrala serviceorganet kommer dessutom att få ta hand om vissa förvaltningsmässiga uppgifter. Som exempel härpå kan nämnas arbete med normgivning, remisser, handläggning av ärenden rörande statsbidrag för publicering (t ex för det vetenskapliga trycket) samt samordningsfrågor rörande tryckerierna inom den centrala statsförvaltningen. Kostnaderna för de här nämnda arbetsuppgifterna synes som regel

inte vara av sådan art att de kan direkt debiteras.

En annan olägenhet är att inrättandet av ett odelat serviceorgan skulle eliminera den eftersträvansvärda balansen i relationen beställare–förlag, som tillskapandet av två sakkunniga organ skulle möjliggöra. Avsaknaden av en sådan balans synes nämligen i detta speciella fall – genom förlagens ensamrätt till utgivningen och genom att beställarna ofta saknar tillräcklig teknisk och ekonomisk sakkunskap i tryckeri- och publiceringsfrågor – medföra mindre goda garantier för att förlagen drivas på ett effektivt sätt. Mot detta kan invändas att denna brist möjligen kan ersättas av en ingående, extern sakrevisionell granskning av förlagens verksamhet.

I sammanhanget må beröras ytterligare två problem. Det första gäller frågan, vilka principer som bör läggas till grund för den statliga upphandlingen av tryckeriarbeten. Det andra avser frågan om lämpligheten att till förlag i form av statliga bolag förlägga arbetet med en betydande mängd förvaltningsmässiga uppgifter, vars handläggning berör den dominerande delen av den centrala statsförvaltningen.

Eftersom enligt förslaget SRA-förlagen förutsatts svara för arbetet med tryckeriarbetenas upphandling uppstår frågan, om SRA i dess egenskap av tryckeri bör ges eller kan komma i förmånsställning i relation till andra tryckeriföretag. Vikten av denna fråga sammanhänger bl a med hur stor del av den statliga tryckeriproduktionen som utförs av SRA. Företagets andel torde kostnadsmässigt för närvarande utgöra omkring 5 % av det totala tryck, som produceras för statens räkning (produktionen av kartor och sjökort här ej inräknad). Om företaget skulle enbart producera tryck för statens räkning torde vid fullt utnyttjande av nuvarande resurser andelen komma att öka till omkring 10 % (hänsyn har här tagits till företagets senaste beslut om utbyggnad av produktionsresurserna).

I syfte att söka belysa omnämnda två problemställningar redovisas i *bilaga 14* vissa frågor, vilka hitintills på olika sätt och i

skilda sammanhang varit aktuella för de statliga bolagen.

Vad först gäller frågan om de statliga bolagens konkurrens med andra företag framgår av bilagens redogörelse att det inte synes möjligt att med ledning av de uttalanden i frågan, som statsmakterna vid flera tillfällen gjort, dra någon slutsats i bestämd riktning. Dessa uttalanden har dock i flera sammanhang varit till förmån för principen om konkurrens på lika villkor. Detta har gällt också vid upphandling mellan statliga organ även om undantag härifrån kan konstateras.

Vid en organisatorisk samordning mellan statliga förlag och ett statligt tryckeri synes böra förordas att tryckeriet inte erhåller förmånsrätt vid förlagens upphandling av tryckeriarbeten. Man bör därför sträva efter att utforma de organisatoriska relationerna mellan förlag och tryckeri på så sätt att förlagens objektivitet vid upphandlingen i möjligaste mån skyddas.

Vad så gäller frågan om att till ett statligt förlag i aktiebolagsform överföra arbetsuppgifter av förvaltningsmässig karaktär må här nämnas att det tidigare inte finns exempel på att så mångskiftande och för den centrala statliga verksamheten inom detta område så betydelsefulla uppgifter överlämnats till ett utanför förvaltningen verksamt företag.

Som en sammanfattande slutsats om den redovisade diskussionen beträffande odelat eller delat serviceorgan må anföras att båda alternativen bedöms medföra såväl fördelar som nackdelar. Därjämte tillkommer problematiken rörande dels konkurrenssituationen i fråga om den statliga upphandlingen av tryckeriarbeten (i det fall förordade förlag organisatoriskt samordnas med SRA), dels lämpligheten av att förlägga förvaltningsmässiga arbetsuppgifter till ett statligt bolag.

10.6 Förslag

Såsom framgått av redogörelsen i avsnitt 10.5 har båda de där behandlade alternativa

lösningarna av den statliga publiceringsverksamhetens organisation och finansiering sina fördelar och nackdelar. Ett klart förordande av ett av alternativen synes för närvarande svårt att göra med hänsyn till att konsekvenserna av en tillämpning av respektive alternativ nu knappast med större säkerhet torde kunna överblickas i hela sin vidd. Detta torde särskilt gälla alternativet odelat serviceorgan. Det förhåller sig ju nämligen så att – genom den hittillsvarande verksamheten inom statskontorets tryckeriexpedition – vissa erfarenheter redan nu finns beträffande verksamhetens resultat vid alternativet delat serviceorgan, medan erfarenheter saknas i fråga om alternativet odelat serviceorgan. Med anledning av vad här anförts föreslås att förevarande frågor tills vidare löses enligt i huvudsak följande riktlinjer.

Beslut fattas om inrättandet av två med SRA:s verksamhet samordnade företag, nämligen ett allmänt förlag med distribution och ett speciellt förlag för produktion av lärohjälpmedel – det senare genom att skolöverstyrelsens nuvarande förlag överförs till SRA. Beslutet om det allmänna förlagets inrättande utformas på så sätt att dettas verksamhet begränsas till utgivning av kommersiella publikationer, dock med möjlighet att försöksvis även åtaga sig uppgifter rörande icke kommersiellt tryck.

En överföring av angivna arbetsuppgifter till SRA:s förlag kommer att innebära relativt betydande förändringar inom den statliga publiceringsverksamheten. Man måste även beakta åtskilliga faktorer – särskilt sådana som har att göra med publikationernas marknadsföring – vars effekt för närvarande är föga känd. Av dessa skäl samt även på grund av att den organisatoriska uppbyggnaden av förlagen kräver tid förordas ett successivt överförande av arbetsuppgifterna.

Samtidigt som den förordade successiva överföringen pågår etableras en särskild försöksverksamhet i syfte att erhålla erfarenhet rörande lämpligheten av att till SRA-förlagen överföra även arbetsuppgifter av

förvaltningsmässig natur järnte serviceuppgifter avseende icke kommersiellt tryck. Förutsättningen för en sådan försöksverksamhet är att statsmakterna vid frågans behandling ej funnit principiella hinder för en sådan ordning föreligga. Erfarenheterna från försöksverksamheten bör läggas till grund för ett framtida slutligt ställningstagande till frågan om alternativet odelat eller delat serviceorgan bör väljas. Försöksverksamheten bedöms bära pågå under två till fyra år.

Föreslagna åtgärder synes ändamålsenliga därigenom att gynnsamma förutsättningar skapas för en god tidsmässig anpassning mellan den successiva organisatoriska uppbyggnaden och överföringen av arbetsuppgifter. Därjämte kan tid beredas för den betydelsefulla uppgiften att utforma riktlinjer av skilda slag för såväl den statliga utgivningspolitiken som andra verksamhetsområden. Slutligen torde sannolikt möjlighet skapas att beakta resultatet av den tidigare omnämnda pågående offentliga utredningen rörande bl a frågan om en samhällsägdd förlagsverksamhet för framställning av pedagogiska hjälpmedel, innan statsmakternas slutliga ställningstagande till organisationsformen sker.

Omfattningen och arten av de föreslagna åtgärderna synes kräva att särskilda personalresurser ställs till förfogande under perioden för genomförandet. Det synes lämpligt att en arbetsgrupp erhåller i uppdrag att ansvara för åtgärdernas genomförande. I gruppen torde bära ingå bl a representanter för riksdagen, finans- och handelsdepartementet, riksrevisionsverket, statskontoret, skolöverstyrelsen samt SRA. Genom gruppens försorg bör organiseras ett sekretariat, vilket under gruppens ledning skall handlägga de olika frågorna i anslutning till att föreslagna åtgärder vidtas.

Under perioden för genomförandet bör verksamheten inom statskontorets nuvarande tryckeriexpedition i princip bibehållas oförändrad. I det fall överföring av arbetsuppgifter från expeditionen till SRA sker, förutsätts dess personella resurser komma att anpassas härtill.

Det kan för skilda ställningstaganden vara av intresse att söka uppskatta den årliga ekonomiska omslutningen för de föreslagna förlagen. Enligt i avsnittet 6.6 Prissättning redovisad kalkyl omfattande 481 publikationer beräknas en tillämpning av de i avsnittet skisserade riktlinjerna för prispolitiken medföra bruttointäkter av ca 11–12 milj kronor per år. Att märka är då att kalkylen blott omspannar ca 90 % av de i enkäten ingående publikationerna utgivna under budgetåret 1962/63. Eftersom en betydande ökning av publiceringskostnaderna bedöms ha skett sedan nämnda budgetår – inte minst gällande verksamheten inom skolöverstyrelsens förlag, vars ekonomiska omslutning torde ha flerdubblats – synes det kunna antas att försäljningen av förlagens kommersiella publikationer kommer att inom en snar framtid uppgå till omkring 25–30 milj kronor per år. Skulle förlagen dessutom debitera myndigheterna totalkostnaderna även för det icke kommersiella trycket – detta har ju förutsatts vid tillämpning av alternativet odelat serviceorgan – kan förlagens årliga ekonomiska omsättning komma att uppgå till omkring 125 à 150 milj kronor.

De ekonomiska konsekvenserna av en tillämpning av självfinansieringsprincipen är vanskliga att beräkna, men ändock kommer i det följande att utföras en överslagsmässig beräkning härav. Grundvalen för denna beräkning utgörs av resultaten i ekonomiskt hänseende från den verkställda enkäten jämte i redogörelsen föreslagna åtgärder rörande organisation och prispolitik. Då förlagens verksamhet förutsätts komma

att bli självbärande, avser överslagsberäkningen endast de ekonomiska konsekvenserna för statsförvaltningens del.

Överslagsberäkningen, som närmare redovisas i *bilaga 15*, har sammanfattningsvis lämnat följande resultat.

	Milj kr/år
A. Merkostnader för föreslagen central organisation (avser alternativet delat serviceorgan. Vid alternativet odelat serviceorgan kommer i princip samma kostnad att belasta statsverket genom att förlagen ökar prissättningen)	0,13
B. Kostnader för ej prisbelagda publikationer (ej förlagslagda)	4,20
C. Kostnader för förlagslagda publikationer	
1) Statliga redaktionskostnader	3,02
2) Understöd till förlagen för täckning av fasta tryckkostnader	0,31
3) Statens kostnader för inköp från förlagen	5,16
D. Totalkostnad, summa	12,82
E. Överföring av vissa delintäkter från förlagen till staten	./.
F. Nettokostnad	10,34

Förlagens ekonomiska konsekvenser för den del av publikationsverksamheten, som kartlagts genom enkäten, beräknas alltså överslagsvis medföra en nettokostnad för staten av omkring 10,3 milj kronor per år. De nuvarande kostnaderna utgör 16,8 milj, varjämte staten erhåller intäkter om 3 milj kronor. Skillnaden mellan de nuvarande nettokostnaderna – 13,8 milj kronor – och nettokostnaderna enligt förslaget utgör sålunda i runt tal 3,5 milj kronor per år. Denna kostnadsbesparing sammanhänger självfallet med att pris för publikationerna i väsentligt ökad omfattning tas ut vid distribution till andra än statliga konsumenter.

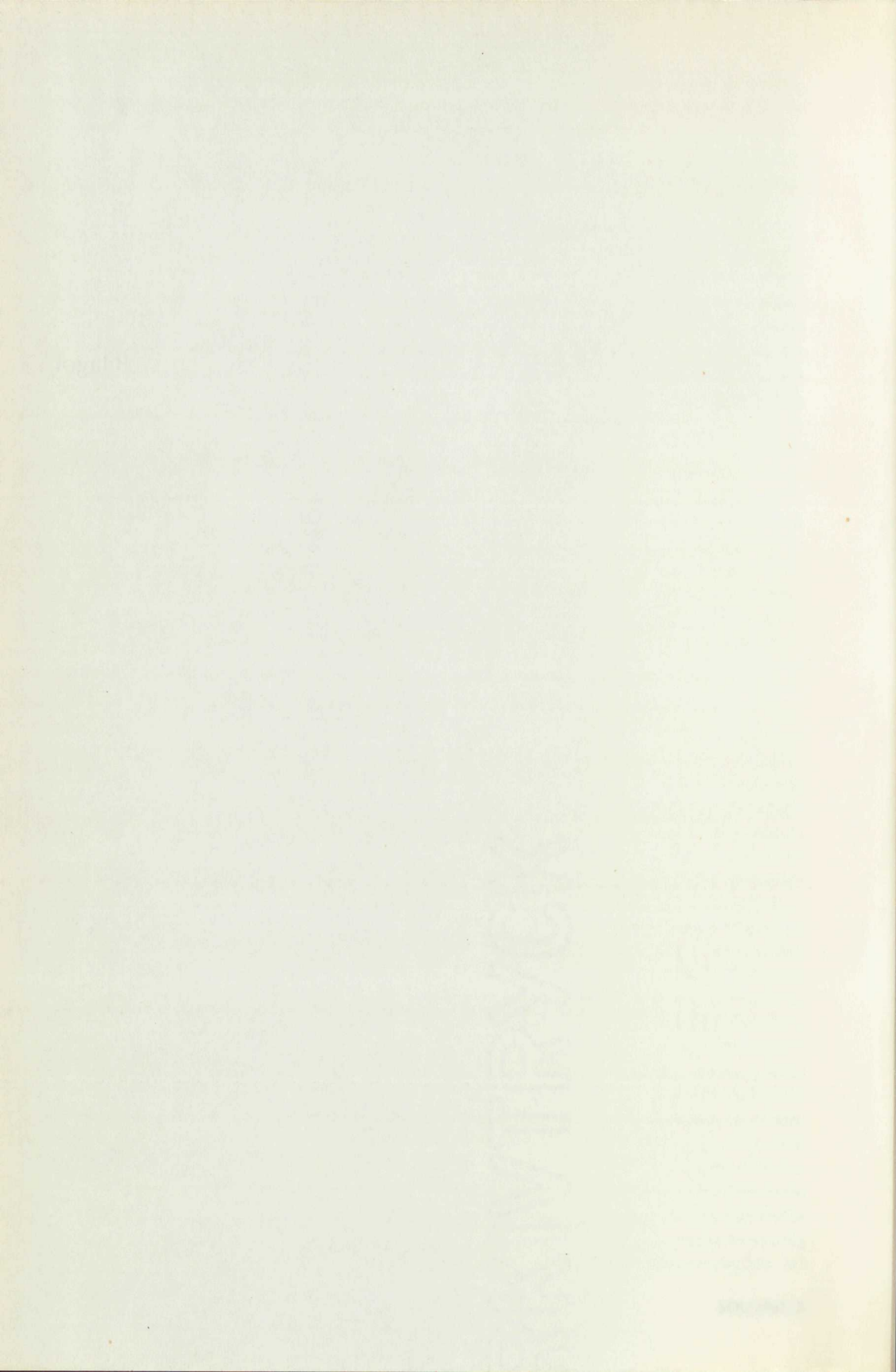
Den redovisade beräkningen är behäftad med vissa brister. Bland dessa kan nämnas att hänsyn inte tagits till att föreslagna åtgärder – särskilt i prispolitiskt hänseende – kan skapa marknadsmässiga reaktioner och därigenom påverka efterfrågan. Vidare torde kostnadsstrukturen för publikationsverksamheten komma att förändras på så sätt att redaktions- och tryckkostnaderna påverkas i gynnsam riktning medan distributionskostnaderna ökar till följd av en mer aktiv marknadsföring. Vidare torde de ökade möjligheterna till effektivitetsfrämjande åtgärder rörande bl a annonseringen och blankettertrycket inte kunna värderas ekono-

miskt lika litet som den gynnsamma effekten av kvalitativt förbättrade tryckalster av skilda slag.

Oavsett svårigheterna att mera ingående bedöma storleken av kostnadsbesparingarna för hela det behandlade området må framhållas rent generellt att bristen på samordning inom den statliga publiceringsverksamheten förorsakar onödiga och stora merkostnader, som ökar för varje år i samband med krav på vidgad verksamhet inom området. Ett realiserande av i redogörelsen framförda förslag bedöms därför redan på kort sikt komma att medföra avsevärda besparingar för statsverket.

Bilagor

Se anvisningar på särskild bilaga

* Uppgiften skall besvaras blott för seriepublikation

** V g specificera

PUBLIKATIONSUPPGIFTER

BILAGA 1

Samtliga uppgifter skall gälla
budgetår 1962/63

1 Identifiering

1 Myndighet	2 Bilaga nr
3 Publikationens benämning	4 Ett ex av publikationen ☐ bifogas härmed

2 Allmänna uppgifter

1 Beslut om utgivning enligt ☐ SFS 443/1962 ☐ SFS	Nr	☐ Kungl brev	År	☐ Myndighetens eget beslut	År
2 Utgivningsfrekvens ☐ Engångsutgivning ☐ Serieutgivning *	Antal nr/år *		3 Antal sidor/år (ca) *		
4 Publikationen är ☐ ej pris- belagd ☐ pris- belagd	Ord prenumerationspris, kr/år *	Separata ex, kr/st		5 Annonspis, kr/helsida	
6 Genomsnittlig upplaga/nr		7 Ungefärlig spridning		% (ca)	
<i>Ej prisbelagd publikation</i>	<i>Prisbelagd publikation</i>	Internt bruk		.....	
Fast distribution *	Prenumeration *	Övriga statliga myndigheter		.....	
Övrig »	Separata ex	Kommunala myndigheter		.....	
Summa	Friexemplar	Allmänna bibliotek		.....	
Reserv	Summa			.....	
Totalupplaga	Reserv			.....	
	Totalupplaga			.....	

3 Ekonomi

1 Kostnader	Interna kostnader		Externa kostnader	Summa	Omkostn.på- lägg (50% av löner)	Total summa
	Löner	Övrigt				
Redaktion						
Tryckning						
Försäljning och reklam (ei provisioner)						
Expedition och lagerhållning						
Post- och pressbyråavgifter						
Försäljning av annonser (ei provisioner)						
Andra kostnader						
Summa						

3 Ekonomi (forts)

2 Direkta intäkter	Prenumeration *	Separata ex	Annons-intäkter	Övriga intäkter	Summa direkta intäkter
Försäljning genom myndighetens försorg	_____	_____	_____	_____	_____
Försäljning på annat sätt:					
Brutto	_____	_____	_____	_____	_____
Provisioner	_____	_____	_____	_____	_____
Netto	_____	_____	_____	_____	_____
Summa netto					
3 Indirekta intäkter					
☐ förekommer ej ☐ förekommer **					
4 Kostnadsutveckling under senaste 3-årsperioden *			5 Intäktsutveckling under senaste 3-årsperioden *		
☐ Ökning ☐ Minskning ☐ Oförändrat			☐ Ökning ☐ Minskning ☐ Oförändrat		

4 Redaktionella uppgifter

1 Manuskriptbidrag utarbetas (ungefärlig fördelning) inom egen myndighet % ☐ av andra myndigheter % ☐ av privatpersoner % ☐ Övriga **			
2 Svårt att erhålla manuskriptbidrag ☐ Nej ☐ Ja **			
3 Honorar brukar utgå ☐ Nej ☐ Ja, till ☐ befattningshavare inom egen myndighet ☐ befattningshavare inom andra statliga myndigheter ☐ ej stansanställda			
4 Honorarsprinciper **			
5 Manuskriptbidragen brukar överarbetas ☐ Nej ☐ Ja, i ☐ redaktionellt hänseende ☐ sakligt hänseende ☐ övriga skäl **			
6 »Journalistisk» uttrycksform eftersträvas ☐ Ja ☐ Nej		7 Extern expertis anlitas för layout ☐ Ja ☐ Ibland ☐ Nej	
8 Korrekturläsning ombesörjs ☐ av egen personal ☐ på annat sätt **			
9 Författningsföreskrift finns ang utgivningsfrekvens * ☐ Nej ☐ Ja (angiv var)			
10 Upplagan begränsas p g a ☐ efterfrågan ☐ kostnader ☐ övriga skäl **			
11 Upplagestorleken beslutas av ☐ myndighetens chef ☐ publikationens redaktör ☐ annan **			

5 Tryckning

1 Tryckning utförs vid egen anläggning ☐ Ja ☐ Nej	
2 Extern kostnad för korrigerig ☐ förekommer ej ☐ förekommer	Ungefärlig storleksordning, % av sättningskostnaden
3 Extern kostnad för övertidsarbete ☐ förekommer ej ☐ förekommer	Kr/år (ca)
4 Omtryckning har skett ☐ Nej ☐ Ja, p g a ☐ oförutsedd efterfrågan ☐ övriga skäl **	
5 Leveranstid efter godkänt korrektur * inom dagar/veckor	6 Utgivningen har försenats * ☐ Nej ☐ Ibland **

6 Distribution

1 Prenumeration försäljs av * myndig- ☐ heten ☐ Nordiska ☐ Bokhandeln ☐ Norstedts ☐ annan **				
2 Separata ex försäljs av myndig- ☐ heten ☐ Nordiska ☐ Bokhandeln ☐ Norstedts ☐ annan **				
3 Annonsutrymme försäljs av myndig- ☐ heten ☐ annan **				
4 Ei prisbelagd publikation expedieras av Ex i fast ☐ myndig- ☐ distribution * ☐ heten ☐ annan **		5 Prisbelagd publikation expedieras av Prenum ex* ☐ myndig- ☐ heten ☐ annan **		
Övriga ex ☐ » ☐ »		Separata ex ☐ » ☐ »		
		Friex ☐ » ☐ »		
6 Reservupplagan hålles i förråd av myndig- ☐ heten ☐ annan **		7 Publikationer tillhandahålles efter utgivningen i ej begrän- ☐ sad tid ☐ begränsad ☐ tid **		
8 Prissättningens huvudsyfte			Kostnadstäckningen är härvid baserad på:	
a Täckning av något av följande kostnadslag:				
☐ rörliga tryckkostnader (följandetryck)	☐ rörliga tryckkostnader samt distributionskostnad	☐ samtliga tryckkostnader	☐ beräknad försäljningsupplaga	
☐ samtliga tryckkostnader samt distributionskostnad	☐ samtliga kostnader (inkl redaktionskostnad)	☐ samtliga kostnader samt riskkostnad	☐ total upplaga	
b Andra syften:				
☐ möjliggöra ändamåls- enlig spridning	☐ uppnå maximal försäljningssumma	☐ övrigt **		
9 Vid prissättning sker samråd med annan myndighet ☐ Nej ☐ Ja, med ☐ Statskontorets ☐ tryckeriexpedition ☐ annan **				
10 Försäljningspriset fastställs av ☐ Kungl ☐ myndig- ☐ Maj:t ☐ hetens chef ☐ publikationens ☐ redaktör ☐ annan **				
11 Rabatteringsprinciper (prisbelagd publikation), ev rabatt anges i % av försäljningspriset (friex = 100 %)				
	Prenumerationsexemplar *		Separata exemplar	
	%	Gäller max antal ex	%	Gäller max antal ex
Alla statliga myndigheter				
Vissa » »				
Alla kommunala »				
Vissa » »				
Skolor				
Skolelever				
Bibliotek				
Övriga huvudkategorier: **				
.....				
.....				
12 Kvantitetsrabatt lämnas (prisbelagd publikation)				
☐ Nej ☐ Ja **				

6 Distribution (forts)

13 Ev försäljningsstimulerande åtgärder (prisbelagd publikation)				14 Därest myndigheten överlätit arbetsuppgift, ange skäl här till			
Annonsering i		Initierade av		Saknar egen kapacitet		Annons-anskaffning	
annan statlig publikation	☐	myndigheten	☐	annan **	☐	Försäljning	☐
fackpress	☐	»	☐	»	☐	Expedition	☐
övrig press	☐	»	☐	»	☐	»	☐
Cirkulärbrev o dyl	☐	»	☐	»	☐	»	☐
Publicitet i press, radio/TV	☐	»	☐	»	☐	»	☐
Tillfälligt sänkt pris	☐	»	☐	»	☐	»	☐
Annan åtgärd **	☐	»	☐	»	☐	»	☐
				Ökad effektivitet			
				☐ » ☐ » ☐ »			
				Lägre kostnader			
				☐ » ☐ » ☐ »			
				Andra skäl **			
				☐ » ☐ » ☐ »			

7 Gällande avtal och överenskommelser

1 Avtalslag			
Förlagsavtal	☐ Muntligt avtal	☐ Skriftligt avtal	☐ Kopia av avtalet bifogas
Distributionsavtal	☐ »	☐ »	☐ »
Expeditionsavtal	☐ »	☐ »	☐ »
2 Avtalspartnerns namn			
3 Avtalet gäller från år		4 Avtalet är	
☐ ei tidsbegränsat		☐ tidsbegränsat	
Upphör att gälla från år			
5 Avtalet är för myndigheten undertecknat av (tjänsteställning och namn)			
6 Avtalsenlig ersättning i form av		Procent av bruttoförsäljningspriset	
☐ provision		.....	
☐ annan ersättning **			
7 Ersättningen (provisionen) avses täcka			
☐ redaktionskostnad	☐ tryckningskostnad	☐ försäljningskostnad	☐ expeditjonskostnad
☐ portokostnad	☐ reklamkostnad	☐ bokhandelsrabatt	☐ rabatter till vissa kategorier
8 Avtal avseende annonsackvisitation			
☐ muntligt	☐ skriftligt	☐ kopia av avtalet bifogas	

8 Uppföljning *

1 Kontinuerlig uppföljning (redovisning) sker för publikation				
☐ Nej	☐ Ja, i	☐ ekonomiskt hänseende	☐ kvantitativt hänseende	
2 Förnyad prövning av följande frågor sker ungefär				
Innehåll, redigering, typografisk utformning	☐ varje år	☐ varlannat år	☐ vart 5:e år	☐ mer sällan
Frekvens, genomsnittligt sidantal, upplagestorlek	☐ »	☐ »	☐ »	☐ »
Val av tryckeri, tryckförfarande	☐ »	☐ »	☐ »	☐ »
Val av distributionsförfarande	☐ »	☐ »	☐ »	☐ »
Prissättning	☐ »	☐ »	☐ »	☐ »
Rabatter, friex.	☐ »	☐ »	☐ »	☐ »

9 Myndighetens kommentarer (för hänvisning: ange nr på huvudrubrik samt löpande nr, ex 6:11)

--

D Totala kostnader (publiceringsverksamheten budgetåret 1962/63)

Kostnader	Interna kostnader		Externa kostnader	Summa	Omkostnadspålägg (50 % av löner)	Total summa
	Löner	Övrigt				
ENLIGT BILAGORNA						
1 Redaktion						
2 Tryckning						
3 Försäljning och reklam (ej provisioner)						
4 Expedition och lagerhållning						
5 Post- och pressbyråavgifter						
6 Försäljning av annonser (ej provisioner)						
7 Andra kostnader						
8 Summa						
ÖVRIGA KOSTNADER						
10 Total summa						

E Finansiering (medel till bestridande av kostnaderna)

	Belopp
1 Publikationsanslag	
2 Löneanslag	
3 Omkostnadsanslag	
4 Intäkter (i det fall sådana får användas)	
5 Annan finansieringsform (specificeras)	
6 Total summa	

F Direkta intäkter (publiceringsverksamheten budgetåret 1962/63)

Intäkter	Prenumeration	Separata ex	Annonsintäkter	Övriga intäkter	Summa
ENLIGT BILAGORNA					
1 Försäljning genom myndighetens försorg					
2 Försäljning på annat sätt: Brutto					
3 Provisioner					
4 Netto					
5 Summa netto					
ÖVRIGA INTÄKTER					
6 Försäljning genom myndighetens försorg					
7 Försäljning på annat sätt: Brutto					
8 Provisioner					
9 Netto					
10 Summa netto					
11 Totalt summa netto					

G Önskvärda förändringar rörande publikationsverksamheten (motiveras om möjligt)

1 Är Edert nuvarande utgivningsbehov av publikationer väl täckt?

Ja Nej

2 Kan det nuvarande distributionsarrangemanget anses tillfredsställande sett ur presumtiva läsares synpunkt?

Ja Nej

3 Är ur Eder synpunkt sett nuvarande arrangemang ändamålsenliga betr redaktion, tryckning, ev försäljning och expediering?

Ja Nej

4 Anser Ni det möjligt att öka publikationsförsäljningen och därmed förbättra ekonomin (prisbelagda publikationer)?

Nej Ja

5 Anser Ni det möjligt att inom rimliga gränser öka publikationens försäljningspris utan att spridningen härigenom nämnvärt påverkas (prisbelagda publikationer)?

Nej Ja

6 Anser Ni det önskvärt att Eder myndighet får tillgodogöra sig inkomsterna från publikationsförsäljningen och på så sätt göra publikationsverksamheten mer eller mindre självbärande (prisbelagda publikationer)?

Nej Ja

7 Anser Ni det lämpligt eller möjligt att intaga annonser i Edra publikationer och därmed förbättra ekonomin?

Nej Ja

8 I det fall Ni erhåller friexemplar av andra statliga myndigheters publikationer, anser Ni denna distribution i vissa fall mindre behövlig?

Nej Ja

1. Allmänt

Två typer blanketter skall ifyllas. Å den ena blanketten – »Publikationsuppgifter» (bilageblankett) – skall uppgifter lämnas för varje enskild publikation som *utgivits under budgetåret 1962/63*. Med publikation avses *skrift som framställts i tryckpress, t ex bok, tidskrift, katalog, broschyr, folder, cirkulär, anvisningar och bestämmelser o s v, framställd medelst boktryck, kontorsoffset, o d.* Serieutgiven (se anvisning 2: 2) skrift som *försäljes* bör därjämte medtagas även om denna framställts medelst stencilförfarande. De publikationer som skall ingå i undersökningen avser sådana, som *aktivt initierats genom statsverkets försorg och som medför ekonomiska konsekvenser för statsverket*. Följaktligen skall bl a sådana publikationer medtagas, till vilka underlag (manuskript) utarbetats inom statlig myndighet, även om publikationens tryckning, utgivning, o s v överlåtits till organ utom statsförvaltningen.

Anm. I undersökningen skall ej ingå kartor, sjökort, blanketter och affischer. Hemliga publikationer behöver ej medtagas.

Å den andra blanketten – »Uppgiftssammanställning» – skall uppgifterna avseende de enskilda publikationerna sammanställas. Härjämte skall å denna blankett lämnas vissa uppgifter avseende publikationer, som icke utgivits under budgetåret 1962/63 och som alltså ej lämnats uppgifter om å bilageblanketter.

I vissa fall kan det erbjuda stora svårigheter för myndighet att besvara viss uppgift. Sådan uppgift må undantagsvis förbigås, varvid markering med frågetecken lämpligen bör ske.

För underlättandet av myndighetens ar-

bete med uppgifternas besvarande kan – särskilt om dessa skall omfatta mer än en publikation – det vara lämpligt att besvarandet sker i en ur arbetsynpunkt sett lämplig ordningsföljd. Följande stegvisa bearbetning torde härvid ofta vara att föredraga (under rubrikerna »Uppgiftssammanställning» och »Publikationsuppgifter» angivna bokstäver och siffror avser huvudavsnittens beteckning jämte ev uppgiftens löpande numrering inom huvudavsnittet):

Bearbetningssteg nr	Uppgiftssammanställning	Publikationsuppgifter
1	A, B, C	
2		1–2, 4–8
3	D: Löner	
4		3: 1: Löner
5		3: 1: resterande uppgifter
6	D: resterande uppgifter	
7	E	
8		3: 2–5
9	F	
10	G	

2. Blanketten »Publikationsuppgifter»

1:1 Begreppet »Myndighet» har här använts som en sammanfattande benämning på samtliga i undersökningen deltagande statliga organ.

1:3 Publikationens titel anges. Vid serieutgivning (se 2: 2) anges seriens benämning.

2:2 Med serieutgivning avses utgivning av, dels periodisk publikation, t ex »Från departement och nämnder» och »Statsliggare», dels icke periodiska publikationer som ingår i en gemensam serie, t ex SOU. Med engångsutgivning avses utgivning av övriga publikationer. Seriepublikation som utgivits

som dubbelnummer räknas som två nummer.

2:3 Avser sammanlagda antalet sidor för samtliga under året utgivna nummer.

2:4 »Ordinarie prenumerationspris»: jämför uppgift 6: 11 å blanketten. »Separata exemplar» är för prisbelagda seriepublikationer liktydigt med »lösnummer».

2:6 Med »Fast distribution» resp »Prenumeration» avses distribution till fasta abonnenter. Med »Reserv» avses upplaga, som ej är distribuerad.

2:7 Till »Kommunala myndigheter» skall här hänföras även landstingen. Om angivna uppgifter avseende publikationens ungefärliga spridning avser blott *viss del* av hela den distribuerade upplagan, t ex prenumererade exemplar, bör uppgift lämnas härom. I sådant fall skall procentalen räknas å delupplagan i fråga.

3:1 Uppgifter om kostnader, liksom för övrigt även om intäkter, skall avse sådana, som av myndigheten bokförts under budgetåret 1962/63. *Interna* kostnader avser kostnader för den *inom* myndigheten bedrivna publikationsverksamheten. *Externa* kostnader avser ersättning för tjänster o d, som utförts *utom* myndigheten. Till externa kostnader skall bl a alltid räknas eventuella honorar för manuskriptbidrag o d, även om sådana utgår till befattningshavare inom myndigheten. Interna kostnader avser i huvudsak löner. För täckning av sociala omkostnader, allmänna administrationskostnader och personalomkostnader (lokaler, materiel o d) finns i tabellen en kolumn för omkostnadspålägg. Detta innebär, att kolumnen »Interna kostnader, Övrigt» bör ifyllas blott då särskilda skäl härtill förefinns, d v s då det allmänna omkostnadspålägget å 50 % av löner icke kan anses tillräckligt för täckning av totalkostnaderna.

Fördelningen av interna och externa kostnader å kostnadsslag (redaktion, tryckning etc) torde icke sällan vara en svår uppgift men det är ändock i hög grad önskvärt, att detta sker. För de interna kostnaderna torde

det ofta vara att föredraga – särskilt om uppgifterna skall omfatta mer än en publikation – att utgå från den totala kostnadsfördelningen enligt Uppgiftssammanställningens punkt D: »Kostnader ENLIGT BILAGORNA». Man får sedan med utgångspunkt härifrån söka uppskatta hur stor del av dessa kostnader, som kan anses hänförlig till respektive publikationer. Någon större exakthet är här självfallet ej möjlig. Även de externa kostnaderna kan ibland, särskilt om publikationens utgivning överlåtits till annan, vara svåra eller t o m för myndigheten omöjliga att fördela på kostnadsslag. Om sådan fördelning icke kan ske bör anges, t ex med klammerbeteckning, vilka kostnadsslag som den ofördelade kostnaden avser. I fråga om vad som skall anses hänförligt till kostnadsslag, må följande anvisningar iakttagas:

Till kostnadsslaget »Redaktion» skall hänföras bl a kostnader för redigering, bildansskaffning, korrekturläsning samt sådant manuskriptförfattande, som primärt är avsett för publicering. Däremot skall icke medtagas kostnader för sådant manuskriptförfattande, som sker oavsett om publicering verkställs (t ex författande av betänkan- den, domar och patentbeskrivningar samt utfärdande av taxor o d).

Till kostnadsslaget »Tryckning» skall hänföras bl a kostnader för sättning, tryckning, papper, klichéer, bindning o d.

Till kostnadsslaget »Expedition och lagring» skall hänföras bl a kostnader i samband med publikationens distribution till konsumenten, d v s adressering, paketering, postinlämning, ev transporter o d.

Till kostnadsslaget »Andra kostnader» bör hänföras bl a eventuella kostnader för speciell administration, t ex bokföring och redovisning.

3:2 Med »Direkta intäkter» avses sådana, som är möjliga att direkt hänföra till publikationen i fråga.

3:3 Med »Indirekta intäkter» avses sådana, som ej är möjliga att direkt hänföra till publikationen i fråga. Sådana intäkter kan avse exempelvis avgifter av skilda slag (t ex avgift för föreningsmedlemskap), vilka icke

enbart är avsedda för täckning av myndighetens kostnader i samband med publikationsverksamheten. Då det som regel icke är möjligt bedöma, hur stor del av sådana intäkter som bör hänföras till publikationsverksamheten avses i uppgift 3: 3 blott kartläggning av, huruvida sådana intäkter förekommer eller ej (någon specificering av intäktsbeloppets totala storlek erfordras sålunda ej).

4:1 Med »manuskriptbidrag» avses sådant primärunderlag, som efter eventuell redaktionell överarbetning ligger till grund för slutligt manuskript.

4:2 Om frågan besvaras med »ja», ange skälen (låga honorar, avsaknad av upphovsrätt o d).

5:2, 3 Upptages blott, om sådana kostnader särskilt specificerats å från externa tryckerier erhållna fakturor.

6 Begreppet »Distribution» användes här som en sammanfattande benämning för försäljning, expedition och lagerhållning.

6:8 Med »rörliga tryckkostnader» (följandetryck) avses den del av samtliga tryckningskostnader, som ej gäller sättning, klichéer och intagning i tryckpress.

Med »riskkostnad» avses kostnad för vilken täckning ej erhålles, om den verkliga försäljningen skulle understiga den förutberäknade.

Vilket av de två alternativen avseende »Kostnadstäckningen etc» som skall ifyllas, framgår av följande exempel:

Totalupplaga 10 000 ex.

Försäljningsupplaga 1 000 ex.

Kostnad 100 000 kronor.

Alt »beräknad försäljningsupplaga» ifylles om priset sättes till 100 kronor per ex, alt »total upplaga» om 10 kronor per ex.

7:1 »Förlagsavtal»: då publikationens utgivning (eventuell redaktion, tryckning, försäljning och expedition) överlåtits till organ utom myndigheten.

»Distributionsavtal»: då publikationens distribution (försäljning och expedition) överlåtits till organ utom myndigheten.

»Expeditionsavtal»: då publikationens expedition (adressering, packetering, postinlämning, o d) överlåtits till organ utom myndigheten. Till expeditionsavtal skall även hänföras sådan överenskommelse (tex i tryckningsoffert), enligt vilken tryckeriet ombesörjer expeditionen.

7:7 Med »bokhandelsrabatt» avses rabatt till återförsäljare.

8:1 Med redovisning i ekonomiskt (kostnader och ev intäkter) respektive i kvantitativt (antal ex o d) hänseende avses sådan löpande redovisning, som särskilt hänförs till publikationen i fråga.

3. Blanketten »Uppgiftssammanställning»

C Antalet med publikationsverksamheten sysselsatta befattningshavare inom myndigheten anges. Om befattningshavare blott delvis sysselsätts med sådan verksamhet, uppskattas antalet med *en* decimal.

Ang definition av begreppet »Redaktion» etc: se anvisning 3: 1.

D Kostnaderna »ENLIGT BILAGORNA» avser kostnaderna för under budgetåret 1962/63 utgivna publikationer. Under »ÖVRIGA KOSTNADER» upptages eventuella kostnader för publikationer, som icke utgivits under nämnda budgetår men där kostnaderna bokförts under detta år; sådana kostnader avser sålunda antingen tidigare utgivna publikationer eller också sådana, för vilka utgivningen förbereds.

I fråga om beräkningen av »Interna kostnader, Löner» är det tillräckligt att basera denna på produkten av antalet befattningshavare (enligt C) och aktuell löneklass eller arvode. Hänsyn till kostnader för övertid, sjukavdrag o d behöver alltså ej tagas. Se i övrigt anvisning 3: 1.

E Totalsumman enligt E:6 bör ungefärligen korrespondera med totalsumman enligt D: 10.

F Intäkterna »ENLIGT BILAGORNA» avser intäkterna för under budgetåret 1962/63 utgivna publikationer. Under »ÖVRIGA INTÄKTER» upptages eventuella intäkter för

sådana publikationer, som icke utgivits under nämnda budgetår men där intäkterna bokförts under detta år.

4. Övrigt

Ytterligare upplysningar kan erhållas från statskontoret (byråchef I Nord, byrådirek-

tör H Ehrén eller tryckeriintendent I Johansson), Box 2106, Stockholm 2, tel nr 08/22 08 60. Blanketter kan vid behov rekvideras från statskontorets tryckeriexpedition.

Observera att ett ex av varje publikation (vid serieutgivning ett för serien representativt exemplar) som utgivits under budgetåret 1962/63 skall bifogas.

X = engångspublikation

S = seriepublikation utan uppgift om antal nummer

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
<i>Akademien för de fria konsterna</i>			103		arbetsställningar och lyftteknik	2	205	28	19
1. Katalog	1	5	6		4. Förteckning över råd och anvisningar till arbetarskyddslagen	1	50	11	
2. Meddelanden	1	4	97		<i>Arbetsdomstolen</i>			362	269
<i>Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut</i>			323		1. Arbetsdomstolens domar	13	19	243	247
1. Milk and dairy research report	2	12	21		<i>Arbetsmarknadsstyrelsen</i>			9307	533
2. Särtryck från statens mejeriförsök	5	6	34		1. Verksamhetsberättelse	1	50	288	
3. Särtryck från Institutionen för mjölkprodukternas teknologi	3	6	31		2. Särtryck "To Our Foreign Readers"	X	40	18	
4. Särtryck från Institutionen för mejerikemi och bakteriologi	3	6	10		3. Arbetsmarknaden	10	66	434	15
5. Meddelande från SMR:s produkttekniska avdelning	1	10	26		4. Platsjournalen	13	92	2110	
6. Meddelande från Statens trädgårdsförsök	9	13	45		5. Dagslistan	99	12	0	
7. Särtryck från Statens trädgårdsförsök	12	3	30		6. Arbetsförmedlingens lediga platser	S	61	1271	
8. Statens trädgårdsförsök 25 år	X	10	74		7. Lärarlistan	13	83	412	
9. Katalog	1	7	17		8. Skola och yrke	1	750	997	45
10. Das Alnarpinstitut	X	30	17		9. Särtryck ur Skola och yrke	1	530	157	
11. Alnarpsinstitutet	X	30	18		10. Yrken och utbildningsvägar för studenter (Student 63)	1	270	410	90
<i>Arbetarskyddsstyrelsen</i>			394	181	11. Nordisk yrkesklassificering	X	50	303	
1. Verksamhetsberättelse för arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen	1	44	343	153	12. Från 7:an till 8:an	X	140	162	
2. Anvisningar angående skydd mot yrkesfara	8	300	12	9	13. Svenskt yrkeslexikon	S	70	1376	268
3. Råd och anvisningar angående					14. Arbetsmarknadsstatistik	18	15	220	
					15. AMS-kontakt	12	50	268	
					16. Cirkulär	19	39	52	
					17. Arbetsmarknadsinformation	43	40	391	
					18. Artist- och musikerkatalogen	1	60	123	115
					19. Anställningsreglemente för arbetsledare och vissa andra befattningshavare	X	9	5	

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
2. Standardblad	15	10	204	47	16. Utrymningsplan för Västerås	X	200	46	
<i>Chalmers tekniska högskola</i>			985	66	<i>Departement</i>			18558	2079
1. Chalmers tekniska högskolas hand- lingar	S	15	616	66	<i>Civil-</i>				
2. Program och studiehandbok	1	40	139		1. Kungl Maj:ts brev till statens pensionsanstalt 9.11.1962	X	12	10	
3. Katalog Del I	1	45	133		<i>Ecklesiastik-</i>				
4. Katalog Del II	1	47	97		1. Cirkulär angående statsbidrag till en- skilda yrkesskolor	S	2	7	
<i>Civilt försvarsstyrelsen</i>			1901	303	2. Information om naturvetenskapliga och samhällsveten- skapliga studier vid Umeå univer- sitet	X	70	17	
1. Civilt försvars för- fattningssamling, ändringstryck (384-404)	X	23	25	4	3. PM för konsert- byråutredningen	X	30	21	
2. Civilt försvars för- fattningssamling, ändringstryck (405-422)	X	23	30	6	4. Lärsituationen vid de tekniska gymnasierna	X	60	142	
3. Våra förmåner och skyldigheter	X	6	17		5. Det högre utbild- ningsväsendets fortsatta utbygg- nad	X	20	30	
4. Materielanskaff- ning för civilt för- svaret - ett nytt område för databehandling	X	20	65		6. Regleringsbrev an- gående anslag till skolväsendet	20	4	228	
5. Förteckning över civilt försvarsstyrel- sens publikationer, ändring 1-3	X	30	101		<i>Finans-</i>				
6. Civilt försvar . . . att skydda och rädda liv	X	370	556	50	1. Supplement till Skatte- och taxe- ringsförfattning- arna	1	140	172	102
7. Civilt försvar kallar!	X	300	15		2. Swedish develop- ment assistance	X	50	41	
8. Orientering om befälsanställning i civilt försvar	X	50	17		3. The Swedish bud- get for the fiscal year 1962/63	1	30	56	
9. Föreskrifter om fredsanvändning av skyddsrum	X	25	5		4. Sammandrag av statsverksproposi- tionen 1963	1	20	53	
10. Tekniska bestäm- melser för normal- skyddsrum	X	150	612	243	<i>Handels-</i>				
11. Beskrivning av ut- bildningsanord- ningar på övnings- fält	X	4	84		1. Europeiska ekono- miska gemenska- pen, del I	X	10	37	
12. Föreskrifter om signalprov med anläggningar för utomhusalarme- ring	X	20	4		2. Europeiska ekono- miska gemenska- pen, del II	X	52	82	
13. Aktuellt om civil- försvar	23	80	279		3. Svensk industri och europamark- naden	X	30	9	
14. Beskrivning av ventilskåp och tyfoner	X	10	38		4. Kol- och stål- unionen Euratom	X	5	12	
15. Angående central utbildning under tiden 1963/64	X	12	7		<i>Inrikes-</i>				
					1. Svensk polis	6	150	315	
					<i>Jordbruks-</i>				
					1. Kungl. Maj:ts brev				

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
angående vissa anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde m m		6	105		Visby			8	
Justitie-					1. Cirkulär	5		8	
1. Svensk författningssamling	S	100	4321		Luleå			7	
Kommunikations-					1. Cirkulär	4	5	7	
1. Alternative permanent links between Denmark and Sweden		15	33		Lund			20	
Utrikes-					1. Cirkulär	12	8	20	
1. Särtryck ur Statute book	S	5	4		Skara			10	
2. Tracing Your Swedish Ancestry	X	100	44		1. Cirkulär	5	5	10	
3. Program för president Tubmans besök	X	3	7		Stockholm			14	
4. Program för premiärminister Ben Gurions besök	X	2	6		1. Cirkulär	4	6	14	
5. Ändring av särskilda föreskrifter och anvisningar för beskickningar och lönade konsulat		8	95		Strängnäs			14	
6. Liste du Corps Diplomatique à Stockholm	2	19	47		1. Cirkulär	5	6	14	
7. Sveriges överenskommelser med främmande makter	S	11	252		Västerås			5	
8. Documents on Swedish foreign policy	S	10	76		1. Cirkulär	7	4	5	
9. Utrikesfrågor	S	19	182		Växjö			14	
Gemensamt för flera departement					1. Cirkulär	8	5	14	
1. Statens offentliga utredningar	S	20	9277	1977	<i>Etnografiska museum, Statens</i>			132	48
2. Korrigerings- och övertidskostnader för riksdagstrycket			2877		1. Ethnos	4	7	132	48
<i>Domkapitlet i</i>					<i>Farmaceutiska institutet</i>			20	
Göteborg			9		1. Collectanea Pharmaceutica Suecica	1	2	20	
1. Cirkulär	S	6	9		<i>Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion</i>			261	2
Härnösand			7		1. Institute of Freshwater Research, Drottningholm	1	14	167	1
1. Cirkulär	S	4	7		2. Hydrographical observations on Swedish lightships in 1960	1	3	94	1
Karlstad			38		<i>Flyg- och navalmedicinska nämnden</i>			115	
1. Ämbetsmemorial	6	4	38		1. Meddelanden	3	6	115	
Linköping			22		<i>Flygtekniska försöksanstalten</i>			397	11
1. Ämbets-Brev	3	7	22		1. Meddelanden	5	8	310	7
Uppsala			31		2. Memorandum PE	3	10	87	4
1. Cirkulär	S	3	31		<i>Folkhälsan, Statens institut för</i>			296	88
					1. Vår föda	10	40	152	88
					2. Verksamhetsberättelse	1	10	144	
					<i>Forskningsanstalt för lantmannabyggnader, Statens</i>			391	30
					1. Meddelanden	6	20	338	25
					2. Särtryck och förhandsmeddelanden	5	10	53	5

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
<i>Fångvårdsstyrelsen</i>			598		1961 års bestämmelser	X	30	2	
1. Cirkulär	5	5	40		2. Sjöfolkets nya pensionsordning	X	10	0	
2. Kriminalvården (Sveriges officiella statistik)	1	21	387		3. Sjöfolkspensionen av årgång 1944	X	10	0	
3. Kriminalvården (Information från fångvårdsstyrelsen)	5	35	70		4. Sjöfolkets pensionsförhållanden	X	10	0	
4. Övervakaren	4	120	101		<i>Handelsflottans välfärdsråd</i>			42	
<i>Försäkringsinspektionen</i>			613	18	1. Sjömansidrottens nordiska tävlingar 1962	1	30	42	
1. Enskilda försäkringsanstalter 1961	1	16	492	18	<i>Handelshögskolan i Göteborg</i>			355	20
2. Understödsföreningar andra än arbetslöshetskassor 1961	1	11	121		1. Plan för undervisningen	1	24	18	
<i>Generaltullstyrelsen</i>			4382	7	2. Katalog	1	12	28	
1. Tullverkets författningssamling	225	30	966	4	3. Lagstiftning mot konkurrensbegränsning	X	30	0	
2. Generaltullstyrelsens meddelanden	13	40	299		4. Om ansvar för skada på fartyg	X	15	60	2
3. Ändringstryck till tullverkets författningshandbok del I	5	70	232	3	5. Uniformity in marine insurance policy forms and clauses	X	15	26	
4. Ändringstryck till tullverkets författningshandbok del II-VIII:2	64	31	1133		6. Försäljarstudier som planeringsinstrument vid personlig försäljning	X	15	152	
5. Ändringstryck till tullverkets varuhandböcker del I-III	9	27	734		7. De nordiska speditorsvillkoren	X	17	41	
6. Tullbestämmelser för resande	X	8300	309		8. För en karriär i näringslivet	X		30	
7. Tulldeklaration för motorfordon	X	4000	108		<i>Hingstdepå och stuteri, Statens</i>			2	
8. Tullverkets matrikel 1963	X	11	63		1. Förteckning över hästbesättningen 15.9.1962	X	3	2	
9. Tullverkets korrespondenskurser	S	30	127		<i>Historiska museum, Statens</i>			49	
<i>Geologiska undersökning, Sveriges</i>			574	310	1. Samlingarnas tillväxt	1	5	49	
1. Serie C: Avhandlingar och uppsatser	7	13	574	54	<i>Hyresråd, Statens</i>			63	
<i>Geotekniska institut, Statens</i>			187	76	1. Cirkulär nr 132	1	250	63	
1. Meddelanden	1	20	148		<i>Institut för hantverk och industri, Statens</i>			589	
2. Supplement till Proceedings och Meddelanden	2	10	39		1. Hantverk och kultur	1	15	20	
<i>Handelsflottans pensionsanstalt</i>			2		2. Kursfolders	70	145	370	
1. Om redareavgift för sjöfolks pensionering enligt					3. Kompendium i transistorteknik II	X	5	11	
					4. Kompendium i elektromaskinlärans grunder	X	4	44	

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
5. Kompendium i röntgenteknik II	X	5	144					2006	256
<i>Institut för konsumentfrågor, Statens</i>			4281	3336	<i>Konjunkturinstitutet</i>				
1. Råd och Rön	10	400	2223	1604	1. Konjunkturläget – The Swedish economy	3	48	1696	254
2. Konsumentinstitutet meddelar nr 10, engelsk version	X	2	20	9	2. Hushållens sparande år 1957, del I	X	30	310	2
3. Komplement 1 till Köpråd nr 5	X	153	72		<i>Kontrollstyrelsen</i>			1137	1
4. Köpråd 1, omarbetad upplaga	X	20	38	24	1. Rusdrycksförsäljningen m m 1960 och 1961	1	6	656	
5. Komplement till Köpråd 2	X	26	10		2. Indirekt beskattning m m 1961	1	6	273	
6. Sömnadsblad	X	100	4		3. Cirkulärsamling	10	50	208	1
7. Lönsam läsning	X	100	2		<i>Kriminaltekniska anstalt, Statens</i>			2489	
<i>Jordbrukets upplysningsnämnd</i>			601	6	1. Polisunderrättelser I	274	25		
1. Jord-Gröda-Djur (årsbok)	1	30	200		2. Polisunderrättelser II	80	6		
2. Försök och Forskning	12	3225	159	6	3. Register till Polisunderrättelser	12	22		
3. Litteraturtjänsten	12	9	242		4. Spaningsbok	12	24		
<i>Jordbruksnämnd, Statens</i>			2189	78	5. Tillägg till Spaningsbok	274	24		
1. Jordbruksekonomiska meddelanden	12	15	1312	19	6. Godsmeddelande, uppl A	18	13		
2. Cirkulär	106	13	877	59	7. Godsmeddelande, uppl B	16	31		
<i>Journalistinstitutionen:</i>					8. Godsmeddelande, uppl C	46	23		
Journalistinstitutionen i Stockholm			110		9. Godsmeddelande, uppl D	64	25		
1. Anfängen	4	10	110		10. Godsmeddelande, uppl E	52	24		
Journalistinstitutionen i Göteborg			200		11. Register till Godsmeddelande, uppl A	6	13		
1. Jiganten	10	5	200		12. Register till Godsmeddelande, uppl B	6	31		
<i>Kammarrätten</i>			82		13. Register till Godsmeddelande, uppl C	6	23		
1. Kammarrättens årsbok. Avd I	2	8	74		14. Register till Godsmeddelande, uppl D	6	25		
2. Kammarrättens årsbok. Avd II	1	16	8		15. Register till Godsmeddelande, uppl E	6	24		
<i>Karolinska medikokirurgiska institutet</i>			148		16. Förteckning över stulna, förkomna och återkallade pass	12	14		
1. Meddelanden	30	9	65		17. Förteckning över återkallade kör- och trafik kort	12	19		
2. Undervisning och examination. Administrativa uppgifter	2	12	83		18. Spärllista för delgivnings-, utrednings- och verkställighetsärenden	4	32		
<i>Karolinska sjukhuset</i>			511						
1. KS-nytt	4	51	322						
2. Telefonkatalog	X	15	47						
3. Patientbroschyr	X	500	142						
<i>Kommerskollegium</i>			20						
1. Författningssamling	7	54	20						

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
19. Register över avflyttningsförbud	1	5							
<i>Landsmåls- och Folkminnesarkivet i Uppsala</i>			322	23					
1. Svenska landsmål och Svenskt folk-liv	1	6	19	23					
2. Det svenska Vilhelminamålet 2	1		9						
3. Lapska sånger II	1	6	28						
4. Ordbok över folkmålen i övre Dalarna, häfte 2	1	15	5						
<i>Lantbrukshögskolan</i>			1009	125					
1. Katalog	1	9	74						
2. Annaler	4	12	320	24					
3. Meddelanden, serie A	15	18	274						
4. Meddelanden, serie B	5		154						
5. Aktuellt från Lantbrukshögskolan	20		9						
6. Grundförbättring	4	10	178	101					
<i>Lantbrukskemiska kontrollanstalt, Statens</i>			30						
1. Meddelanden	5	6	30						
<i>Lantbruksstyrelsen</i>			1309	277					
1. Kalender över svenska lantbruket jämte fisket	1	16	189	85					
2. Cirkulär	4	19	7	1					
3. Kungörelser m m	18	12	36	15					
4. Den med statsmedel understödda hästpremieringen	1	10	98	44					
5. Svinstamkontrollen	1	10	96						
6. Kontrollföreningsverksamheten	1	8	65						
7. Räkenskapsresultat från svenska lantbruk	1	35	165						
8. Jord och skog i Dalarna	5	15	458	5					
9. Riksstambok över avelssvin	1	4	116	66					
10. Riksstambok över avelsfår	1	2	79	61					
<i>Lantmäteristyrelsen</i>			220	114					
1. Meddelanden	17	21	220	114					
<i>Livruskammaren</i>			316	28					
1. Livrustkammaren Journal of The Royal Armoury	4	10	170	4					
2. Karl XIV Johan i Livrustkammaren	X	20	146	1					
<i>Länsstyrelsen i</i>									
Blekinge län									97
1. Allmänna kungörelser	110	5							97
Gotlands län									59
1. Allmänna kungörelser	S	3							59
Gävleborgs län									185
1. Allmänna kungörelser	S	3							185
Göteborgs och Bohus län									267
1. Allmänna kungörelser	295	5							267
Hallands län									126
1. Allmänna kungörelser	160	4							126
Jämtlands län									164
1. Allmänna kungörelser	167	4							164
Jönköpings län									135
1. Allmänna kungörelser	S	4							135
Kalmar län									131
1. Allmänna kungörelser	S	8							131
Kopparbergs län									78
1. Allmänna kungörelser	59	4							78
Kristianstads län									77
1. Allmänna kungörelser	100	6							77
Kronobergs län									84
1. Allmänna kungörelser	170	4							84
Malmöhus län									142
1. Allmänna kungörelser	65	6							142
Norrbottnens län									109
1. Allmänna kungörelser	301	3							109
Skaraborgs län									202
1. Allmänna kungörelser	175	5							202
Stockholms län									316
1. Allmänna kungörelser	S	5							316
Södermanlands län									113
1. Allmänna kungörelser	157	3							113
Uppsala län									111
1. Allmänna kungörelser	170	4							111
Värmlands län									275
1. Allmänna kungörelser	300	4							275
Västerbottens län									130
1. Allmänna kungörelser	40	4							130

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
Västernorrlands län			1239	668					
1. Allmänna kungörelser	255	3	169						
2. Länsutredning för Västernorrlands län	X	70	1070	668					
Västmanlands län			105	23					
1. Allmänna kungörelser	200	4	105	23					
Älvsborgs län			217	66					
1. Allmänna kungörelser	S	5	217	66					
Örebro län			68	16					
1. Allmänna kungörelser	95	4	68	16					
Östergötlands län			129						
1. Allmänna kungörelser	87	8	129						
<i>Maskinprovningar, Statens</i>			2125	2308					
1. Meddelanden: Allmänna serien	53	264	1813	2297					
2. Meddelanden: Förkortad engelsk upplaga	63	6	98						
3. Meddelanden: M-serien	3	6	22	11					
<i>Medicinalstyrelsen</i>			2133	215					
1. Läkare och tandläkare	1	50	585	127					
2. Samling av författningar och cirkulär m m angående medicinalväsendet i Sverige	135	34	297						
3. Allmän hälso- och sjukvård 1961	1	30	155	7					
4. Cancer incidence in Sweden 1959	1	12	46	4					
5. Halvmånadsrapporter över vissa epidemiska sjukdomar och smittsamma köns-sjukdomar	24	2	25						
6. Meddelanden	3	150	20	4					
7. Vad säger att inte Du får polio? Är Du vaccinerad?	X	14300	328						
8. Vaccination vårt vapen mot polio	X	2250	214						
9. VS - venerisk sjukdom	X	3540	76						
10. Var rädd för VS men inte för läkaren	X	500	47						
11. Skyddskoppympning	X	500	15						
12. Sjukhusens förvaltningsekonomiska statistik för år 1962	1	10	27						
13. Biologilaborationer belysande karies uppkomstmekanism	X	32	57						
14. Synonymregister över standardförpackade läkemedel 1962-63	1	83	219						
15. Tidigdiagnos av cancer ventriculi	X	80	15						
16. Mentalsjukvården år 1960	1	4	4						
17. Folk tandvården	1	3	1						
18. Sjukhusen år 1960	1	3	2						
<i>Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd</i>								10	
1. Meddelande till landets sjukvårdsbiträden angående tjänstgöring vid krig eller krigsfara	X	300	6						
2. Cirkulärmeddelande till samtliga legitimerade sjuksköterskor (Angående tjänstgöringsskyldighet vid beredskaps- och krigstillstånd)	X	100	2						
3. Meddelande till laboratoriepersonal vid kliniska, patologiska, bakteriologiska, virologiska, farmaceutiska och serologiska laboratorier angående tjänstgöring vid krig eller krigsfara	X	50	2						
<i>Meteorologiska och hydrologiska institut, Sveriges</i>								1381	172
1. Månadsöversikt över väderlek och vattentillgång 1961	12	15	554	15					
2. Meteorologiska iakttagelser i Sverige 1956 och 1957	S	16	278						
3. Vattenstånden vid Sveriges kuster 1960	S	8	32						
4. Väderleksbulletin	365		186	37					
5. Isberättelse	200	6	331	120					
<i>Mynt- och justeringsverket</i>								79	44
1. Cirkulär (Avdelning för mått och vikt)	50	3	79	44					

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
<i>Nationalmuseum</i>			186	27	<i>Provvningsanstalt, Statens</i>			38	101
1. Statens konstsamlingars tillväxt och förvaltning 1961	1	33	166	27	1. Cirkulär 35 (Brandtekniskt klassificerade produkter)	1	11	38	43
2. Arbetsordning för Nationalmuseet med östasiatiska museet	X	3	20		<i>Regeringsrätten</i>			509	
					1. Regeringsrättens årsbok	4	21	509	
<i>Naturvetenskapliga forskningsråd, Statens</i>			843	522	<i>Rikets allmänna kartverk</i>			216	4
1. Svensk naturvetenskap	1	32	843	522	1. RAK-information	3	45	216	4
<i>Nämnden för internationellt bistånd</i>			119		<i>Riksarkivet</i>			3	6
1. Sverige och u-länderna	1	210	119		1. Årsberättelse	1	1	3	
					2. Schweiz och Sverige genom tiderna. Kring en arkivutställning		7	0	
<i>Ortnamnskommissionen</i>			845	15	<i>Riksdagen</i>			23264	2206
1. Ortnamnen i Värmlands län (del XVI:1)					1. Riksdagstrycket (Första kammarens protokoll; andra kammarens protokoll; bihang till protokollen, omfattande bl a propositioner, utskottsutlåtanden, skrivelser, register, riksstat och riksdagsbeslut; första kammarens riksdagsdebatter; andra kammarens riksdagsdebatter)	S	24	23264	2206
Ortnamnen i Skaraborgs län (del IX)	2	7	845	7				3312	40
<i>Patent- och registreringsverket</i>			12571	988	<i>Riksförsäkringsverket</i>				40
1. Patentskrifter	S	1	9359	843	1. Allmänna sjuk-kassor 1961	1	15	440	40
2. Register till patent	1	3	208	37	2. Allmänna tilläggs-pensioneringen (Av tilläggs-pensioneringen föranledda anvisningar för ifyllande av deklara-tionsblanketter och kontrolluppgifter)	X	12200	192	
3. Registreringstidning för varumärken	50	3	1031	100	3. Allmänna tilläggs-pensioneringen (Beräkning av pensionsgrundande inkomst för år 1962)	X	11570	83	
4. Samling av anmälningar till aktiebolagsregistret och andra företagsregister	12	3	743	8	4. Den allmänna sjukförsäkringen	X	5670	540	
5. Svensk tidskrift för industriellt rättskydd	S	33	1230		5.Handledning angående arbetsgivar-uppgift för år 1962	X	10000	193	
<i>Polisväsendets organisationsnämnd</i>			130		6. Meddelande till dem som anmält				
1. Polis – ett yrke i blickpunkten – ett yrke med framtid	X	500	27						
2. Utbildning vid polisiär yrkesskollinje	X	250	14						
3. Ändringstryck till "Förvaltnings- och avlöningsbestämmelser m m vid polisväsendet"	2	32	89						
<i>Pris- och kartellnämnd, Statens</i>			1561	68					
1. Pris- och kartellfrågor	10	35	1430	47					
2. Pris-aktuellt	3	100	77	21					
3. Sett från prissidan	X	80	54						

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
undantagande från ATP	X	900	8						
7. Nyheter inom den allmänna försäkringen	X	55500	415		7. Deklarationsupplysningar för juridisk person	X	1700	72	
8. Riksförsäkringsverkets frivilliga pensionsförsäkring	X	604	571		8. Våra skatter – en vägledning	X	50500	877	
9. Till Er som i egen- skap av husmor är frivilligt försäkrad för sjukpenning- tillägg	X	1770	8		<i>Serafimerlasarettet</i>			35	
10. Till Er som i egen- skap av studerande är frivilligt försäkrad för sjukpenningtillägg	X	59	8		1. Serafimerlasaret- tet, medicinska kliniken	X	60	35	
11. Till Er som uppbar allmän pension (folkpension, tilläggs-pension)	X	1777	64		<i>Sjuksköterskeskola, Statens i Stockholm</i>			8	
12. Till Er som är folkpensionär	X	13084	440		1. Statens sjuk- sköterskeskola i Stockholm	1	20	5	
13. Till Er som är folkpensionär och endast sjukvårds- försäkrad	X	10200	99		2. Specialkurs för blivande lärare i hälso- och sjuk- vård	1	10	2	
14. Vem är arbets- tagare?	X	4049	251		3. Högre utbildnings- kurs för mental- sjukvårdspersonal	1	5	1	
<i>Riksrevisionsverket</i>			3662	472	<i>Sjöfartsstyrelsen</i>			2381	305
1. Statsliggare för budgetåret 1962/63	1	225	2533	470	1. Meddelanden: A-serien	S	14	321	
2. Budgetredovis- ning 1961/62	1	12	211	2	2. Meddelanden: B-serien	S	12	65	
3. Utdrag ur rikshu- vudboken 1961/62	1	7	51		3. Sveriges skepps- lista	7	40	120	
4. Riksrevisionsver- kets årsbok 1962	1	7	867		4. Underrättelser för sjöfarande	52	33	1194	48
<i>Riksskattenämnden</i>			3271		5. Lovö geomagnetic observatory 1959	1	3	149	
1. Meddelanden. Serie I	8	172	56		7. Stadgar för sam- arbetskommittén för befrämjande av sjövettt (sjövetts- kommittén)	X	3	1	
2. Meddelanden. Serie II	5	172	0		<i>Skeppsprovnings- anstalt, Statens</i>			72	14
3. Förslag till värden å aktier i vissa aktiebolag till led- ning för 1963 års beskattningsnämnd- der jämte fond- noteringsuppgifter vid 1962 års slut	1	44	104		1. Meddelanden	1	12	38	14
4. Skattetabeller	1	46000	1625		<i>Skogshögskolan</i>			1085	44
5. Tabell för beräk- ning av kostnads- ersättning åt skattskyldig till allmän varuskatt	X	10	10		1. Meddelanden från Statens skogsforsk- ningsinstitut	9	18	911	12
6. Deklarations- upplysningar för enskild person	X	15000	527		2. Studia forestalia suecica	S	20	45	
					3. Rapporter och Uppsatser	S	5	74	32
					4. Katalog	1	8	55	
					<i>Skogsmästareskola, Statens</i>			71	47
					1. Skogsväghållning, del I	X	10	71	47
					<i>Skogsstyrelsen</i>			1906	5
					1. Skogsvårdsstyrel- sernas berättelser				

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
för tiden 1.7.1960– 30.6.1961	1	43	382			50	32		
2. Skogsstatistisk års- bok 1960	1	12	1205	5	25. Naturkunskap. (Supplement till Timplaner och huvudmoment)				
3. Cirkulär angående virkesmätning	S	280	11		26. Modersmålet. Ett kursalternativ. (Supplement till Timplaner och huvudmoment)	30	29		
4. Skogseko (perso- naltidning)	10	30	19		27. Skolhälsovården 1960–1961				
5. Skogsyrkesutbild- ning 1963/64	1	800	273		28. Skolelever i före- taget	80	79	52	
6. Förvaring och behandling av skogsplanter	S	200	16		29. Föreläsningskata- logen. (Supple- ment 1963)	1	20	38	
<i>Skolöverstyrelsen</i>			11608	10642	30. Författningshand- bok I	150	52		
1. Samhällskunskap, del 1	X	60	358	35	31. Författningshand- bok II				
2. Handbok i gym- nastik	X	100	407	70	32. Planering för det icke-obligatoriska skolväsendets kvantitativa om- fattning	4	30	1316	565
3. Möte med främ- mande folk	X	20	51	15	33. Ritningar (lärarhögskolan i Stockholm)	4	30	615	588
4. Information om grundskolan	X	325	672	1081	34. Undervisningsplan för statens skolor för döva och hör- selskadade				
5. Läroplan för grundskolan	X	805	3838	3889	35. Arbetsordning: 4- och 5-parallelligt högstadium	X	1	2	
6. Den nya skolan	X	1600	1024	1169	36. Arbetsordning: 6-parallelligt högstadium				
7. Lektionsrummet	X	25	101	66	37. Riktlinjer för samordning av nykterhetsupplys- ning och frivilligt nykterhetsarbete	X	10	2	
8. Uusi koulu	X	31	26	1	38. Fortbildnings- kurser för lärare sommaren 1963	X	3	1	
9. The New School in Sweden	X	30	31	11	39. Kurser för lärare i engelska i års- kurserna 4–6	X	1	2	
10. Samförstånd över gränserna	X	20	70	18	40. Uppgifter i verk- stadsarbete	X	40	1	
11. Undervisnings- maskiner och programmerat studiematerial	X	20	107	47	41. Arbetsordning för länskskolnämnder- na	X	40	1	
12. Skrivmaskiner i den elementära läs- och skriv- undervisningen	X	15	75	44	42. Utrednings- material rörande gymnasiets kvanti- tativa omfattning	X	25	1	
13. Skolöverstyrelsens AV-produktion	X	25	45		43. Aktuellt från skol- överstyrelsen	X	40	1	
14. Grundskolan	X	2050	188	297					
15. Peruskoulu	X	104	34						
16. Att undervisa i historia med bilder	X	10	28						
17. Dräktens historia 1800–1915	X	20	42	12					
18. Ljudets grund- begrepp	X	30	34	7					
19. Kan du läxan?	X	10	23						
20. Barn och läxor	X	300	51	47					
21. Effektiv studie- teknik	X	500	47	49					
22. Medeltida kyrklig konst	X	31	42	21					
23. Småskolans mate- matik, del 1	X	10	31	1					
24. Modersmålet. Läsundervisning på mellanstadiet. (Supplement till Timplaner och									

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
<i>Socialstyrelsen</i>			4214	1519					
1. Sociala meddelan- den: Allmänna häftet	8	100	2314	1501	statlig och statsunderstödd verksamhet åren 1958-1961	1	9	284	
2. Sociala meddelan- den: Statistisk information	12	41	262		23. Vägtrafikolyckor 1960	1	8	111	
3. Råd och anvisning- ar i socialvårds- frågor	9	100	385	14	24. Årsväxten 1962	1	10	59	
4. Löner 1960	2	20	675	4	25. Allmän månads- statistik	12	35	461	
5. Samhällets barna- vård 1960	1	7	178		26. Byrån för befolk- ningsstatistik	X	20	25	
6. Socialhjälpen 1960	1	7	272		27. Datamaskincentra- len	X	30	83	
7. The cost and financing of the social services in Sweden in 1961	1	13	48		28. Kommersiella meddelanden	11	29	477	
<i>Statistiska centralbyrån</i>			18108	819	29. Riksbyrån för folkbokföringen: Cirkulär	3	38	43	
1. Årsbok för Sveri- ges kommuner 1962	1	63	421		30. Sammandrag av till statistiska centralbyrån in- komna årsväxt- och skörderapporter	3	20	50	
2. Brottligheten 1960	1	12	45		31. Statistical indica- tors of short term economic changes in ECE countries	12	3	54	
3. Brottligheten 1961	1	12	162		32. Statistiska med- delanden	300	22	936	
4. Fiske 1960	1	11	67		33. Statistisk tidskrift	18	20	1005	
5. Folkräkningen 1960:V	1	29	130		34. Statistisk årsbok för Sverige 1962	1	131	890	
6. Folkräkningen 1960:VI	1	41			<i>Statsstipendie- nämnden i Uppsala</i>			6	
7. Folkräkningen 1960:VII	1	41			1. Anvisningar för ifyllandet av ansökan om statsstipendium	X	50	3	
8. Folkräkningen 1960:VIII	1	41			2. PM för statsstipen- diater i Uppsala läsåret 1963/64	1	45	3	
9. Företagens intäk- ter, kostnader och vinster år 1960	1	9	101		<i>Stifts- och landsbiblioteket i Linköping</i>			13	
10. Industri 1959	1	20	150		1. Verksamhets- berättelse	1	3	2	
11. Jordbruk och bo- skapskötsel 1961	1	11	137		2. Tidskriftskatalog för Linköpings stad	X	15	11	
12. Handel 1959:2	1	18	279		Skara			3	
13. Handel 1961:1	1	41	294		1. Verksamhets- berättelse	1	2	3	
14. Högre studier 1960/61	1	10	109		Västerås			35	1
15. Kommunal valen 1962:1	1	23	156		1. Musik i diskoteket	10	14	14	1
16. Kommunernas finansiering 1960	1	17	307		2. Verksamhets- berättelse	1	10	21	
17. Kvartalsstatistik över utrikeshan- delen	8	12	526		<i>Tandläkarhögskolan i Malmö</i>			25	
18. Månadsstatistik över utrikeshan- delen	12	25	1090		1. Annual publica- tions	1	8	25	
19. Sjöfart 1960	1	10	145						
20. Sparbankerna 1961	1	11	107						
21. Skattetaxeringarna samt fördelningen av inkomst och förmögenhet tax- eringsåret 1961	1	18	120						
22. Tjänstemän inom									

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
<i>Tandläkarhögskolan i Stockholm</i>			7						
1. Vägledning för personalen vid Kungl Tandläkarhögskolan i Stockholm	1	6	7						
<i>Tekniska högskolan i Stockholm</i>			1041	46					
1. Katalog, del I	1	39	83	3					
2. Katalog, del II	1	10	13						
3. Katalog, del III	1	39	164	3					
4. Studiehandbok	1	46	228	15					
5. Läro- och timplaner	1	53	34						
6. Inbjudan till installationshögtidlighet	1	8	6						
7. Kungl Tekniska högskolans handlingar	16	12	513	25					
<i>Tekniska högskolan i Lund</i>				10					
1. Underrättelser för inträdessökande	1	22	10						
2. Katalog	1	4							
<i>Universitetet i Göteborg</i>			947	151					
1. Katalog (lärare, undervisning och examination, administrativa uppgifter)	1	41	160						
2. Undervisning och institutioner (medicinska fakulteten)	1	13	26						
3. Undervisning och institutioner (filosofiska fakulteterna)	1	30	55						
4. Inbjudning till professorsinstallation	5	15	21						
5. Inbjudning till doktorspromotion	5	18	23						
6. Upplysningar om institutioner och undervisning	1	25	24						
7. Acta Universitatis Gothoburgensis	11	10	638	151					
<i>Universitetet i Lund</i>			1524	136					
1. Universitetets årsskrift I (humanistiska fakulteten)	1	9	66	38					
2. Universitetets årsskrift II (matematisk-naturvetenskapliga fakulteten)	1	9	283	6					
3. Studiehandbok för medicine studerande	X	21	86						
4. Studiehandbok för studerande inom de filosofiska fakulteterna, allmän del	X	57	51						
5. Studieplaner	16	16	59						
6. Inbjudningar till professorsintallationer	2	8	16						
7. Meddelanden	20	12	67						
8. Föreläsningar och övningar	2	100	296						
9. Studier i Lund	1	250	15						
10. Inbjudning till doktorspromotion	1	15	16						
11. Matrikel 1959-1960	1	7	515	92					
12. Årsberättelse 1959-1960	1	12	81						
<i>Universitetet i Stockholm</i>							964	132	
1. Katalog (undervisning och examination, administrativa uppgifter)	2	90	613	3					
2. Bilaga till universitetets katalog	2	120	22						
3. Acta Universitatis Stockholmiensis	16	6	264	128					
4. Studiehandbok (juridiska fakulteten)	X	15	65	1					
<i>Universitetet i Umeå</i>							9		
1. Undervisning och examination. Administrativa uppgifter	2	4	9						
<i>Universitetet i Uppsala</i>							882	10	
1. Katalog, del 1 (lärare, undervisning och examination, administrativa uppgifter)	2	130	632	10					
2. Studiehandbok för studerande inom de filosofiska fakulteterna, allmän del, samt studieplaner							250		
<i>Veterinärhögskolan</i>								34	
1. Katalog	1	3	26						
2. Läroplaner	1	3	8						
<i>Veterinärmedicinska anstalt, Statens</i>								80	
1. Meddelanden	5	3	80						

	Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år			Kvantiteter		Ekonomi 100 kr/år	
	Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int		Nr/ år	Uppl/nr 100 ex	Kostn	Int
<i>Veterinärstyrelsen</i>			279	37					
1. Månadsrapporter om smittsamma husdjursjukdomar i Sverige	12	3	24		inträdessökande till de tekniska högskolorna	1	110	55	
2. Samling av författningar och cirkulär m angående veterinärväsendet	105	15	181	31	<i>Överstyrelsen för yrkesutbildning</i>			2776	6181
3. Veterinärkalender	1	16	70	6	1. Grunderna i företagsekonomisk redovisning (med tillägg)	X	62	471	252
<i>Väginstitut, Statens</i>			252	1	2. Uppgifter i företagsekonomisk redovisning, del 1 (med lösningar)	X	53	339	256
1. Verksamhetsberättelse	1	25	95		3. Uppgifter i företagsekonomisk redovisning, del 3 (med lösningar)	X	41	241	31
2. Provnings av sandspredare	X	30	63		4. Hjälp-planscher vid undervisningen i elektroteknik med anvisningar, sats 1-2	X	15	54	9
3. Determination of the ground frost line by means of a similar type of frost depth indicator	X	10	29		5. Textil materiallära (arbetsbok)	X	50	327	35
4. Fältförsök med elektroosmotisk avvattnings av lera	X	1	21		6. Regler och råd rörande maskinritningars och andra tekniska ritningars utförande	X	99	964	838
<i>Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen</i>			3037	329	7. Textila råmaterial. (Texthäfte till undervisningsmateriel för textil materiallära vid skolor och kurser i sömnad och vävning)	X	15	22	
1. Riktlinjer för personalpolitiken	X	125	52		8. Uppgifter i hållfasthetslära och grafostatik	X	21	326	28
2. Meddelanden	5	146	705		9. Visste Ni detta om dagspress och dagspressannonsering?	X	15	32	12
3. Handbok i arkivvård	X	3		2	<i>Överståthållarämbetet</i>			16	1
4. Byggnadstekniska anvisningar, del III	S	35	113	20	1. Kungörelser	60	4	16	1
5. Anvisningar och bestämmelser för vägs geometriska utformning	S	30		25					
6. Föreskrifter om säkerhetsanordningen vid vägarbete	X	765	1388	178					
7. Föreskrifter och anvisningar för brobyggnad	X	100	129	20					
8. Vårt Verk	4	181	650						
<i>Växtskyddsanstalt, Statens</i>			273	71					
1. Växtskyddsnotiser	6	35	154	59					
2. Meddelanden	6	11	98	11					
3. Flygblad	X	50	21	1					
<i>Överstyrelsen för de tekniska högskolorna</i>			55						
1. Underrättelser för									

Allmänna läroverk, statliga samrealskolor, folkskoleseminarier, skolor för blinda och döva, tekniska gymnasier och andra skolor som redovisat katalog, arbetsordning och årsredgörelse (250 st)

1. Publikationsverksamhet

Den statliga publikationsverksamheten har i utlandet utformats efter i princip tre olika riktlinjer, nämligen centraliserad, delvis centraliserad och decentraliserad utgivning.

1.1 Storbritannien och Nordirland

Det mest kända exemplet på centraliserad utgivning är Her Majesty's Stationery Office (HMSO) i England. Styresmannen (the Controller) är organets chef och ansvarig inför finansministern för dess verksamhet och inför parlamentet för det finansiella resultatet. Vid början av varje session antas han som parlamentets tryckare och förläggare och erhåller liknande ställning av Nordirlands parlament. Han innehar privilegium som drottningens tryckare av parlamentsakter och har som sådan personligen copyright till alla officiella dokument.

I fråga om annat tryck av officiell karaktär än parlamentstryck vilar initiativet till skrifternas tillkomst helt på vederbörande myndighet. HMSO, som skall bestrida kostnaderna för och ombesörja utgivningen av dessa skrifter, har emellertid bemyndigats att kritiskt granska alla förslag till publikationer. Granskningen avser dels det administrativa behovet, dels de finansiella konsekvenserna. Myndigheterna begränsar sina skrifter till sådant som bedöms nödvändigt för att fullgöra verksamheterna. Till skyldigheterna hör att hålla följande material tillgängligt:

1. beslut av verkställande myndighet
2. infordrat material som är tillgängligt en-

dast i officiella källor (handelsrapporter, statistik etc)

3. forskningsresultat
4. material i ämnen där myndigheten skall ge råd till allmänheten.

Sedan beslut om utgivning fattats, bestämmer HMSO skriftens utseende, papper, upplaga, pris och försäljningsåtgärder. Detta sker på organets förlagsavdelning (Publications Division). Om publikation i något enstaka fall skall ges ut på privat förlag är det förlagsavdelningen som gör upp kontrakt med förlaget.

Organets tryckeriavdelning (Printing Division) vidarebefordrar manuskriptet antingen till egna tryckerier (särskilt i fråga om administrativa dokument) eller till utomstående tryckerier. Två tredjedelar av tryckeribehovet täcks genom utomstående tryckerier, vilket gör HMSO till den störste trycksaksbeställaren i England.

Det förutsätts av parlamentet att HMSO varken lämnar vinst eller förlust på sin verksamhet. Det är ett i stor utsträckning kommersiellt inriktat organ. Priserna sätts därför så att försäljningsintäkterna kompenserar utgivningskostnaderna.

Priset brukar utgöra 2,5 gånger produktionskostnaden. Vissa undantag förekommer för att göra det möjligt att köpa publikationer till lågt pris liksom för att möjliggöra utgivning av inte lönande men nödvändiga skrifter. Förluster på sådana täcks av vinster från andra.

HMSO finansierar sin verksamhet genom försäljningsintäkter och genom publikationsanslag. Inga publikationsanslag tillde-

las annan än HMSO. Den årliga begäran om anslag anses i viss mån verka hämmande på organets affärsverksamhet.

Omkring en tredjedel av organets publikationer används av myndigheter. Återstoden säljs genom åtta egna boklådor, genom den reguljära bokhandeln och genom en omfattande postorderverksamhet. En tredjedel av försäljningen sker genom bokhandeln. Det är möjligt att prenumerera på allt som ges ut inom ett visst fack och ett konto kan öppnas hos HMSO för abonnenten. HMSO har inte skyldighet att lagervålla alla sina publikationer.

Antalet utgåvor per år utgör ca 5 000. Omsättningen var år 1962 ca 400 milj kronor och antalet anställda 6 800 personer. HMSO ombesörjer inte bara publikationsutgivningen åt staten utan även inköp av papper, tryck, bokbinderiarbete, kontorsmaskiner och kontorsutrustning.

1.2 Kanada

Ett land med närliggande förhållanden är Kanada, där hittills alla tryckeri- och pappersinköpsfrågor handlagts inom ett särskilt departement med ungefär samma verksamhetsområde som HMSO. The Royal Commission on Government Organization, som granskat den kanadensiska statsförvaltningen, framlade i oktober 1962 ett förslag enligt vilket nämnda departement skulle upphöra och ingå i ett nyinrättat departement för inköp och lagerhållning inom statsförvaltningen. Den statliga tryckeriverksamheten, som bedrivits med stor förlust och bristande effektivitet, borde enligt förslaget bli föremål för vidgad ekonomisk kontroll och ökad konkurrens från privatägda tryckerier. Förlagsverksamheten borde skiljas från tryckeriverksamheten och förlagsledningen även få i uppdrag att välja tryckeri för de statliga publikationerna. Förslaget innebär att tryckeriverksamheten minskar i betydelse och förlagsverksamheten ökar. Den nuvarande titeln »The Queen's Printer» utgår och ersätts med »The Queen's Publisher» för ledaren av förlagsverksamheten, som enligt förslaget skulle sortera direkt under

det nya departementets chef. Tryckeriverksamheten skulle ledas av en överintendent under den biträdande ministern.

Verksamheten har en omsättning om ca 65 milj kronor per år och sysselsätter ca 1 800 personer (år 1961). Alla intäkter går till en fond som ger verksamheten dess kapital.

1.3 USA

I USA är den statliga förlagsverksamheten också centraliserad även om centraliseringen inte drivits så långt som i England. Den huvudsakliga förlagsverksamheten sköts av Government Printing Office (GPO). Organet sorterar under ett särskilt kongressorgan som även utgör styrelse för GPO. Som namnet antyder är organet från början ett tryckeri, från vilket sedan vuxit ut en förlagsavdelning – Public Documents Division. Denna drivs kommersiellt under ledning av en Superintendent of Documents.

Till skillnad från HMSO synes GPO inte bestrida kostnaderna för allt statligt tryck. I stället torde myndigheterna beställa tryck hos GPO, varför något beslut om utgivning inte krävs från GPO:s sida.

En tredjedel av den beställda tryckvolymen läggs ut på den privata marknaden. En stor del av det offentliga trycket torde emellertid gå vid sidan om GPO.

GPO:s verksamhet är självbärande utom vad gäller kongresstrycket, för vilket varje år erhålls visst anslag. Organet tar betalt för sina kostnader jämte 3 % ränta på eget kapital genom debitering på beställande myndighet. Förlagsavdelningen köper exemplar för försäljning sedan beställande myndighet erhållit sina exemplar. Priset motsvarar följandekostnaden, till vilken förlagsavdelningen lägger 50 % vid försäljning till allmänheten. Försäljningen är till stor del baserad på postorder men även försäljning via egna boklådor förekommer.

GPO har ett eget kapital på ca 280 milj kronor. Ersättningar från myndigheter deponeras i finansdepartementet och kan av GPO rekvireras för täckande av dess kostnader för tryckning och bokbinderi. Den

del av förlagsavdelningens överskott, som inte erfordras för att köpa ytterligare tryck, inlevereras till finansdepartementet. Överskottet uppgår årligen till mer än 25 milj kronor.

År 1961 omsatte GPO ca 500 milj kronor och hade 6 500 anställda. Förlagsavdelningen sålde för ca 60 milj kronor.

1.4 Nordiska länderna

I Finland verkar ett under finansdepartementet fristående organ – Statens publikationsbyrå – som förlag för Finlands författningssamling. Byrån har hand om försäljning och distribution av de publikationer och blanketter som ministerierna och de centrala ämbetsverken låter trycka. I samråd med dessa kan byrån även ge ut samlingar av lagar, förordningar och statsrådsbeslut. Publikationsbyrån prissätter de publikationer och blanketter som byrån säljer med undantag av författningssamlingen och riksdagens publikationer.

I Danmark finns ett »Statens trykningskontor» som motsvarar statskontorets tryckeriexpedition. Trykningskontoret är förlag för en rad statliga publikationer, främst utredningstrycket. Intäkterna från försäljningen redovisas till respektive ministerium efter avdrag av 40 %, som täcker bokhandelsrabatt (20 %), ersättning till bokhandelns centralexpedition (10 %) och kostnaderna för trykningskontoret (10 %). Trykningskontoret säljer även direkt utan distribution via bokhandeln.

I Norge har »Statens trykningskontor» samma uppgifter som statskontorets tryckeriexpedition men det har lagts fram förslag, som innebär en mer centraliserad förlagsverksamhet och en utökad statlig informationsverksamhet.

1.5 Andra länder

Bland andra länder som har ett centraliserat statsförlag märks Nederländerna och Schweiz.

Delvis centraliserad utgivning förekommer i Italien där det statliga tryckeriet sam-

arbetar med det statliga förlaget, som säljer publikationerna. Departementen har egna publikationsanslag som kan utnyttjas för tryckning och utgivning vid sidan om statstryckeriet och statsförlaget, vilket lär föranleda en del oreda.

I Frankrike finns ett statligt förlag, som är knutet till premiärministerns ämbete. Det publicerar endast vissa skrifter av allmänt intresse och dess roll är begränsad fastän den tenderar att öka i betydelse.

Till sist skall nämnas att enligt en internationell utredning, varifrån vissa uppgifter till den lämnade redogörelsen hämtats, har flertalet länder en decentraliserad utgivning av statliga publikationer. (Se Public Relations in Administration: I. Official Publications. General Report av S Honoré. International Institute of Administrative Sciences, Bryssel 1962.)

2. Informationsverksamhet

När det gäller statlig informationsverksamhet har vissa länder vidtagit eller avser att vidtaga relativt omfattande åtgärder. I det följande lämnas en redogörelse för förhållandena i några länder.

2.1 Storbritannien

I Storbritannien finns sedan år 1365 en bestämmelse som innebär att alla beslut i parlamentet anses vara delgivna medborgarna i och med beslutens fattande. Denna bestämmelse skulle kunna tyda på att den statliga informationen i landet vore av begränsad omfattning. Så är emellertid inte fallet. Många anser Storbritannien utgöra en förebild för andra stater inte bara när det gäller utgivningen av publikationer utan även i fråga om organisationen av övriga delar av den statliga informationen.

Denna organisation har gradvis vuxit fram under lösandet av de problem på informationsområdet som först de båda världskrigen och mellankrigstiden samt därpå efterkrigstiden ställt på statsförvaltningen. Utbrottet av det första världskriget

krävde stora insatser av den statliga informationen. Under ledning av ett par av de större tidningsutgivarna i landet organiserades inom ett särskilt informationsdepartement tre enheter för denna information: en för dominions, allierade och neutrala stater, en för hemlandets befolkning och en för fiendelandet. Vid krigsslutet upphörde dessa enheter och en del av deras funktioner blev överförda till departementen, speciellt utrikesdepartementet. En rad pressavdelningar inrättades under mellankrigstiden på olika håll i förvaltningen. När det andra världskriget började, organiserades ånyo ett centralt departement för information. Så snart kriget var över beslöts att detta departement skulle upphöra och ersättas med ett särskilt organ för att bistå förvaltningen med alla de tjänster som är nödvändiga för en effektiv information. Detta organ – Central Office of Information (COI) – driver inte själv någon information. Ansvar för informationens innehåll ligger helt på de olika departementen. COI kan närmast betraktas som en slags kvalificerad annonsbyrå inom den engelska förvaltningen.

Organisatoriskt är den engelska informationsverksamheten numera uppbyggd på följande sätt. Ansvar för koordinering av all statlig informationsverksamhet ligger hos en medlem i kabinettet – kanslern för hertigdömet Lancaster – som till sitt förfogande har en mindre stab av experter, vilka även står till premiärministerns disposition. Alla departement och självständiga grenar av förvaltningen har egna pressavdelningar, som skall upprätthålla nära förbindelser med press, radio och TV, vara rådgivare åt departement eller verk när det gäller information, ansvara för informationskampanjer som departement eller verk beslutar samt svara på förfrågningar från allmänheten. Varje departement ansvarar för sin informationsverksamhet.

Det rent tekniska genomförandet av informationskampanjer åvilar emellertid COI såväl vad gäller information inom det egna landet som till andra länder. COI är organiserat på två administrativa avdelningar

samt följande nio produktionsavdelningar för:

1. annonser och reklam (samarbetar med fristående annonsbyråer)
2. utställningar (produceras ibland av privata firmor)
3. film (produceras av privata firmor)
4. presstjänst till utlandet
5. fotografier
6. publikationer (trycks och säljs av HMSO)
7. handböcker, uppslagsböcker och arkivmaterial
8. opinionsundersökningar och statistik
9. teknisk produktion och programservice för officiella gäster.

Under budgetåret 1959/60 uppgick COI:s utgifter till ca 27 milj kronor, varav över hälften avsåg annonsering.

2.2 Kanada

I den tidigare i denna bilaga nämnda utredningen angående den kanadensiska statsförvaltningen behandlas bl a den statliga informationen. Utredningen konstaterar att under senare år flera omständigheter framtvingat en mer systematisk handläggning av informationsfrågorna. Sålunda har den växande omfattningen av regeringens verksamhet krävt ökad information till allmänheten om regeringens program och politik, en ökad känsla av självständighet och oberoende i världspolitiken har fordrat intensifierad information i utlandet om den kanadensiska regeringens synpunkter och politiska mål, utvecklingen på masskommunikationsområdet har medfört krav på särskilda specialister och slutligen har utvecklingen på public relationområdet föranlett förslag att samma teknik skall utnyttjas i statsförvaltningen.

Enligt utredningen bör regeringens informationsverksamhet täcka bl a följande behov:

1. Information till allmänhetens tjänst. Ändamålet med informationen skall bl a vara att utveckla och sprida kunskap, som kan vara till nytta för allmänheten eller som kan befrämja ekonomin, effektivite-

- ten eller marknadsföringen inom viss industri.
2. Information för att erhålla allmänhetens stöd. Regeringens verksamhet kan underlättas om den kan vinna allmänhetens medverkan i vissa fall. Till denna grupp hör information om inkomstdeklaration, information om lediga tjänster, information för att undvika köer på postanstalter m m.
  3. Information för att upplysa allmänheten. Kännedom om regeringens verksamhet är en allmänhetens rättighet. Omfattningen och spridningen av verksamheten gör det emellertid allt svårare att tillfredsställa behovet av information om denna verksamhet. Först och främst gäller att myndigheterna är skyldiga att svara på frågor. Initiativet till ett offentlighöjande kan vidare tas av myndigheten själv. Denna information bör vara strängt faktabetonad och objektiv, den skall upplysa snarare än övertala, den skall vara återhållsam i omfattningen och den skall inte innehålla sådant som offentliggörs endast för att göra intryck på allmänheten.
  4. Information till utlandet om inhemska förhållanden. För att sprida kännedom om Kanada, de möjligheter landet erbjuder och de politiska mål, mot vilka landet strävar, anses Kanada böra bedriva en omfattande, till utlandet riktad informationsverksamhet.

2.3 USA

Lokala, statliga och federala myndigheter i USA bygger i stor utsträckning sin informationsverksamhet på kontakter med nyhetsmedia. Inom många federala verk finns dessutom informationsavdelningar som utnyttjar annonser, direktreklam, film, utställningar och andra media för att delge allmänheten upplysningar om vederbörande verk eller om förhållanden som mottagaren kan ha nytta av. Den federala informationsverksamheten är sedan det senaste krigets slut decentraliserad.

Nyheterna inom de lokala och delstatli-

ga förvaltningarna kommuniceras genom pressen och i viss mån även genom radio och TV. Nyhetsmedia bevakar regelbundet de parlamentariska församlingarna, ämbetsverken och domstolarna. Övervägande delen av informationen till allmänheten utgår från kongressen, Vita huset, departementen i Washington och de federala myndigheterna. Den viktigaste nyhetskällan anses kongressen vara. Kommittésammanträdena är därvid ofta viktigare än sessionerna. »Hearings» med ledande personer inom nationen ger väsentliga nyheter.

I en studie över amerikansk nyhetsförmedling, som utkom år 1952, angavs Vita huset som den näst viktigaste källan till nyheter. Det är möjligt att den aktivitet, som de senaste presidenterna utvecklat, gjort presidentens ämbete till den viktigaste nyhetskällan. I vart fall är den det när kongressen inte är samlad.

Presidentens pressekreterare håller vid ett par tillfällen varje dag konferens med journalister och redogör för presidentens program och verksamhet. Dessutom blir pressekreteraren ständigt kontaktad av olika nyhetsmedia inte bara i Washington utan från olika håll i världen då man önskar besked.

När presidenten anser behov föreligga hålls konferens med press, radio och TV, varvid de närvarande har rätt att ställa de frågor de önskar. Presidenten å sin sida är ofta angelägen att lämna så mycket information om sin verksamhet som möjligt.

Varje departement och annat större statligt organ har pressombudsmän anställda. I många departement håller ministern regelbundna konferenser. Utrikesministerns presskonferenser anses särskilt viktiga. Hans pressekreterare håller dagliga konferenser för pressen.

2.4 Norge

I det betänkande, som ligger till grund för tidigare i redogörelsen nämnda förslag att inrätta en statlig informationsavdelning m m i Norge, framhålls bl a att den statliga informationen inte hållit jämna steg med ut-

vecklingen. Behovet av sådan information har ständigt ökat. En statlig informationsverksamhet måste vara saklig och objektiv, vilket bl a innebär att den skall vara partipolitiskt neutral. Den enskilde medborgaren har ett rättmätigt krav att få information om det som påverkar hans dagliga liv. Informationen bör lämnas i sådan form att medborgaren förstår den, på sådant sätt att informationen når honom och vid en tidpunkt då han har användning för informationen.

Det finns inte någon generell bestämmelse om informationsplikt för statsförvaltningen. I betänkandet föreslås att det antingen i regeringsinstruktionen eller genom kungligt beslut införs en sådan bestämmelse när det gäller beslut, som är av väsentlig betydelse för samtliga eller större delen av medborgarna eller som eljest kräver information.

Informationstjänsten i statsförvaltningen måste vara så placerad att den känner till betydelsefulla händelser och förvaltningens syn på dessa. Utredningen föreslår att det inrättas en central informationsavdelning

under finansdepartementet. Avdelningen bör bestå av ett informationskontor, ett annonskontor, ett tryckerikontor samt ett försäljnings- och distributionskontor. Initiativet till informationen föreslås skola ligga hos förvaltningsmyndigheterna och det centrala informationsorganet skall endast lämna tekniskt bistånd även om det skall kunna stimulera till informationsåtgärder eller avråda från sådana. Informationsavdelningen skall regelbundet ordna möten med ledarna för informationsverksamheten vid förvaltningsmyndigheterna och utveckla samarbetet med intresserade institutioner utan egen informationsverksamhet.

Förslaget har inte antagits av stortinget i sitt ursprungliga skick. Man har i stället beslutat att ett statligt informationsorgan skall pröva informationsverksamheten inom förvaltningen samt för de olika myndigheterna ange informationsåtgärder som bör vidtas, ändras eller upphöra. Det nya organet skall leda gemensamma, centrala informationsinitiativ, t ex vägledning och information till allmänheten om allmänna förhållanden inom statsförvaltningen.

Myndighet	Kostn (100-tal kr)	Int	Antal publ	Myndighet	Kostn (100-tal kr)	Int	Antal publ
Riksdagen	23264	2206	1	Ortnamnskommissionen	845	15	1
Departementen	18558	2079	30	Naturvetenskapliga forsknings- råd, Statens	843	522	1
Statistiska centralbyrån	18108	819	34	Försäkringsinspektionen	613	18	2
Patent- och registreringsverket	12571	988	5	Jordbrukets upplysnings- nämnd	601	6	3
Skolöverstyrelsen	11608	10642	43	Fångvårdsstyrelsen	598		4
Arbetsmarknadsstyrelsen	9307	533	26	Institut för hantverk och industri, Statens	589		5
Byggnadsforskning, Statens råd för	4705	1448	9	Geologiska undersökning, Sveriges	574	310	1
Generalullstyrelsen	4382	7	9	Karolinska sjukhuset	511		3
Institut för konsumentfrågor, Statens	4281	3336	7	Regeringsrätten	509		1
Socialstyrelsen	4214	1519	7	Flygtekniska försöksanstalten	397	11	2
Riksrevisionsverket	3662	472	4	Arbetskyddsstyrelsen	394	181	4
Riksförsäkringsverket	3312	40	14	Forskningsanstalt för lant- mannabyggnader, Statens	391	30	2
Riksskattenämnden	3271		8	Arbetsdomstolen	362	269	1
Väg- och vattenbyggnads- styrelsen	3037	329	8	Handelshögskolan i Göteborg	355	20	8
Överstyrelsen för yrkes- utbildning	2776	6181	9	Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut	323		11
Kriminaltekniska anstalt, Statens	2489		19	Landsmåls- och Folkminnes- arkivet i Uppsala	322	23	4
Sjöfartsstyrelsen	2381	305	6	Livrustkammaren	316	28	2
Jordbruksnämnd, Statens	2189	78	2	Länsstyrelsen i Stockholms län	316	5	1
Medicinalstyrelsen	2133	215	18	Folkhälsan, Statens institut för	296	88	2
Maskinprovningar, Statens	2125	2308	3	Centrala sjukvårdsbered- ningen	290	55	2
Biblioteket, Kungl	2110		3	Veterinärstyrelsen	279	37	3
Konjunkturinstitutet	2006	256	2	Länsstyrelsen i Värmlands län	275	6	1
Skogsstyrelsen	1906	5	6	Växtskyddsanstalt, Statens	273	71	3
Civilförsvarsstyrelsen	1901	303	16	Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län	267	48	1
Pris- och kartellnämnd, Statens	1561	68	3	Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion	261	2	2
Universitetet i Lund	1524	136	12	Väginstitut, Statens	252	1	4
Bostadsstyrelsen	1417	489	3	Byggnadsstyrelsen	226	1000	5
Meteorologiska och hydrolo- giska institut, Sveriges	1381	172	5	Lantmäteristyrelsen	220	114	1
Lantbruksstyrelsen	1309	277	10	Länsstyrelsen i Älvsborgs län	217	66	1
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	1239	668	2	Rikets allmänna kartverk	216	4	1
Kontrollstyrelsen	1137	1	3	Länsstyrelsen i Skaraborgs län	202		1
Skogshögskolan	1085	44	4	Journalistinstitutet i Göteborg	200		1
Tekniska högskolan i Stockholm	1041	46	7	Geotekniska institut, Statens	187	76	2
Byggnadsforskning, Statens institut för	1025	670	1	Nationalmuseum	186	27	2
Lantbrukshögskolan	1009	125	6	Länsstyrelsen i Gävleborgs län	185	67	1
Chalmers tekniska högskola	985	66	4	Länsstyrelsen i Jämtlands län	164		1
Universitetet i Stockholm	964	132	4	Karolinska mediko-kirurgiska institutet	148		2
Universitetet i Göteborg	947	151	7				
Universitetet i Uppsala	882	10	2				

Myndighet	Kostn (100-tal kr)	Int (kr)	Antal publ	Myndighet	Kostn (100-tal kr)	Int (kr)	Antal publ
Länsstyrelsen i Malmöhus län	142		1	Överstyrelsen för de tekniska			
Länsstyrelsen i Jönköpings län	135		1	högskolorna	55		1
Centrala frökontrollanstalt, Statens	133	3	3	Historiska museum, Statens	49		1
Etnografiska museum, Statens	132	48	1	Handelsflottans välfärdsråd	42		1
Länsstyrelsen i Kalmar län	131	56	1	Domkapitlet i Karlstad	38		1
Länsstyrelsen i Västerbottens län	130	9	1	Provvningsanstalt, Statens	38	101	1
Polisväsendets organisations- nämnd	130		3	Stifts- och landsbiblioteket i Västerås	35	1	2
Länsstyrelsen i Östergötlands län	129		1	Serafimerlasarettet	35		1
Länsstyrelsen i Hallands län	126	66	1	Veterinärhögskolan	34		2
Bankinspektionen	123	4	2	Domkapitlet i Uppsala	31		1
Brandinspektion, Statens	122		1	Lantbrukskemiska kontroll- anstalt, Statens	30		1
Nämnden för internationellt bistånd	119		1	Tandläkarhögskolan i Malmö	25		1
Flyg- och navalmedicinska nämnden	115		1	Domkapitlet i Linköping	22		1
Länsstyrelsen i Södermanlands län	113		1	Domkapitlet i Lund	20		1
Länsstyrelsen i Uppsala län	111	25	1	Farmaceutiska institutet	20		1
Journalistinstitutet i Stock- holm	110		1	Kommerskollegium	20		1
Länsstyrelsen i Norrbottens län	109	7	1	Biltrafiknämnd, Statens	18		1
Länsstyrelsen i Västmanlands län	105	23	1	Överståthållarämbetet	16	1	1
Akademien för de fria konsterna	103		2	Domkapitlet i Strängnäs	14		1
Länsstyrelsen i Blekinge län	97		1	Domkapitlet i Växjö	14		1
Bakteriologiska laboratorium, Statens	96		1	Domkapitlet i Stockholm	14		1
Länsstyrelsen i Kronobergs län	84	5	1	Stifts- och landsbiblioteket i Linköping	13		2
Kammarrätten	82		2	Domkapitlet i Skara	10		1
Veterinärmedicinska anstalt, Statens	80		1	Tekniska högskolan i Lund	10		2
Mynt- och justeringsverket	79	44	1	Medicinalstyrelsens sjukvårds- beredskapsnämnd	10		3
Länsstyrelsen i Kopparbergs län	78		1	Domkapitlet i Göteborg	9		1
Länsstyrelsen i Kristianstads län	77	5	1	Universitetet i Umeå	9		1
Skeppsprovvningsanstalt, Statens	72	14	1	Domkapitlet i Visby	8		1
Skogsmästarskola, Statens	71	47	1	Sjuksköterskeskola, Statens i Stockholm	8		3
Länsstyrelsen i Örebro län	68	16	1	Domkapitlet i Härnösand	7		1
Hyresråd, Statens	63		1	Domkapitlet i Luleå	7		1
Länsstyrelsen i Gotlands län	59		1	Tandläkarhögskolan i Stockholm	7		1
				Statsstipendienämnden i Uppsala	6		2
				Domkapitlet i Västerås	5		1
				Riksarkivet	3	6	2
				Stifts- och landsbiblioteket i Skara	3		1
				Hingstdepå och stuteri, Statens	2		1
				Handelsflottans pensions- anstalt	2		4

BILAGA 7 PM angående skolöverstyrelsens förlagsverksamhet

(Sammanställd av förlagschefen 29.11.1965)

SÖ-förlaget har växt fram och arbetar som ett serviceförlag inom skolöverstyrelsens ram. Förlagets existens är direkt betingad av SÖ:s strävan att genom tryckta anvisningar och utveckling av lämpliga och riktgivande läroböcker och andra hjälpmedel aktivt medverka till undervisningens utformning och ett snabbt genomförande av skolreformerna – ur såväl organisatorisk och administrativ synpunkt som beträffande de pedagogiska metoderna. Utvecklingen av förlagets utgivning och arbetsformer kan därför ses som en funktion av SÖ:s successivt ökade åtaganden i dessa avseenden.

Utvecklingen fram till 1965

Det nuvarande SÖ-förlaget har sitt ursprung i den gamla skolöverstyrelsens förlagsverksamhet och i den tidigare yrkesöverstyrelsens bokdetalj. Den förra utvecklades under 1940-talet och bygger formellt på Kungl brev av 10 februari 1950, som ger SÖ rätt »att utgiva publikationer, som befinnas erforderliga för ett ändamålsenligt bedrivande av arbetet vid de överstyrelsen underställda läroanstalterna och vilkas utgivande beräknas kunna bekostas genom till överstyrelsen inflytande inkomster av sålunda utgivna publikationer.»; i Kungl brev av den 25 juli 1958 medgavs SÖ rätten att låta publikationsverksamheten »omfatta jämväl framställning och försäljning av sådana pedagogiska hjälpmedel som smalfilm, tonband, bildband och grammofonskivor.» För KÖY:s bokdetalj angavs vissa motsvarande principer i instruktionen för överstyrelsen.

De båda tidigare förlagsenheterna arbetade

de i nära anslutning till övriga arbetsenheter inom respektive överstyrelse och utan klar avgränsning vare sig i fråga om arbetet med framställningen av publikationerna eller ur ekonomisk synpunkt. Detta till trots fick verksamheterna stor omfattning med relativt breda sortiment och utvecklades – särskilt inom skolöverstyrelsen – ganska långt i riktning mot självfinansiering.

Utvecklingen av de båda förlagsenheternas försäljning av skrifter, AV-material och övningsmateriel – både av egen produktion och i distribution för andra – kan belysas med följande uppgifter om den totala försäljningen under några budgetår (avrundade belopp):

	SÖ:s förlagsverksamhet	KÖY:s bokdetalj
1960/61	246 000:– kr	(c740 000:– kr)
1963/64	846 000:– kr	715 000:– kr
1964/65	1 369 000:– kr	915 000:– kr

Således har den sammanlagda försäljningen ökat under de båda föregående budgetåren från c 1,6 milj kr till c 2,3 milj kr; under innevarande hösttermin har försäljningen ökat ytterligare trots att den nya förlagsorganisationens större produktionskapacitet endast i mindre utsträckning hunnit medföra ett utökat försäljningsunderlag.

I anslutning till sammanslagningen av de båda tidigare överstyrelserna till nya skolöverstyrelsen och inför den ökade mängden av åtaganden för förlagsverksamheterna gjordes hösten 1964 i samråd med statskontoret en utredning, som ledde till beslut av verksledningen om att förlagsenheterna skulle sammanföras och omorganiseras till ett mera reguljärt förlag inom SÖ:s ram. Det nya förlaget skulle utvecklas till en eko-

nomiskt självbärande förlagsverksamhet med adekvata arbetsmetoder och resurser för en utökad och fackmässig produktion.

Den nuvarande förlagsorganisationen

Efter anställningen av en förlagschef i december 1964 utformades riktlinjerna för den nya förlagsorganisationen. Under 1965 har dessa riktlinjer till stor del omsatts i vad gäller den konkreta utformningen av förlagets organisation och arbetsrutiner, anskaffningen av lokaler och personalresurser samt utvecklingen av marknadsföringen och etableringen av förlaget utåt. Därvid har noggrannare erfarenheter och överväganden om uppgifterna för förlaget motiverat en i viss mån annan omfattning och organisation av verksamheten än vad man tidigare utgick ifrån.

Den nuvarande förlagsverksamheten arbetar i vissa avseenden som andra reguljära förlag och har bl a samma inre organisation samt personal med samma funktioner och tjänsteställning som dessa. Att förlaget arbetar inom ramen för den statliga förvaltningen och i nära kontakt med övriga arbetsenheter inom SÖ innebär å andra sidan vissa särdrag beträffande administration, ekonomiska principer, produktval och produktutformning.

a. *Organisation och personal:* Personalen uppgår till drygt 30 personer som fördelar sig på *administration, redaktion och produktion* (Hantverkargatan 12), på *expedition och lager* (Valhallavägen 191) samt en *utställnings- och butiklokal* (i nya SÖ-huset, Hantverkargatan 25); specialredaktionerna för »Aktuellt från skolöverstyrelsen» respektive »Pedagogiska Meddelanden från skolöverstyrelsen» finansieras dessutom av förlaget. Ur organisatorisk och juridisk synpunkt är förlaget en arbetsenhet inom SÖ, inordnad under byrå A 3.

b. *Uppgift och ekonomisk målsättning:* SÖ-förlagets uppgift är att vara ett serviceförlag åt SÖ och för SÖ väsentliga områden – att ombesörja en självfinansierande och

fackmässig förlagsproduktion av det omfattande material som framkommer i anslutning till SÖ:s egen verksamhet och av annat material för SÖ:s intresseområde som SÖ vill främja utgivningen och påverka utformningen av. För att denna utgivning skall ske med bästa ekonomi och utförande bör förlaget arbeta efter företagsekonomiska och strikt affärsmässiga principer och med de resurser och metoder som krävs för en rationell avlastning av övriga arbetsenheter – d v s med de arbetsuppgifter kring framställningen och distributionen av trycksaker och andra förlagsprodukter som kräver redaktionell och grafisk yrkeskunskap.

Av den ekonomiska målsättningen följer bl a att förlaget måste eftersträva täckning av alla kostnader och i princip ta betalt för alla produkter och tjänster. Detta gäller i lika mån i förhållande till SÖ – ur ekonomisk synpunkt kan förlaget betraktas som fristående och har därför en avräkning med SÖ som i princip innebär att förlaget å ena sidan får betalt för alla produkter som levereras till SÖ men å andra sidan belastas med de kostnader SÖ har för förlaget. Självbärighetsprincipen och den fullständiga kostnadsredovisningen syftar till en prissättning som så långt möjligt låter produkterna bära sina verkliga kostnader: utöver de direkta framställningskostnaderna även del i förlagets allmänna omkostnader. Vid prissättningen utgår man dock inte från självkostnaderna för den enskilda titeln i snävare mening utan beaktar genom den valda kalkylmetodikerna och vissa generella pålägg, som avstäms mot bokföringsresultatet för den samlade förlagsrörelsen, förlagets kalkylerade styckekostnad för titeln i fråga. Så långt det är rimligt bör inom ramen för förlagets ekonomi mera lönsamma titlar få stödja de titlar som kan säljas endast i mindre upplagor och därför skulle bli alltför dyra. Av målsättningen följer också att förlaget bör bedriva en aktiv utgivningspolitik och marknadsföring för att skapa ekonomiskt underlag för en produktion av god kvalitet och även för en sådan mindre lönsam utgivning som är angelägen för SÖ.

Förlaget är inte i egentlig mening vinstdrivande men eftersträvar utöver kostnadstäckning sådana marginaler som ger tillräckligt utrymme för balansering av ekonomin från år till år. Verksamheten skall finansieras med försäljningsintäkterna. Anslagsmedel tillförs icke förlaget annat än i den meningen att visst material som utformas till förlagsprodukter kan ha bekostats med anslagsmedel; normalt kommer detta till uttryck i ett lägre pris på produkten.

c. *Arbets sättet och förlagets motivering:* Om arbets sättet i övrigt kan allmänt sägas att det så långt möjligt avpassats till uppgiften att producera och marknadsföra förlagsprodukter – beträffande administration, redovisning, arbetsrutiner och framträdande utåt arbetar förlaget i stort sett som andra förlag och tillämpar så långt det är möjligt och rimligt inom förlagsbranschen rådande praxis. Den särskilda förlagsbeteckningen – SÖ-förlaget/Skolöverstyrelsen – har både ekonomiska och praktiska motiveringar och gör det enklare att följa praxis i fråga om avtal, förlagsrätt etc. Inte minst viktigt är entydiga adressuppgifter som underlättar för kunder och leverantörer att nå fram snabbast möjligt och direkt till förlaget med order, leveranser och fakturor.

Fördelarna av ett eget förlag inom SÖ och en förlagsproduktion i nära samarbete med de olika arbets enheterna är många. Allmänt kan man räkna med en mera omfattande och fackmässig utgivning än om SÖ:s egna anslag och övriga arbets enheter skulle belastas i full utsträckning. Genom det underlag som försäljningen skapar blir det möjligt för SÖ att i egen regi överföra till färdigprodukter, och ställa till undervisningsväsendets förfogande, även resultatet av det interna arbetet, bl a av det omfattande utvecklingsarbetet – det gäller olika slags publikationer men också filmer och annat AV-material, som ofta inte kan produceras på rent kommersiell bas. En aktiv marknadsföring skapar effektiva distributionskanaler till avnämarna och medverkar till en ökad spridning av den önskvärda

utgivningen – det kan i vissa fall vara en fördel att förlaget kan rekommendera produkterna i friare former utan att det får karaktären av åläggande från SÖ.

Utgivningen från eget förlag kan vidare ske med möjlighet för SÖ att ge prioritet åt vissa projekt inom ramen för förlagets resurser och att direkt påverka utformningen av produkterna genom att ämnessakkunniga och pedagogisk expertis får tillfälle att följa förlagets arbete – vilket också ur förlagssynpunkt är en favör. Med en förlagspersonal på nära håll som med tiden bör bli väl införstådd med SÖ:s intentioner kan arbets enheterna mera radikalt och på ett tidigare stadium avlasta sig arbetet med själva trycksaksproduktionen och lättare få den yrkeshjälp som behövs – jämfört med om man måste anlita främmande förlag.

d. *Utgivningen och produktvalet:* Förlagets utgivning och försäljning av skrifter, AV-material och övningsmateriel avser i stort sett följande kategorier, alla med inriktning på SÖ:s intresseområde:

1. anvisningar för skolan beträffande såväl administration och organisation som själva undervisningen;
2. hjälpmedel för sådana elevkategorier som är för små för att normalt utgöra underlaget för en rent kommersiell försäljning;
3. rapporter, metodiska anvisningar och hjälpmedel som framkommer i anslutning till det pedagogiska utvecklingsarbetet i SÖ:s regi;
4. hjälpmedel i anslutning till nya undervisningsformer och nya ämnen i den utsträckning som SÖ vill medverka till utformningen av och försörjningen med adekvata hjälpmedel.

Beslut om utgivning av den enskilda titeln fattas gemensamt av skolrådet på administrativa avdelningen, förlagschefen samt ansvarig chef och ämnessakkunniga medbedömare inom av utgivningen berörda arbets enheter. Utgivningsbeslutet baseras i lika mån på förlagsekonomiska överväganden (i form av en förkalkyl) som på överväganden om utgivningens angelägenhetsgrad

ur pedagogisk synpunkt eller med hänsyn till SÖ:s målsättning i övrigt. Enligt dessa principer föreligger inget hinder för en aktiv utgivningspolitik med hänsyn till förlagets ekonomi och som skulle innebära att förlaget tar initiativet till utgivningen av lönsamma titlar.

I fråga om produkternas uppläggning och utformning råder ett nära samarbete mellan förlaget och SÖ:s sakkunniga, som genom rådgivning och granskning kan medverka till att SÖ:s intentioner förverkligas i pedagogiskt avseende.

e. *Marknadsföring och försäljning*: Förlagets försäljning av såväl egna produkter som av förlagsprodukter i distribution för andra riktar sig i första hand till skolor och anknyttande institutioner men även till allmänheten. Förlaget har – till skillnad från andra förlag – till största delen direktförsäljning men säljer även genom bokhandeln (med gängse rabatter). En del av produktionen och försäljningen avser beställningar av hela upplagor från SÖ:s sida.

På marknadsidan inriktas arbetet på att skapa effektivare produktinformation och distributionsformer för att i enlighet med förlagets ekonomiska målsättning och principer uppnå bästa möjliga försäljningsresultat. Därvid utnyttjas alla de informationsvägar och reklammetoder som bedöms vara effektiva – informationsbrev och kataloger till kundkretsen, annonser, recensions- och friexemplar i informerande syfte, utställningar, påseendeförsäljning samt direkta säljkontakter med inköpande instanser.

Som ett led i effektiviseringen av marknadsföringen öppnade förlaget i november en kombinerad utställning och försäljning i en butikslokal i SÖ-huset. Det kan vara av intresse att här framhålla en del motiveringar och erfarenheter i anslutning till denna utbyggnad av verksamheten.

Butikens program kan sammanfattas i följande punkter:

1. utställning och försäljning (såväl genom rekvisitioner som kontant) av förlagets artiklar
2. utlämning från handlager i anslutning

till lokalen av rekvisitioner för avhämtning samt av tilldelade friexemplar

3. indirekt information om SÖ:s verksamhetsområde genom att SÖ i anslutning till skyltningen utställer montage och annat informationsmaterial.

Utlämningen från handlagret är att betrakta som en viktig serviceuppgift – särskilt med tanke på alla inköp och rekvisitioner från SÖ och från besökare till SÖ. Butikens lager har dessutom möjliggjort en mera rationell lösning av lokalfrågan för huvudlagret och expeditionen, som därmed kunde placeras i lämpliga lokaler i en annan del av staden.

Kontantförsäljningen är att betrakta som en marginell verksamhet och som en servicefråga men har under den tid som gått gett bättre resultat än väntat.

Huvudmotiveringen för butiksutställningen är dess betydelse för produktinformation och som en indirekt försäljningsfrämjande anordning. Föreståndare för utställningen och försäljningen är förlagets nyanställda säljledare, som även arbetar med marknadsföringen och produktinformationen i övrigt och som i och för sig behövs för marknadsföringen av förlagets växande utgivning. Genom demonstrationsmöjligheterna i butikslokalen får säljledaren kontakt med många kategorier som kan beräknas informera vidare om förlagets produkter eller svarar för inköpen för skolans räkning – såväl SÖ:s egen personal som de många skolchefer, konsulenter, lärare, föreståndare för LPH och AV-centraler m fl från fältet som varje år besöker SÖ.

Butikslokalen kan därigenom beräknas ge bättre underlag för en säljledare på förlaget – särskilt som butiken inte kräver bemanning av någon försäljningspersonal i övrigt och därför inte förorsakar personalkostnader som skulle uppvägas av inkomster av den egentliga direktförsäljningen.

Förlagets arbetssituation

Den nuvarande utvecklingsfasen präglas i hög grad av den dubbla belastningen som

1. Tillkomst och nuvarande organisation

Med bifall till Kungl Maj:ts förslag i proposition nr 239 medgav 1921 års riksdag att en statens tryckerisakkunnige jämte erforderliga biträden fick anställas. Den sakkunniges främsta uppgifter förutsattes vara att genomföra enhetlighet och planmässighet med avseende på det statliga tryckets uppställning och utförande. Befattningen inordnades från början inte under något ämbetsverk. I samband med att den förste innehavaren lämnade befattningen som tryckerisakkunnig uppkom fråga om ändrad organisation. På Kungl Maj:ts uppdrag verkställdes utredning i frågan av statskontoret. I enlighet med utredningens förslag beslöt 1935 års riksdag (prop nr 194) att inrätta en statens tryckeriexpedition, ansluten till statskontoret. Anknytningen till ett centralt ämbetsverk ansågs kunna medföra åtskilliga fördelar, bl a skulle institutionen därigenom vinna i auktoritet och vissa besparingar i förvaltningskostnader skulle kunna åstadkommas. Expeditionen förutsattes komma att få en relativt självständig ställning. De förändringar som skett efter år 1935 har närmast avsett personalen.

På tryckeriexpeditionen, som ingår i statskontorets fjärde utredningsavdelning, tjänstgör för närvarande följande personal.

Chef

1 organisationsdirektör (Ce 1)

Tryckningsärenden

1 byrådirektör (Ag 25)

1 förste byråsekreterare (Ae 22)

1 byråassistent (Ae 20)

Blankettkonstruktion

1 förste byråsekreterare (Ae 24)

1 byråassistent (Ae 19)

2 blankettekniker (Ae 13)

Kontorspersonal

1 kontorsskrivare (Ae 13)

2 biträden (regl bef gång)

2. Arbetsuppgifter

Enligt Kungl Maj:ts instruktion för statskontoret (SFS 1965:703) åligger det ämbetsverket bl a

att handlägga frågor om tryckning för statens räkning samt därvid verka för planmässighet, enhetlighet och sparsamhet vid tryckning, häftning och inbindning.

Vidare stadgas i tryckningskungörelsen (SFS 1937:780 m ändr) att statliga myndigheter är skyldiga att beträffande förekommande tryckningsarbeten ävensom häftnings- och inbindningsarbeten inhämta statskontorets råd och anvisningar angående arbetets planläggning och utförande i den mån kostnaderna för tryckningen överstiger 300 kronor.

Enligt nämnda kungörelse ankommer det även på statskontoret att, när myndighet i Stockholm därom framställer begäran, ombesörja tryckning för myndighetens räkning samt att på anmodan av vederbörande beställare verkställa upphandling av tryckpapper.

Har kommittéer, kommissioner och sakkunniga förordnats av Kungl Maj:t för utredning av viss fråga eller jämlikt Kungl

Maj:ts bemyndigande tillkallats av departementschef eller myndighet, skall all tryckning åt dessa beställas genom statskontorets försorg såvida tryckningen ej är av obetydlig omfattning. Ämbetsverket skall vidare övervaka det beställas utförande i den mån så kan ske.

Räkning å tryckning skall, där beloppet överstiger 300 kronor, av myndighet eller kommitté insändas till statskontoret för granskning och må inte betalas innan statskontorets tryckeriintendent tecknat godkännande på räkningen.

Dessutom förekommer i författningar, som avser särskilda serier eller grupper av publikationer, bestämmelser med anknytning till statskontorets tryckeriexpedition. Nämnas kan SFS 1922:98 angående statens offentliga utredningars yttre anordning, som bl a stadgar att det åligger statens tryckerisakkunnige att meddela närmare föreskrifter angående utredningarnas utstyrsel ävensom att fastställa deras försäljningspris. I SFS 1960:52 om statsbidrag till kostnader för vissa vetenskapliga avhandlingar sägs bl a att tryckningsbidrag må utgå endast om anbud å tryckningskostnaden infordrats av disputanden och godkänts av tryckeriintendenten i statskontoret samt att yttrande över ansökan om statsbidrag skall infordras av tryckeriintendenten i statskontoret då skäl därtill föreligger. I taxeringskungörelsen (SFS 1957:513) stadgas bl a att statskontoret skall låta trycka och efter rekvisition till länsstyrelserna och mellankommunala prövningsnämndens kansli utlämna erforderligt antal exemplar av skatte- och taxeringsförfattningarna samt för taxeringsarbetet erforderliga blanketter och längder, till vilka formulär fastställts av Kungl Maj:t eller riksskattenämnden. I SFS 1953:526 angående det statistiska tryckets yttre anordning sägs bl a att försäljningspriset skall bestämmas av vederbörande myndighet i samråd med statskontorets tryckeriintendent.

På grundval av sålunda meddelade bestämmelser och utbildad praxis består tryckeriexpeditionens arbete av följande uppgifter.

Råd och anvisningar

Dessa meddelas på flera sätt. I vissa fall infordrar vederbörande myndighet själv anbud på olika slag av tryckning, varefter anbudena översänds till tryckeriexpeditionen för granskning och yttrande. Härvid har vanligen tryckeriexpeditionen i förväg rådfrågats beträffande val av tryckeri och lämpligt utförande. Om tryckeriexpeditionen finner att inte något av de inkomna anbudena är godtagbart, infordrar expeditionen kompletterande anbud. I samband härmed kan nämnas att – enligt särskilt beslut – statskontoret beträffande upphandling av trycksaker är befriat från skyldighet att strikt iakttaga upphandlingskungörelsens formella föreskrifter för statlig upphandling vad gäller infordrande av anbud. Statskontoret äger alltså i detta avseende förfara på sätt som med hänsyn till upphandlingens beskaffenhet och storlek samt kravet på affärsmässighet i varje särskilt fall prövas lämpligt.

I andra fall överlåter myndigheterna helt till tryckeriexpeditionen att infordra anbud, varefter myndigheterna verkställer inköp i enlighet med expeditionens anvisningar. Dessutom kan tryckeriexpeditionen tjänstgöra som beställare för myndighets räkning.

Vidare anlitas tryckeriexpeditionen i frågor som inte direkt berörs i tidigare nämnda tryckningskungörelse men som har anknytning till ifrågasvarande spörsmål. Bland denna typ av ärenden kan nämnas avvägning av storlekar på upplagor. Genom tryckeriexpeditionens försorg har även hos en del myndigheter det administrativa förfarandet vid inköp och distribution kunnat förenklas.

Granskning och godkännande av räkningar

Tryckeriexpeditionen kontrollerar att debiteringen skett i enlighet med tidigare granskade anbud eller – i de fall då anbud inte granskats – att kostnaden är skälig. Om anledning föreligger, framställs påpekanden till beställaren i syfte att kommande beställningar må utläggas till förmånligare leverantör eller utföras på ett mindre kostnads-

krävande sätt. Summan av granskade räkningar för år 1965 uppgick till ca 65 milj kronor.

Inköp

På tryckeriexpeditionen ankommer att verkställa inköp av vissa publikationer, bl a statens offentliga utredningar, samt vissa blanketter, exempelvis sådana för tillämpningen av taxerings- och uppborädsförordningarna, mantalsblanketter och blanketter för domstolsväsendet. För vissa av dessa trycksaker ombesörjs distributionen genom tryckeriexpeditionens försorg. Inköpssumman för nämnda publikationer och blanketter uppgår till ca 5 milj kronor per år. Övriga inköp, verkställda på uppdrag av andra myndigheter, betingar en årlig kostnad av ca 1 milj kronor. För av expeditionen ombesörjda anbudsinfordringar, där sedan respektive myndighet verkställer inköp, uppgår inköpssumman till ca 2 milj kronor årligen.

Utrednings- och remissverksamhet

Till denna grupp av ärenden hör exempelvis den av statskontoret verkställda undersökningen rörande ändamålsenligheten och kostnadskonsekvenserna av spridningen av statsförvaltningens tryckeriresurser. Häri ingår även besvarande av remisser från Kungl Maj:t och andra myndigheter i ärenden, som rör tryckning för statens räkning.

Övriga ärenden

Som exempel på sådana ärenden kan anföras samråd beträffande prissättning av stat-

liga publikationer. Enligt enkäten har sådant samråd skett med tryckeriexpeditionen i fråga om 49 % av de prisbelagda publikationer där svar lämnats. Vidare må nämnas att chefen för tryckeriexpeditionen är ledamot av bl a statens läroboksnämnd och flera forskningsråds publiceringsnämnder samt representerar statskontoret i andra med tryckning och publicering sammanhängande frågor.

Det har inte varit möjligt att mäta effekten av tryckeriexpeditionens verksamhet. Bl a uppkommer frågan om dess arbete har någon preventiv verkan med avseende på tryckeriernas prissättning till följd av deras vetskap om att anbud och räkningar granskas av tryckeritekniskt utbildad personal. Några jämförelsesiffror finns inte heller beträffande eventuella besparingar på grund av expeditionens konsulterande verksamhet i samband med planering av nya eller redigeringsmässigt förändrade tryckalster.

I fråga om sådana besparingar, där det föreligger direkta jämförelsesiffror, har gjorts vissa anteckningar inom expeditionen. Dessa besparingar utgörs av dels utgiftsminskningar i samband med anbuds- och fakturagranskning och dels initiativ för ändrad utformning av vissa tryckalster eller övergång till annat tryckförfaringsätt eller annan leverantör. För exempelvis perioden 1.10.1963 - 30.9.1964 uppgick besparingarna av engångsnatur till ungefär 0,4 milj kronor och sådana med kontinuerlig verkan till 0,8 milj eller totalt 1,2 milj kronor. Tryckeriexpeditionens lönekostnader för nämnda period utgjorde ungefär 0,3 milj kronor, motsvarande ca 25 % av de direkta påvisbara besparingarna.

Publikationer för vilka enligt enkäten utgivningen budgetåret 1962/63
 överlåtits på enskilt företag

 S =skriftligt avtal
 M=muntligt avtal

Myndighet	Publikation	Förläggs eller distribueras av	Typ av avtal
Jordbrukets upplysnings- nämnd	Försök och Forskning	Lantbruksförbundets Ekono- miaktiebolag	S
	Jord-Gröda-Djur (årsbok)	Lantbruksförbundets Ekono- miaktiebolag	S
Kammarrätten	Kammarrättens årsbok. Avd I	AB P A Norstedt & Söner	S
	Kammarrättens årsbok. Avd II	Svenska Socialvårdsförbundet	S
Kommerskollegium	Kommerskollegii författnings- samling	AB P A Norstedt & Söner	S
Kungl Maj:t	Svensk författningssamling	AB P A Norstedt & Söner	S
Patent- och registrerings- verket	Svensk tidskrift för industriellt rättsskydd	Industritidningen Norden AB	S
Regeringsrätten	Regeringsrättens årsbok	AB P A Norstedt & Söner	S
Riksarkivet	Meddelanden från riksarkivet. Broschyr nr 6 (I Andersson: Schweiz och Sverige genom tiderna)	AB P A Norstedt & Söner	M
Riksförsäkringsverket	Meddelande till dem som anmält undantagande från ATP	Svenska Försäkringskasse- förbundet	M
	Till Er som i egenskap av husmor är frivilligt försäkrad för sjuk- penningtillägg	Svenska Försäkringskasse- förbundet	M
	Till Er som i egenskap av studerande är frivilligt försäkrad för sjukpenningtillägg	Svenska Försäkringskasse- förbundet	M
Riksskattenämnden	Riksskattenämndens meddelan- den. Serie I	Taxeringsnämndsordförän- denas Riksförbund	S
	Riksskattenämndens meddelan- den. Serie II	Taxeringsnämndsordförän- denas Riksförbund	S
Sjöfartsstyrelsen	Sjöfartsstyrelsens meddelanden (allmänna serien)	AB P A Norstedt & Söner	S
	Sveriges skeppslista jämte supplement	AB P A Norstedt & Söner	S
Statens institut för byggnadsforskning	Byggnadsforskningens informations- blad	AB Svenska Byggtjänst	S

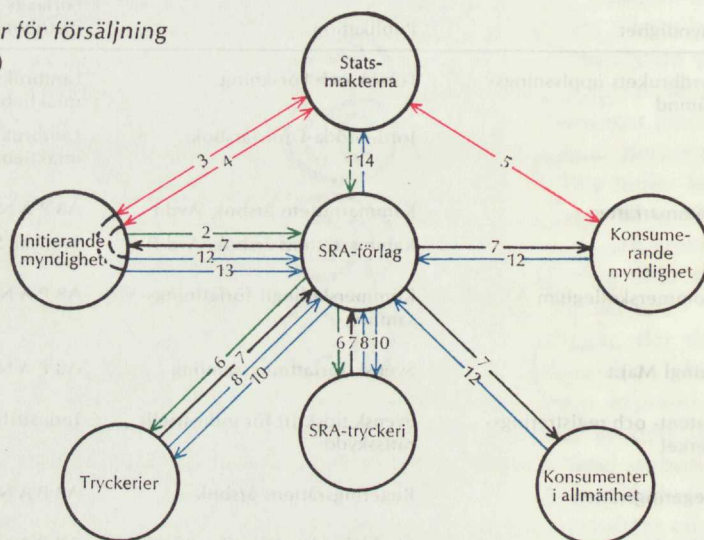
BILAGA 10:1 Processbeskrivning rörande odelat serviceorgan

(betr processernas innebörd se bil 10:2)

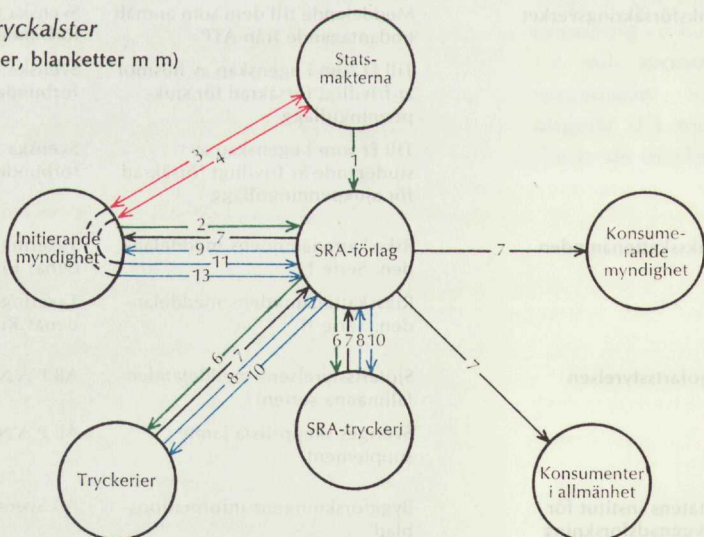
Färgmarkering

- Beslut om utgivning/produktion samt avtal
- Finansiering
- Distribution
- Redovisning

1. Utgivning av tryckalster för försäljning (prisbelagda publikationer)

2. Produktion av övriga tryckalster (ej prisbelagda publikationer, blanketter m m)

Process nr	Aktiviteter	Kompletterande uppgifter betr aktivitetens syfte	
		1. Tryckalster för försäljning	2. Övriga tryckalster
	UTGIVNING		
1	Avtal i form av	förlagsavtal	trycknings- och distr- avtal
2	Beställning	samråd och beslut om utgivn	beställning
	FINANSIERING (anslagsäskande och medelstillelning)		
3	Publikationsanslag för utgivning av	prisbelagda understödda publ	icke prisbelagda publ
4	Expensanslag (initierande myndighet) för	inköp av prisbelagda publ	produktion av blan- ketter m m
5	Expensanslag (konsumerande myndighet) för	inköp av prisbelagda publ	
	TRYCKNING OCH DISTRIBUTION		
6	Avtal med tryckeri		
7	Distribution		
	EKONOMISK REDOVISNING		
8	Fakturering av tryckkostn		
9	Fakturering av totalkostn		tryck- och distrib- kostn för icke prisbe- lagda publ, blanketter m m
10	Betalning av tryckerifaktura		
11	Betalning av totalfaktura		
12	Betalning vid inköp av	prisbelagda publikationer	
13	Utanordning från publikationsanslag	prisbelagda understödda publ	icke prisbelagda publ
14	Inleverering av vissa intäkter	motsv myndighets kostnader för manusframställning	

Serviceorganet har som huvuduppgift att medverka vid och samordna den statliga trycknings- och publiceringsverksamheten. Detta innebär mer i detalj följande.

1. *Normgivning och övervakning.* Utforma för statsförvaltningen gällande normer i trycknings- och publiceringsfrågor (prissättning, honorar, rabatter, layout och formgivning, annonsering o s v) samt svara för information och initiera erforderlig utbildning i anslutning härtill;

Följa ekonomi, kvalitet och service rörande tryckning och publicering.

2. *Mediafrågor och annonsering.* Ge råd och anvisningar rörande mediafrågor och annonsering;

Utgöra kontaktorgan för myndigheternas pressombudsmän respektive för reklambyråer, press, radio/TV, filmproducenter, utställningsarrangörer, m fl;

Ansvara för eventuella centralavtal med annonsbyråer, press, m fl rörande annonsering o d.

3. *Förlags-, trycknings- och distributionsfrågor.* Deltaga tillsammans med vederbörande myndighet och eventuell förläggare i beslut om utgivning av publikation;¹

Deltaga tillsammans med vederbörande

¹ Gäller ej statsdepartementen eller de affärsdrivande verken.

myndighet och eventuell förläggare i redaktionella beslut rörande formgivning och layout, upplagestorlek, prissättning, m m;

Ge råd och anvisningar vid tryckning och distribution;

Granska tryckerifaktura för godkännande exklusive faktura för prisbelagda publikationer;

Ansvara för erforderliga förlagsavtal.

4. *Frågor rörande statsbidrag för publicering.* Biträda vid handläggning av frågor rörande statsbidrag till det s k vetenskapliga trycket och, efter Kungl Maj:ts särskilda beslut, andra publiceringsformer.

5. *Frågor rörande statliga tryckerier inom den centrala statsförvaltningen.* Biträda tryckerierna i tekniska frågor rörande produktionsteknik, utrustning, materiel, m m;

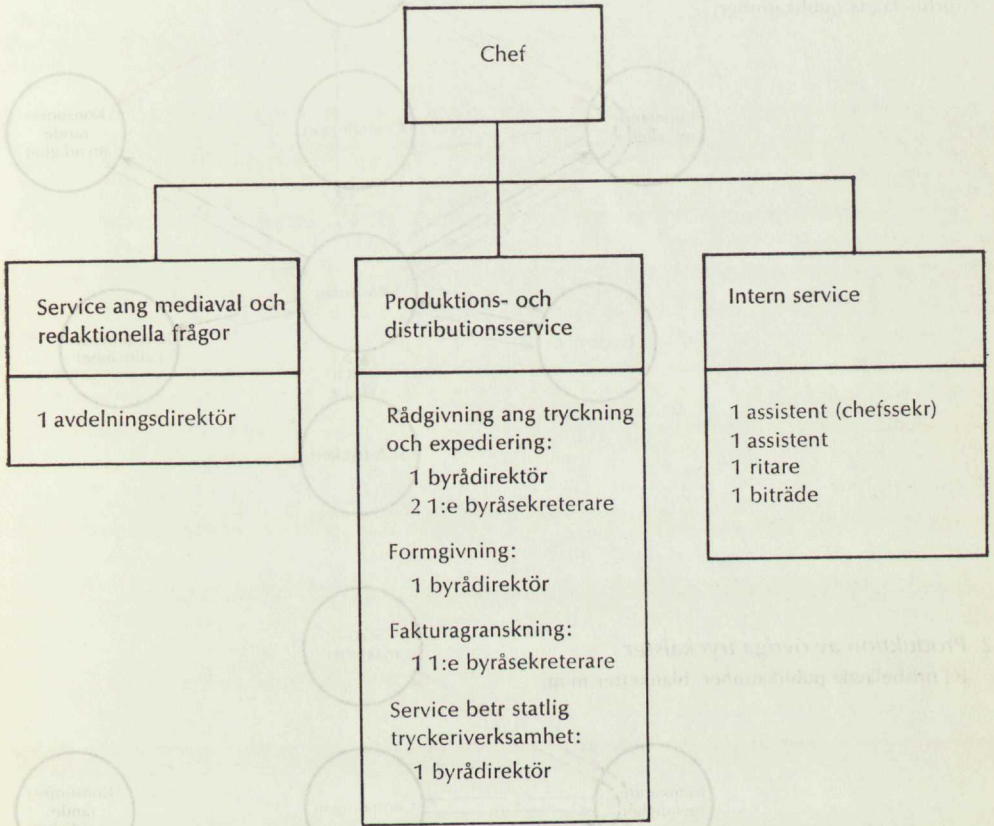
Följa tryckeriernas produktivitet;

Vara remissorgan i samband med ifrågasatta förändringar, tex upprättande eller nedläggande av tryckeri eller större kapacitetsförändringar.

6. *Övriga frågor.* Efter Kungl Maj:ts särskilda beslut eller när myndighet därom framställer begäran ombesörja tryckning och distribution av publikationer, blanketter, m m;

Ombesörja all tryckning åt kommittéer, kommissioner och sakkunniga.

BILAGA 12 Förslag till organisation för centralt serviceorgan

Antal per enhet 1

6

4

Totalt: 12

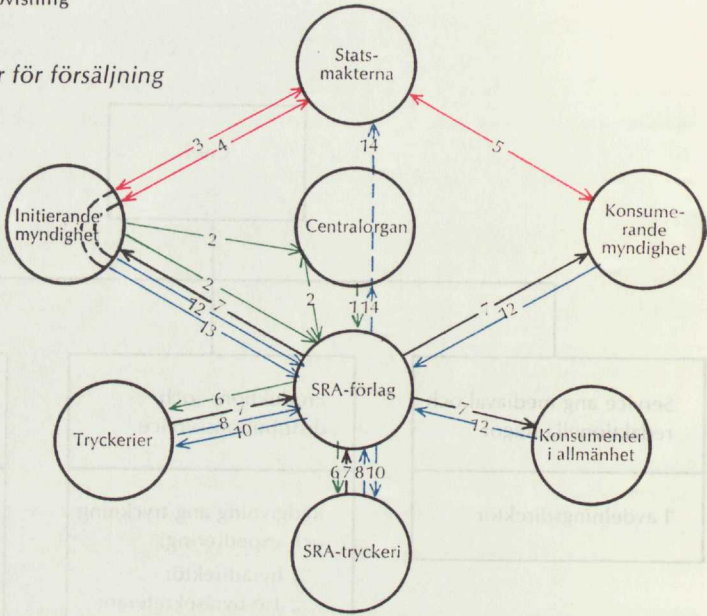
BILAGA 13:1 Processbeskrivning rörande delat serviceorgan

(betr processernas innebörd se bil 13:2)

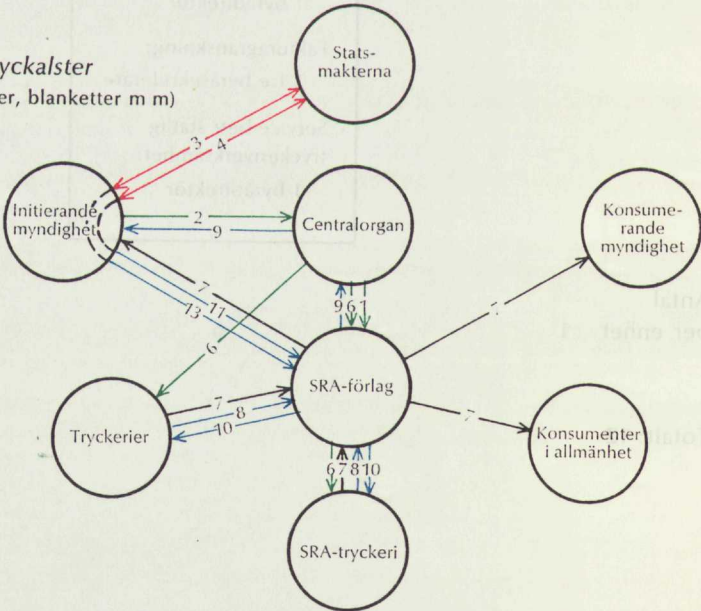
Färgmarkering

- Beslut om utgivning/produktion samt avtal
- Finansiering
- Distribution
- Redovisning

1. Utgivning av tryckalster för försäljning
(prisbelagda publikationer)

2. Produktion av övriga tryckalster
(ej prisbelagda publikationer, blanketter m m)

Process nr	Aktiviteter	Kompletterande uppgifter betr aktivitetens syfte	
		1. Tryckalster för försäljning	2. Övriga tryckalster
UTGIVNING			
1	Avtal i form av	förlagsavtal	trycknings- och distr- avtal
2	Beställning	samråd och beslut om utgivn	beställning
FINANSIERING (anslagsäskande och medelstillelning)			
3	Publikationsanslag för utgivning av	prisbelagda understödda publ	icke prisbelagda publ
4	Expensanslag (initierande myndighet) för	inköp av prisbelagda publ	produktion av blan- ketter m m
5	Expensanslag (konsumerande myndighet) för	inköp av prisbelagda publ	
TRYCKNING OCH DISTRIBUTION			
6	Avtal med tryckeri		
7	Distribution		
EKONOMISK REDOVISNING			
8	Fakturering av tryckkostn		
9	Fakturering av totalkostn		tryck- och distrib- kostn för icke prisbe- lagda publ, blanketter m m
10	Betalning av tryckerifaktura		
11	Betalning av totalfaktura		
12	Betalning vid inköp av	prisbelagda publikationer	
13	Utänordning från publikationsanslag	prisbelagda understödda publ	icke prisbelagda publ
14	Inleverering av vissa intäkter	motsv myndighets kostnader för manusframställning	

Enligt rusdrycksförsäljningsförordningen har Nya System AB fått befogenhet att handha frågor om rätt till utskänkning av rusdrycker.

Den obligatoriska kontrollbesiktningen av motorfordon sker genom besiktningsmän, som är anställda hos AB Svensk Bilprovning. Det ankommer dock på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att utfärda normer för denna besiktning och utöva tillsyn över besiktningsmännen. Bolagets karaktär av myndighetsutövande organ belyses av att föreståndarna och biträdande föreståndarna för bolagets besiktningsanstalter har fått ställning som offentliga tjänstemän med befogenhet att bl a meddela körförbud. Sådana beslut kan dock överklagas hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Nämnda exempel torde visa att det är principiellt möjligt att anförtro förvaltningsmässiga uppgifter åt ett statligt bolag. Genom stadganden i bolagsordningen, lagstiftning och avtal m m kan statsmakterna på olika sätt dra upp riktlinjer för och reglera ett statligt aktiebolags verksamhet. Någon säker vägledning för annan verksamhet torde dock knappast stå att finna i lämnade exempel. Nya System AB har en särställning genom verksamhetens fiskaliska karaktär. AB Svensk Bilprovning utövar en kontrollverksamhet som styrs av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Aktiebolaget som företagsform torde i nämnda fall ha valts för att bl a förbättra möjligheterna till ett gott samarbete med icke statliga intressen.

I 1953 års utredning om de statliga företagsformerna (SOU 1960:32) behandlades

bl a frågan om ombildning av affärsdrivande verk till aktiebolag. I samband härmed konstaterades att det inte fanns något hinder för statsmakterna att reglera och begränsa ett bolags handlingsfrihet på alla väsentliga punkter. Härtill fogades emellertid det principuttalandet att det egentliga syftet med bolagsformen härigenom skulle förfelas. Syftet skulle nämligen vara att ge bolaget självständighet gentemot ägaren – staten liksom fallet är med bolag inom det enskilda näringslivet.

En förutsättning för bildande av ett statligt aktiebolag torde som regel vara att bolaget blir självbärande. Denna regel saknar dock inte undantag då det finns bolag som av olika skäl subventioneras i sin verksamhet.

I flera fall har statsmakterna uttalat sig till förmån för principen att beslut om leverans till staten normalt sett bör baseras på prövning av anbud som avlämnats av företag i konkurrens med varandra. Upphandlingskungörelsen grundar sig på anbudsförfarande och gäller även vid statligt organs upphandling hos annat sådant organ. Företrädesrätt för statlig eller kommunal tillverkare har i princip inte ansetts föreligga utan dessa bör konkurrera med övriga anbudslämnare. Dock föreligger viss företrädesrätt för kriminalvårdsstyrelsen att leverera produkter som tillverkas vid kriminalvårdsanstalterna.

Under senare år har statsmakterna vid flera tillfällen uttalat sig om konkurrenssituationen för statliga företag och då särskilt statliga aktiebolag, som nybildats för att tillhandahålla varor eller tjänster av intres-

se för bl a statliga förbrukare. Ställningstagandena synes ha varierat i dessa fall, vilket framgår av följande exempel.

1. Sveriges Kreditbank

Vid beslutet år 1949 om inrättande av Sveriges Kreditbank uttalades i propositionen att statliga myndigheter och sådana företag, som helt eller till övervägande del ägdes av staten, borde anlita kreditbanken som bankförbindelse för såvitt detta inte medförde påtagliga olägenheter. När frågan om den statliga affärsbanken följande år åter underställdes riksdagen, underströks att den avsedda överflyttningen i den mån den inte redan skett nu borde komma till stånd och även omfatta sådana uppdrag – främst utrikesaffärer – som hittills för nämnda myndigheters och företags räkning ombesörjts av riksbanken eller annat bankföretag (prop 1949:151, 1950:157).

Kreditbanken fick sålunda företrädesrätt såsom affärsbank för institutioner inom den statliga sektorn. Det bör dock beaktas dels att det delvis var fråga om övertagande av en funktion som tidigare tillkommit riksbanken, dels att kreditbanken tillämpar lika villkor och räntesatser i övrigt som övriga affärsbanker och att koncentrationen av de statliga institutionernas affärer till kreditbanken torde leda till samma resultat som om övriga affärsbanker hade anlåtats.

2. Karlskronavarvet AB

Vid remissbehandlingen av frågan om ombildning av marinverkstäderna i Karlskrona till Karlskronavarvet AB uttalade vissa myndigheter principiella betänkligheter mot att bolaget, som föreslagits, genom ett ramavtal skulle få förtursrätt till vissa marina arbeten. Bl a framhöll försvarets förvaltningsdirektion att upphandlingskungörelsens bestämmelser därigenom skulle sättas ur kraft. Direktionen hävdade att det statliga bolaget borde arbeta i öppen konkurrens med andra såväl enskilda som statliga bolag. Departementschefen fann inte betänkligheterna bärande utan förordade ett ram-

avtal för 10 år, under vilken period marinen skulle utnyttja bolaget för viss procentuell andel av vissa slags arbeten. Även i riksdagen accepterades denna konstruktion, dock med ändring av avtalstiden till 7 år. Vissa borgerliga reservanter ville godta förtursrätten till marina arbeten endast som en övergångsform (prop 1960:184, SU 206).

3. Statens Reproduktionsanstalt

Anstaltens ställning behandlades i ett betänkande 1956 av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna. Utredningen föreslog att anstalten skulle ombildas till aktiebolag och beredas ökade möjligheter att erhålla uppgifter i samband med tryckningen av de officiella kartorna. Å andra sidan borde förtursrätt beträffande statligt tryck inte tillerkännas anstalten. Den år 1916 utfärdade och år 1921 kompletterade rekommendationen om sådan förtursrätt som dittills gällt borde sålunda upphävas.

Kungl Maj:t beslöt år 1960 att fr o m år 1963 förläggandet av de officiella kartorna visserligen skulle åvila staten och distributionen av dem ombesörjas inom den statliga sektorn, men att tryckningen av kartorna i princip skulle ske efter anbudsförfarande.

Departementschefen erinrade i propositionen rörande anstaltens ombildning till aktiebolag om företagsformsutredningens principuttalande, att bolagsformen synes framför allt böra väljas vid industriell och teknisk drift, där affärsverksamheten skall bedrivas på i stort sett samma villkor som det enskilda näringslivet och konkurrera med detta.

Riksdagen anslöt sig till departementschefens uttalande. Den avvisade ett motionsyrkande om att även distributionen av de officiella kartorna borde ske efter anbudsförfarande och i fri konkurrens (prop 1961:93, JU 25).

4. AB Svensk Bilprovning

Ett av alternativen till organisation av säkerhetsinspektion av bilar, som infördes ge-

nom beslut år 1963, var att anlita befintliga bilverkstäder och serviceanläggningar. Avgörande för den sedan valda organisationen med ett statligt aktiebolag – AB Svensk Bilprovning – som ansvarigt för kontrollverksamheten i dess helhet var att kraven på organisationen var sådana att sakkunskap och objektivitet i säkerhetsinspektionen inte kunde ifrågasättas. Det bör framhållas att olika intressentgrupper inom bilismens område inträdde som delägare i bolaget (prop 1963:91).

5. AB Teleunderhåll

I proposition år 1963, vari föreslogs inrättande av det halvstatliga bolaget AB Teleunderhåll med uppgift att främst ägna sig åt underhåll av försvarets telematerial, uttalade departementschefen att det syntes lämpligt att försvarsgrenarnas beställningar av underhållsarbeten hos bolaget närmare reglerades genom långsiktigt ramavtal mellan berörda myndigheter och bolaget rörande de allmänna villkoren för arbetenas utförande m m. Ramavtalet borde slutas på viss tid, exempelvis 10 år, och ange viss minimi- och maximibeläggning.

Statsutskottet anslöt sig till den motionsledes framförda synpunkten att ett medinflytande i företaget för de enskilda teleindustriföretagen skulle skapa garantier mot ett gynnande av det nya företaget i förhållande till den enskilda sektorn såväl vid försvarets upphandling som i fråga om allmänna arbetsvillkor. Utskottet utgick även ifrån att verksamheten skulle bedrivas på affärsmässig basis i fri och lika konkurrens med enskilda företag (prop 1963:114, SU 135).

6. Allmänna Bevaknings AB

Bolaget bildades år 1964. Verksamheten är i första hand inriktad på bevakningsuppdrag av särskild betydelse från totalförsvarssynpunkt. I enlighet med förord i propositionen har Kungl Maj:t i cirkulär förordnat att vissa angivna statsmyndigheter inte utan Kungl Maj:ts medgivande får träffa

nytt avtal eller förlänga avtal med privat vaktbolag om bevakning m m av anläggning som är betydelsefull från totalförsvarssynpunkt och belägen i någon av vissa angivna orter. I propositionen framhölls särskilt att detta åläggande betingades av säkerhetsskäl. I borgerlig reservation begärdes ytterligare utredning med sikte på att i stället få till stånd bevakning i myndighetsregi. Reservanterna hänvisade till statskontorets remissyttrande över det betänkande som låg till grund för propositionen. Statskontoret hade förordat ytterligare utredning av de ekonomiska aspekterna och framhållit att det statliga vaktbolaget i praktiken skulle bli ett monopolföretag, vars prissättning blev tämligen oberoende av rådande marknadsläge och vars verksamhet ej kunde väntas åstadkomma avsedd stimulans av konkurrensen på ifrågavarande marknad (prop 1964:108, SU 121).

7. Byggnadsstyrelsen

I detta sammanhang må beaktas den diskussion som förts om byggnadsstyrelsens byggnadsarbeten i egen regi.

1958 års besparingsutredning (SOU 1959:28) konstaterade att den av byggnadsstyrelsen i egen regi bedrivna byggnadsverksamheten var av avsevärd omfattning – även om dess andel av verkets totala byggande på senare år nedgått och entreprenadandelen ökats i lika grad – och att den nödvändiggjorde för styrelsen att ha en betydande personalstyrka för ändamålet. Enligt utredningen ledde detta till viss risk för att arbeten kom till utförande i verkets egen regi utan att denna lösning i det enskilda fallet blivit prövad och efter jämförelse med entreprenadanbud befunnen vara den ekonomiskt fördelaktigaste. Utredningen underströk vikten av att styrelsens organisation för byggande i egen regi nedbringades till vad som bedömdes oundgängligen nödvändigt för att kunna bemästrat eventuella tendenser till opåkallat höga priser från entreprenörernas sida. Att sistnämnda uttalande varit skälet för byggnation i egen regi hade framhållits av statens

byggnadsbesparingsutredning (SOU 1957: 47).

Styrelsen ställde sig i sitt remissyttrande positiv till en minskning av byggnation i egen regi men angav även skäl för att den även i fortsättningen skulle behöva bygga i egen regi i icke obetydlig omfattning. Enligt styrelsen förekom visserligen ingen kartellbildning på husbyggnadsområdet, men för vissa specialarbeten var man hänvisad till ett mindre antal storföretag där den i egen regi bedrivna verksamheten kunde verka prispressande. Inom sådana specialområden hade man även erfaren och duglig personal. Vissa typer av ombyggnadsarbeten lämpade sig inte heller för entreprenörförfarande.

Departementschefen förklarade sig inte vara beredd att i anledning av besparings-

utredningens förslag närmare uttala sig rörande avvägningen mellan egen regi och entreprenad (prop 1960:1, bil 8, sid 70).

1960 års byggnadsstyrelseutredning granskade även organisationen för byggnation i egen regi. Den fann att i de fall under en femårsperiod då styrelsen byggt i egen regi hade 60 procent av byggnadsvolymen motiverat detta medan i övriga fall syftet varit att hålla en befintlig organisation effektivt sysselsatt. Utredningen konstaterade att något material som medgav en kostnadsjämförelse mellan byggnadsverksamhet på entreprenad respektive i egen regi inte kunnat ställas till dess förfogande. Utredningen fann en viss krympning av verksamheten i egen regi befogad och till denna ståndpunkt anslöt sig departementschefen (prop 1962:98).

Beräkningen baseras på följande förutsättningar:

- a) Enligt enkäten uppgick det av myndigheterna under budgetåret 1962/63 utgivna antalet publikationer till 527 (exkl skolkataloger o likn). Årskostnaderna härför, som uppgivits till totalt 16,8 milj kronor (Mkr), fördelade sig på följande sätt: redaktion 24,0 %, tryckning 68,5 % samt övrigt (distribution m m) 7,5 %. Motsvarande årsintäkter uppgick till 3,0 Mkr.
- b) Enligt i avsnitt 6.6 redovisat utkast till prissättning skulle efter förslagets genomförande de 527 publikationerna komma att fördelas på priskategorier på följande sätt:

Priskategori	Kostnadsslag som täcks				Distri- butions- kostn	%o-ellt antal av publika- tionerna
	Redak- tions- kostn	Tryckkostnader	Fasta	Rörliga		
1	-	-	-	-	-	25
2	-	-	-	Helt	Helt	0
3	-	Delvis	Helt	Helt	Helt	9
4	-	Helt	Helt	Helt	Helt	1
5	Delvis	Helt	Helt	Helt	Helt	7
6	Helt	Helt	Helt	Helt	Helt	58

Med stöd av den i avsnittet redovisade beräkningen av intäktsförändringarna kan totalintäkterna för ifrågasvarande publikationer uppskattas till ca 12 Mkr per år. 43 % av detta belopp eller ca 5,16 Mkr hänför sig till statens egen konsumtion av publikationer.

Förslagets ekonomiska konsekvenser kan vid beräkningen lämpligen delas upp i följande poster.

A. Merkostnader för föreslagen central organisation

	Mkr/år
Lönekostnadsökning (+ 5 befattningshavare)	0,22
Pålägg ca 50 % för administrationsomkostnader, sociala omkostnader, m m	0,11
Merkostnader	0,33
Avgår inbesparade kostnader avseende externt anlitate formgivare och konsulter för utredningar	0,20
Nettokostnadsökning	0,13

B. Kostnader för ej förlagda publikationer (d v s ej prisbelagda)

Av totalkostnaden 16,8 Mkr skulle 25 % eller 4,20 Mkr avse ej prisbelagda publikationer

4,20

C. Kostnader för förlagda publikationer (d v s prisbelagda)

1) Statliga redaktionskostnader

a) avseende självbärande publikationer (d v s tillhörande priskategori 6). Av de totala redaktionskostnaderna $0,24 \times 16,8$ Mkr hänför sig 58 % eller 2,34 Mkr till dessa

2,34

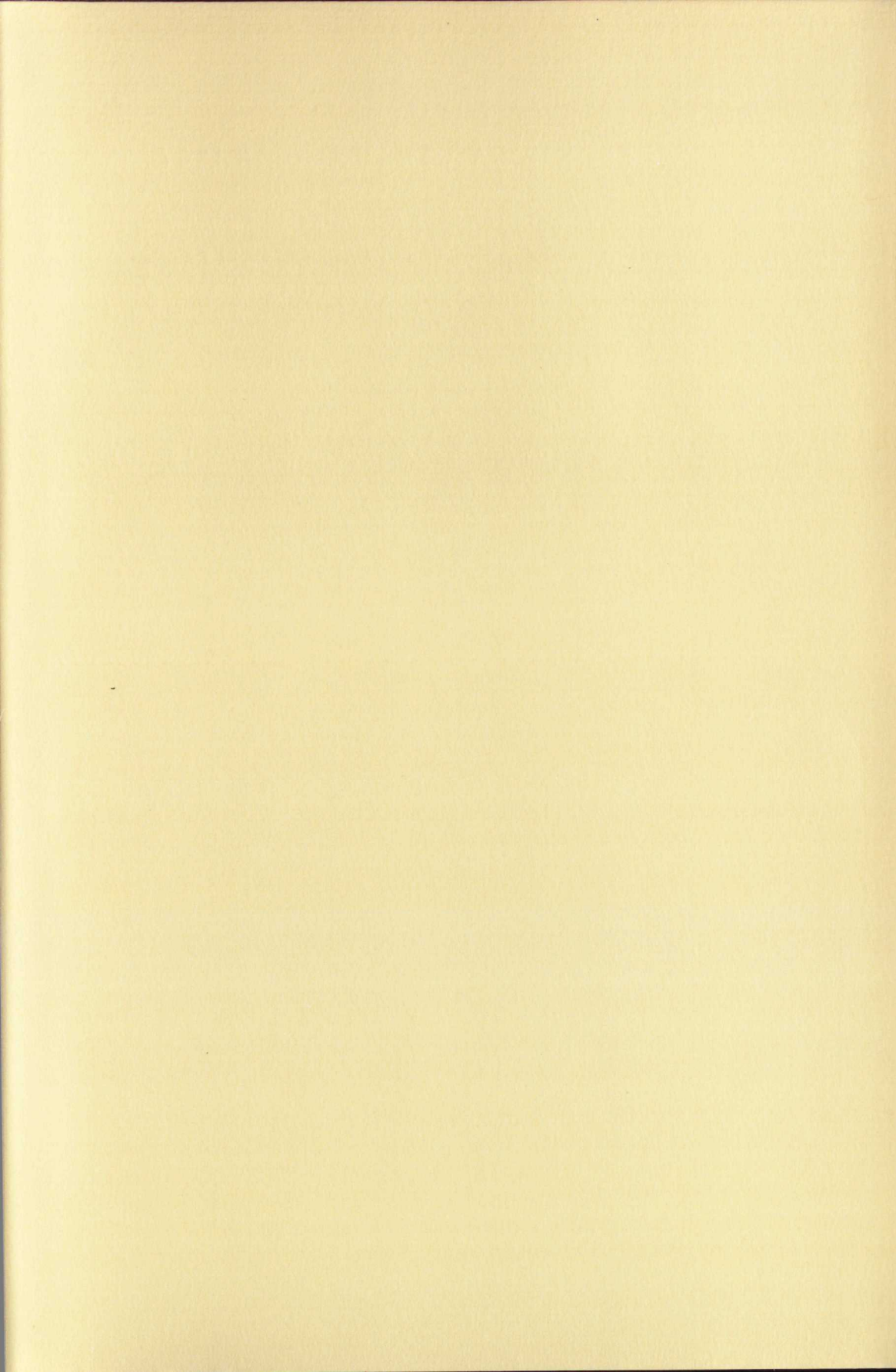
b) avseende understödda publikationer (d v s tillhörande priskategori 2-5). Av de totala redaktionskostnaderna $0,24 \times$

	Mkr/år		Mkr/år
16,8 Mkr hänför sig 17 % eller 0,68 Mkr till dessa	0,68	sättningar skulle staten för eget bruk inköpa publikationer från förlaget till ett belopp av 5,16 Mkr	<u>5,16</u>
2) Understöd till förlaget för täckning av fasta tryckkostnader (publika- tioner tillhörande priskategori 2–3). De totala tryckkostnaderna uppgår till $0,685 \times 16,8 = 11,5$ Mkr. Av dessa torde de fasta tryck- kostnaderna uppgå till mellan 50 och 75 %, säg 60 %, vilket motsvarar $0,6 \times 11,5 = 6,9$ Mkr. Staten skall lämna helt understöd för täckning av de fasta tryck- kostnaderna för publikationer till- hörande priskategori 2 (0 % av samtliga) och i genomsnitt under- stöd till hälften för de publika- tioner som tillhör kategori 3 (9 %). Understödet kan alltså beräknas till $6,9 \left(0 + \frac{0,09}{2}\right) = 0,31$ Mkr	0,31	D. Totalkostnad, summa	12,82
3) Statens kostnader för inköp från förlaget. Enligt angivna förut-		E. Överföring av vissa delintäkter från förlaget till staten Vid förlagets försäljning av publika- tioner tillämpas en prissättning, enligt vilken i priset inräknats hela redaktionskostnaden för publika- tioner tillhörande priskategori 6 och viss del – säg i genomsnitt hälften – av denna för publikationer som tillhör kategori 5. Förlaget bör därför gottgöra staten för dessa nedlagda kostnader genom överföring av motsvarande belopp. Detta skulle uppgå till 2,34 Mkr (enligt pkt C 1 a) jämt $\frac{1}{2} \times 0,07 \times 0,24 \times 16,8 =$ 0,14 Mkr eller totalt 2,48 Mkr	2,48

11 MAJ 1967

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1967

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Allmänna arvsfonden. [2]
Utsökningsrätt VI. [3]
Ny domkretsindelning för underrätterna. [4]

Finansdepartementet

Statlig publicering. [5]

Inrikesdepartementet

Kommunal bostadsförmedling. [1]

1 | MAJ 1967